SERIA A ACTUAL

ZOLTÁN ROSTÁS

ANTONIO MOMOC

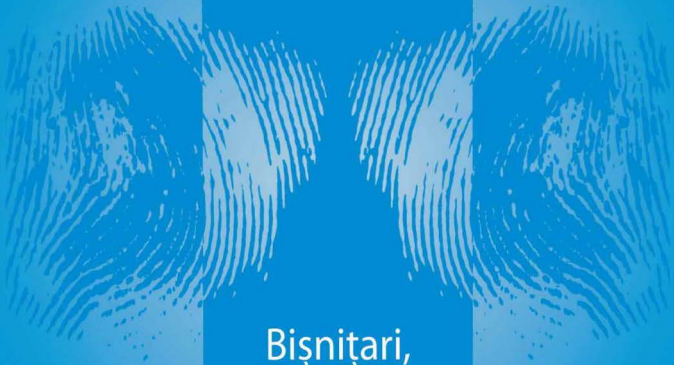

Bișnițari, descurcăreți, supraviețuitori

Curtea veche

Eveniment jubiliar, a zecea carte editată de profesorul Zoltán Rostás și colaboratorii lui la Curtea Veche Publishing este una cu bătaie lungă. Apărută într-un moment semnificativ pentru România, dacă nu cumva momentul este cel care a generat-o, școala de investigații „la firul ierbii" a sociologului, alcătuită din foștii lui studenți, doctoranzi, unii dintre ei colegi, „gașca gustiștilor", cum au fost numiți, a adunat cu har, inteligență și profesionalism mărturii care se vor citi cu siguranță peste decenii ca documente inestimabile de viață și istorie autentică, nedeformată, neobnubilată politic sau ideologic și ca inepuizabilă materie primă pentru studierea istoriei mari, a epocii.

Doina Jela

Istoria se ocupă, în genere, cu destinul unor „eroi" (pozitivi sau negativi, în funcție de conjuncturi) sau cu „traseele" unor colectivități (popoare, națiuni, categorii sociale), fără a lua în seamă „întâmplările" membrilor anonimi ai acestora. Cartea celor doi apreciați cercetători vrea să depășească tocmai această viziune polară, încercând să surprindă istoria trăită din perspectiva actorilor ei secundari, a celor ale căror nume nu vor fi menționate niciodată în tratate savante sau manuale școlare. Deși, fără aceste personaje în aparență neglijabile, nicio fixare pe o direcție sau alta a comunităților din care fac parte, niciun traseu personalizat nu ar fi fost posibil.

Adriana Bittel, *Formula AS*

CURTEA VECHE SERIA ACTUAL

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează **www.curteaveche.ro**

începi să afli

ISBN 978-606-588-628-5

www.curteaveche.ro

[...] Strada Covaci era toată plină de bișnițari, în fața fiecărui magazin găseai câte unul; și probabil aveau și câțiva șefi, tot dintre bișnițari. Că acolo nu putea să pătrundă oricine. Sau dacă mai pătrundea cineva, era fiecare cu obiectul lui de activitate: unul trebuia să vândă țigări, unul trebuia să vândă blugi, unul vindea piese radio... Se vindeau tot felul de obiecte care nu se găseau pe piață. [...] Țigări, blugi, gumă, adidași, ciocolată chiar, că nu se găsea atunci. Băuturi, mai puțin. Și acolo fiind și consignații, că erau multe consignații, de-ala stăteau ei acolo. Bine, nu veneau ei să stea cu multă marfă, că era paguba prea mare. O mai doseau la consignații, pe-acolo. El se dădeau în primire, cum nu-i convenea de cineva, cum se dădeau în gât: „Ține marfa la cutărică". Știi pe unde mai țineau ei marfa? Pe la astea care vindeau sucuri la pahar, la tonete din alea. [...]

Dar nu l-ați ascultat pe Dumitru Dragomir sau pe atâția alții, câți aveau bani la Revoluție? Și dintre sportivi... toți fotbaliștii erau mulțumiți, pentru că atunci când aveau vreun succes nu prea mai erau vămuiți. Și se mergea pe încredere. Mergea echipa Dinamo, da? Șoșoacă era cu ei acolo, știa ce au, ce nu au și, dacă aveau succes, le dădea voie cu un vidoo, cu nu știu ce... Se vindeau și video-uri pe timpul ăla, dar nu erau puse la vedere. Făceai tranzacția verbală, după care te duceai și îți dădea produsul, nu acolo.

(Florentina Țone –
„Noi toți ne suspectam unii pe ceilalți.")

ACTUAL

Colecție coordonată de
DOINA JELA

ZOLTÁN ROSTÁS este profesor de sociologie și de comunicare. A publicat volumele: *Visszajátszás* (*Conexiune inversă*), București, Albatros, 1984; *Kétely és kísérlet* (*Dubiu și experiment*), Cluj-Napoca, Kriterion, 1988; *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl*, București, Paideia, 2000; *O istorie orală a Școlii Sociologice de la București*, București, Printech, 2001; *Chipurile orașului. Istorii de viață din București. Secolul XX*, București, Polirom, 2002; *Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale* (împreună cu Sorin Stoica), București, Tritonic, 2003; *Sala luminoasă. Primii monografiști ai școlii gustiene*, București, Paideia, 2003; *Secolul coanei Lizica. Convorbiri din anii 1985-1986 cu Elizabeta Odobescu-Goga. Jurnal din perioada 1916-1918*, București, Paideia, 2004; *Atelierul gustian. O abordare organizațională*, București, Tritonic, 2005; *Televizorul în „micul infern"* (împreună cu Sorin Stoica), București, Tritonic, 2005; *Parcurs întrerupt. Discipoli din anii '30 ai Școlii gustiene*, București, Paideia, 2006.
La Curtea Veche Publishing, i-au apărut volumele: *Tur-retur. Convorbiri despre munca în străinătate*, 2 vol. (împreună cu Sorin Stoica), 2006; *Dialog neterminat* (împreună cu Ioan Mihăilescu), 2007; *Cealaltă jumătate a istoriei. Femei povestind* (împreună cu Theodora-Eliza Văcărescu), 2008; *Jurnal de cămin* (împreună cu Sorin Stoica), 2008; *Strada Latină nr. 8. Monografiști și echipieri gustieni la Fundația Culturală Regală „Principele Carol"*, 2009; *Tânăr student caut revoluționar* (împreună cu Florentina Țone), vol. I – 2011, vol. II – 2012.

ANTONIO MOMOC s-a născut în București, la 31 martie 1978. După Revoluție, a urmat liceul „Iulia Hasdeu", secția Filologie-Istorie. În perioada 1996-2000, a studiat la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București, unde a absolvit și masteratul în Științele Comunicării. În ultimii doi ani de Jurnalism, a frecventat simultan cursurile Facultății de Științe Politice ale aceleiași universități. Din 2002, este licențiat în Științe Politice, iar din 2005, master în Științe Politice la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Din anul 2008, este doctor în Sociologie al Universității din București. Între 2010 și 2013 a avut o bursă post-doctorală cu o mobilitate în 2012 la universitatea LUISS „Guido Carli" din Roma, iar în 2013, o bursă SUSI la Scripps College of Communication, Universitatea din Ohio.
La Curtea Veche Publishing, i-a apărut volumul *Capcanele politice ale sociologiei interbelice. Școala gustiană între carlism și legionarism*, 2012.

Zoltán Rostás și Antonio Momoc au mai fost co-autorii volumului *Activiștii mărunți. Istorii de viață*, Curtea Veche Publishing, 2007.

ZOLTÁN ROSTÁS
ANTONIO MOMOC
(coordonatori)

Bișnițari, descurcăreți, supraviețuitori

Curtea veche

BUCUREȘTI, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Bişniţari, descurcăreţi, supravieţuitori / Zoltán Rostás, Antonio Momoc (coord.). - Bucureşti: Curtea Veche Publishing, 2013
ISBN 978-606-588-628-5

I. Rostás, Zoltán (coord.)
II. Momoc, Antonio (coord.)

339.194(498)

Coperta: S.C. TRI DESIGN S.R.L.

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2013
pentru prezenta ediţie

ISBN 978-606-588-628-5

„...economia de stat centralizată producea și reproducea... penuriile de bunuri de consum. Iar cauza principală a bișniței și a variantelor ei mai puțin spectaculoase a fost lipsa de bunuri."

(Z.R.)

AL ZECELEA VOLUM SAU DESPRE EXPERIENȚE DE SUPRAVIEȚUIRE

În primii ani ai studenției mele clujene am remarcat un grup de tineri care „pierdeau" timpul în piața centrală a orașului, în jurul hotelului și restaurantului Continental. Păreau să fie fără ocupație. Dar se ocupau, de fapt, cu schimbul ilegal de valută și cu alte servicii învăluite în mister pentru noi, simpli studenți. Erau bine îmbrăcați, superiori, nu se amestecau cu noi, chiar dacă frecventam aceleași cafenele. Nu eram interesați de ei, și, firește, nici ei de noi. Atunci nici eu, proaspăt angajat (mai mult sentimental) într-ale sociologiei, nu vedeam, nici măcar nu bănuiam că ei erau reprezentanții unui fenomen social-economic propriu regimului comunist. Nu bănuiam, pentru că preocupările lor cu iz penal reprezentau doar vârful aisbergului, al fenomenului numit — mai mult în șoaptă — economie neagră, subterană, gri sau, într-un limbaj mai elevat, economie secundară sau informală.

„Bișnițarii", căci acesta era termenul uzual care-i desemna, alcătuiau o lume mică, cu multe secrete, și nu figurau nu numai pe agenda mass-media (acolo erau promovați numai „fruntașii" în producție și din când în când, cu titlu de exemplu negativ, „codașii"), dar nici măcar în cercetarea și literatura sociologică sau economică autohtonă. (Deși economia neagră funcționa mult mai mult în întreprinderile de stat, în complexele socialiste cooperatiste și în agricultura colectivizată, decât în afara acestora.)

La sfârșitul anilor '60 a apărut o breșă în gestionarea economiei socialiste, când „s-a dat drumul" la mandatari în orașe și

cointeresării țăranilor colectivizați prin loturi personale. Se prefigura o epocă în care bunurile de larg consum elementare vor fi accesibile și se promitea că cercetarea socio-economică nu va mai avea tabuurile vechi și ridicole. Dar, înainte de evaluarea științifică, economică și socială a efectelor acestei „liberalizări", la începutul anilor '70 înlesnirile au fost curmate. Strategia implementării „societății socialiste multilateral dezvoltate" a prins viteză. Au început să se aloce din ce în ce mai multe fonduri investițiilor industriale, reducând treptat dar sigur alocările pentru consum în România.

Însă și dincolo de această strategie particulară ceaușistă, se putea observa o tendință prezentă în orice regim comunist, de la cele mai dure până la cele mai permisive. Aceasta consta în faptul că economia de stat centralizată producea și reproducea... penuriile de bunuri de consum. Iar cauza principală a bișniței și a variantelor ei mai puțin spectaculoase a fost tocmai lipsa de bunuri, de la alimente la articole de îmbrăcăminte, de la mobilă la obiectele de uz casnic, de la produsele de igienă până la medicamente etc. Și dacă totuși se produceau asemenea bunuri, cantitatea lor a fost mereu insuficientă, piața nu funcționa conform mecanismului cererii și ofertei. Aici nu consumatorul dicta, ci producătorul (ceea ce în sine este o aberație), iar acesta nu era interesat să producă pentru piața internă, la prețuri scăzute.

Penuria de bunuri scoate instantaneu la suprafață actori economici clandestini sau cvasi-clandestini pentru a satisface nevoile de consum apărute. Oricine putea deveni actor al acestui fenomen într-o măsură mai mare sau mai mică, atât oamenii regimului, cât și cei care nu făceau parte dintre privilegiații lui. Din acest motiv am structurat volumul de față în trei capitole: bișnițari, descurcăreți și supraviețuitori — cu toții implicați în același fenomen.

Rețelele, ramificațiile economiei negre au apărut neoficial în societăți locale, dar cu creșterea vertiginoasă a penuriei, în anii '80, au cuprins și aparatul de stat. În privința economiei negre cei de „sus" și cei de „jos" alcătuiau rețele puternice. Astfel

nu doar micii bișnițari o duceau mai bine, ci „câștigau șpăgi cei de la ministere de la economiștii din angrouri, aceștia de la gestionarii din magazine și așa mai departe". Un interlocutor versat într-ale bișniței „profesioniste" avea fără îndoială dreptate să califice economia neagră drept un fel de Triunghi al Bermudelor, unde „se pierdeau mărfurile și apăreau banii". Iar cu banii — în ciuda penuriei, a magazinelor goale — „cumpărai orice".

Nu toată lumea își asuma statutul (și riscurile) de bișnițar. Dar, în anii '80, în deceniul celor mai mari lipsuri „oricine se putea descurca, dacă avea puțin curaj și spirit întreprinzător". Practic aproape toată lumea participa la această „a doua redistribuire" neoficială a bunurilor, chiar dacă unii mărturisesc că le era „așa de frică". Mai puțin cunoscut este faptul că până și pentru realizarea planului de producție al întreprinderilor de stat, deci în economia oficială, a fost nevoie de tertipuri bișnițărești — infinit mai sofisticate — ca să se poată raporta la finele anului, că planul a fost îndeplinit sau chiar depășit.

S-a generalizat treptat ideea că bunurile de orice fel se obțin numai prin „relații". Omul de rând nici nu mai încerca să facă un demers pe cale legală, ci se gândea mai întâi dacă știe pe cineva, sau știe pe cineva care cunoaște pe cineva care poate să-l ajute, să-i procure, să-i rezolve, să-i aranjeze ceva. Penuria a dat deci naștere unei adevărate *culturi* a bișniței, a descurcatului, generând tot felul de strategii de supraviețuire în cadrul economiei informale. Despre toate aceste variante Antonio Momoc, în „Postfața" lui va scrie mai detaliat, dar amândoi suntem conștienți că fenomenul în discuție este infinit mai complex decât cele sugerate în acest volum.

Înainte de 1989, totuși, se credea că acest comportament va dispărea odată cu dispariția penuriei. Ar fi fost logic și benefic. În realitate însă ceea ce s-a constituit ca o cultură nu dispare automat odată cu schimbarea condițiilor care au generat-o, ci acționează imperturbabil în continuare. Ba mai mult, în condițiile introducerii economiei de piață de după 1989, această cultură s-a consolidat și s-a „îmbogățit" cu fenomenul corupției și cel al evaziunii fiscale.

Iată de ce credem că acest volum este mai mult decât o culegere de amintiri din lumea apusă a regimului comunist, el constituie o bază documentară a „patologiei" vieții noastre economice de azi. Meritul pentru realizarea acestei „arheologii sociale" mergând îndărăt din prezent în trecut aparține, firește, studenților de la FJSC care au descoperit — în primul rând pentru ei înșiși — rădăcinile unor probleme actuale. Datorită perseverenței lor — pentru că este mai dificil să abordezi asemenea teme — cercetarea economiei informale primește un ajutor deloc de neglijat.

Așa au fost receptate, de altfel, și celelalte nouă volume de istorie orală și de observații ale studenților — coordonate împreună cu regretatul Sorin Stoica, cu Theodora-Eliza Văcărescu, Florentina Țone și Antonio Momoc — nu numai de presa culturală, ci și de cercetarea sociologică și politologică. Realizarea celor zece volume de istorie orală și de observații nu a acoperit sistematic societatea românească, scopul lor fiind acela de a atrage atenția asupra unor probleme actuale sau din trecut prea puțin (sau inadecvat) abordate. Și nu în ultimul rând, asupra unor metode noi de investigare a realității.

Zoltán Rostás

Bișnițarii

CĂTĂLINA-ELENA TOMA

„Câștigau șpăgi cei de la minister de la economiștii din angro, economiștii din angro de la gestionarii de magazine și așa mai departe..."

Nume: Petrică T.
Data nașterii: 21.02.1937
Locul nașterii: București
Stare civilă: căsătorit, doi copii
Ocupații anterioare: muncitor, ghid turistic, lucrător comercial, șef depozit
Statut actual: pensionar

Spuneți-mi, ce meserii ați avut de-a lungul vieții?

La început, la terminarea școlii am vrut să îmbrățișez o meserie tehnică, vrând să lucrez într-una dintre uzine. La acea vreme muncitorii erau la mare putere și aveau salarii foarte mari. Am lucrat într-una dintre marile uzine bucureștene, timp de un an. Am câștigat bani foarte mulți în acea perioadă. Erau niște norme foarte umflate, muncitorii erau văzuți foarte bine, intelectualii marginalizați. Inginerii aveau salarii mult mai mici ca un muncitor. Și am lucrat un an de zile, pontând la ora cinci dimineața și terminând lucrul la zece seara, dar cu șanse mari de câștig, cu salarii foarte mari.

După un an de zile, probabil că și economia se prăbușise și normatorii au început să taie drastic din norme. Munca era foarte grea, banii începuseră să fie din ce în ce mai puțini, am renunțat la acea meserie. Am decis, după o plimbare de trei luni de zile prin toate institutele de cercetări pentru a îmbrățișa meseria de desenator tehnic, unde nu am găsit niciun post liber,

pentru că erau toate ocupate de copiii nomenclaturiștilor și celor cu poziție înaltă în partid... am găsit de lucru în comerț.

Lucru care mi s-a potrivit mănușă, angajându-mă ca recepționer la unul din marile depozite de angro. Aici într-adevăr salariile erau mici și ciubucurile foarte mari, având în vedere că mărfurile se găseau foarte greu, erau repartizate, cum era economia centralizată, repartizate de minister către depozitele mari de angro. Depozitele mari de angro le repartizau către magazine. Era o întreagă filieră în care câștigau șpăgi cei de la minister de la economiștii din angro, economiștii din angro de la gestionarii de magazine și așa mai departe... era un lanț întreg. Posibilitatea acelor lucrători de a mai coti, să zicem, una-două bucăți deturnate de la vânzarea directă și vândute pe sub mână unor persoane cu dare de mână, care ofereau sume destul de frumușele pentru o mașină de spălat, de exemplu, pentru un frigider, un televizor color, o mașină de cusut.

Cum ajungeau acele persoane la dumneavoastră? Erau rude, cunoscuți?

Nu. Nu. Era o teroare întreagă, pentru că poliția economică[1] de abia aștepta să te aresteze. Dacă cumva se afla și te prindea, după o bătaie zdravănă ziceai și ce nu ai făcut. De regulă, acele persoane veneau recomandate. Veneau terțe persoane care știau oameni de legătură, oameni pe care îi cunoșteai, nu treceai direct la un om pe care nu-l cunoșteai. Îi ziceai: „Nu, nu fac așa ceva! Poftiți la magazin, o să găsiți la vânzare." Mă rog, o grămadă de minciuni de genul ăsta.

Aceste produse erau vândute la același preț ca în magazin?

Nicidecum. Produsele, peste prețul de magazin... mai primeai la ele în funcție de raritatea lor pe piață, mai primeai echivalentul unui sfert de salariu și până la o jumătate de salariu. Nu mai spunem, la un televizor color puteai câștiga două salarii dintr-odată dacă reușeai să i-l dai cuiva.

---

[1] În regimul comunist, instituția respectivă se numea Miliția economică. (*n. red.*)

De ce stăteau aceste produse în depozit și nu erau scoase la vânzare?

Erau foarte puține, nu se producea mult. Probabil restul de producție care era declarată era exportată, sau pur și simplu se declara că se produce mult, dar în realitate era puțin. Bănuiesc că e valabilă și prima variantă, și a doua: se exporta foarte mult la prețuri derizorii pentru a acoperi datoriile făcute de stat și a doua variantă se raporta. Era mințit foarte tare Conducătorul, mă rog, el era Conducătorul... era mințită conducerea, prin raportări eronate.

Ce ați făcut mai departe?

Au trecut câțiva ani în acest depozit de angro unde am câștigat bani frumoși la un moment dat. Frica de pușcărie, că cei din jurul meu intrau pe capete în pușcărie unul după altul, fiind prinși cu fel de fel de vânzări de astea pe sub mână, o vânzare la suprapreț, ce să mai spun, un preț suplimentar... Și văzând lucrurile, vorba românească, ulciorul nu merge la apă de multe ori, am considerat că trebuie să plec din instituția respectivă, dar nu puteam să lucrez decât... deja mă calificasem în meseria respectivă de lucrător comercial.

Nu am făcut decât să schimb locul și să continuu ceea ce am învățat. Plecând într-un mare magazin și având o funcție mai mare acolo, decât recepționer din acel gros, fiind un șef peste un depozit imens, mare, care avea mult mai multe lucruri, posibilități de vânzare la suprapreț și cu riscuri, la început am considerat că sunt mult mai mici, dar cu timpul mi-am dat seama că sunt mult mai mari, din ce în ce mai mari din cauza crizei prin care trecea societatea, în ultimă instanță sistemul.

Îmi aduc aminte, într-o dimineață, plecând de acasă într-o iarnă, cu o criză mare de cartofi, nu se găseau cartofi pe nicăieri, auzisem că s-a deschis piața agroalimentară, prima piață agroalimentară din cele pe care le proiectase, pe care le impusese să se construiască Ceaușescu, acel „Circ al foamei" cum era numit. Se asemănau foarte bine aceste piețe cu forma Circului de Stat, cu o cupolă mare în interiorul ei, pe două nivele — trei,

în care urmau să fie multe alimentare, cu alimente multe, piețe cu zarzavaturi, cu tot ce trebuie, ca într-un mare magazin alimentar din zilele noastre. Dar tot timpul era gol. Peste zi te duceai și erau rafturile complet goale. Dacă erau ceva mărfuri alimentare de strictă necesitate, în circa 20 de minute — o jumătate de oră dispăreau. Tot așa, se vindea pe sub mână. Exista clientelă preferențială.

Mă reîntorc, vă spuneam că într-o dimineață nu aveam cartofi, deși aveam o relație, dar era foarte departe, într-un cartier mărginaș al Bucureștiului, de unde făceam rost de produse de aprozar. Dar îmi trebuiau neapărat două-trei kilograme de cartofi, soția mă rugase să fac rost. Am plecat de dimineață cu gândul că în acest circ al foamei va băga cartofi în dimineața aceea. Într-adevăr am ajuns, am avut un mare noroc, era foarte devreme de dimineață, cozile erau încă mici, lumea nu se prinsese că au apărut la vânzare. Erau circa 30-40 de persoane. Asta e un mare noroc să stai la cozi de doar 30-40 de persoane. Erau cozi și de 100-150 de persoane. Și stăteai la coadă și riscai să nu mai apuci, când îți venea rândul se termina. Dar având noroc, m-am așezat la rând, se striga de la vânzător că nu se dă mai mult de o plăsuță din aceea de două-trei kilograme. Cartofii erau foarte urâți și foarte stricați. M-am uitat și știam că trebuie să ajung cu două kilograme de cartofi buni acasă... știam că am nevoie de două plase, nefiind două persoane nu aveam voie să iau decât una. Ajung în față, mă uit în ochii vânzătorului, îi dau banii și un plus fără să observe cei din jur. Îmi dă o plasă și îi dau drumul la picioare și cu mâna cealaltă am luat a doua plasă și dau să ies din rând. La ieșirea din rând, o persoană într-un cojoc, cu gulerul ridicat, mai mărunțică decât mine, mă ia de guler și începe să țipe, să urle la mine că sunt hârciog, că fac dezaprovizionare, că am luat două plase. Îi explic: „Domnule, am luat două plase că din două de abia apuc să scot o plasă că sunt toți stricați și urâți". „Nu vă e rușine că după ce că vă dăm de mâncare, să aveți să băgați în voi, aveți tupeul să spuneți că sunt stricați!" „Bine, dar în realitate așa este." „Să vii cu mine

că îți arăt eu ție, te bag în beciurile de la sectorul de partid, ai să vezi tu acolo, o să înveți acolo cum să te porți civilizat."

La care, la un moment dat, trezit de dimineață, i-am zis: „Du-te, bă, de aici că îți dau una și te bag pe sub asfalt. Ce te dai așa mare? Cine ești tu?", totuși crezând că ar fi un nimeni după aparențe. Legitimându-se, era secretar de partid pe ramura de comerț într-un sector din București. A vrut să mă bage în spate, a chemat miliția din piață și zice: „Haideți să coborâm că s-a adunat multă lume în jurul nostru". Zic: „Nu merg jos că acolo mă bateți". „Domnule, mergi jos că strici ordinea publică." „Nu merg nicăieri, de aici nu mă mișc." Oamenii au început să țipe că „nu-l luați nicăieri, lăsați-l aici, ce înseamnă asta?" Peste milițian mi-au întins numere de telefon: „Dom'le, dacă te duce la miliție, noi suntem martori, am fost de față, nu ai făcut nimic rău". La care până la urmă ne-am retras unde au vrut ei, nu am avut încotro, nu m-au bătut. Probabil că exista și o oarecare teamă din partea lor că aș fi reținut unul din numerele date. În schimb i-a spus milițianului să mă amendeze pentru tulburarea liniștii publice. Amenda care era echivalentul unui salariu. Da, ce să vă spun. Nu m-ar fi atins foarte tare faptul că am plătit un salariu acea amendă. Oricum îl recuperam. Eram un tip care se descurca.

Ați fost amenințat? Ați avut probleme la locul de muncă de pe urma acestui incident?

Evident. După aceea, după amendă, i-a spus polițistului: „Legitimează-l că este un golan din aceia care se plimbă pe stradă și nu au serviciu", la care i-am zis: „Bă, dementule!", fiind foarte nervos, „eu am serviciu, uite și legitimația" și i-am arătat legitimația și a văzut că lucrez în comerț, i-a zis polițistului: „Lasă-l că acum este al meu!" S-a prezentat la directorul instituției la care lucram, evident am ajuns la director înaintea lui după ce am terminat discuția, am fugit, i-am povestit directorului tot ce s-a întâmplat, s-a îngrozit, nu știa ce să mai facă, zice: „Cum poți să te iei în gură tocmai cu secretarul de partid care se ocupă de comerț?? Cum ai putut să-l jignești pe secretar?" și toate cele. După circa o jumătate de oră – o oră, sunt chemat

la director și a început să țipe la mine secretarul de față cu directorul: „Te bag în pușcărie, îți distrug familia și neam de neamul tău", zice, „vă distrug pe toți și copiii tăi și copiii copiilor tăi". Și spunea directorului instituției la care lucram: „Într-o jumătate de oră să-l trimiteți la fabrica de cărămidă, muncitor necalificat, să muncească. Să vadă cum este în fabrică. Să vadă cum muncitorimea realizează banii muncind și ce greu este." La care directorul i-a explicat: „Este cel mai bun profesionist al nostru și sarcinile pe care le are, dacă ar fi să plece la acea fabrică de cărămidă ar dura o lună și jumătate că verificările pe care i le facem anual durează o lună și jumătate și de abia s-au terminat luna trecută, nu o jumătate de oră". Mă rog, pe urmă a mai venit și directorul adjunct tehnic, l-au mai îmbunat, i-au dat cafele și cu chiu cu vai au reușit să-l îmbuneze și să renunțe la ideea de a mă trimite la acea fabrică de cărămidă. Dar cu mențiunea că la toate activitățile pe care le face partidul, la venirile lui Ceaușescu din străinătate pe șosele, la defilat de 23 august, de 1 mai, să particip, să mă reeduc. Și participând la toate acestea, el era pe lângă grupurile de oameni întotdeauna că era din partea sectorului și tot timpul mă amenința și tot timpul îmi spunea: „Ai scăpat de data asta, dar data viitoare pușcăria te mănâncă!"

Ați mai avut probleme în următorii ani cu această persoană sau scandalul s-a stins pe parcurs?

Nu, nu am mai avut probleme. Nu pot să zic că am avut probleme care mi se trăgeau de acolo. Erau problemele de zi cu zi, din viața cotidiană.

Spuneați că alimentele erau date cu rația... Ce erau acele cartele pentru alimente?

Nu erau chiar cartele. Erau niște liste în baza cărora cu buletinul puteai să-ți ridici o cotă de zahăr, ulei și carne.

Câte produse puteați lua pe lună de persoană?

Alimentele erau pe persoană, indiferent dacă era persoană mică sau persoană mare: aveai două kilograme de carne, un

kilogram de ulei și un kilogram de zahăr care ajungeau sau nu ajungeau, fiindcă în casă mai pregătești prăjituri, dulciuri, gătești. Cantitățile erau foarte mici. Dar, spre deosebire de acum, te duceai, luai, bani existau destui, nu ca acum, nu existau produse, puteai face rost și pe sub mână... chiar dacă erau rationalizate. Cine avea relații...

Spre exemplu, eu luam din două alimentare, luam rație dublă, întotdeauna. Acum, la pensie, abundă magazinele, dar știți bine că pensiile sunt foarte mici. Primul lucru pe care îl facem este să ne plătim întreținerea.

O altă perioadă, îmi amintesc înainte de asta, mă apucasem de turism. Eram într-una din comisiile sindicale de turism, adunam foarte mulți oameni în excursii interne. După care, după un an de activități cu excursii interne, mi se dădea să conduc o excursie externă. Ca să pleci într-o astfel de excursie trebuia să primești un accept al Adunării Oamenilor Muncii[1]. Adunarea nu era zilnică, săptămânală... era o dată la o lună și putea să fie amânată poate la două luni, ea era programată o dată la o lună, dar se eschivau, spuneau că nu au timp de astfel de ședințe și se ținea la două luni. Și acceptul de a ieși afară în străinătate nu-l putea primi orice muncitor. Erau foarte bine verificați la nivel de sindicat, la nivel de conducere de întreprindere ca să-ți dea acea adeverință care mai departe ajungea la Oficiul Național de Turism (ONT) și mai departe dosarele la serviciul de pașapoarte, unde Securitatea avea o bază de date foarte bine pusă la punct.

Îmi aduc aminte că îmi alegeam toate excursiile de Rusia. Era o afacere, o afacere foarte bănoasă. Existau și acolo foarte multe nevoi, cetățenii dețineau foarte mulți bani necâștigați din salarii, pe diferite căi și își doreau să fie îmbrăcați mai occidental. Cum România producea acei blugi care nu semănau a blugi și acei raiați care nu semănau a raiați occidentali, dar pentru Rusia era o chestie bună, încălțăminte de piele și anumite produse

[1] Forul la care face referire intervievatul se numea în anii respectivi Comitetul Oamenilor Muncii (COM). (*n. red.*)

de îmbrăcăminte și încălțăminte la modă, noi le cumpăram pe sub mână de la noi dând șpăgi și le vindeam în Rusia pe străzi. Ne alerga poliția pe străzile din Kiev, Leningrad, Moscova. Se făceau de obicei excursii în orașele mari, Kiev, Leningrad, Moscova, dar nu numai, și în toate republicile din URSS. Eu unul în toată perioada în care m-am ocupat de chestia asta am vizitat, din cele 17 republici, 16. Vânzând aceste obiecte aduse din România acolo la de zece ori prețul lor din România, ajungeam să cumpărăm tot felul de nimicuri și blănărie pe care le aduceam în România și le vindeam prin fabrici și uzine, prin intermediari care câștigau și ei la rândul lor, ajungând la de zece ori prețul din Rusia, deci câștigurile erau fabuloase.

Acest schimb de mărfuri era unul oficial? Autoritățile știau de aceste afaceri?

Nu-mi vine să cred că știau. Nu era legal ce făceam. Conform regulamentului vamal aveai dreptul de a scoate câteva obiecte din țară: două perechi de pantaloni, două de pantofi. Evident nu scoteam numai două. Mai băgam prin valiză două acolo, două dincolo, mai dădeam șpagă la vamă. Îi șpăguiam pe vameși care și ei la rândul lor își rotunjeau veniturile. ONT-ul reușea să facă câte un tren de 13 vagoane, era supranumit „Trenul prieteniei" cu astfel de turiști negustori. Vă închipuiți dacă fiecare avea două valize de marfă, erau tiruri întregi de marfă care mergeau în Rusia, tiruri întregi de marfă care veneau în România. La modul, chipurile, legal de trecere peste graniță în limitele regulamentului vamal. Dar fiecare avea dublu sau triplu. Nu mai ziceam de bijuteriile de aur care în Rusia se găseau la orice magazin, iar în România nici verighete nu puteai să-ți iei să te căsătorești. Nu exista aur deloc. Se făcea și contrabandă practic cu bijuteriile de aur din Rusia. Se câștigau bani foarte buni din tranzitarea asta.

Îmi aduc aminte, înainte de a începe aceste excursii eram într-o perioadă în care copiii erau mici, munceam foarte mult împreună cu nevastă-mea, nu știam ce să mai facem, aveam rate la casă, la mobilă, la, mă rog, ce-i trebuie omului în casă. Și începusem să facem dintr-un material foarte ieftin, se numea

finet, era derizoriu de ieftin, îl foloseau gospodinele pentru cârpe de praf, acest material era în culori albe și pastelate și făceam niște bluze mai ieșite din comun, care să fie altfel decât ce se găsește pe piață, pe piață erau bluze așa mai stas, mai ca la chinezi, mai comuniste. Erau niște bluze foarte frumoase care implicau și baterea unor capse. Noi le croiam, le coseam și după-amiezile când eram acasă băteam pe masa din bucătărie acele capse care făceau un zgomot infernal. Capsele le băteam îmbrăcați în pijamale pentru că vecinul de jos venea la ușă: „Dom'le, de ce bateți?" și ieșeam la ușă și mă frecam la ochi și îi spuneam: „Nu batem nimic. Noi dormim." Ieșeam în pijama.

Ce făceați cu acele bluze? Le vindeați?

Le vindeam. Le trimiteam tot așa prin fabrici, prin instituții... primeam bani pe ele. Câștigam foarte bine de pe urma lor. La un moment dat canalele pe care le distribuiam s-au saturat. Și am găsit un nou canal la Agenția de Import. Cafeaua pe piață nu se găsea. La agenția de import veneau cafea, citrice, toate minunile. Muncitorii de acolo ziceau: „Dom'le, noi nu avem bani, vă plătim în cafea". Și primeam cafea verde neprăjită și le dădeam bluzele confecționate de noi. Pe acea cafea o prăjeam pe aragaz, făceam rost de pungi, o puneam în pungile alea și le vindeam pe sub mână. Se vindea la prețuri foarte mari și foarte bune, pentru că nu se găsea cafea pe nicăieri. Acea cafea făcea un fum mare și gros care ieșea pe geamul de bucătărie. Era cât pe ce să vină pompierii crezând că am luat foc. Iarăși vecinii nu puteau să țină geamurile deschise, că venea fumul ăla de cafea. Nu se puteau face afaceri la vremea aia cu forme legale. Afacerile le făcea statul. Toate instituțiile erau ale statului, nu erau particulare. Totul era deținut de stat, era în proprietatea statului.

Care erau plusurile și minusurile comunismului?

Toată lumea avea un loc de muncă, toată lumea putea să meargă într-un concediu, un concediu la mare, la munte, fără niciun fel de probleme. Bani cam erau, produsele lipseau. Dar

cum v-am zis, unii se descurcau, alții nu... probabil că și în ziua de azi sunt la fel. Problema e că acum sunt mai puțini cei care se descurcă. Înainte erau majoritari cei care se descurcau, acum cei care se descurcă sunt minoritari. Comunismul îți asigura un loc de muncă. Țin minte în perioada aia, după cutremurul din '77, Ceaușescu s-a apucat tare de construit, se pare că era în criză, nu mai avea locuri de muncă și prin acele construcții asigura un loc de muncă oamenilor prin care puteau să-și câștige pâinea. În felul acesta s-a realizat Centrul Civic, Casa Poporului, care după Revoluție au zis că este un mastodont, care trebuiește dărâmată, trebuiește dinamitată și acum nu mai știu cum să o extindă, că nu mai au loc parlamentarii în ea.

Ce făceați în perioada Revoluției?

Mă ascundeam. La vârsta mea nu mai era cazul să ies în stradă să țip, să urlu. Revoluția, după părerea mea, a fost o falsă revoluție... A fost făcută de tineret, de tineri, nu de cei de vârsta noastră. Într-adevăr, ne-am bucurat că Ceaușescu nu mai este și ne credeam într-o libertate deplină, într-o altfel de viață, dar a fost fals înțeleasă. La Revoluție am stat în casă, am privit la televizor în măsura în care puteam, pentru că la vremea aia televiziunea nu avea aparatura necesară să ne prezinte perpetuu imagini. Tot timpul spuneau că întrerup emisiunea că aparatele s-au încălzit, că aparatele se defectează. Timp în care ei și-au făcut guverne, guvernanți din tot aparatul de stat comunist care exista atunci.

La Revoluție nu am fost, dar cu privire la Revoluție, cu privire la cum era văzut Ceaușescu în afară... în 1983, conduceam un grup în URSS, la Leningrad. Am fost așteptat în gară de însoțitorul partener, Ivan Rus s-a prezentat. Evident că ăștia erau toți de la KGB și m-au așteptat în gară, ne-a condus grupul la hotel și îmi zice: „Din partea turismului va asista la excursie domnul și domnul și domnul", mă rog, erau trei bărbați care ne urmăreau tot timpul. Dacă mergeam în magazine și cumpăram era bine, nu erau probleme, dacă ajungeam în jurul unităților militare ne îndepărtau de acolo. KGB-ul era pretutindeni.

Țin minte că într-o seară la Leningrad, în ultima seară, că trebuia să mergem mai departe într-un alt oraș, în Erevan, după masa de seară, când grupul a plecat la culcare, acest Ivan Rus, partenerul ghid de limba română care susținea că a făcut Universitatea în București, vorbea foarte bine limba română, susținea că nu este român și nu este basarabean și că este rus, avea o dicție și chiar vorbea bine româna. Într-o discuție avută cu el, m-a invitat la bar și mi-a zis: „Hai să bem pui de urs", o băutură care era o amestecătură de vodcă, whisky, coniac și în timp ce ne cinsteam familiile și eram obligat după tradiția rusă să beau până la fund paharul, caută să mă tragă de limbă că de ce nu avem brânză, de ce avem lipsurile, că la ei abundă de toate. Normal că ei aveau de toate, că toate țările socialiste cotizau la țara-mamă. Și ei spuneau că au de toate și îl blamau pe Ceaușescu că vorbește poporului cu portretul lui în spate și că nu înțeleg de ce îl suportă toată lumea. Atunci mi-am dat seama că pe Ceaușescu nu-l mai suportă nimeni. Mai mult, mi-a povestit de Elena Ceaușescu lucruri pe care le-am aflat după Revoluție. Îmi povestea de Elena Ceaușescu că are o identitate falsă și că vindea semințe în gara Titu și că Ceaușescu a fost un timid. După Revoluție exact aceste vorbe au apărut mai trunchiate despre soții Ceaușescu.

Țin minte că se făcea o excursie-croazieră pe Dunăre la Porțile de Fier unde granița română se îmbina cu granița iugoslavă. Și trecea foarte aproape vaporul de malul sârbesc, de ecluza sârbă. Pe acolo fugeau oamenii de pe vapor ca niște câini hăituiți. La un moment dat s-a renunțat la traseul acesta. Se câștigau foarte mulți bani din excursii de genul ăsta, pentru că erau foarte mulți oameni care voiau să iasă din țară, să ajungă într-o țară liberă unde să muncească liber, să facă fiecare ce dorește el. Existau niște lagăre în care stăteau o perioadă, pe urmă emigrau către Germania, Statele Unite, Canada. Foarte multă lume în acea perioadă a fugit din țară. În '80 ONT-ul a făcut tot așa un tren cu zece vagoane de clasa a doua, de opt persoane în compartiment, trenul fiind un tren special care mergea la Budapesta cu ocazia revelionului. Toți înțeleseseră că Ungaria are granița deschisă cu Austria. În concepția românului, granița

deschisă însemna așa ceva, treci în partea cealaltă și nu te întreabă nimeni nimic, trebuia să ai un document. S-au înscris foarte multe persoane în ideea de a fugi din țară. Eram conducătorul unui grup și erau și oameni bine informați printre ei. În grupul meu a fost un individ cu acte false că ar fi muncit la ADP și avea 10 000 de dolari în geacă și nu avea valiză. În prima zi a dispărut de la hotel și a dat, după, telefon de la Nisa din Franța. Omul ăsta era un bișnițar de valută. Cert este că mie mi-a făcut destul rău. Toată diurna mea am plătit-o pe schimbarea broaștei de la hotel pentru că a plecat cu cheile. Și am fost audiat că de ce nu am anunțat Ambasada Română și am tot încercat să mă eschivez, să-l acopăr, deși îmi făcuse foarte multe probleme. Dar erau și oameni informați și erau două baruri în Budapesta, Maxim și Moulin Rouge, și se întâlneau cu indivizi care le vindeau contra sumei de 200-300 de dolari pașapoarte false cu care puteau trece din Ungaria în Austria. Cam așa se petreceau lucrurile.

Ați avut probleme vreodată cu autoritățile din cauza acestor afaceri ilegale?

Am făcut într-adevăr multe afaceri ilegale pentru a-mi hrăni familia, dar nu mai mult. Mi-a fost frică că voi ajunge să am de-a face cu autoritățile, că voi face pușcărie. Căutam să respect cât de cât legislația. Voiam doar să trăiesc normal, mediu. Aș fi putut să am mai mult, să fac mult mai multe, dar am considerat că atât cât am cu ce să-mi hrănesc copiii este de ajuns.

Cu ce meserie ați ieșit la pensie?

La pensie am ieșit din meseria de lucrător comercial, în perioada de după Revoluție. Încă erau banii și salariile lui Ceaușescu. M-a bucurat că aveam o pensie destul de bunicică, dar în timp s-a devalorizat. Acum mă bucur de nepoți, doi de la fata cea mare și unu de la fata cea mică.

MIRELA DINU

„Aveai nevoie doar de bani și cumpărai orice. Așa era pe vremea răposatului..."

Nume: Constantin Popa
Locul nașterii: Roșiorii de Vede, jud. Teleorman
Data nașterii: 10.03.1950
Stare civilă: căsătorit, trei copii
Ocupații anterioare: mecanic la o firmă de confecții, oier
Statut actual: pensionar pe caz de boală

Credeți că în viață trebuie să iei lucrurile așa cum sunt, că cel mai bine este să le adaptezi fiecărei situații în parte?

În viață trebuie să schimbi ceea ce poți schimba; ce nu poți trebuie să iei ca atare și să te împaci cu tine însuți și cu ideea că nu ai putut să faci nimic. Pur și simplu nu a depins de tine. Eu, spre exemplu, am încercat să mă lupt mereu. Nu am putut să mă dau bătut. Am văzut viața ca pe o luptă și mi-am promis să ies învingător. Analizând totul acum, cred că eu am înfrânt viața, nu ea pe mine. Sper să nu mă mint singur.

Ați spus „să mă lupt". Cu ce anume v-ați luptat?

Cu sărăcia, cu oamenii, cu discriminarea, cu comunismul, iar acum mă lupt cu bătrânețea. Trăgând linie și adunând, aș putea spune că toată viața mea a fost un război continuu. Acum la bătrânețe sper să mă bucur de liniște. Nu mai vreau lupte. Mi-au ajuns.

Privind în urmă, vă pare rău de toate astea?

Să-mi pară rău? Din contră, mă mândresc. Pe mine viața m-a pus la încercare și încă rău de tot, încă de mic copil. Dar nu, nu-mi pare rău. Pot spune despre mine că sunt un luptător. Mai mult chiar, un supraviețuitor.

Ce simțiți când vorbiți despre trecutul dumneavoastră?

Sunt mândru când povestesc despre trecutul meu. Le povestesc despre asta foarte mult nepoților mei. Îmi place că mă privesc cu admirație. Mi se pare că așa îmi primesc răsplata pentru tot.

Ați pomenit de comunism. Ce loc ocupă această perioadă în viața dumneavoastră?

Pot spune cu mâna pe inimă că reprezintă perioada cea mai grea din viața mea. Atunci am suferit cel mai mult. Am suferit pentru că sunt țigan. Nu am putut să schimb asta niciodată. M-am născut țigan și așa o să mor. Nu mi-a fost rușine cu asta, dar și eu, și copiii mei am suferit mult din cauza asta.

Ați putea detalia?

Eu sunt țigan. Mama a fost țigancă, tata a fost țigan. La 23 de ani, am cunoscut-o pe Floarea. Ea avea 19 pe atunci. Era frumoasă foc. Dar ea era româncă. Ai mei n-au vrut-o, nici ai ei nu m-au vrut pe mine. Ne-am căsătorit și am pornit singuri la drum. Ne-am avut unul pe altul și atât. Am reușit să ne facem un rost. Ne-am angajat amândoi, ne-am luat o casă cu ajutorul unei mătuși de-a mea și am avut trei copii. Nu furam, nu dădeam în cap. Voiam să muncesc, să câștig un ban. Eram sărac, dar eram cinstit. Mi-am dorit din tot sufletul să fiu român. Voiam asta pentru Florica și copiii mei, ca să nu mai fie umiliți, dar nu am reușit. Am putut să fiu cel mult un țigan românizat.

Să revenim acum la comunism. De ce considerați această perioadă cea mai grea din viața dumneavoastră?

Totul a decurs bine o vreme. După ce ne-am căsătorit, au venit copiii, ne-am angajat amândoi. Ajunsesem și noi în sfârșit

să ne punem pe picioare. Ne înțelegeam bine și eram fericiți. Dar după asta au venit și necazurile. Când aveam eu vreo 37-38 de ani, au început problemele. De fapt, problemele la locul de muncă amplificate și de credințele și principiile mele la care nu am vrut să renunț nici în ruptul capului. Știam care era drumul cel drept și nu voiam să mă abat de la el.

Cu ce vă ocupați atunci?

Eu lucram ca mecanic la o firmă de confecții de aici, din Roșiori, SC Sporul SA. Mă ocupam de mașinile de cusut. Le reparam, le verificam, aveam grijă de ele. Dacă se strica ceva, eu trebuia să repar. Nu eram calificat, dar mă descurcam și învățasem repede... Nu câștigam însă nici prea mult. Luam 2 000 de lei pe lună, dar decât deloc erau buni și ăștia. Cel puțin pentru noi era bine...

Și soția dumneavoastră? Dânsa cu ce se ocupa?

Și ea lucra tot acolo. Ne ajutase Dumnezeu să ne angajăm amândoi în același loc. Ea era confecționeră. Era calificată și câștiga puțin mai bine din pricina asta. Nu lua nici ea prea mult, dar v-am spus, pentru noi era bine.

Când spuneți „credințele și principiile mele", la ce vă referiți?

Eu nu-l iubeam pe Ceaușescu. Nici nu-l uram. Nici nu-l plăceam, nici nu-l displăceam. Numai că nu eram de acord cu tot ceea ce făcea. La început a fost bine, dar spre sfârșit lucrurile se stricaseră. Nu zic, a făcut și lucruri bune, dar parcă în ultimul timp prea exagera cu prostiile. Mai ales după ce plecase prin afară...

De aici au început problemele, să-nțeleg?

Da, de aici a început totul. Îmi amintesc de parcă ar fi ieri. Eu eram în secție. Verificam niște mașini de cusut. A venit la mine un coleg și mi-a spus: „Constantine, mergi, că te cheamă tovarășul administrator la el în birou". Exact așa mi-a zis. M-am dus. Acolo mă așteptau tovarășul administrator și tovarășul

președinte[1] de partid. Mi-au spus că sunt om muncitor, că partidul s-ar mândri cu mine și că trebuie să mă înscriu, că altfel mă vor da afara și nu-mi va fi deloc bine.

Cu alte cuvinte v-au cerut să colaborați cu Securitatea[2], nu?

Așa e. Îmi cereau să-mi torn tovarășii, prietenii, rudele. Nu puteam face asta. Cum aș fi putut să-i vând așa? Ce fel de om aș fi fost atunci? Cum aș mai fi putut eu să îi privesc pe ceilalți în ochii?

Deci, ați refuzat?

Da. Era singurul lucru pe care îl puteam face. Am ales să am conștiința liniștită. Am preferat să dorm liniștit pe perna mea fără să mă apese gândul că am făcut rău cuiva de dragul unora care nu dădeau doi lei pe sufletele oamenilor. Nu am vrut să fiu ca ei. Am ales să fiu independent.

Ce s-a întâmplat apoi?

Pentru că nu am vrut să intru în partid, am fost dat afară de la serviciu. Mi-au zis că nu mai e loc de țigani acolo. Mi s-a spus că de acum sunt dușmanul țării, al poporului, și că vor fi cu ochii pe mine. Am plecat. Ce puteam face? Au urmat săptămâni întregi în care mi-am căutat disperat de lucru. Am căutat peste tot, dar toți îmi închideau ușa în nas. Era normal, doar mă întorsesem împotriva partidului. Era ciudat. Pe vremea aceea, doar cine nu voia nu muncea, că slavă Domnului locuri de muncă erau berechet, nu ca acum. Am început să merg la biserică. Simțeam că numai Dumnezeu mă poate ajuta. Aveam nevoie de forță să trec peste toate astea și simțeam că doar acolo pot găsi forța de care aveam nevoie. M-am îndreptat deci către biserică, ceea ce iar a deranjat partidul.

---

[1] Denumirea funcției la vremea respectivă era de secretar de partid. (*n. red.*)

[2] Aici cei doi interlocutori aglutinează două situații la fel de dificile, dar diferite: invitația de a intra în partid și aceea de a deveni informator. (*n. red.*)

Și nu ați fost prins? Totuși, pe vremea comunismului mersul la biserică era interzis... Dacă voiai să te duci la biserică, trebuia să o faci pe ascuns și să te rogi să nu te pârască nimeni...

Am mers trei duminici la rând, fără să mă prindă. În cea de-a patra însă, în timp ce ieșeam din biserică, au apărut lângă mine patru milițieni. Au venit și m-au luat pe sus. M-au prins, m-au legat și m-au dus la miliție, cum era pe atunci. Aici am mâncat o bătaie soră cu moartea. M-au bătut până am leșinat. Au aruncat cu apă pe mine ca să îmi revin. Când mi-am revenit, m-au bătut iar. Mi-au spus că au ei ac de cojocul meu dacă nu mă dau pe drumul cel drept. De bună voie sau cu de-a sila trebuia să trec de partea comuniștilor și să fac ca ei. În timpul ăsta începuseră să facă presiuni asupra soției. I-au spus că trebuie să aleagă: ori țara, ori eu. Să se gândească bine că statul poate face ceva pentru ea și copii, pe când eu nu le pot oferi nimic. Au mai spus să nu uite că sunt țigan. Că orice ar face țiganul, tot țigan rămâne. Că nu-și uită niciodată obiceiurile. Când m-au prins și m-au dus la miliție, soției mele i-au spus că m-au prins când furam din biserică și îl amenințam pe preot. Au inventat tot felul de lucruri. Nu i-a crezut, dar ce putea face? Au încercat să o convingă că cel mai bine e să divorțeze de mine, căci altfel și ea și copiii vor avea de suferit. Mie mi-au dat drumul apoi să merg acasă să vorbesc cu ea (cu Floarea — *n. a*).

Ce ați făcut atunci? Mai ales, ce a făcut soția dumneavoastră? Ați divorțat?

Nu știam ce să facem. Am mers amândoi la preot să ne sfătuiască el, că e om învățat. Ne-a spus să divorțăm, să ne comportăm ca și cum am fi certați, dar să continuăm să locuim împreună, căci în fața lui Dumnezeu noi suntem uniți și nimeni nu ne poate despărți. Într-adevăr, acesta părea a fi cel mai bun lucru pe care îl puteam face atât pentru noi, cât și pentru copii.

Ce ați făcut în continuare? De lucru ați mai găsit?

Munceam cu ziua pe la vecini, pe ascuns, ca să nu știe nimeni. Așa seara reușeam să pun copiilor o pâine pe masă.

Seara mergeam la cârciumă, beam o țuică și mă prefăceam că sunt beat și amărât, că nu vorbesc cu copiii și nevasta, ca să nu intre milițienii la idei și să mă lase în pace. Mă vedeau așa și ziceau că sunt prea bătut de soartă ca să mă mai bată și ei. Doar îmi ziceau când treceau pe lângă mine: „Țigan împuțit!"

Bănuiesc că vă simțeați umilit...

La început, da, mă simțeam umilit, îmi era rușine. Apoi am înțeles că nu am de ce să mă rușinez. Eu aveam o valoare interioară pe care ei nu o vor afla niciodată. Sufletul contează, nu exteriorul. Am luptat mult pentru fiecare bănuț și pentru fiecare felie de pâine și lucrurile astea îți dau valoare. Sunt țigan, recunosc, dar sunt țigan cinstit. Nu am dat niciodată în cap. Nu am furat niciodată nici măcar un ou. Am vrut să merg cu fruntea sus, nu să fiu arătat cu degetul pe stradă.

Cu soția dumneavoastră ce s-a întâmplat? Și-a păstrat locul de muncă?

Ea a rămas acolo. Au lăsat-o în pace. Au crezut că, din moment ce am divorțat, nu mai are nicio treabă cu mine. Nu au bănuit care era de fapt adevărul. Eu, în schimb, nu am reușit să-mi găsesc de lucru nicăieri. Lucram în continuare de pe o zi pe alta pe la vecinii mai înstăriți.

Dânsei nu i-au cerut să se înscrie în partid?

Nu. Nu știu de ce, dar ei nu i-au cerut. Probabil pe mine mă văzuseră mai încăpățânat și cu un caracter mai puternic și căutau un mod prin care să mă îmblânzească și să se asigure că nu le voi face probleme. Probabil pe ea nu o considerau o amenințare. Oricum, și pe mine m-a mirat. Mă așteptam să se răzbune pe ea. Slavă Domnului că nu a fost așa. Ar fi fost groaznic să o dea și pe ea afară.

Și totuși, trebuia să faceți ceva. Bănuiesc că salariul soției nu vă ajungea. Ce soluție ați găsit?

Așa e. Soția mea câștiga 2 500 de lei pe lună. Ce puteai face cu banii ăștia? Noi eram cinci guri la masă, noi doi și copiii trei.

În plus, ne trebuiau banii pentru hainele și caietele copiilor. Noi am fost săraci, însă ne-am dorit întotdeauna să le oferim copiilor noștri ceea ce nu am avut noi. Eu nu am școală. Am făcut doar patru clase. Mai mult nu am putut. Știu să scriu și să citesc, dar știu că nu e suficient. Am însă școala vieții și asta a fost mai important în cazul meu. Florica are opt clase. Mai multe nu au lăsat-o părinții să facă. Au preferat să o ia la munca câmpului. Am vrut însă mai mult pentru copiii noștri. Am vrut să primească ei ce ne-a lipsit nouă. Așa e normal. Acum au ajuns oameni mari și ne mândrim cu ei. Le-a plăcut cartea, le-a plăcut să învețe. Am două fete și un băiat. Băiatul e avocat acum la Craiova. Fata cea mare e asistentă la Spitalul Militar la București. Cea mică tot la București e și ea. Lucrează la o tipografie. Au ajuns bine și sunt mulțumit.

Să revenim totuși la situația în care erați atunci. Ce ați făcut? Cum v-ați descurcat?

Într-o zi ne vizitează un verișor de-al meu, Sava. Auzise că ne merge rău și s-a gândit să vină să vadă ce facem și cum o mai ducem. Mi-a spus că dacă vreau, el mă ajută, că poate... Mi-a spus despre ce era vorba. La început am fost rezervat, dar în cele din urmă am acceptat. Nu mi-a părut rău.

Cum v-a ajutat?

Vărul meu, de când îl știu, a avut afacerile în sânge. Visa multe, dar mai ales visa să ajungă om de afaceri. Dacă stau bine să mă gândesc, într-un fel a reușit. Atunci nu știu cum a reușit, dar își cumpărase o sută de oi. Se înțelesese cu primăria și cu miliția, le-a dat câte ceva și l-au lăsat de și-a făcut saivan pentru oi pe câmp, la marginea orașului Roșiorii de Vede, exact pe malul apei (râul Vedea — *n. n.*). A cumpărat oile și le-a adus acolo. Miliția și primăria au închis ochii, că își luau și ei partea din asta. Primeau și brânză, și miei. Așa era înțelegerea lor. Vărul meu avea nevoie de cineva care să îl ajute cu oile, să le îngrijească, să le taie și să le vândă. Nu a vrut să ia pe orișicine. Avea nevoie de cineva de încredere, având în vedere riscul prea mare pe care și-l asuma. Așa s-a hotărât să mă ia pe mine. Știa

că sunt cinstit și pe deasupra mai aveam și neapărat nevoie de o slujbă. Oarecum a fost și interesul meu, dar și al lui. Ne-am ajutat unul pe altul.

Nu v-ați temut? Era totuși destul de riscant. Riscați să fiți închis dacă se afla...

Ba da. Îți dai seama că mă îngrozea pușcăria. Știam ce risc. Eram conștient de toate astea, dar trebuia cu orice preț să fac rost de bani. Nu conta cum. Așa că am acceptat să îl ajut pe vărul meu. Îl știam bine pe Sava. Îl știam de mic. Știam că nu se bagă într-o afacere dacă nu se asigură că e totul în ordine. El, când se apuca de ceva, aranja totul dinainte ca să nu aibă surprize neplăcute apoi. Întotdeauna se asigura. Îi plăcea să meargă la sigur. Așa era el. Făcea totul cu cap. Nu-i plăcea să riște, așa că înainte să se apuce de treaba asta cu oile s-a interesat, a umblat, a vorbit în stânga și-n dreapta, a dat darul, dacă a trebuit să dea, dar s-a asigurat. Așa că nu-mi era prea teamă. La urma urmei, cine nu riscă, nu câștigă. Eram prea disperat ca să mai stau pe gânduri.

Cum a început totul?

Am vorbit cu Florica, i-am spus și ei ce voiam să fac și a fost de acord. La început s-a temut, a spus că e prea riscant. Să mă gândesc bine la ce vreau să fac. Până la urmă a acceptat și ea. Am plecat cu Sava să văd cum stau lucrurile. Era așa cum spusese: o sută de oi în saivan, miliția care se făcea că nu vede și nu aude. De a doua zi am început să-l ajut cu oile. Îmi amintesc perfect. Era prin toamnă și am mers să strângem iarbă, coceni și floarea-soarelui. Odată, înainte să se treiere floarea-soarelui, mă refer la floarea-soarelui pusă de colectiv, m-am trezit cu Sava la două noaptea, înainte să răsară soarele, și am plecat pe câmp cu căruța. Doar noaptea puteam face asta. Atunci nu ne deranja nimeni. La fiecare parcelă cu floarea-soarelui stăteau câte doi paznici. Noi am vorbit cu ei, le-am dat câte o sticlă cu țuică de prună și ne-au lăsat să intrăm să tăiem câte capete de floare putem. Am umplut căruța și am plecat, iar pe la patru și jumătate, înainte să se facă lumină, eram la saivan cu căruța descărcată și floarea la adăpost. O lună întreagă am mers noapte

de noapte la tăiat de floarea-soarelui, până când au treierat-o. Atunci a trebuit să facem rost de alt nutreț, căci iarna se apropia destul de repede.

Nu vă era frică, nu vă gândeați că v-ar putea prinde cineva? Nu mă refer la paznici, mă refer la milițieni, membri de partid sau altcineva? La urma urmei, era în joc libertatea, poate chiar viața dumneavoastră. Să nu uităm că furați de la stat, iar asta pentru partid era foarte grav.

Nu. Aveam o înțelegere cu paznicii. Am avut noroc că nu erau din ăia fideli partidului. În cazul în care apărea cineva, oricine, iar noi eram în lanul de floarea-soarelui, paznicii trebuiau să fluiere de două ori, iar noi ne potoleam. Ne întindeam la pământ și așteptam acolo să treacă pericolul. Când pericolul dispărea, ei fluierau iarăși de două ori și noi ne reluam activitatea, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Umpleam căruța, după care plecam. Și tăiam floarea-soarelui, nu ne jucam. Umpleam căruța cu vârf.

Deci fluieratul era un fel de semnal?

Da, era chiar mai mult, era un mesaj, un limbaj! Îl știam doar noi și paznicii. Nimeni altcineva. Era codul nostru.

S-a întâmplat să fiți prinși sau măcar era să vă prindă vreodată?

De prins nu ne-au prins, dar odată era cât pe ce să ne descopere și pe noi. Dar am scăpat ca prin urechile acului.

Ce s-a întâmplat?

Era într-o noapte pe la două. Ca de obicei, noi eram pe câmp. Am trecut să vorbim cu paznicii și apoi ne-am apucat de treabă. În timp ce tăiam, ne trezim că se aud voci prin lan. Erau mai mulți. La început am crezut că sunt tot unii ca noi, dar când s-au apropiat ne-am dat seama cine erau. Erau niște inspectori de la CAP[1]. Ne-am dat seama de asta pentru că am auzit ce vorbeau.

[1] Cooperativa Agricolă de Producție, formă de proprietate și de asociere, expresie a colectivizării agriculturii, specifică ultimei faze a epocii comuniste la sate. Inițial s-a numit Gospodărie Agricolă Colectivă, prescurtat GAC. (*n. red.*)

Ziceau ceva de cei care fură floarea-soarelui. Că se fura ca-n codru și că nu știau ce să mai facă. Spuneau că dacă îi prind, e vai de ei. Că or să înfunde pușcăria. Au trecut pe lângă noi. Eram foarte speriați, mai ales după ce auziserăm. Am crezut că or să ne prindă. Mare minune că nu s-a întâmplat asta. Nu am mai fost capabili de nimic apoi. Am așteptat să plece ei și am plecat și noi.

Ce se întâmplase cu semnalul, cu fluieratul paznicilor? Uitaseră să vă anunțe ca în alte dăți?

Nu uitaseră, numai că nu au avut cum. S-au trezit cu inspectorii lângă ei. Nu știau nimic de venirea lor și au fost luați prin surprindere. Erau doi inspectori. Îi acuzaseră pe paznici că nu își fac treaba cum trebuie și că de asta se fură. Au vrut chiar să meargă prin lanul de floarea-soarelui să verifice ei. Îți dai seama că nu au mai avut cum să ne anunțe. Dacă ar fi fluierat, ar fi bătut la ochi. Nu puteau să fluiere fără rost. Au făcut și ei ce au putut. Au încercat să îi convingă pe inspectori să renunțe la ideea lor de a merge prin lan. N-au reușit, așa că au mers cu ei. Au încercat să-i țină mai departe de noi. Nu puteau să insiste prea mult, că trezeau bănuieli.

Ați auzit de alții ca dumneavoastră care fuseseră prinși?

Da. Au fost alții pe care îi prinseseră. Erau la floarea-soarelui și ei. Au fost luați și duși la secție. Acolo i-au bătut și apoi i-au dus la închisoare. Nu mai știe nimeni nimic de ei. Cine știe ce s-a întâmplat cu ei.

V-a ajuns floarea-soarelui?

Nu, nu ne ajungea. După ce am făcut rost de floarea-soarelui, am încercat să facem rost de porumb. Ne-am chinuit puțin, dar în cele din urmă Sava a reușit să cumpere vreo două pogoane de porumb de la o cunoștință, care nu avea nevoie de el. Am tăiat porumbul, l-am legat și l-am făcut căpițe. Dar asta nu era de ajuns, așa că trebuia neapărat să mai facem rost de undeva de mai mult. Am avut noroc în cele din urmă și am reușit să

mai cumpărăm vreo mie de legături de porumb, snopi, că așa se numesc. Începusem să strângem ceva nutreț.

O mie de legături e destul de mult... Cum ați reușit?

Sava avea cunoștințe multe. Nu știu cum făcuse, dar reușise să-și facă o grămadă de relații. Mai cunoștea și el pe unul, pe altul. Cunoștea chiar și pe cineva care se ocupa de paza de la CAP. A vorbit cu omul, i-a dat câteva oi și niște brânză și așa a luat, mai mult degeaba decât pe bani, o mie de legături de porumb. Am avut noroc. Am mai reușit să cosim de pe câmpuri, de pe dealuri și de unde s-a mai putut fân și iarbă pe care am pus-o la uscat. Strânsesem nutreț suficient cât să scoatem oile în primăvară. Și așa încet, încet a venit și iarna. Pe timpul iernii văru-meu Sava a rămas la stână împreună cu un nepot de vreo 17-18 ani, să aibă grijă de oi. Eu, în schimb, nu am vrut să rămân. Mă hotărâsem să mă duc acasă la ai mei și să mă întorc în primăvară să reluăm afacerea. Înainte de a pleca, vărul meu mi-a dat 6 000 de lei să am toată iarna, două oi tăiate, brânză și șase saci cu lână. A spus că asta e răsplata pentru munca mea de până acum și că din primăvară vom împărți totul jumi-juma, fie pierderi, fie profit. Eram mulțumit, dar mai ales fericit că mă întorc la cei dragi acasă.

Cum ați reușit să le aduceți pe toate acasă? Nu era periculos să vă vadă cineva? Dacă vedeau că ați reușit să vă puneți pe picioare puteați fi iarăși persecutat. Se mai liniștiseră lucrurile între timp?

Într-adevăr, era periculos să fiu văzut aducând atâtea acasă. Cu atât mai mult, cu cât nu voiam să atrag atenția asupra mea. Lucrurile se mai liniștiseră cât de cât. Miliția mai uitase de mine. Ce-i drept, nu m-au mai văzut, iar nevastă-mea le-a zis că de atâta băutură și necazuri m-am îmbolnăvit și zac la pat. Oile, lâna și tot ce mai primisem, le-am adus noaptea cu Sava cu căruța. Le-am băgat ușor, fără să ne simtă nimeni, în casă, după care el a plecat. Am pitit tot pe unde am putut. Brânza și carnea le-am păstrat, iar sacii de lână i-am vândut. Mai bine zis, i-a vândut Florica unei rude de-a ei și așa am mai făcut rost de niște bani. Începuse să ne meargă și nouă mai bine...

Și în tot timpul ăsta nimeni nu a bănuit nimic?

La început nu, dar cu o săptămână înainte să mă întorc eu acasă, un milițian a amenințat-o pe Florica. I-a spus că e ciudat că eu am dispărut așa și că o să vină pe la noi să vadă ce se întâmplă. În cele din urmă, începuseră să bănuiască și ei ceva, cred. Doar mă avertizaseră că vor fi cu ochii pe mine. În rest, nimeni nu a mai zis nimic.

Și a venit?

Da, a venit. Într-o sâmbătă, pe la zece, ne trezim că bate cineva în poartă. Era milițianul. Se ținuse de cuvânt și venise. M-am dat repede cu apă pe frunte și m-am băgat în pat. El a intrat, s-a uitat la mine, m-a analizat și mi-a zis: „Țigan împuțit. Chiar ești bolnav. Credeam că te prefaci. Vai de capul tău de nenorocit." Nu l-am luat în seamă. Din contră, am râs după ce a plecat. Am râs de cât de naiv era el, iar eu, un „țigan împuțit", îl păcălisem. Scăpasem și de data asta. Și de data asta fusesem mai deștept ca ei.

Ce ați făcut apoi?

A nins, a venit iarna și odată cu ea a venit și Crăciunul. A fost cel mai frumos Crăciun din viața mea. Aveam bani. Așa că am putut să cumpăr în anul ăla un brad mare și cadouri pentru copii. Aveam carne, brânză și ouă. A fost primul Crăciun când nu ne-a lipsit nimic. M-am simțit fericit când am văzut atâta bucurie în ochii copiilor mei. În momentele alea, am simțit că tot riscul pe care mi-l asumasem eu a meritat și asta m-a ambiționat și mai mult să merg mai departe și să nu mă opresc aici.

Ce a făcut soția dumneavoastră cât ați fost plecat?

Am o soție extraordinară. A avut mare grijă de copii și de gospodărie. În două luni cât am stat la stână în câmp, mai veneam noaptea pe furiș acasă. Veneam noaptea, ca să nu mă vadă careva și mă întorceam la stână înainte de răsăritul soarelui. De fiecare dată când veneam, totul era la locul lui, totul

aranjat și îngrijit, copiii erau curați. Nu am să-i fac niciun reproș. Nu aveam ce-i cere mai mult.

A trecut și Crăciunul. Ce s-a întâmplat apoi?

A trecut Crăciunul și, odată cu el, și iarna. S-a făcut primăvară și a trebuit să plec la stână să-l ajut pe văru-meu. În iarna aia ninsese mult. A fost o iarnă cu zăpadă din belșug. Cu toate astea, belșug am avut și noi. Nu se întâmplase nicio nenorocire. Ne așteptam să ne moară vreo oaie de frig, dar nu s-a întâmplat nimic de genul ăsta. Din contră. În primăvară, toate oile erau gestante. După calculele noastre, chiar înainte de Paște trebuiau să fete și asta ne bucura foarte tare.

Totul a ieșit conform planurilor?

Da. Înainte de Paște, aveam 95 de miei tocmai buni de tăiat. Avusesem noroc. Nu ne murise niciun miel. Am avut chiar câteva oi care au fătat chiar câte doi miei. Urma să facem bani mulți. I-am tăiat pe toți, anul acela. Nu am oprit nici unul. Anul următor, însă, am mai oprit din ei de prăsilă. O parte i-am dat milițienilor, la primărie și celor care ne-au ajutat. Așa fusese înțelegerea. O altă parte, am vândut-o în Roșiori și prin împrejurimi. Cea mai mare parte din miei am vândut-o însă la București.

La București? Cum așa?

Da. Înainte de Paște, Sava s-a dus și a făcut rost de cineva dispus să ne ducă cu mașina la București. A găsit până la urmă. Cu greu, dar a găsit. Era un fost milițian din vremea lui Gheorghiu-Dej, știi dumneata, înaintașul lui Ceaușescu. Îl chema Petre Lupu. Ieșise la pensie de vreo doi ani și era dispus să ne ajute, bineînțeles contra cost. Avea o dubă potrivită pentru ce ne trebuia nouă. Condiția însă era să îi dăm și lui ceva. Și atunci, ca și acum, nu te ajuta nimeni pe gratis. Am încărcat marfa seara, după ce s-a înnoptat. Am luat brânză și miei și pe la 12 noaptea am plecat spre Capitală.

Cum a fost drumul până la București? Bănuiesc că ați avut unele probleme, cu atât mai mult, cu cât era în preajma Paștelui.

Așa este. De asta am și plecat noaptea. Am vrut să evităm anumite riscuri. Ne-am gândit că nu vom fi opriți pe drum. Am vrut să fim prevăzători. Totuși, dacă eram opriți, poate aveam o scăpare cu Lupu, că doar fusese și el milițian. De asta ne și aliasem cu el. Nu știi de unde sare iepurele.

Și așa a fost? Nu v-a oprit nimeni?

Ar fi fost bine să fie așa. Era o noapte așa de neagră când am plecat... Era înnorat și luna nu se vedea deloc. Era așa de întuneric, de nu te vedeai om cu om. Cu toate astea, nu am stat pe gânduri. Am mers înainte. Cât am mers prin Teleorman, nu ne-a oprit nimeni. Drumul a fost liniștit. Problemele au început însă după ce am trecut de Giurgiu și ne-am apropiat de București. Eram eu, Sava și proprietarul dubei. Ne-a ieșit înainte o patrulă de milițieni. Erau înarmați. Ne-au cerut să tragem pe dreapta. Am oprit. Un milițian a venit spre noi și ne-a cerut actele. Parcă îl văd. Era înalt, slab și posomorât. Avea ceva care te speria. S-a uitat la acte, apoi s-a uitat lung la noi. Avea o privire care parcă ajungea până în adâncul sufletului. Ne-a întrebat ce avem în dubă, iar noi i-am spus că avem carne și brânză pe care le-am cumpărat din Roșiori și le ducem unor rude la București. Am încercat să inventăm o poveste cât mai reală. Ne-am gândit că or să ne creadă.

Și v-au lăsat să treceți?

Nu. Ne-au pus să coborâm și să deschidem duba. Am coborât. Când au văzut ce aveam în mașină, au hotărât să ne ducă la secție. Acolo ne-au interogat cam o oră. Au spus că n-o să scăpăm, că ceea ce facem noi e împotriva legii. Am crezut că acolo se termină totul. Nu a fost așa. A venit la noi unul îmbrăcat civil și i-a dat pe toți afară. Am rămas doar noi și el în sală. Era în vârstă. Cred că avea cam 50 de ani și presupun că era o persoană importantă, căci toți ascultau de el. Spre surprinderea mea, el și proprietarul dubei se cunoșteau. Aveau un comportament

destul de firesc unul cu celălalt. De cum s-au văzut, s-au recunoscut. Fuseseră colegi pe o perioadă de doi ani într-o comună de lângă București, înainte ca Lupu să iasă la pensie. Au plecat amândoi să stea de vorbă. După o jumătate de oră, s-au întors amândoi. Mie unul mi s-a părut că a trecut o zi, nu o jumătate de oră... Civilul a dat mâna cu noi și a plecat. După plecarea lui, Lupu ne-a zis: „Uite ce e băieți, vreți să scăpăm?" Bineînțeles că voiam. „Și eu vreau. Ăsta ne ajută, dar nu pe gratis. Trebuie să îi dăm și lui ceva. La urma urmei, își riscă funcția." I-am dat, ce puteam face? I-am dat trei miei și o găleată de brânză. El le-a luat și a dat ordin să fim eliberați, pentru că se făcuse o greșeală și noi duceam un transport pentru secretarul lui Ceaușescu. Am fost eliberați imediat și am pornit la drum. Am reușit în cele din urmă să ajungem la București. La șapte eram în piață, cu marfa, pregătiți de treabă.

Ce s-a întâmplat la piață în București? Ați reușit să vindeți ceva sau v-ați întors acasă?

Am vândut. Am vândut chiar toată marfa, dar nu în piață. Am vândut ceva și în piață, dar nu prea mult. În plus, patrulau milițienii pe acolo ceva de speriat. Când veneau ei, noi plecam și ne întorceam apoi. Nu puteam să stăm acolo. Nu aveam acte. Nu aveam nimic care să dovedească faptul că noi suntem în regulă. Așa că Sava s-a gândit să mergem la unul pe care îl știa el și care avea măcelărie. S-a gândit că poate ne cumpără toți mieii. Am stat în piață până am vândut toată brânza. Am vândut și din miei ce s-a putut și am plecat la ăsta cu măcelăria. Într-adevăr, măcelarul ne-a cumpărat toți mieii. Ni i-a plătit și destul de bine pe deasupra. Am luat banii și am plecat acasă. Făcusem o afacere bună.

Ce s-a întâmplat apoi? Ce părere a avut soția dumneavoastră?

Am cumpărat și noi câte ceva de la București și restul de bani i-am împărțit cu văru-meu așa cum ne înțelesesem: jumătate eu, jumătate el și am plecat spre casă. Soția și copiii mă așteptau. Soției nu-i venea să creadă cât de bine au ieșit lucrurile. Se temea totuși de miliție. Și eu mă temeam, dar parcă nu

ca înainte. Eram mândru de mine și bucuros în același timp, că în sfârșit le puteam oferi copiilor mei și soției mele un trai decent. Florica, deși se temea, nu a încercat niciodată să mă convingă să renunț. M-a lăsat să fac ce vreau. Atunci am crezut că o face pentru că nu vrea să mi se împotrivească, dar apoi am înțeles că făcuse asta pentru ca avea încredere în mine.

Ați fi renunțat dacă dânsa vă cerea lucrul ăsta? Ați fi putut să renunțați la tot și să vă întoarceți la viața dinainte?

Nu aș fi putut să fac asta, mai ales acum când reușisem să mă pun pe picioare. Reușisem să fac banii pe care îi voiam și nu puteam să mă opresc acum. Eram conștient de risc, dar voiam cu orice preț să fac bani. Voiam să le ofer copiilor mei orice își doreau. Mă săturasem să mă roage ceva și eu să nu pot să le ofer pe motiv că nu am bani. Nu știu dacă ați observat, domnișoară, dar pentru mine copiii sunt foarte importanți. Pentru ei m-am zbătut atât. Copiii și soția sunt tot ce am eu mai de preț pe lume. A, și acum nepoții. Ei sunt toată averea mea.

Ce ați făcut apoi? Ați continuat afacerea cu vărul dumneavoastră, v-ați oprit aici sau v-ați apucat de altceva?

Am continuat afacerea cu Sava. Am ținut legătura cu măcelarul din București și, chiar mai mult, ne-am înțeles cu el să îl aprovizionăm cu miei. Era și interesul nostru, și al lui. Ne-am pus pe picioare și de atunci o duceam mai bine. În fiecare miercuri era târg mare la Vălenii de Olt, aici lângă noi. Dacă nu mă înșel și acum este. În noaptea de marți spre miercuri, încărcam brânză și lână cu Sava în căruță și plecam la târg acolo. Vindeam tot. Nu ne întorceam cu nimic acasă. Scoteam bani frumoși, mai ales pe brânză. Era la mare căutare, că la magazin trebuia să te duci cu cartelă ca să-ți iei brânză și oricum îți dădeau cât voiau ei, nu cât voiai tu. Dacă voiai brânză mai multă trebuia să strângi cartele mai multe ca să îți dea pentru mai multe porții. Pe când la târg, nu îți trebuia cartelă. Aveai nevoie doar de bani și cumpărai orice. Așa era pe vremea răposatului. Atunci aveai bani cât să îți permiți, numai că nu prea găseai ce voiai sau trebuia să ai o relație să îți dea pe sub mână.

Acum găsești orice vrei, ce nici nu te-ai gândi, însă nu prea sunt bani să cumperi. Și dacă nu ai, stai și te uiți. Tot ducându-ne noi așa, am început să ne cunoaștem cu oamenii. Erau persoane care cumpărau numai de la noi. Începusem să ne facem clienții noștri. Deja ne cunoșteau oamenii. Veneau și cumpărau doar de la noi. Aveam chiar și un loc al nostru, în care ne așezam. Când nu eram acolo, ne căutau oamenii ca să cumpere de la noi.

Dar cu miliția nu aveați probleme? Mă refer aici la miliția din târg. Bănuiesc că patrulau pe acolo.

La început îl luam cu noi pe Petre Lupu, cel care ne dusese la București cu mieii, că îl cunoșteau toți pe acolo, că doar fusese milițian, și nu ne făceau nimic. Le spusese că suntem verii lui. Că suntem mai amărâți și să ne lase și pe noi să vindem acolo. Apoi nu l-am mai luat pe Lupu. Nu a mai fost nevoie. Deja ne cunoșteau și pe noi și nu ne mai ziceau nimic. Devenisem deja ca la noi acasă în târgul ăla. Bine, că și noi am fost „atenți" cu milițienii. Le-am mai dat și noi câte una-alta ca să ne punem bine cu ei. Și a dat roade metoda asta. Erau ei milițieni, da' parcă erau și cinstiți? Ăștia erau mai corupți ca noi, oamenii de rând. Le străluceau ochii în cap când te duceai la ei și le ziceai: „Tovarășe, o atenție din partea mea!" O luau fără să stea prea mult pe gânduri. Nu era nevoie să zici de două ori.

Dar cu miliția de la dumneavoastră din oraș ce s-a mai întâmplat? V-au mai căutat sau v-au lăsat în pace?

Se mai liniștiseră lucrurile cu miliția. O perioadă nu au mai reacționat în niciun fel în privința mea. În schimb, într-o zi un milițian a întrebat-o pe soția mea ce se întâmplă cu mine, unde am dispărut, pentru că eu am încercat să mă feresc cât mai mult de ei. Ea le-a spus că am plecat de nebun în lume, că nu s-a mai înțeles cu mine și că mai vin din când în când pe acasă să văd copiii. Au crezut-o și au lăsat-o în pace. Ei știau că eu ajunsesem de-mi plângeai de milă. La urma urmei, aveau ce aveau cu mine, și nu cu ea sau cu copiii. Încet, încet, au început să uite de mine, mai ales că probabil se săturaseră să se lege mereu de mine. Nici motive nu mai aveau. Bine, dacă voiau, găseau ei

motiv și se puneau iar pe capul meu. Totuși nu au mai făcut nimic. M-au lăsat în pace.

V-a ajutat mult lucrul ăsta...

Da. Și s-a mai întâmplat ceva. Tot spre binele meu a fost și asta. Nu știu cum s-a întâmplat, dar șeful miliției din oraș a fost schimbat. Fusese prins cu niște lucruri ilegale și dat afară. În locul lui fusese adus unul mai tânăr, dar și mai la locul lui. Ăsta își vedea de treaba lui. Nu stătea așa pe capul oamenilor. Plus că nu știa nimic de mine, așa că problemele mele au început să mai dispară. Nu am avut probleme cu el. Niciodată nu s-a legat de mine. Eu îmi vedeam de treaba mea, el de a lui. De atunci am început și eu să ies mai mult la lumină. Nu mă mai temeam așa, totuși eram mereu cu ochii în patru.

Afacerea cu vărul dumneavoastră cum mai mergea?

Lucrurile erau bine. Am scos bani mulți din miei, brânză și lână... așa că ne-am gândit să mai cumpărăm niște oi. Ceea ce am și făcut. Ajunsesem în vara dinainte de Revoluție să avem aproape 200 de oi. O parte le cumpărasem, o parte le fătaseră oile pe care le aveam. Am mai angajat doi băieți la stână, că nu ne mai puteam descurca doar noi. Am căutat tot oameni de încredere. Cu greu am reușit să găsim doi. Ajunsesem să nu ne mai ferim cine știe ce. Acum aveam și noi câte o relație. Oile dădeau profit bun pe vremea aia. Se vindea bine și carnea și brânza. Nu s-a întâmplat niciodată să rămânem cu marfă când ne duceam la târg. Din contră, marfă să fi avut, că cumpărători erau o grămadă.

Am continuat să avem grijă de oi până aproape de Revoluție. În primăvara lui '89, le-am vândut și am împărțit banii. Am luat bani frumoși pe ele. Am așteptat să fete, am vândut mieii de Paște și imediat după Paște am vândut și oile. Am împușcat doi iepuri dintr-o lovitură. Am luat bani frumoși atunci, nu glumă. În viața mea nu mai văzusem atâția bani. Mă îmbogățisem peste noapte. Am mai păstrat legătura cu vărul meu, dar de atunci fiecare s-a descurcat cum a putut. Eu m-am întors acasă, lângă copii și soție, și am încercat să îmi găsesc de lucru,

iar el a continuat să se ocupe de alte afaceri. Și acum la bătrânețe, se mai bagă el în câte ceva. Nu se poate stăpâni. El a rămas în Roșiori, eu am luat calea Bucureștiului.

Să înțeleg că v-ați mutat la București?

Da, s-a ivit o ocazie pe care nu o puteam rata. Soția mea avea o mătușă la București. Eu nu știam nimic de ea. Atunci am aflat. Era în vârstă, iar anul ăla, înainte de Paște, a murit. Avea două fete la casele lor. Bătrâna avea și ea casa ei în care stătea singură. Era exact unde se terminau blocurile în Colentina. Fetele s-au hotărât să vândă casa și să împartă banii. Soția mea a aflat și mi-a spus... Ne-am gândit să o cumpărăm noi. Am vorbit cu fetele bătrânei și am fost să vedem casa. Ne-a plăcut. Arăta destul de bine și de îngrijită. Și zona era destul de frumoasă. Nu era nici prea scumpă, iar bani aveam. Ne-am gândit să facem ceva cu banii ăia. Am vândut casa din Roșiori și am cumpărat-o imediat după Paște pe aia din București. Imediat ne-am și mutat acolo. Nu am regretat.

După ce ați împărțit banii cu vărul dumneavoastră, nu v-ați temut să țineți atâția bani în casă?

Ba da. Nu știam unde să îi ținem la început. Până la urmă, ne-a venit ideea să îi îngropăm. Am oprit o parte din ei pentru cheltuieli, după care am făcut o groapă în spatele casei, i-am pus într-o oală și i-am îngropat acolo. I-am scos când a trebuit să cumpărăm casa din București. Nu am făcut asta de frica hoților. Am făcut-o mai mult de frica miliției. Ne gândeam că vin așa, fără să anunțe, cum au mai venit.

Acum la bătrânețe, când priviți în urmă, vă pare rău de ceva? Dacă ați putea să schimbați ceva ați face-o?

Nu regret nimic. Am trecut prin multe, nu neg, dar tocmai greutățile astea, probele la care te supune viața, îți dau valoare ca om. Atunci se vede tăria de caracter... Dacă nu faci față, ajungi să-ți fie rușine. Eu nu am vrut să pățesc așa. Nu pot să schimb nimic și chiar dacă aș putea să o fac, nu aș face-o. Aș lăsa lucrurile așa cum sunt. Oricum, acum nu mă mai afectează

cu nimic. Sunt doar niște amintiri pe care le mai scot la lumină când mă mai întreabă câte ceva despre asta nepoții mei sau cineva așa ca dumneata. Nepoții mei sunt mici... Cel mai mare are 15 ani, dar când vin pe la mine, când se strâng toți, mă pun să le povestesc prin ce am trecut. Îmi zic: „Ia mai spune-ne, bunicule, cum era pe vremea comunismului!", iar eu încep și le povestesc. Mă ascultă atenți. Sunt numai ochi și urechi. Mă simt mândru când îi văd așa de interesați. Acum viața mea e ca a oricui altcuiva. Nu e ieșită din comun.

Mai devreme mi-ați vorbit de principiile dumneavoastră. Ceea ce făceați atunci nu era oarecum în opoziție cu ele?

Nu. De ce? Eu am făcut ce am crezut eu de cuviință. Nu vreau să se înțeleagă greșit. Eu respect statul. Îmi respect țara. Aici m-am născut, aici am crescut. Aici mi-am crescut și copiii. Sunt eu țigan, dar la urma urmei tot român sunt. La mine în buletin scrie „ROMÂN", ca și la dumneata. Vezi dumneata, dacă stai să te gândești bine, pe noi doi ne deosebește doar culoarea pielii, că români suntem amândoi. Poate că eu sunt mai român ca dumneata. Nu vreau să vă jignesc, dar într-un fel cred că am dreptate.

Ce vă face să spuneți asta?

E o poveste lungă. Nu știu de unde să încep. Ei bine, domnișoară, află că eu sunt revoluționar. Am luat parte la Revoluție. După Paște ne-am mutat la București. Soția mea și-a găsit de lucru tot în confecții la o firmă de aici, iar eu m-am angajat la o măcelărie. Pe lângă asta, soției mele i-am cumpărat o mașină de cusut. Făcea croitorie și acasă. Făcea rochii pentru femeile de pe stradă. Ne descurcam bine cu banii.

Despre Revoluție ce îmi puteți spune?

Era pe 20 decembrie. Stăteam toți la televizor. Am văzut ce se întâmpla în țară și în București. A doua zi, pe 21, m-am dus și eu la Universitate să văd ce se întâmplă. Era agitație mare. Am fost cu niște colegi de muncă. Pe unul dintre ei l-au împușcat în picior și a trebuit să îl ducem la spital. I-am anunțat familia și

l-am lăsat acolo. Apoi ne-am întors la Universitate. Am luat și noi parte la manifestații... Eu unul am fost chiar bătut de milițieni atunci. M-au lovit cu bastoanele în cap până am căzut jos. M-au umplut de sânge și m-au lăsat jos inconștient. Dădeau în mine ca în animale. Numai eu știu prin ce am trecut eu și familia mea atunci. Când m-a văzut, soția mea a leșinat. Mi-am scos certificat medical și după '89 mi-am scos pensie de revoluționar. Mi s-a părut că era dreptul meu. Eu unul îmi doream să cadă comunismul cu orice preț. Suferisem prea mult în perioada aia. Vedeți, de asta vă spun că sunt român ca și dumneata sau oricare altul, poate mai român, dacă stau să mă gândesc.

În prezent cu ce vă ocupați?

Am ieșit la pensie pe caz de boală. Am ieșit de acolo de la măcelărie. Am fost la un control medical și m-au găsit cu probleme la inimă. Probleme grave. Am mai făcut și un infarct. Acum câțiva ani. Am considerat că e cazul să mă pensionez. Soția mea și acum lucrează. Tot în confecții e și acum.

Credeți că era mai bine pe vremea comuniștilor sau este mai bine acum?

E mai bine acum. Cel puțin asta e părerea mea. Acum poți să spui ce gândești despre orice. Atunci, dacă ziceai ceva ce nu convenea partidului, era vai de tine. Atunci era bine că puteai să-ți găsești un loc de muncă, nu mureai de foame ca acum, dar ăsta era singurul lucru bun. Mâncare cumpărai cu porția, la televizor te uitai două ore pe zi. Teoretic erai liber, dar practic nu. Cine regretă comunismul nu a știut ce înseamnă el de fapt. Nu îmi pare rău de ce mi s-a întâmplat mie. Au fost alții care au suferit poate mai mult ca mine, alții care au dispărut sau au murit în condiții suspecte. Eu am fost, totuși, un caz fericit. Oricum, după toate astea, am ajuns la o concluzie: „Ce nu te omoară te-ntărește!"

„Trebuia să te folosești de tot felul de tertipuri ca să poți să exiști."

Nume: Ispas Florica
Vârsta: 65 de ani
Locul nașterii: Buhuși, jud. Neamț
Stare civilă: căsătorită, doi copii
Ocupații anterioare: tehnician la fabrică, șefă de unitate turistică, barman

Puteți să-mi descrieți în câteva cuvinte copilăria dumneavoastră?

Am avut ghinionul să mă nasc când țara a trecut prin foarte multe intemperii. A fost războiul, după aia foametea, apoi ca un tăvălug peste viața oamenilor a apărut comunismul.

În timpul comunismului, unde ați lucrat?

În diverse locuri. Am terminat studiile cu greu, tatăl meu fiind deținut politic. Nu erai primit la studii superioare. Am reușit să-mi termin o școală tehnică, și poate că viața așa a fost să fie, m-am stabilit ulterior în Constanța.

Pe lângă serviciul pe care îl aveați, mai practicați și alte meserii pentru un venit în plus?

Da, și era firesc s-o faci, pentru că altfel nu te puteai întreține. M-am căsătorit, au apărut în viața mea doi copii. Fiind diferență de vârstă mică între ei, mi-a fost foarte greu. N-aș vrea să se mai întoarcă o dată acele timpuri. Voi nu le puteți cunoaște, cei de astăzi. Grădinițele erau pline de păduchi, de râie. Căminele, la fel. Copiii nu-i puteam ține în cămine la fel cum aveți voi posibilitatea astăzi să-i țineți. Și atunci, erai nevoit

să renunți la serviciul tău, să stai cu copiii, și erai obligat să faci ceva în paralel ca să poți să trăiești. Nu puteai... De ce? Pentru că nu aveam lumină, nu aveam... ni se întrerupea apa, ni se întrerupea lumina, nu exista lapte, nu exista carne, trebuia să faci bani în plus ca să îți poți plăti... în plus să iei carnea, în plus trebuia să iei laptele. Deci tot ce trebuia să iei, nu aveai cum să stai la cozile imense. Și atunci erai nevoit să dai, cum se dă și acum, diverse șpăgi ca să poți să-ți hrănești copiii.

Pe urmă, trebuia să te folosești de tot felul de tertipuri ca să poți să existi. Trebuia să iau gaz, care nu se găsea. Luam de undeva de la „Avioane". Acolo trebuia să dau un carton de Kent. Ăla trebuia să-l ia la *business*, că nu se găsea în magazine. Riscurile erau de două ori. În primul rând, dacă te găsea cu țigări străine sau cu valută, riscai să fii închis. Pe urmă, riscai să aduci gazu' de la... de unde reușeam să-l iau ca să pot să aprind lampa copiilor ca să nu stea în întuneric. Pe urmă, mâncarea la fel. Tot timpul, după ce că o plăteam așa cum o plăteam, trebuia cu frică. Să nu ți-o găsească cineva, că riscai să fii închis.

Și dacă totuși o găsea cineva, ce se întâmpla?

Erai închis. Tu și cel care ți-o dădea ție.

Vi s-a întâmplat vreodată să vă prindă cu așa ceva și totuși să scăpați?

Nu. Cred că am avut noroc. Din punctul ăsta de vedere, cred că am avut noroc, dar, mai ales în Constanța, problema cea mai gravă a fost a navigatorilor, pentru că pentru un carton de țigări sau 20 de dolari era între un an și nu știu câți ani de închisoare. Foarte mulți... ajunsese... cred că jumătate din populația României, dacă nu făcuse închisoare, măcar plătise o amendă penală. Acum pare incredibil, dar să stai tot timpul cu stres... Nu puteai să primești musafiri. Aveam foarte multe cunoștințe, pentru că aici am început să lucrez în turism. Lucram în sezon.

Serviciul din turism era cel de bază?

Da, pentru că era un mijloc de unde mă puteam aproviziona. Lucrând acolo, aveam foarte multe relații și-mi făcusem

foarte multe cunoștințe și străini, și români, și străini. Aveam prietene care se căsătorise, se stabilise afară.

Ați avut probleme datorită străinilor pe care îi știați?

Da. M-ai întrebat dacă am avut probleme. Am avut o problemă cât se poate de... nu știu cum să spun... mai mult murdărie umană. Aveam o prietenă care se căsătorise în Grecia și era foarte bine stabilită acolo. Aranjase cu Securitatea română, care eu pe atunci nu știam, ca să vândă mașini, ca să aducă de acolo, din Grecia, oameni, întreprinzători greci care să pună pe picioare fabrica noastră de la Craiova, care avea multe mașini care nu se vindeau. Și eu nu știam care este situația ei. Și a venit în România cu tot cu doi dintre acești investitori. Avea o singură soră în Constanța, dar care era bețivă. Femeia, ca să nu se facă de rușine cu familia ei de aici, m-a rugat să-i țin locul surorii ei de aici. Și atunci, firesc, am făcut o masă ca să poată să impresioneze și i-a adus la mine la masă. Ei locuiau la un hotel. În timp ce mâncam, m-am trezit la ușă cu șase polițiști cu pușlile în spate, că au fost anunțați că în casă la mine sunt străini. Ăsta era un aspect. Ca să stai cu frică, nu puteai să primești pe cineva.

Și în momentul în care au venit polițiștii, dumneavoastră ați primit vreo amendă?

Nu am primit, dar... nu am primit, fiindcă nu eram un om slab. Pentru că felul cum s-au exprimat ei, cum au intrat ei, le-am ținut piept, pentru că aveam perfect dreptate. Legea era dată de așa manieră, în vizită chipurile avea voie să-ți vină cineva. Nu trebuia să doarmă la tine. Or, oamenii ăștia erau cazați la hotel. Și atuncea i-am poftit în casă și ca să nu fac țara de râs, am spus acelor investitori că unul dintre ei este de la mine din Moldova, că a văzut lumina aprinsă și a urcat, și atunci i-am tratat ca să îi scot din situația penibilă în care mă băgase, pentru că ăia au crezut că s-a întâmplat o crimă în bloc. Când i-au văzut cu pușlile în spate la uși, oamenii au întrebat: „A murit cineva?" „Nu. A venit în vizită." Și atuncea am sunat la hotel. Și au confirmat că oamenii locuiau la hotel. În schimb,

a doua zi, persoana respectivă a mers cu mine la comandantul poliției și a vrut niște explicații pentru că problema era a ei. Eu nu știam cum stau lucrurile. Problema era a ei. Cu investitorii ei. Și atunci, în acele condiții, am auzit cum i-a spus la poliție ăluia: „Păi, eu vin să ajut țara, aduc oamenii ăștia ca să vă scot din rahat și tu îmi trimiți o sută de plutonieri pe cap?" Și omul a fost șocat: „Nu i-am trimis io". Și atunci a trebuit să vină cine i-a chemat. Și vecina de sub mine, văzând că mi-a adus tot felul de cadouri la copii, hăinuțe și... din invidie a trimis poliția că au venit greci sau străini, ce-o fi spus ea acolo. În momentul în care ai un caracter abject, fie că este sărăcie, fie că nu este sărăcie, și așa au fost foarte mulți oameni în perioada aia, pentru că adevărata pătură cultă a omorât-o la Canal[1] și a început să apară o altă pătură, care nu era cultă. Era parvenitism, și ăștia nu aveau... Într-un fel, tatăl meu mi-a zis un lucru foarte mare. O să deviez de la una la alta. Tatăl meu a fost deținut politic și într-una din seri, stând în pat amândoi, i-am spus: „Tată, cred că o să scăpăm odată de comuniștii ăștia". Iar tata mi-a spus: „Ferească Dumnezeu!" Și i-am zis: „Cum poți spune așa ceva? Tu ai fost închis din cauza lor, ți-a luat tot, ne-a luat averea."

Ce l-a determinat să spună așa ceva?

Păi, i-am spus: „Tu nu judeci?" „Păi, cine o să vă conducă? Burghezia proletară? O să fie vai de capul vostru, că ăștia nu au rușine, nu au bun simț, nu au scrupule, nu au nimic de om." Și m-am convins după Revoluție că tata a avut perfectă dreptate. Atunci m-am gândit că e un moș senil, era un om în vârstă care făcuse atâția ani de închisoare, am crezut că nu îi mai judecă mintea, dar după aia l-am înțeles, pentru că ăștia nu aveau sânge albastru. Nu aveau inimă, nu aveau caracter, călcau pe cadavre. Și abia acu' l-am înțeles pe tata. „Vai de mine, tată, ferească Dumnezeu!" Nu numai că am fost îngrozită, cum

[1] Intervievata se referă la Canalul Dunăre-Marea Neagră (1949-1953), șantier vast care a folosit drept mână de lucru așa-numiții „dușmani ai poporului", închiși în cele 14 colonii de muncă de-a lungul traseului său și devenit, în mentalul colectiv, simbol al represiunii comuniste. (*n. red.*)

poate să gândească așa. Îmi pare rău că nu l-am pus să-și scrie memoriile.

Revenind la povestea cu investitorii străini, considerați că poliția v-a privit cu totul și cu totul altfel din cauza faptului că erau străini?

Nu, nu. Să știi că foarte mulți români au făcut foarte mari servicii României. Foarte mulți. Că nu era vorba numai de asta. Alții care erau în America făceau diverse servicii României. Alții din Italia, foarte mulți români plecați făceau diverse servicii țării. S-au simțit prost pentru că, felul cum au venit ăia, totuși cei care îi conducea, se simțeau lezați, se simțea prost și mai ales că situația era de așa manieră. „În fond și la urma urmei, voi trebuia să ne așteptați la hotel cu masă, nu să-mi pună femeia asta masa", că și așa făceam greu rost de mâncare și „...asta și cu doi copii ca să-mi pună mie mese, ca să îmi pândiți voi mie mașinile. Și o mai târâi și la poliție." Ce s-a întâmplat. Poate dacă nu mergea ea cu mine acolo, mă amendau. Dar faptul că ea a mers și a pus lucrurile la punct, și am rămas și eu șocată că nu știam că asta are asemenea relații și cum stau lucrurile.

Dumneavoastră considerați că ați fost supravegheată mai atent, pentru simplul fapt că ați avut interacțiunea asta cu poliția?

S-ar putea. Nu știu. Uite, chiar o să mă duc să-mi scot dosarul. S-ar putea, pentru că, conversând cu... pe urmă, am început imediat, cum s-a putut, am început cu... contracte de scândură, contracte de oi, contracte de vite și mă ocupam cu diverse. Ori stăteam la cântar, ori mă duceam undeva unde să nu ocupe mult timp. Să câștig mult, dar să nu stau mult. Și atuncea am cunoscut tot felul de lume, și posibil că am fost privilegiată într-un fel. Am predilecție spre limbi străine și la școală am făcut rusă, asta era atunci, așa se făcea, dar ambiția m-a făcut să învăț câteva limbi și am fost tare avantajată vorbind mai multe limbi străine. Și probabil, conversând la telefon în diverse limbi, era ascultat telefonul, dar asta nu era problema mea, nu făceam nimic. Nu făceam rău țării, ca să-mi fie frică să vorbesc la telefon.

Ați simțit vreodată că sunteți supravegheată?

Am simțit, am simțit. Și chiar îi spuneam persoanei cu care vorbeam: „Cred că e cineva pe fir, să îi fie de bine, că nu vând eu țara, o vând ei". Pentru că știam exact cum stau lucrurile, că eu știam ce pleacă din port, ce intră în port, cum pleacă în port.

Nu vă simțeați amenințați?

E, nu! În orice clipă te simțeai amenințat, dar asta nu înseamnă că trebuie să capitulezi. Viața merge înainte. Mor, mor. Trăiesc, trăiesc. Pentru că nu-ți puteai permite luxul de a sta relaxat, nu aveai cum să-ți permiți luxul de a sta relaxat.

Dar nu ați primit niște amenințări mai directe?

Nu, dar cred că, dacă nu am primit, nu am primit, pentru că își dădeau seama că ripostez. Că în general ei amenințau oamenii slabi sau te omorau. Una din două. Ei, și știind că nu ești un om slab, le pierea pofta să te amenințe. Aș fi ripostat, pentru mine era egal cu zero, că era colonel... Uite, îți voi da un exemplu, fac odată o ședință și vine secretarul de partid, eram obosiți, noi lucram până la două noaptea. Și noi să-i dăm în primire pe ăia care vin să schimbe valută și la poliție... mai ce... eram foarte obosită și la un moment dat ăla a avut impresia că nu eram atentă la ce spunea și mă pune să iau cuvântul și că „nu sunteți atentă". „Nu, ba eram atentă, dar nu mă interesează ce spuneți, să-și facă poliția treaba, nu eu să muncesc și să le duc la polițiști pe tavă cine ia valută și cine nu ia valută și io când ies la două noaptea, ăla vine și-mi dă una în cap. Nu. Fiecare să-și facă treaba pentru care este plătit și pentru care a fost investit!" Și am avut probleme, a vrut să mă dea afară din servici, cum am putut să spun așa ceva, ei... nu se putea... atunci ei ce să mai facă, ce?!... ei să nu facă nimic? Să îi dai tu asta, ce e asta?! Ei ne-au învățat un lucru care nici acum nu le-a ieșit la români din cap, i-a învățat pe români să se mănânce între ei. Timpul ăla care îl are liber, în loc să citească o carte, să se uite la un televizor sau să facă treabă dacă are timp, tre' să stea cu ochii pe vecin, pe io știu pe cine.

În momentul în care urmăreai un vecin, de exemplu, și aduceai informații Securității despre acesta, erai destul de bine plătit?

Probabil că erai bine plătit. Io am să mă duc odată să cer dosarul. Și chiar al lui netrebnica asta de sub mine. Cine știe pe câți o mai fi dat în primire. Nu numai pe mine și... tot timpul avea nevoie de mine. Eu nu aveam așa mare nevoie de ea, dar ea mereu avea, și greșeala era a mea. Eu, dacă făceam rost de cafea, că nu se găsea nimic, țigări, îi dădeam și secăturii, că eram vecini și știam că nu are de unde să ia și mă duceam și îi duceam și ei. Și atuncea, eu nu mă gândeam că primind un om în casă, că fiind vecini, că asta o să dea telefon și spune. Și atunci o ajutam, o ajutam din punctul meu de vedere firesc, neștiind ce caracter abject are.

De unde făceați rost de alimente care se găseau cu greu în perioada aia prin magazine?

Faptul că îi cunoșteam, că-mi făcusem relații cu foarte mulți oameni de afară. Una. A doua, soțul meu era marinar. Și tu îți dai seama. Intra în port, eu ieșeam din port, intram că aveam treabă în port, cu serviciul de așa manieră și când ieșeai de acolo, ieșeai cu un pachet, două de țigări, cu o pungă de cafea, sau Dero, că nu se găsea pe atunci. Era foarte important pentru un om să-i dai un pumn de Dero. Nu exista Dero, nu exista nimic.

Din cauza faptului că soțul dumneavoastră a fost navigator, considerați că era privit cu mult mai multă atenție de securiști?

Nu numai că am fost priviți, dar am avut și probleme.

Ce fel de probleme?

Probleme... Pentru că soțul meu era oltean. Și de câte ori se ducea acasă la el, ca să îți dai seama ce caracter avea... se ducea cu un sac de gumari, nu știu dacă știi ce înseamnă ăștia. Erau un fel de pantofi de gumă, cu care lumea simplă de la țară se încălța. Și cumpăra un sac de gumari și unul de ciorapi groși, pentru că nu se găseau. Și io cu relațiile mele găseam. Și se ducea coșcogeamite ingineru' cu doi saci în spate, până la el în

Drăgănești, ca să se ducă la babe să aibe cu ce să se... Îți dau un exemplu. Avea o secătură și se însura. Nu avea verighete. Venea aici. Se ducea să-și caute, să-și ieie... să-și facă nunta. Și finalul a fost că l-a așteptat verișorul lui cu poliția în gară în Drăgănești. I-a dat telefon să se ducă acolo, că are nevoie de un whisky, că are nevoie de pantaloni din ăștia, de blugi.

Și a fost arestat din cauza asta?

A fost arestat din cauza asta. Verișorul lui l-a așteptat cu poliția la gară, i-a confiscat bunurile, pe care le avea el, nu avea cine știe ce, și în fond erau bunurile lui.

Și care a fost acuzația?

Business. Nu aveai voie să duci, să vinzi... nu... dar el nu avea niciun avantaj din asta.

Dar pe ce lege, pe ce articol s-au bazat ei când l-au arestat?

Nu mai țin minte ce drac de articol era. De asta țara a ajuns unde a ajuns. Fiindcă nu-ți dădea voie să muncești afară, dar Iugoslavia era înainte cu o sută de ani înaintea noastră, pentru că iugoslavii și în timpul comunismului lucrau unde voiau ei și totul aduceau țării. La ruși, la fel. Dar la noi... la noi și la albanezi a fost cel mai ordinar comunism. Numai la noi nu exista mâncare, lumină, căldură, doar nu au avut aceeași problemă țările din jur. Numai în România. Noi am fost și atunci, și acum prost conduși. Conducerea cât se poate de proastă.

Cât timp a făcut pușcărie soțul dumneavoastră?

Doi ani. Și îți dai seama cât... că eu aveam de fapt bani. Și mi-au luat banii mei.

Și după ce a ieșit din pușcărie ați mai simțit că este amenințat în continuare?

Nu, dar multă vreme nu a putut lucra. Pentru că el era ofițer și nimeni acuma... ăștia acum se agață de, de... Băsescu, de toți care au fost... da... au fost colegi... care au fost în... vechii ofițeri, care ar fi fost turnători la Securitate. Nu e adevărat. Dar

toți sunt trecuți la Securitate, pentru că nu îi dădea avizul să plece în voiaj dacă nu era... înregistrat. Trebuia să meargă la Securitate. Dacă Securitatea îi dădea avizul, pleca, dacă nu îi dădea... deși oricum sunt scrișii la Securitate și pentru faptul că el a avut problemele pe care le-a avut, un an sau doi, cu șpaga am reușit noi să învârtim și am reușit să-i dea din nou avizul. Dar avizul ți-l dădea Securitatea. Nu avea în port, ofițerii, chiar și marinarii de rând. Tot așa. Dacă nu îi dădea avizul Securitatea, nu pleca în voiaj. În Mamaia nu putea lucra nimeni dacă nu avea avizul Securității. Tot la șpagă se ajungea, tot securiștii luau destulă șpagă și nu mai aveai loc de ei. Ei cumpărau valută, tu nu aveai voie. Pentru zece dolari, îți dădea doi ani. Dar ei veneau și își cumpărau valută, îmi spuneau fetele de la *shop*.

Era absolută transparență?

Nu transparență. Dar erau fetele noastre și nu băteau câmpii, nu puteai să spui ceva... Păi, dacă spuneai, mai știa cineva de tine? Trebuia să taci din gură.

În perioada în care soțul dumneavoastră era arestat, cum v-ați descurcat, că am înțeles că aveați și doi copii?

Foarte greu. Foarte greu. Marele meu noroc a fost că aveam prieteni. Și nu m-au lăsat. Când a fost situația... pentru că nici eu nu am lăsat multă lume. Am ajutat enorm de mulți oameni. Așa a vrut și Dumnezeu, pentru că dacă nu ai, nu ai de unde să ajuți pe alții. Dar faptul că eu puteam să iau, i-am ajutat foarte mult și atunci m-au ajutat și ei. Aveam prietenă avocată care mergea fără să-mi ia niciun ban și mi-a susținut cazul.

Cazul soțului dumneavoastră?

Da. Și prietena... Ce se întâmpla atunci... Pe lângă faptul că-ți lua ție traistele pe care le aveai de dus, te dădea și afară din casă. Trebuia să mai plătești o dată, și atunci am plătit aproape jumătate din prețul casei, am plătit că mă scotea afară cu doi copii pentru trei lulele ale soțului. Te scotea afară cu copiii... Și a trebuit să mai plătesc o dată casa ca să pot să rămân

în ea. Și atunci prietena asta a mea mi-a obținut să plătesc lunar ca să nu... că nu aveam cum.

Ca un fel de rată?

Da, ca un fel de rată. Și am mai plătit o dată casa în care stau. Ăsta era prețul. Îți dai seama, pentru 5 000, pentru lucruri în valoare de 5 000... 5 000 era salariul de pe cinci luni atunci.

L-ați ajutat în vreun fel pe soțul dumneavoastră să iasă mai repede din pușcărie?

Da' cum! Tot așa, cu șpăgi.

Pe lângă prietena dumneavoastră avocată, mai aveați vreun ajutor?

Pe lângă ea m-am dus și io... da... m-am dus la un procuror... că stătea acolo... îi uitase acolo... a mai luat un comandant cu el, s-a dus și ăla să bea vin, că avea acolo bărbatul meu vin de la Drăgănești, vin bun, și i-a luat pe amândoi. Și ăla se dusese săracu' cu un carton de țigări, că voia să aducă ciuperci săracu'... că de asta s-au dus ei. Se făcea schimb pe schimb. Avea el un coleg de facultate care era mecanic acolo la un abator și aduceau de acolo carne, cârnați, și ăla luase și-l oprise și pe ăla acolo. Și s-a dus soția lui, a băgat divorț că nu voia să fie afectată de situație. Și ăștia ce au crezut? Că ăștia o să moară acolo? Eu m-am zbătut și m-am zbătut pentru ei amândoi și atunci m-am dus la procurorul respectiv care se ocupa de caz și l-am întrebat ce se întâmplă. Era în perioada aia cu Râmaru, cu dracu să-l ia, și s-a rezolvat în câteva luni. „Ce au făcut oamenii ăștia de îi ții aici? Sunt vinovați, foarte bine. Dacă dumneata consideri că sunt vinovați, condamnă-i sau, dacă nu, dă-le drumul. Ce e asta?" Nu avea loc procesul. Nu se putea. Așa o murdărie.

Și până la urmă procesul a avut loc sau le-a dat drumul?

Până la urmă, procesul a avut loc, procesul... vai de capu' meu... a fost un coșmar... și imaginează-ți când am văzut secăturile alea care dormeau la mine și se ducea el și umbla cu ele

prin tot orașul să găsească două verighete sau ce dracu să caute când i-am văzut martori la proces.

Împotriva lui?

Nu împotriva lui. Oamenii spuneau: „Dom'le, am venit aici că nu aveam", dar ei foloseau cum le convenea lor în situația respectivă.

În afară de jobul dumneavoastră din turism, unde ați mai lucrat?

Păi, am lucrat tehnician la fabrică cinci ani.

Cum ați ajuns să lucrați acolo?

Păi, acolo am ajuns că era cumnatu' meu director, că nici acolo nu ajungeam.

În concluzie, tot cu pile, nu?

Tot cu pile, pentru că nu puteai să ajungi, că copiii de chiaburi erau marginalizați. Nu puteai să mergi la școală... frati-miu a făcut școala după aia, la seral, pentru că avea... cum să spun... eram copii inteligenți și nu ne-a putut opri nimic. Fiecare și-a aranjat viața. Dar a trebuit să muncim în plus, să facem în plus, că după ei trebuia să rămâi cu trei clase. Cum am și rămas. Dar... am avut un mare avantaj: faptul că am învățat, de copil fiind, am învățat să mă întrețin. Tatăl meu fiind închis, mama mea a rămas cu patru copii. Sora mea mai mare se căsătorise. Și atunci a trebuit să învățăm din puțin, fiindcă ne confiscase, luase tot ce aveai. Și apropo, luase grădini, care erau pline de pomi fructiferi, puteai să hrănești un oraș, ți-a confiscat ție grădina și după aia țiganii în două luni au tăiat vișini, pruni, nuci, pomi fructiferi și i-a pus pe foc.

Și autoritățile nu au luat nicio măsură?

Păi, ce să le facă? Vagabonți și polițiștii ăștia. Și ei știau ce făceau acolo, între ei. Și în fond, dacă au confiscat de la ăștia, puteau să întrețină mai departe, fiindcă putea hrăni un oraș. Nu ai muncit să cari apă în vârful dealului să pui pomii ăia ca să aibă țiganii ce să pună pe foc. Și alte secături, nu erau numai

ăștia. Și țigani, și români... S-au pus pe furat, că era de pomană. Și, copil fiind, am învățat să mă întrețin. Din ce ne oprise, din ce ne lăsase grădina aia, și acolo avea mulți pomi fructiferi. Și am învățat să vând la jidani. Prune, vișine și căram cu căldările... mă duceam la școală după ce mergeam trei kilometri pe jos, căram și alea. Și așa am învățat să produc de mică. Copil fiind, am învățat deja să mă întrețin, care mi-a prins foarte bine după aia în viață.

Și în legătură cu fabrica, ce s-a întâmplat în acea perioadă?

Fabrica nu este o amintire plăcută pentru mine. Dacă era, mi-ar fi plăcut să fiu jurist sau tot ceva care să ajut oamenii. Toată viața mi-am dorit să ajut oamenii. Ce se întâmplă... să-ți dau un exemplu. După Revoluție, foarte mulți... e o minciună că au vândut vapoarele noastre, a fost o minciună sfruntată. Erau foarte puține vapoare bune, pot fi pe degete numărate, restul erau la pământ. Că s-a procedat prost că le-au vândut la ăia și după ăia la fier vechi și au luat mai mulți bani, asta e altă discuție. Dar nu că erau bune de navigație. Și, având atâtea cunoștințe străini, foarte mulți marinari au rămas fără servici. Și pe foarte mulți i-am ajutat. Pentru că, la agențiile care se deschisese, ca să-mi dea mână de lucru, netrebnicii ăia voiau 500 dolari șpagă. Ori, ei nu aveau ce mânca. Am fost șocată. M-am dus în port și stăteau săracii la rând să-și iau salariile, n-aveau dinți, n-aveau tocuri la pantofi. Tu ca marinar ai navigat 20 de ani și nu ai dinți în gură și pantofi în picioare?! Și reușeam să-i trimit și pe ăștia. Acum nu știu dacă îi angajau sau nu-i angajau, dar măcar nu le mai luau șpăgi. Își puteau întreține copiii, familia. Bine, erau și puțin plătiți. Abia acum sunt bine plătiți și nu se mai pune problema să dai șpagă să te duci pe mare. Cred că singura meserie unde nu mai trebuie să dai șpagă.

Lucrând în turism presupun că ați călătorit destul de mult prin străinătate.

Nu... nu am călătorit deloc, fiindcă eu lucram aici, nu eram translator ca să pot să merg cu turiști să... nu...

Considerați că pe vremea aceea imaginea României în lume conta?

Nu... nu... părerea mea este că nu... era importantă pentru Ceaușescu și șloarca lui, să aibă poziție în lume. Afară, toate astea se plăteau, imaginea asta se plătea, pentru că contractele le făcea fraudulos. Stofă sau ce vindeau... făceau niște pantofi extraordinari... vindeau cu preț mult mai mic, ca să poată să vândă, să iasă în relief. Dar întotdeauna prin oamenii ei, România s-a afișat din toate timpurile. Și acum, și atunci, pentru că dintotdeauna am avut genii, am avut sportivi, am avut... piloți, de ce nu. În toate domeniile! Am avut oameni extraordinari, foarte capabili, români care lucrau în NASA. Pentru că poporul ăsta este foarte deștept. Și acum, avem foarte multe genii, că nu sunt cultivate, este o altă problemă.

Este adevărat că partidul comunist încerca să facă din oameni niște mașinării fără idei și păreri proprii?

Nu puteau. Și nu au putut, fiindcă mai departe oamenii ascultau Vocea Americii, luasem video, care stăteai cu el pe ascuns, că ți-l confisca și pe ăla.

Dacă te prindeau cu un video, doar ți-l confiscau?

Ți-l confiscau și îți dădea și amendă. Stăteai numai cu frică dacă chemai pe cineva să se uite la un film la video. Trebuia să ai mare grijă pe cine chemi, că se ducea și te dădea în primire. Dar nu, oamenii au încercat întotdeauna să evolueze. Aveam un doctor, Dumnezeu să-l odihnească, era evreu, un om extraordinar de capabil. Și de ce era capabil... El aducea reviste cu tot ce era nou în medicină. Și el studia continuu. E, dar el nu putea să ajungă director de spital, pentru că nevastă-sa lucrase în turism, și doctorul Ciobănete, un doctor care ajunsese director de spital, care voia să scape de el... ăsta era deștept, ălălalt era prost... să ajungă el director de spital. Ea lucrase șefă de agenție la Mamaia. Și a avut grijă să-l închidă și pe ăla câteva luni, i-au pus niște valută în buzunar, nu cumpărase el, o înscenare, și a stat câteva luni închis ca să... atâta timp cât să scape de doctor, ca să nu mai fie director. Și a intrat idiotu' ăla în locul

lui, n-avea nimic omul cu medicina. Nevasta era amanta primarului.

Pe lângă serviciul de la fabrică, am înțeles că ați lucrat și pe litoral...

Da. Da... foarte mult timp. Și după aia am început prin port, pe unde puteam să scot bani.

Și pe litoral ce serviciu, mai exact, ați avut?

Șefă de unitate, barman, șef de sală, unde găseam și unde îmi convenea. Pentru că m-a interesat doar banii.

Datorită serviciului de pe litoral presupun că intrați în contact cu foarte mulți străini. Ați avut probleme din punctul acesta de vedere?

Nu, nu, că aveam grijă să nu mai vină nimeni pe acasă, că pățisem. Îi împărțisem. Aia și încă o chestie... Soțul meu a avut o prietenă înainte de căsătorie, din Turcia. Tot navigând, făcând Turcia, fratele ei era armator, mă rog, i-a invitat odată acasă, și fata asta a vrut să-l vadă peste ani. Nu știa ce-i cu el, că s-a căsătorit, nu mai avea numărul de telefon, nu știa care e situația lui. Și ea s-a căsătorit, divorțase și a dorit să-l vadă pe soțul meu. Cred că trecuseră 12 ani de când se cunoscuseră ei. Și a dat telefon, soțul meu nu era acasă. A vorbit cu mine. Fiind un om inteligent, firește că i-am vorbit frumos, i-am răspuns frumos și ea și-a dorit, că de aia a venit în România printr-o excursie, dacă ea a dorit să-l vadă, eu am rugat pe soțul meu să mergem să se întâlnească cu ea, că eu am invitat-o acasă. Femeii i-a fost frică, nu știa ce caracter am, era firesc să-i fie frică. I-am spus că e căsătorit, că are doi copii și că mi-ar face plăcere s-o văd. Asta e.

Viața merge înainte, era firesc să aibă o prietenă sau eu un prieten, nu văd de ce să ai ieșiri urâte. Între oamenii civilizați trebuie să te porți civilizat. Ne-am dus la Hotel Parc să luăm masă acolo. Ne-am așezat la o masă acolo, încă nu a venit grupul de turiști, am văzut că vine unu și se așază la masă cu noi. Ne-a întrebat dacă e ocupat, nu era, restul meselor erau rezervate pentru turiști. Și noi comentam la masă: „Măi, cum o arăta, o fi îmbătrânit, s-o fi îngrășat, o fi slăbit. Am zis că na... te bucuri

că o vezi." Da, vorbeam, nu mă interesa persoana X care era la masă și el se uita, ne sorbea cuvintele, noi nu i-am dat importanță. Era securist. Dar eu nu mi-am dat seama.

Și cum v-ați dat seama?

Când să intrăm în bloc, îl văd pe omul ăsta în spatele nostru și îi spun soțului meu: „Măi, ăsta e vecin cu noi și tu nu l-ai cunoscut, fiind bloc cu zece nivele, dracu să-l ia". „Dar nu-l cunosc." Urcăm în lift împreună, când ajungem la patru, că să deschid eu ușa...

La patru locuiți dumneavoastră?

Da. Eu mă uit la el și el bloca liftul, nu pleca. Să vadă unde intrăm, și atunci eu m-am oprit, am deschis ușa și i-am spus: „Domnule, vino încoace, de ce nu ai spus că ești securist? Ce trebuie să blochezi ușa la mine? Poftim în casă, să vezi." Întâi a rămas șocat și după aia a intrat în casă și i-am spus: „Care e treaba?" „A fost... păi, a fost prieten cu o turcoaică, nu mai avea voie să navige." „Dar dumneata câte nu faci? Am văzut că la masă la restaurant fumai Kent, de unde ai luat Kentul? De la magazin?" Și i-am spus: „Acum pot să fac altceva! Să împing ușa cu piciorul și să-ți trag o bătaie soră cu moartea, pentru că ești în casă la mine, este unu noaptea și să și spun că ai venit să mă violezi. Păi, dacă eu aveam ceva de ascuns, mă duceam să dansez cu aia din buric?! Lăsam sacoșa să vezi tu ce am în ea, dacă aveam ceva de ascuns?" A plecat idiotu', i-am dat și lui o pereche de ciorapi și un săpun.

Și le-a acceptat?

Da. Am întrebat: „Ce număr are nevasta?" „Ca matale, așa", și i-am dat. Ce dracu era să facă și el? Îl trimitea. Că și dintre securiștii ăștia erau stilați, să știi, fiindcă spuneau străinii că le era frică de Securitatea română. Erau foarte buni. Nu puteau ei să facă șmecherii prin țară, ce au făcut ei dup-aia. Și chiar dacă au făcut ce au făcut, tu ai impresia că Securitatea noastră nu știa? Tot ce s-a mișcat în țara noastră, pentru că noi aveam băieți extraordinar de bine pregătiți. Nu putea să treacă musca, să nu

știe ei ce facem. Le era frică de Securitatea română. Dar noi întotdeauna ne-am iubit mult țara. Am putut să plecăm în Spania, dar nu am vrut să plecăm. De ce? Fiindcă îl dădea afară pe cumnatu-meu de la Buhuși, fratele meu era tehnician principal la Buhuși, alt frate aveam inginer, maistru principal la o altă fabrică. Și erau toți foarte bine situați. Altul era inginer la metrou, păi pe toți îi dădea afară, și atuncea m-am gândit la ei. Îmi distrugeam toată familia și am zis că tu rămâi acolo. Bun, mie o să-mi dea drumul, nu are ce să facă, cu doi copii, doi, trei ani m-ar mai fi ținut până la urmă. Mă mai înnebuneau ei. Că el a zis în felul următor: „Eu plec, tu vinzi imediat apartamentul și te muți cu chirie. Și banii îi bagi în valută", că-mi mergea mintea, puteam să bag banii în valută și îi trimiteam cu un navigator. Că doar navigatorii nu erau proști să stea cu banii la CEC sau în bancă. Și nu am vrut, că m-am gândit că-mi distrug toată familia. Dacă ai mei ar fi avut o altfel de situație, io știu, lucrau ciobani sau ce dracu lucrau, puteam să plec și nu-mi băteam capu' cu ei.

Și totuși, dacă ați fi acceptat să plecați, nu vă era frică? Poate vă prindeau și vă arestau.

Nu, că eu aș fi plecat legal, că nu aveam cum altfel, cu copii, să plec ilegal. El pleca și, după aceea, m-ar fi chemat pe mine și trebuia să-mi dea drumul. Dar dura doi, trei ani, poate și mai mult. Și poate chiar nu-mi dădeau drumul, nu știu. Poate nici nu reușeam să plec, nu știu, că au fost zeci de cazuri din astea. Când soțiile au divorțat, că nu mai puteau pleca. Ei plecau și nu mai puteai să pleci tu. El se gândea, și într-adevăr avea perfectă dreptate, a zis: „Băi, cu mintea ta, fiind vorbitoare de limbi străine, stai aici și pierzi timpul. Eu, cu meseria pe care o am eu, de inginer mecanic, facem acolo ce n-am făcut în treizeci de ani." Și nu am plecat, am greșit. A fost un drum pe care nu l-am urmat, după aia soțul meu a murit. Mergea cu vapoarele astea nenorocite ale noastre, beau apa aia din tancuri, erau tot timpul sechestrați, când într-o parte, când în alta, că afară nu te lăsa cu vaporul rupt și legat cu sârmă, cum se duceau ei. Și ultima dată, în Olanda i-a oprit. Tot din cauza asta, că era vaporul într-un hal

fără hal. Și au stat acolo fără mâncare vreo șase luni, le era milă la olandezi. Le duceau olandezii mâncare acolo. Și când a venit, a plecat, că tot de la Drăgănești ăla i s-o tras moartea.

Dar în momentul în care a fost sechestrat afară, guvernul român nu i-a ajutat în niciun fel?

Dar nici acum guvernul român nu dă doi bani. Nu vedeți că se duce Onaca[1] și îi aduce de pe acolo. Dă guvernul român doi bani pe ei? Stă pe afară și crapă de foame pe acolo, se îmbolnăvesc și mor pe capete. Și pensiile sunt extraordinar de mici, ale lor, pentru că salariul era foarte mic și după ce a muncit o viață de pomană, că doar avea o sută de dolari pe lună, ăsta era salariul unui inginer. De aia... Acum de ce nu face *business* nici unul? Ce-i interesează? Muncesc, își iau salariul și vin în țară, pentru ce să... doar să fii nebun. Pentru ce să mă apuc acum să iau țigări, să iau blugi, tre' să fiu nebun.

Dar, totuși, cum ați trecut de la turism, să lucrați pe litoral, că am înțeles că ați lucrat și barman, nu?

Da. Păi, vezi, mamă, viața te învață.

Dar de ce ați plecat din turism?

Păi, tot turism era. Ori într-o parte, ori în alta, care era problema? Tot aceleași lucruri erau. Numai că trebuia să știi să faci mai multe lucruri. Nu puteai să te axezi pe un singur lucru. Și acuma, nu poți să te axezi pe un singur lucru. Dacă nu mai merge asta, mă orientez spre altceva, unde pot să trăiesc. Era foarte important... că, ce se întâmplă, din moment ce știi să lucrezi, nu are importanță că lucrezi la Medgidia, sau lucrezi la Mamaia, sau la Ciocârlia. Important este să știi să lucrezi. Ori nu era greu. Pentru un om care a făcut matematică, nu erai un om simplu, era foarte ușor să lucrezi. Ce... mare rahat era de ținut o gestiune? Era ușor. Și de condus câțiva oameni, când tu

[1] Dorel Onaca, fost navigator, după Revoluție om politic și patron al mai multor firme al căror profil a fost legat de fiecare dată de activitățile de navigație. (*n. red.*)

veneai dintr-un loc unde trebuia să conduci o mie. Și asta era floare la ureche. Nu era greu serviciul. Dar te puteai alimenta de acolo. Așa cunoșteai doctori, dacă aveai nevoie de un doctor, cunoșteai din turism, te duceai la el și venea, îți dai seama, erai foarte avantajat. Așa, ce făceai la... Nu știu, poate mi-am făcut un serviciu, fiindcă eu m-am dus la Integrata, să mă angajez aici, și când i-am văzut și pe jumuliții ăia care voiau șpagă la vremea aia. Și voiau mult. Și am stat eu și m-am gândit așa că, dacă le dau șpaga aia trebuia să muncesc un an degeaba. Și mi-am făcut un serviciu că nu m-am mai dus. Și mai bine că am intrat în turism și nu am mai avut nimic în comun cu fabricile textile. Am rupt legătura odată pentru întotdeauna.

Ați mai avut confruntări directe cu polițiștii, cu jandarmii?

Da. Să îți dau un exemplu. Într-o seară, fetița mea își prinsese mâna la ușa blocului și noaptea a început să o doară. Și îmi iau ambii copii, unu în brațe, unu de mână, și mă duc, că era o farmacie de noapte, ca să-mi dea ceva pentru copil... și mergând pe stradă, pe partea ailaltă, niște vagabonți, beți, cântau, țipau, era noapte. Doi plutonieri, în loc să îi întrebe pe ăia ce se întâmplă, vine și îmi cere mie buletinul, că eu trebuia să mă duc cu buletinul, cu doi copii după mine până la colțul blocului. De la mine erau douăzeci de metri și normal că am avut o ieșire de nebun: „Cum poți să vii să mă întrebi pe mine unde mă duc și unde nu mă duc!" Am făcut un tărăboi acolo. Au venit șefii lor, mama lor de șefi, să-i ia dracu, că i-am făcut ce mi-a venit la gură. Că mă închide, că-mi bagă copiii la orfelinat. „Închide-mă, dar îți iau gâtul în stradă, ca să știu de ce mă închizi." Și așa... normal... am avut o ieșire de nebun. După aia, nu mă mai recunoșteam, când am venit acasă.

Și ce sancțiune ați primit?

Nu am mai primit nimic, că a venit șeful lor, copiii plângeau cât îi ținea gura, că s-au speriat, fetiței i se învinețise degetul. Îmi venea să-i smulg lu' ăla pistolu' și să-i împușc pe toți. Îți aducea stări de nebunie.

După ce a fost arestat, soțul dumneavoastră s-a mai putut angaja?

Da, dar tot așa cu șpăgi, pentru că nu le dădea avizul Securitatea. Avizul ți-l dădea Securitatea și nu ți-l dădea. Tot așa se rezolva. Și Securitate și tot, tot cu șpăgi..

Și totul se rezolva în jurul șpăgilor?

Da' cum!

Ați avut prieteni care au avut probleme cu Securitatea?

Au avut probleme și au avut probleme grave. Un coleg de-a soțului meu se îndrăgostise de-o nemțoaică și a vrut să plece legal. Și-a depus omul actele de căsătorie și după patru ani nici nu mai putea naviga, pentru că nu-ți mai dădea avizul Securitatea, dacă îți depuneai actele, și el nu putea să se întrețină. Îi mai trimitea aia câte un pachet care era cotrobăit pe acolo, se simțea prost, că ce era el să-l țină aia, și văzând că nu-i dă drumul, nu-i dă drumul, și-a legat o pancartă de gât și s-a dus în față la Casa Albă, tot aici, și a scris că dorește să se căsătorească. Și l-au luat polițiștii de acolo, l-au bătut bine și i-a dat șase luni.

Înseamnă că pe atunci protestele erau considerate acțiuni de vandalism, nu?

Da. Cum a făcut Ceaușescu atunci, când se adunase tineretul în Piața Universității. „Golanii, vagabonzii", asta era în capul lor. „Legionari, vagabonzi, golani". Sau altceva, îmi spune alt prieten al nostru care lucra la ambasadă în Franța și că s-a făcut un... i-a schimbat și i-a trimis pe Corneliu Vadim în Franța și pe ei i-a trimis acasă. Și ca să scape de ei, i-a legat tinichele. Și acesta, nu se poate, domne, era colonel al statului român, fiindcă toți care lucrau în ambasadă erau pe diverse funcții securiști, în afară de ambasador. Și când s-a întors săracu' în țară, s-a trezit închis și în închisoare, așa cum era el terminat, se uita în sus și vede „Costică Spintecătorul" scris pe perete. I-a declanșat așa o furie, că l-a internat la nebuni. A zis că: „Așa am ajuns eu, cu două facultăți, vorbitor de șase limbi străine, să dorm în patul lui Costică Spintecătorul?" Păi, ce se întâmplă, cei care erau

analfabeți aveau o deosebită plăcere să umilească oamenii deștepți, că cea mai mare satisfacție a prostului este când poate umili un om deștept. Pentru că, atunci când i-a scos afară pe vechii ofițeri, au băgat de ăștia cu patru clase și au făcut la seral, dar numai seral nu au făcut. Ei nu erau școliți, nu erau deștepți. Și atunci, își băteau joc. Asta era singura posibilitate a lor, să-și bată joc, să-i umilească. Să nu-ți închipui că și securiștii stăteau pe roze. Ei stăteau într-un stres continuu.

De ce?

Pentru că aveau băgați printre ei jeguri de astea nepregătite, care erau puși numai pentru asta, numai pentru codoșlâcuri.

Deci și ei, la rândul lor, erau controlați?

Desigur, erau controlați de idioți de ăștia puși de el, d-alde fra-su, nu ai văzut, frații lui, neamurile lui, îi pusese în funcții cheie. Ajunseseră să conducă. Și foarte mulți oameni și-au pierdut atunci tot. Să nu-ți închipui că și ei erau pe roze.

În afară de vecină, ați mai fost trădată de prieteni buni?

Nu. Fiindcă prietenii mei se chinuiau ca și mine să existe. Și aveam momente când ne înțelegeam din priviri, pentru că le era frică să nu le fie ascultate telefoanele, nu puteai vorbi, nu puteai... Tu nu făceai nimic rău țării, te chinuiai să existi, să îți poți achita dările, să-ți poți crește copiii... Nu făceai nimic rău. Din contră. Cred că mai mult își iubeau oamenii patria decât acum.

FLORENTINA ȚONE

„Noi toți ne suspectam unii pe ceilalți."

Nume: Ioan Părăială
Data nașterii: 2 decembrie 1949
Locul nașterii: Deleni, jud. Iași
Stare civilă: căsătorit
Ocupații anterioare: sectorist în zona centrală a Bucureștilor, șef pe compartimentul Pază Bunuri pe Capitală, la nivelul Poliției Capitalei
Statut actual: pensionar și specialist în securitatea muncii

Domnule Părăială, haideți s-o luăm cu începutul: câți ani aveți și ce făceați dumneavoastră înainte de 1990, cu ce vă ocupați?

Am 59 de ani (în august 2009, atunci când a fost realizat interviul — *n. n.*). În perioada '80-'86 am lucrat la Ordine Publică, chiar în zona centrală a Capitalei. Eram sectorist în zona centrală: Lipscani și străzile adiacente, zona cea mai fierbinte, chiar și a bișniței. Acolo se făcea bișniță... În perioada aceea apăruse „Solidaritatea" poloneză, sindicatul polonezilor, și era foarte multă libertate la polonezi; și veneau și făceau bișniță cu tot soiul de produse: acolo găseai și ciocolată, și chewing gum, și tot felul de țigări, și îmbrăcăminte...

Dar erau foarte bine organizate, rețelele astea. Cred că unii dintre polonezi stăteau mai mult în România și alții îi alimentau cu produse. Erau băgate în treaba asta inclusiv persoane surdo-mute, poloneze și române, cu care nu puteai să discuți. Și nu numai asta: nu puteau fi trași la răspundere în niciun fel, că nu puteai să stabilești ceva concret. Era foarte greu atunci

să-i poți audia pe unii din aceștia, pentru că nu aveam translator, sau îl aveam foarte rar. Știu sigur că funcționa atunci un translator pentru surdo-muți undeva în zona străzii Corbeni cu bulevardul Carol, dar trebuia să îl anunți cu nu știu cât timp înainte...

Dar am reușit totuși, cred că am fost singurul din zonă, care am trimis un surdo-mut în... Era Decretul 153 din 1970, pe baza căruia au reușit să îl condamne. Și la acest cetățean surdo-mut s-a mai coroborat cu un scandal de pomină pe care îl făcuse el în bloc; și cu câteva declarații, pentru că o bătuse rău și pe nevastă-sa... Și a primit în cele din urmă o lună-două de închisoare. Și două luni de zile mi-au mulțumit cetățenii din Blănari nr. 2, că într-adevăr a fost puțină liniște în bloc. Că era un trafic în bloc... Că polonezii ăștia erau atât de mulți și găzduiți la ei, la acești doi, soț-soție, căsătoriți legitim.

Cei doi erau polonezi?

Nu, nu, erau români, dar găzduiau cetățenii polonezi care veneau cu tot felul de marfă la ei. Și oamenii din bloc știau că e foarte greu de pătruns la ei, și de depistat, și de discutat cu ei. Și două luni a fost liniște...

Eu eram sectorist în perioada respectivă, cu atribuțiuni de ordine publică. Iar din '86 am fost la Cercetări Penale, m-am mutat la altă secție și am lucrat vreo trei-patru ani, după aceea s-au înființat Cercetările pe sector și am venit la sector și de-acolo m-au numit ei șef la... În cadrul sectorului 3, funcționa sau era ca organizare paza și transportul valorilor monetare de la Banca Națională și de la Banca Română de Comerț Exterior. Și-atunci am fost numit acolo și m-am ocupat din 1989, parcă, până prin 1991, când a venit Mugur Isărescu guvernator și s-au mai făcut niște schimbări; au venit jandarmii să se ocupe de treaba asta. Iar eu, la Capitală (Poliția Capitalei — *n. n.*), am fost lucrător de personal, la Resurse Umane.

Și ați ieșit la pensie apoi?

Nu, nu, am continuat. După aceea, pentru că aveam experiența asta bancară, s-a înființat în '94, nu mai știu exact, Serviciul

Poliție-Bănci. Sigur, băncile luaseră o amploare extraordinară, într-un an de zile s-au înființat peste 200 de unități în țară. Și, fiind o dezvoltare extraordinară, sigur, și problematica era deosebită. Și-atunci s-a înființat Serviciul ăsta de Poliție-Bănci, care asigura și paza, și transportul valorilor, și era și un dispecerat de securizare a valorilor și a imobilelor... Și a funcționat... Sigur, el a fost într-un fel bun, pentru că erau singurii bani care nu se duceau la bugetul de stat și se duceau la bugetul Poliției; așa că se aștepta cu foarte multă nerăbdare să vină banii... Ne mai luau și la întrebări câte unii, că „Vezi, că banca cutare n-a plătit facturile de nu știu când, vă rog să vă duceți să..." Și după asta, la un moment dat, s-a desființat. De fapt, toată activitatea asta trebuia să funcționeze pe o hotărâre de guvern, dar n-au mai fost de acord nici cu jandarmii, nici cu noi, că... toți eram bugetari și „domnule, dacă banca e privată, nu e corect"... Și-atunci s-au înființat societățile de pază. Bine, erau și până atunci societăți de pază, dar nu pătrundeau în bănci. Și-atunci, după ce s-a desființat serviciul ăsta, am fost numit șef pe compartimentul Pază-Bunuri pe Capitală, la nivelul Poliției Capitalei. De-acolo m-am dus eu la Teo, din funcția asta (a fost invitat, în această calitate, la un moment dat, la emisiunea lui Teo Trandafir de la postul de televiziune Pro TV — *n. n.*)... Dar am avut la un moment dat probleme cu o jurnalistă... Răspunzând de compartimentul de pază, BGS-ul ne făcea paza unor ferme pomicole; și personalul de pază de acolo — fiind cel mai redus numeric — ce-a zis? Mă, luăm un câine, îl legăm, îl punem pe lanț și-i dăm o zonă, unde se pătrundea mai ușor... Dar orice patron, dacă vrea să-i păzești bunurile, păi, le păzești; nu să dispară cantități de nu știu care. Și ei au legat câinii... dar au venit brunețeii noștri, cu care se confruntau ei atunci, la luat de mere. Și ăsta a dat drumul la câine fără botniță; și l-a făcut zob pe un copil, nu știu ce vârstă avea, cred că 14 ani. Și tot venea jurnalista asta, și întreba cât de legal este, și cum funcționează... Și eu: „Domnișoară, ei sunt legal acolo; dar de ce dumneavoastră, în loc să informați corect cum s-a întâmplat evenimentul,

ați spus doar pe latura victimei? Ați mărit victima și pe-ăștilalți i-ați umilit, așa..."

Haideți acum să ne întoarcem la anii '80 și să-mi povestiți despre treaba asta cu bișnița... Mi s-ar părea interesant să știu dacă termenul ăsta, „bișniță", a intrat în conștiința populară în perioada comunistă sau s-o fi folosit și înainte... Nu-mi dau seama cum s-a românizat el, că e clar că vine de la business...

Dar chiar se folosea în vocabular: biș-ni-țar. Toți când veneau... că asta se întâmpla, se dădeau și foarte multe țepe.

Dar de bișniță vorbim mai mult în anii '80, nu? Sau și mai devreme?

Cred că și mai devreme, pentru că era strada Covaci... Strada Covaci era toată plină de bișnițari, în fața fiecărui magazin găseai câte unul; și probabil aveau și câțiva șefi, tot dintre bișnițari. Că acolo nu putea să pătrundă oricine. Sau, dacă mai pătrundea cineva, era fiecare cu obiectul lui de activitate: unul trebuia să vândă țigări, unul trebuia să vândă blugi, unul vindea piese radio... Se vindeau tot felul de obiecte care nu se găseau pe piață.

Activitatea de bișniță era explicit interzisă?

„Speculă", așa se numea. Dar, ca să îl trimiți pe unul în judecată la speculă, trebuia să demonstrezi repetabilitatea faptei. Era Decretul 153. Și-atunci... infracțiunea erau greu de demonstrat, se accepta greu ca infracțiune. Chiar dacă mai îmbrăca uneori și aspectul infracțional, prevăzut de Codul Penal; dar mai puțin. Fiind la Decretul 153 pedepse de la una la șase luni, le dădeai șase luni și erai sigur că șase luni cutăricâ nu mai vine în zona Covaci. Primea șase luni de închisoare contravențională. Care se executa fie la penitenciar, fie... erau secții de Poliție care mai aveau nevoie de mână de lucru: un zugrav, un faianțar, activități de curățenie, gospodărire...

Păi, și dormeau noaptea acasă?

Nu, nuuu; ei stăteau acolo, dar erau scoși ziua la muncă. Și trebuia să ai un comportament deosebit ca să primești pachetul

sau să fii scos la muncă. L-am avut pe unul, țin minte și-acum, care era pictor de biserici. Era iconar. Îl găsiseră pe nu știu unde, se apucase și de băutură... Că pictorii ăștia, iconarii ăștia, n-aveau o legitimație de serviciu... (O legitimație de serviciu i-ar fi scos pe cei vizați de sub incidența prevederilor legale; fără legitimație, erai socotit un fel de „parazit" și puteai fi reținut — *n. n.*). Erau și ei unde găseau o lucrare, unde auzeau că se construiește sau se sfințește o biserică, imediat se duceau acolo... Ei, și omul ăsta avea o mână extraordinară; și pe ăla aveai curaj să-l lași singur, din curtea secției nu se ducea. Alții, dacă-i lăsai liberi, să nu-i urmărești, plecau.

Asta, dacă era nevoie de mână de lucru nu știu unde... Dar, dacă nu era nevoie, ce se întâmpla cu cei reținuți?

Și dacă nu era nevoie de mână de lucru nu știu unde, ajungeau la penitenciar. Dar lor nu le convenea treaba asta, pentru că nu câștigau nimic. Să stai șase luni de zile degeaba, asta era pentru ei cea mai mare pedeapsă.

Sigur, erau și cunoscuți, recidiviști pe domeniul ăsta al speculei... Țin minte că Judecătoria funcționa la Sf. Vineri. Și la Decretul 153 era o grefieră, Țicu, și când te duceai... Că trebuia să demonstrezi constituirea într-un grup parazitar, că nu puteai să-l iei de unul singur. Că, dacă nu demonstrai constituirea grupului parazitar și te duceai cu unul... Nici doi nu erau suficienți, trebuia să iei câte trei-patru. Dar, cum era Covaciul plin, când găseai cinci cu țigări era grupul.

Iar repetabilitatea de unde se demonstra? De fiecare dată când îl prindeai, se întocmea un proces-verbal de constatare a contravenției, i se confiscau unul-două pachete de țigări, câte se găseau, țigările se depuneau la Camera de corpuri delicte, care funcționa la fiecare secție, procesul-verbal se înregistra în evidențele secretariatului secției și, când îl mai prindeai și așa, pac! Era bătaie pe registrul ăla! Dar îl găseai o dată la două sau trei luni... Că nu era numai un singur polițist care făcea treaba asta. Fiecare cum îl prindea; îl prindeau agenții care făceau de noapte, îl mai prindea unul de zi, îl mai găseau și alții...

Și era bătaie pe registru, ca să le demonstrezi repetabilitatea. Toată ziua la registru! „Hai, măi, dă-mi registrul!" Pentru că pe atunci se făceau multe acțiuni. Fiind zonă centrală, era și zonă de vizită, venea conducerea... Șeful statului, delegații, veneau frecvent prin zonă și nu trebuia să-i vadă pe bișnițari.

Am putea să facem un soi de portret robot al bișnițarului din zona centrală a Capitalei? Cine era el?

În privința categoriei sociale, erau ca și-acum, tot „bruneți", oameni care nu aveau nicio meserie. Dar ca să nu mai fie toată ziua luați la întrebări... că, fiind cunoscuți, chiar dacă nu îl prindeai la vânzare, dar îl găseai pe stradă, te duceai cu mașina și îl luai la secție, măcar să constitui grupul parazitar; fiindcă el era acolo, chiar dacă nu vindea. Ei, și ca să nu mai fie trimiși în judecată la Decretul 153, majoritatea își făcuseră legitimație și cotizau la CPADM-uri; erau cooperativele meșteșugărești care funcționau prin jurul Capitalei. Și acolo toți aceștia, cotizând la șefii cooperativelor, li se eliberau acele legitimații, cum că sunt angajați acolo, meșteșugari. Și dacă aveau alea, mai greu puteai să dovedești ceva. „Ce, dom'le, cum să parazitez? Ia uitați legitimația." Până trebuia să demonstrezi și să te duci la cooperativă să vezi de când n-a mai fost, că ei își făceau niște legitimații de-alea care se vizau anual, nici măcar trimestrial... Sau mai dădeai câte un telefon, că nu te puteai duce să te plimbi toată ziua prin Ilfov: „Dom'le, mai lucrează Gheorghe?" „Da, dom'le, e aici, în evidența noastră."

Cine erau, bărbați, femei...?

Erau și femei, și bărbați... În orice caz, erau unii care toată viața lor nu făcuseră altceva. Și unii dintre ei, chiar după '90, când s-a liberalizat, au început să facă Turcia... Păi, te uitai la ei... Unii s-au făcut chiar oameni.

Dar dintre cei care mai sunt și azi, care vând bilete la diferite spectacole, erau și-atunci?

Nu știu, cinstit, că eu n-am mai fost de mult la spectacole, ca să văd totuși dacă cei care vând acum bilete sunt aceiași de

atunci. Eu și atunci, mă duceam mai mult ori la Comedia, ori la Național. Aveam pe cineva, dădeam telefon: „Dom'le, reține-mi și mie două bilete, vin acolo..." Chiar nu m-am dus niciodată nepregătit, să mă duc la un spectacol și să umblu după bilet.

Deci, și femei, și bărbați...

Și copii... Păi da, țineau copiii mici după ele, ca să nu poți să-i iei și să-i ții la o secție mai mult de nu știu cât timp, că țipă copilul, plânge, „unde este umanismul legii?" Știau că, dacă își luau copiii cu ei, nu puteai să le faci nimic, nu puteai să le faci prea multe.

Deci erau mai mult pe Covaci, în general erau specializați, unul vindea aia, altul cealaltă, aveau și niște șefi...

Șeful mai controla pe acolo și, dacă apărea un intrus, unul care ar fi vrut și el să vândă acolo, pe ăsta imediat îl dădea la Poliție: „Vezi, că a venit unul aici". Era cum e și azi la spălat la semafoare: „Ăsta e semaforul nostru aici, zona noastră, nu vine nu știu cine aici..."

Bănuiesc, totuși, că avantajele îndeletnicirii erau mai mari decât riscurile, de vreme ce lumea continua să revină pe stradă...

Ca avantaje, nu știu, dar ei nu erau obișnuiți să muncească. Era una, Leana, săraca, lucrase o perioadă pe la o tipografie; și săraca vindea și ea țigări acolo. Cât a lucrat acolo nu știu, dar cum era atunci, nu prea era hârtie. „Leano, vezi că nu mai avem hârtie la secție", și se ducea, săraca, venea cu un top de hârtie și-l aducea... O mai evitai la urmă... Se mai făceau compromisuri pe treaba asta; îi mai lăsai câteodată sau îi duceai la Judecătorie, dar nu li se dădea tot timpul mandat. Când era grefiera asta, Țicu, ea scria pe fiecare mandat: două luni, trei luni; și-așa condamna judecătorul, după ce scria grefiera, pentru că avea încredere în ea. Ea era și foarte veche, citea dosarele, îi cunoștea pe cei care erau acolo... Și trebuia să aibă cel puțin trei constatări că se ocupă cu așa ceva, ca să primească mandat. Și să fie cu același produs: pe țigări... Că dacă erau diferite, puteau să îți zică: „Am avut și eu acasă..."

Dar ce găseai la ei, în general?

Țigări, blugi, gumă, adidași, ciocolată chiar, că nu se găsea atunci. Băuturi, mai puțin. Și acolo fiind și consignații, că erau multe consignații, de-aia stăteau ei acolo. Bine, nu veneau ei să stea cu multă marfă, că era paguba prea mare. O mai doseau la consignații, pe-acolo. Ei se dădeau în primire, cum nu-i convenea de cineva, cum se dădeau în gât: „Ține marfa la cutărică". Știi pe unde mai țineau ei marfa? Pe la astea care vindeau sucuri la pahar, la tonete din-alea. Acolo țineau, îi dădeau și lu' aia o țigară, ceva. Caz în care, dacă îi prindeai, să nu îi confiști toată marfa, îi luai doar ce avea la el. Cu un pachet, că nu stătea cu nu știu câte. Paguba să fie cât mai mică. Dar condamnarea ulterioară depindea și de cantitatea care era găsită asupra lui și confiscată. Dozarea pedepsei era și în funcție de cantitatea pe care o găseai asupra lui.

Ca să primească șase luni, de pildă, cu cât trebuia să-l prinzi...?

A, păi la ei găseam câte două-trei cartușe... Ce se întâmplă? Noi știam unde stăteau ei. Și-atunci te duceai imediat și îi făceai și percheziție acasă. Imediat. Erau mai multe echipe: „Du-te, mă, și fă-i și o percheziție acasă". Că ei stăteau tot pe acolo, pe Covaci, pe mai știu eu unde; dacă tot susținea că nu mai are altceva. Și normal că-i găseai acasă baxurile cu țigări.

Dar cum se obțineau produsele? Pe ce filieră ajungeau la ei?

Se lucra foarte mult afară, ARCOM, ARCIF; și-am spus, veneau și polonezii.

ARCOM, ARCIF, astea ce sunt?

Erau societăți de construcții în zona Irakului, în țările arabe; și foarte mulți veneau de acolo cu produse. Că da, printre produsele căutate și care se vindeau de către bișnițari, era și cafeaua boabe. Și veneau cei care lucrau în străinătate cu produse și n-aveau unde să le vândă, trebuiau să le ducă la Consignație; n-aveau voie în altă parte să le ducă. Și toți bișnițarii stăteau în zona consignațiilor și îi păcăleau: „Bă, dă-mi mie, că le vând eu, nu te mai du la consignație". Și de-acolo făceau rost unii de

marfă. Plus, toți care veneau de-afară: și sportivi, și ei mai aduceau... Sau străini...

Filiera cam asta era, de la persoanele care veneau de afară. Dar și noi, de pildă, duceam țigările la consignații (după confiscare — *n. n.*)... Cred că un pachet de țigări ajungea să fie vândut și de două sau de trei ori într-un an. Că noi le confiscam, dar nu aveam voie să le ținem. Era la nivelul primăriilor câte un prețuitor și de la Camera de corpuri delicte se prețuiau și se duceau la Consignație.

Deci, tot la Consignație...

Tot la Consignație, că n-aveai voie să le duci în altă parte. Dar, dacă marfa era perisabilă, atunci se făcea o comisie și se distrugeau; gumele sau ce mai era. Și ei aveau mici înțelegeri cu cei de la Consignație sau puneau pe unul: „Ia tu cinci euro (Intervievatul se referă în mod sigur la dolari — *n. n.*) și du-te și ia nu știu ce. Și mi le dai mie și eu le revând"... Erau filiere foarte bine stabilite. El, dacă câștiga un leu, doi lei, trei lei la fiecare produs, era mulțumit.

Fratele meu îmi povestea — el a făcut liceul în Galați — că mai era și filiera vaporenilor; și ei mai aduceau diverse produse. Și la școală copiii vaporenilor erau cei mai curtați; și făceau „mica bișniță" cu gume, blugi; dar, dacă te arătai interesat, te duceai acasă la ei și-ți cumpărai...

Dar nu l-ați ascultat pe Dumitru Dragomir sau pe atâția alții, câți aveau bani la Revoluție? Și dintre sportivi... Și Becali care stătea și vindea bilete la cinema... Și toți fotbaliștii erau mulțumiți, pentru că atunci când aveau vreun succes nu prea mai erau vămuiți. Și se mergea pe încredere. Mergea echipa Dinamo, da? Securistul era cu ei acolo, știa ce au, ce nu au și, dacă aveau succes, le dădea voie cu un video, cu nu știu ce... Se vindeau și video-uri pe timpul ăla, dar nu erau puse la vedere. Făceai tranzacția verbală, după care te duceai și îți dădea produsul, nu acolo. Pe strada Academiei 2-4, unde era magazinul ăla de diode, cum se numeau piesele de schimb pentru televizoare... Acolo erau, tot așa, niște țigani din zona Colentina, cu

diode; acolo își făceau veacul și numai ei erau acolo. Se făcea rost de pe la fabrici, nu știu cum se aduceau, dar foarte multe erau și defecte. Că se întâmpla să cauți piesa în magazin, să n-o găsești, dar o găseai la bișnițari.

Dar în zona asta centrală, de care răspundeați dumneavoastră, în afară de strada Covaci, mai erau și altele pe care se făcea bișniță?

Covaciul era cunoscut, dar era și Lipscaniul, și Blănariul... Toată zona. Dar, fiind mai multe consignații pe Covaci, acolo se stătea, că erau și multe magazine, era vad comercial, cum se spune.

Controalele se făceau aproape zilnic. Mai mult ziua, că noaptea, dacă magazinele erau închise, nu prea stăteau nici ei. Dar se duceau, care știau: „De unde să mă duc să cumpăr un Kent? Că trebuie să mă duc la doctor..." Sau o cafea, de unde să fac rost? Sau o cutie de ness; nessurile erau, iar, la mare căutare.

Cafeaua boabe cred că s-a găsit bine până prin 1985-1986; era pe lângă magazinul Cocor un magazin și un gestionar care numai cafea vindea. Era extraordinar de căutat, era cel mai important...

Era oare armeanul acela care a scris și o carte despre asta[1]*?*

Cred că armeanul era. Era cel mai căutat și cel mai important în zona aceea. Nu mai țin minte, dar era 120 de lei kilogramul când mai luam de la el cafea. Și după aia am trecut pe ness, că nu se mai găsea cafea.

Ce alte zone erau cunoscute în București pentru bișniță? Lăsându-le la o parte pe acestea din centru, mi-au povestit niște foști taximetriști că în cartierul Tei era o stradă care se numea chiar așa, „strada Kent"...

Bișniță se făcea și în zona campusurilor universitare. Nu că studenții trebuiau să fumeze, că nu aveau ei bani să fumeze Kent și să bea cafele, dar acolo erau cererea și oferta. Nu, nu

[1] Gheorghe Florescu, *Confesiunile unui cafegiu*, București, 2008. (*n. red.*)

studenții vindeau, poate doar unii, dar se duceau și alții să vândă acolo, pentru că știau că e cerere. Studenții știau că trebuie să cumpere, pentru că veneau examenele, venea sesiunea, mai aveau de dat la nu știu ce profesor, că mai lipsiseră, trebuia să își acopere absențele.

Eu mă gândeam la studenții străini...

Străinii, da, aduceau. Și vindeau. Și în Tei, mi se pare, stăteau foarte mulți studenți străini; și ăștia aduceau, veneau... Nu știu cum erau vămuiți, nu cunosc exact prevederile Codului Vamal de dinainte de '89, nu știu ce cantități puteai să aduci, câte țigări sau câți blugi, că foarte mulți de la studenți luau. N-a zis-o Păunescu? „Voi, generație în blugi"... În România n-a fost deloc libertinaj în a se îmbrăca tineretul și cred că orice tânăr dădea oricât să-și ia o pereche de blugi. Noi, spre exemplu, n-aveam voie să ne fi îmbrăcat cu-așa ceva, cu blugi, că te făcea „bișnițar". Blugul era semn de bișniță. „Ce îmbrăcăminte este aia?" Repede se uitau pe tine: „Mă, cum de-a găsit ăsta...? Are vreo «mătușă Tamara»[1] pe undeva, de i-a adus, i-a făcut cadou blugi?" (*Râde.*) Într-adevăr, erau foarte căutate produsele care veneau din capitalism. Chiar dacă era teoria aia că nu sunt bune...

Cum era și povestea cu Cola: Pepsi era bun, dar Cola era drog...

Eu îl aveam pe fi-miu micuț în anii '80 și mai făceam rost, așa, de câte un Pepsi, dar, spunându-mi că e foarte periculos pentru ficatul copilului, turnam Pepsiul prin șervețel, fără să mă vadă... Nu știu dacă într-adevăr avea vreun efect, dar... ca să nu i se facă rău... și să bea și fi-miu Pepsi.

---

[1] Contaminare retrospectivă tipică a amintirii cu o informație din prezentul narațiunii, intervievatorul face aluzie la un personaj foarte prezent în media anilor 2010: „Mătușa Tamara", modestă pensionară, prezentă într-un dosar de urmărire penală al politicianului Adrian Năstase, devenită simbolul provenienței unei averi considerabile a cărei sursă nu poate fi dovedită. (*n. red.*)

Treaba asta cu polonezii cam în ce perioadă a fost?

Exact în perioada în care auzeam de la ei: „Dom'le, sunt șomer", „Păi cum, dom'le, ești șomer? La noi, dacă nu muncești, te bagă la..." Zice: „Nu, eu sunt șomer, dar îmi permit din ajutorul de șomaj să vin în România și să trăiesc o lună de zile, două luni de zile". Ei veneau cu mărfuri, erau și mulți, erau și surdo-muți dintr-ăștia și erau amărâți, vai de ei. Era rețeaua constituită.

Dar ai fi găsit pe Covaci și polonezi propriu-zis, la vânzare?

Nu, nu stăteau pe Covaci. Ei stăteau, săracii, în locuri aglomerate, ca să... Înainte, Lipscaniul era o stradă aglomerată. Și nici nu puteai să-l prinzi, chiar dac-ai fi încercat să fugi după unul, nu-l găseai. Trebuia să faci așa, cumva, un cerc, să fiți mai mulți și să-l găsești acolo și să-l identifici. Nuu, era foarte greu.

Ei veneau cu produse de la ei: oje, spray-uri... Oje găseai și pe la ai noștri. Stau și mă gândesc cât de... Nici oja aia nu se găsea, ca să-și facă femeile unghiile. Foarte trist, nici nu poți să te gândești că... Noi am uitat acuma, nici nu pot să-mi mai imaginez, așa, dar, când faci o retrospectivă, îți dai seama cât de amărâți și cât am putut suporta...

Dar erau și oameni simpli care se duceau în vizită în țările socialiste, prietene, și se întorceau cu ceva, cu lucruri pe care le vindeau? Gen, am adus și eu două ceasuri „Slava", unul îl vând...

Oameni din ăștia, nu cred. Dacă aduceai, cred că dădeai la prieteni, nu să ieși undeva să le vinzi. Eu am avut un cumnat care a lucrat în anii '80 la Kirkuk, în Irak, și știu că, atunci când venea, greu îmi dădea și mie un pachet de cafea. Pentru că aducea pentru el, se ducea să-și facă rost de bani; se ducea cu toată marfa la Consignația și... Aduceau, deci, produse, dar le duceau la consignație, nu ieșeau ei la șosea.

Am citit pe undeva că în zona Arad se făcea ceea ce a rămas cunoscut sub denumirea de „micul trafic de frontieră"; oamenii din zona de

graniță treceau dincolo cu niște produse românești, le vindeau și cumpărau la rândul lor produse de-ale lor...

Micul trafic era legal, dar numai în zona de frontieră, unde aveai dreptul la douăsprezece călătorii pe an. Și în fiecare lună ei mergeau în Ungaria, cum erau călărășenii care mergeau la bulgari, pe la Silistra. Pe același principiu, aceleași norme. Nu știu dacă în zona Iașiului sau a Galațiului s-a făcut trafic spre Moldova.

Din Republica Moldova s-au adus produse mai mult în anii '90...

Acuma vin cu camioane, cu..., atunci era la nivel mic. Dar veneau la noi... pentru că era foarte multă libertate la iugoslavi. Bine, ei au fost mult mai libertini în a călători peste graniță. Și veneau și ei cu tot felul de produse. Și era unul care învățase românește de câtă bișniță făcuse în zona centrală a Capitalei, îl cunoșteam acuma. Și bineînțeles că, de la un timp, nu mai stătea el la vânzare, ajunsese mare acum, își făcuse o rețea. Și îmi spunea: „Tot mai bine e la voi", „Măi, cum să fie, mă, mai bine la noi?", „Păi, da, că la voi măcar serviciul este asigurat, pe când la noi când vrea ne dă afară. Eu trebuie să lucrez și pe tractor, și pe combină, și pe prășitoare, și pe nu știu ce..." Pentru că spunea el că sunt foarte dezvoltați în tot ce înseamnă uneltele astea agricole, pentru întreținerea culturilor. Și zicea: „La voi e bine", „Păi, bine, măi; dar dacă e bine la noi, tu vii aici și faci nu știu ce, dar nu te duci tot timpul acasă? La voi e bine că, cel puțin, călătorești..." N-ați văzut că ei, și cu războiul din nu știu cât și tot mai bine ca alții trăiesc...? Bine, au fost mai naționaliști, așa, dar în schimb au fost mult mai muncitori. Noi se pare că nu..., nu prea...

Au fost și cazuri, dintre cei arestați, de cetățeni străini? Un polonez, un...?

Nu știu sigur. Lor, dacă le dădeai o sancțiune contravențională... Dar nici astea nu știu cum se încasau atunci. De regulă, li se găseau lei la ei și li se rupea o chitanță cam de suma respectivă; și-i lăsai să plece. Că și ei erau așa de bine organizați, că nu

prea puteai să îi găsești cu prea multă marfă la ei, ca să demonstrezi nu știu ce.

Atunci când îl prindeați pe X și îi făceați proces-verbal, el primea și amendă?

Atunci nu se ducea să plătească la CEC sau în altă parte; i se dădea chitanță contra sumei de bani încasate. Sigur, ei se mai duceau cu chitanțele, cu procesele-verbale, pe la ambasade, mai ieșeau tot felul de discuții și câteodată... Nu-ți spunea direct, dar înțelegeai că trebuie să fii mai tolerant.

Dar în cazul românilor?

Se dădea amendă, se făcea proces-verbal, tot-tot. Ca la carte făcut, că altfel nu... V-am spus, dacă ei erau cunoscuți inclusiv la nivelul instanței judecătorești, vă dați seama... Erau unele și aceleași persoane care făceau treaba asta și erau cunoscute.

Vânzări de produse aduse din străinătate tot timpul au existat. Și atunci se căutau chinezăriile, dar erau chinezării, nu ca acuma. Un maiou, un chilot, o cămașă, erau produse într-adevăr de valoare. Acuma, tot ce vine din „Europa" (complexul comercial „Europa", de la ieșirea din nord-est a Bucureștilor — *n. n.*) cred că sunt făcute pe vapor.

Bișnițarii vindeau mai scump decât în mod normal? Rectific: de fapt, problema cu produsele astea era că nu se găseau la noi, nu?

Nu se găseau; și erau prețuite în dolari, în valută. Și noi, ce...? Dar avea cineva curaj atunci să țină un dolar în buzunar? Oricum, bișnițarii vindeau în lei, nu le vindeau în dolari; că, dacă te prindea cu valută, era grav. Era un decret, nu mai știu care era, cu deținerea ilegală a valutei. De la un dolar în sus, îți făcea dosar penal. Bineînțeles, asta nu însemna închisoare, dar te condamna cu suspendare sau cu amendă penală. Pentru un dolar. Aveai un prieten bun și fusese în străinătate; și spuneai: „Las', că am văzut eu că are acasă valută". Și trebuia să te duci să-i întorci toată biblioteca pe dos, să scoți toate cărțile pe rând, ca să cauți un dolar. Și noi am căutat în toată biblioteca unui

cetățean și am găsit un dolar. Nu aveai voie! Pentru că se făceau reclamații, reclamațiile se înregistrau...

Păi, și au fost cazuri în care s-a găsit unul singur? Un singur dolar?

Da, și pentru asta s-a făcut dosar penal. Dacă era interzis la deținere?... Dar știai cine ar putea să aibă, tot cei care mergeau afară; erau șoferii de tir care... La venire, el trebuia să declare că a venit cu valută. Și se ducea la bancă și îi depunea și primea în schimb lei.

Dar cine reclama? Cum se făceau controalele astea pentru valută? Reclama un vecin, un binevoitor?

Da, da, un vecin, un coleg; că se făceau pe bază de reclamație. Sau îl găseai cu ceva, la bișniță, și te duceai și acasă, ca să faci percheziție; că altfel zicea că nu ești bun profesionist, că n-ai știut ce să faci ca să demonstrezi că a comis o faptă prevăzută de lege. Sau îl găseai cu ceva și, știind că e șofer de tir, automat te duceai acasă și îi făceai o percheziție. Se făceau pe bază de reclamații, dar perchezițiile se făceau și cu acordul scris al percheziționatului. Dacă nu-ți dădea acordul scris, nu făceai. Și nu te duceai la procuror să îți dea mandat, dacă nu aveai niște date certe că el deține acasă aur, valută, lucruri periculoase.

Și cu aurul erau probleme?

Da, și cu aurul... Cât aur s-a... Că veneau binevoitori și spuneau: „Are aur, are aur". Bine, se umbla mult după cocoșei, asta era ținta...

Au fost cazuri, după 1990, în care oamenii au revendicat ce li se confiscase?

Da, eram la Banca Națională... Aoleu, ce-am pățit eu cu țiganii, Doaamne... Mulți au avut aur, li s-a luat și au venit să-l ceară înapoi; și au venit și moștenitorii celor cărora le fusese confiscat aurul până în '80, până în '90. În special țiganii. Și de-atunci eu am început să le dau un pic dreptate, pentru că

treaba cu aurul e foarte sensibilă. El n-are casă, n-are pământ, n-are altă moștenire. El la copiii lui nu le dă decât aur, pentru că așa e tradiția asta a lor. Dar mulți au primit înapoi; și celor cărora nu li s-a putut restitui în natură, li s-au dat bani. N-ați văzut, când a fost ultima nuntă, era fata aia, mireasa aia, de la Strehaia sau de unde a fost, numai îmbrăcată cu salbă de aur... Eu cred că salba aia de aur nu știu câte mirese or fi avut-o la gât, că se dădea...

Dar mulți au primit înapoi și celor cărora nu li s-a putut restitui în natură, li s-au dat bani. Pentru că în Banca Națională se păstrau. Sau unele se mai păstrau la filiale ale Băncii Naționale prin teritoriu, în fiecare județ. Dar, de regulă, totul era tezaurizat în Banca Națională. Și au luat majoritatea aurul înapoi. Fix acel obiect, că fiecare era cu documentul de confiscare, cu tot. De-aia am zis că așa e etnia asta, iar revin la ei; nu plecau din fața băncii, mă rugam câteodată de ei: „Stați și voi, vă mai plimbați și vă întoarceți". Și nu plecau până nu li se dădea un răspuns. Mai venea câte un director, stătea de vorbă cu ei, le explica, le dădea hârtiuțe la mână, dacă nu se găsea aici obiectul confiscat, să se ducă la județ... Până la urmă, s-a rezolvat, majoritatea și-au luat aurul înapoi. Dar nu cred eu c-a fost mare pagubă că le-a restituit nu știu cât aur... Eu le-am dat dreptate țiganilor, că, mă, asta e averea lor.

Se mai aduceau, oare, produse și prin intermediul celor care lucrau la ONT?

ONT avea voie să vină cu produse, pentru că ei trebuia să... În schimburile astea turistice, trebuia să aibă de unde să furnizeze turiștilor străini ce aveau nevoie. Că voia omul să vină la tine la *shop* și să ia nu știu ce. Să cumpere o cafea sau un pachet de țigări, cu valută. Avea tot dreptul. Așa că, probabil, ONT-ul își importa. Că *shop*-urile țineau de ONT. Și ei aveau atunci, sigur că da; era această abilitate a statului de a se aproviziona cu tot felul de produse. Și cred că mai erau — cred că erau și înainte — în aeroporturi magazine din astea. *Duty-free*-uri, care aveau voie să dețină produsele astea pentru străini.

Am mai citit pe undeva, de pildă, că prin anii '80 puteai să te duci să-ți iei Dacie din Ungaria...

În '80? Nu, în '90. Imediat în '90 știu că începuse să se aștepte, nu chiar atât cât se aștepta înainte — că se aștepta și patru-cinci ani — dar după '90 s-au dus oamenii și au venit foarte mulți cu Dacii din Ungaria; se zicea că ei le foloseau — nu știu cât de adevărat e... Că le băga în brazdă și ara cu Dacia noastră. Și după ce o folosea și cam obosea motorul, după aia o scotea la vânzare. Arăta foarte bine ca aspect un an, doi, nu știu cât... Și se duceau ai noștri și le cumpărau de acolo, ca să nu stea la rând, că încă nu pătrunseseră pe piața noastră mașini străine, ca să fie ca acuma, să stea și să nu le mai cumpere nimeni.

Domnule Părăială, dar controalele la alimentară, la librărie, la spital, cine le făcea în general? Era o direcție în cadrul Miliției?

Nu, nu era o direcție a Miliției; toți, pe zona de competențe. Ce se urmărea atunci... Și-atunci am avut..., am făcut un control, era în preajma sărbătorilor de iarnă, parcă. Și erau, într-o librărie, două tipuri de acordeoane pentru copii: unele de 120 de lei și unele de 170. Și a venit un cetățean, eram chiar pe stradă, și mi-a spus: „Domnilor, uitați, vânzătoarele au înlocuit produsele". Era nemulțumit, probabil se dusese și el să cumpere și observase că vânzătoarele vindeau acordeoanele de 120 cu 170 de lei. Și ne-am dus la librărie, am luat coada de la capăt... Atunci erau cozi interminabile când se aduceau produse de import. Cine nu dorea să ia o jucărie? Și am luat de la rând, frumos... Am intrat în magazin și am făcut percheziție peste tot: de trei zile se terminaseră acordeoanele de 170 și de trei zile se vindeau cele de 120 la 170. La Librăria Lipscani, „George Coșbuc". E și acum. Când ne-am dus acolo, scuzați expresia, o gestionară, cred că au trecut-o toate transpirațiile, nu zic mai mult... Și am făcut controlul ca la carte, cu martori, cu tot absolut. Șefa librăriei avea o relație tare. Le-am dus la secție, se punea problema arestării pe loc, că era diferență mare. Dacă încasai doi-trei lei în plus, era una, dar aici era o diferență de 50 de lei. Și-acu' râd cu colegul meu de la Cercetări: „Romică,

ce..." A murit procurorul și a dat pe „eroare de faptă". Că nu e nicio faptă, pentru că, din eroare, fără să-și dea seama, au vândut pe cele de 120 la 170 de lei; că nu se putea, că a fost diferența prea mare și că din eroare s-a făcut treaba asta. Și m-am întâlnit cu colegul ăsta și râdeam: „Mă, o să mai mazilești tu dosarele noastre?"

Dar în librării, în general, făcea lumea scandal? Că am înțeles, de pildă, că se făcea în epocă șmecheria aceea cu pachetele, ca să se vândă toate cărțile, nu numai unele: o carte bună la pachet cu una mai puțin bună...

Asta era un fel de vânzare condiționată și era interzisă; dar nu prea găseai, de fapt, o carte bună. Toate cărțile bune se dădeau pe sub mână. Și nu numai, dar greu se pătrundea în... Era o librărie micuță, nu mai știu dacă mai este, pe 1848, între Doamnei și Blănari, pe stânga cum se merge spre Universitate, de la Lipscani. Dom'le, avea relații femeia aia... O carte bună când auzeam că a apărut, mergeam la ea; că dispăreau ca pâinea caldă. Și ea era foarte sinceră cu noi, nu dosea când mă duceam eu... Îi ceream o carte bună, să-mi iau și eu. Sandra Brown[1] era căutată sau tot felul de romane... Atunci se citea. Păi, și bișnița cu bilete, de ce se făcea? Pentru că televizor acasă n-aveai; n-aveai un video, un... nici n-aveai cu ce să-ți ocupi timpul. De-asta artistul era pe-atunci respectat și îl aplaudai până... Te duceai într-o sală de spectacole, te duceai la filme, mai bune sau mai puțin bune; voiai să ieși din casă.

Controale în spitale se făceau? Pe treaba asta, că primea doctorul șpagă un pachet de Kent, o carte bună...?

Darea și luarea de mită sau primirea de foloase necuvenite nu erau în niciun fel sancționate, dacă nu îl prindeai atunci în flagrant. Ăsta era flagrantul: l-ai găsit cu acel produs. Nu ca acuma, vine ăla și-ți face sesizare, reclamație, și hai să-ncepem

[1] Autoare de romane roz cu un succes fulminant, SB a apărut în librăriile românești numai după 1989 și în tiraje suficient de importante ca să nu fie nevoie de eforturi pentru a le procura. (*n. red.*)

cercetarea. Nu că nu se luau și atunci, doar știm toți că tot am dat un pachet de țigări, tot am dat o cafea...

Voiam să vorbim un pic și despre prostituție în anii comunismului... Înțeleg că ea era reglementată tot prin Decretul 153 și că era și un articol în Codul Penal, dacă demonstrai repetabilitatea faptei...

Cu prostituția pe Decretul 153 se mergea. Dar aici era treaba să demonstrezi că persoana își câștigă principalele mijloace de existență din prostituție. Și doar simplul fapt că erai angajată te scotea din chestia asta. Deci, dacă erai angajată, principalul mijloc era salariul și nu mai păteai nimic, asta era o plăcere... (*Râde.*) Legitimația te scotea din... Dar atunci prostituția se făcea mai mult prin hoteluri. Și taximetriștii erau cei care le cărau de colo-colo și de-asta știu ei. Și ei știau, pentru că atunci nici nu erau atâtea mașini ca acuma. Și era greu de pătruns și în hotel, dacă n-aveai o relație; pentru că trebuia să fii înscris în evidență dacă intrai; și atunci... Așa era regula.

Bine, se avansează și ideea că multe dintre fete culegeau, de fapt, și informații...

Alea de sus, care erau sus, puteau fi și trimise: „Ia-l pe cutare", dacă era vorba de un om care deținea informații. Dar nu oricine deținea informații care să prezinte interes pentru români. Nu chiar așa, dar se practica sigur, dacă aveai necaz pe unul de la conducere. Îi dădeai o femeie și îl trimiteai undeva și puneai acolo și îl înregistrai. Și simplul fapt că îi prezentai înregistrarea... Era compromis. Nu se făcea public, dar era schimbat.

Pe zona asta, pe care am lucrat eu, nu erau cazuri. Atunci, dacă te mai înregistra cineva sau, să zic așa, serviciile secrete mai voiau să știe unde te-ai dus și ce-ai vorbit — și dacă mai erai, poate, și un om mai slobod la gură și spuneai și bancuri — pentru că și ei trebuiau..., aveau și ei de justificat într-un fel activitatea lor... Și-atunci trebuie să spună că ăla a vorbit urât la adresa... Cunosc un caz de genul ăsta, cu unul care s-a dus la Hanul lui Manuc și a vorbit și pe chestia asta și că a spus niște bancuri, a fost trecut în rezervă.

Eu mă întrebam, de fapt, dacă în zona pe care o gestionați dumneavoastră, zona centrală, ați întâlnit și cazuri de fete care se prostituau...

Cum să nu? Era una care umbla prin zonă pe acolo, era și cunoscută, că pe Gabroveni era un hotel și, pe colț, căminul studențesc. Acolo își făcea veacul și pe acolo era găsită de multe ori.

Și dacă o găseai, care erau pașii de urmat din punct de vedere legal?

Dacă nu o prindeai, era foarte greu de documentat. Că într-o cameră de hotel nu puteai să pătrunzi; într-o cameră a unui student, la fel. Și, de regulă, când mai... recepționerele mai spuneau ele câte ceva, dacă le prindeai pe ele cu ceva, că nu își făcuseră treaba. Că și ele trebuiau să mai facă un bănuț, ceva, mai lăsau pe cineva să intre și mai primeau 50 de lei, 100 de lei, să nu îl treacă în registru. Și-atunci, dacă o găseai cu treaba asta, spunea și ea la rândul ei...

Bun, și care era procedeul legal?

Păi, pe declarație. Ce-ai făcut, de ce-ai făcut. Și un proces-verbal de constatare și, în raport de asta, îi dădeai o sancțiune. Amendă. Eu însă nu știu să fi avut dosar penal de prostituție vreuna, nu știu. Nu știu dacă a fost vreuna condamnată. La Decret, într-adevăr, mai erau trimise. Că le prindeai de două-trei ori și le trimiteai. Dar să fie o infracțiune, nu prea cred. Și la Decret ajungeau și în penitenciar, la muncă corecțională. Dar penal, nu știu. Pentru că, v-am zis, nu erau ele atât de fraiere, tot își făceau rost de o legitimație de serviciu. Și, dacă aveau legitimație, la revedere. Românul nostru e foarte inventiv.

Case de toleranță nu reținsă fi fost. Sigur, mai erau locuri... Unii spuneau că se mai duceau fetele și pe la birouri, că și atunci la serviciu se mai făceau chestiuni din-astea, dar poate nu prostituție, ci o relație... Oricum, hotelurile erau cele folosite. Dar nu se putea să desfășori o activitate din asta, să intri în tot ce înseamnă hotel, fără să colaborezi cu cineva; nu se putea.

Domnule Părăială, dar când spun „viață de noapte" în comunism, la ce ar mai trebui să mă gândesc...?

Aurolacii, amărâții străzilor, care dormeau... Țin minte, când era Piața Unirii, îi mai găseai prin tarabe. Și-atunci erau, numai că nu-i vedeam noi... Bucureștiul era un oraș populat. Poate de pe la două la patru să nu găsești pe cineva pe stradă...

Și da, erau și cozi la benzină. Păi, când auzeai că totuși vine benzina, făceai un calcul, cam la câtă lume ar ajunge, 40 de Dacii ori 40 de litri, stau și eu, că prind. Te duceai de la început și numărai mașinile din coadă. Erau cozi, da, și era și iarnă, era și frig câteodată. Dar trebuia să stai, că altfel nu puteai să circuli.

Dar și la produse se făceau cozile, erau pensionarii... luau scăunelul și se așezau. Acolo se dezbăteau de toate. Se stătea nopți întregi să-ți vină rândul să cumperi o butelie.

Înțeleg că buteliile se și furau; așa povestește lumea...

Butelia era o marfă ușor de procurat, cu ghilimelele de rigoare. Că se zice și azi: stau cu ochii pe tine ca pe butelie! De aici a plecat. Și cu televizorul la fel. Nu mai țin minte prin ce an mi l-am luat, '89, cred; tot așa, m-am înscris la Universal și am și-acuma televizorul — de fapt, l-am lăsat lu' fi-miu, televizor Grundig — și am scris pe el atunci „Florin 1978", undeva. Ca să fie semn distinctiv, fiindcă se furau atunci televizoarele. Intrau hoții în casă și asta furau: butelii și televizoare. Video și asta nu prea... Și am scris pe el, am dat cu ceva, ca atunci când m-or chema, dacă m-or chema, să aibă un semn distinctiv.

Ziceți-mi, jocuri de noroc aveau loc noaptea în comunism? Se auzea de așa ceva? Că mi-a trecut pe la ureche o informație de genul ăsta...

Jocurile de noroc erau, într-adevăr, interzise, dar jucau aprozariștii. Ei erau o categorie din domeniul comerțului, nu umblau eleganți, nu umblau așa, dar bani aveau. Dacă te uitai la el, ziceai: „Săracu', amărâtu' ăsta"; dar bani aveau, pentru că toate produsele, toate trufandalele treceau pe la ei. Cei care lucrau atunci în comerț erau cei mai puternici oameni. Că, indiferent

de ce studii aveai, indiferent unde lucrai, tot la ei ajungeai, să le zici „sărut-mâna".

Și știu că ei jucau foarte mult poker. Și mai erau șefii mari de cârciumi. Ei se întâlneau noaptea pentru jocuri de noroc. Chiar a fost la sectorul 3 un șef care a căzut pe chestia asta; unul Dincă, un bărbat extraordinar el așa, un om foarte isteț, care a fost cooptat în rândul celor cu jocurile de noroc. Și ca peste tot, să te compromită, unul l-a dat în gât. Și a fost trecut pe linie moartă. Oricum, aveau locurile lor bine stabilite în care se întâlneau, case particulare. Nu se apucau să joace în cârciumi, că acolo era loc public și te lua imediat.

[...]

Ca misiune ce aveam eu până prin '87-'88, nu mai știu exact — eram la Banca Națională atunci — și se știa că trebuie să mă duc cu oameni, cu subofițeri, să asigur paza Tovarășului, că venea la Biblioteca Națională în vizită. Și-acolo veneau cei din Direcția a V-a, care asigurau paza, și ziceau: „Băi, vedeți că la ora H" — bine, ei dădeau cu două ore mai devreme, mai dădeau și ăștia ai noștri cu o oră, ca să... Și stăteai ca Martorii lui Iehova, știi? Că vine Dumnezeu pe pământ. „Hai să ne ducem în pădure, că ne găsim acolo cu el..." Așa ne făcea și nouă, ne duceam acolo... Și îi spune unul lui Ceaușescu ceva... și chiar l-am întrebat pe unul de la Direcția a V-a: „Dom'le, ce i-a spus acel cetățean lui Ceaușescu?", că tot s-a uitat apoi, a intrat, a ieșit... I-a zis că un stâlp de la intrare, o colonadă din aia mare — nu știu, n-am toți termenii din construcții — e mai strâmbă sau aplecată undeva cu doi centimetri de la bază până sus. Mamă, și se dă ăsta înapoi, și tot se dă, și tot se uită, noi nu știam ce se întâmplă, că eram cam la vreo 30 de metri de el. Și la urmă îmi zice ăla: „Băi, i-a spus unul, nu știu care, că uite-așa, că ăia au făcut și-au..." Maaamă, nu mai știau ăștia ce să facă, cum să repare greșeala; parcă chiar așa îți poți da seama, cu ochiul liber, că era aia înclinată cu doi centimetri... Și mai eram o dată lângă Olteanu, primarul general, fostul ministru al... Și l-a făcut Ceaușescu: „Băi, tembelule!" L-a făcut Ceaușescu tembel, la pod, pe la Timpuri Noi; că el a zis că într-o săptămână termină

podul și nu știu ce, și după o săptămână podul era tot cu cofrajul; și nu se terminase... Dar... ne îndobitocise. N-aveai curaj, nu puteai să spui, să... Cuvântul tău să aibă vreo valoare... nimic absolut. Și chiar niciodată n-am putut să înțeleg de ce unii oameni... poate nici nu ne duceam până în '89, poate mai schimbam ceva pe parcurs...

Domnule Părăială, dar de droguri sau de lucruri de genul ăsta se auzea în anii aceia, se știa?

Nuuu, foarte, foarte vag. Doar de genul: „Ia uite ce fac ăia acolo, în capitalism, în democrație..." Că se făceau prelegeri de-astea cu cei care veneau de-afară, care erau obligați să prezinte situația din America, din... Că droguri, că trafic de arme, că te împușcă în plină stradă, că atentate cu bombă... Îți prezenta în așa fel că chiar te înspăimânta!

Cu ce alte probleme vă mai confruntați dumneavoastră în zona centrală?

Era o perioadă, cu Decretul..., uite că îmi joacă memoria feste... Erau și din ăștia care consumau alcool, dar era și decretul care spunea că nu aveai voie să te aprovizionezi. Decretul 306; și n-aveai voie să-ți iei decât nu știu câtă pâine, decât nu știu câte kilograme de cartofi... Cartofi, pâine, un salam; nu puteai să faci supraaprovizionare și imediat trebuia să-i faci... Am avut și un caz din ăsta când o femeie, săraca, nu știu dacă a și condamnat-o, că nu mai era treaba mea... Dar se făceau atunci controalele de către echipe alcătuite din milițieni, dar și reprezentanți ai oamenilor muncii din întreprinderi, că se zicea că dacă milițienii nu erau corecți sau mai știu eu ce... Acum se aruncă produse, atunci nu cred că se arunca niciun cartof, decât dacă se strica undeva. Și se făceau acțiuni prin Gara de Nord, că pe-acolo veneau oamenii să se aprovizioneze. Și era asta cu: „Ce, mă? Ne iei pâinea noastră din Capitală și o duci la tine, nu știu unde?" Păi, cunosc un om, săracu', l-a dat în primire la Circul Foamei, în spatele magazinului Unirea. Și era casă de comenzi acolo și magazin alimentar; și se aprovizionase atunci cu salam. Salamul se urca prin spate. Veneau mașinile cu

mezelărie și după aia, cu liftul, se urca la magazin. Și știu că o persoană care s-a dus acolo, în spate, să ia pentru taică-su, care era veteran de război din Argeș, și primarul sectorului 3 — sau cum era el atunci, președintele consiliului — l-a prins pe omul ăsta. Ăsta a început să plângă, era cu poliție, cu tot, trebuia să i se facă dosar... Până la urmă, l-a iertat, că era taică-su veteran. Dar el se dusese prin spate, că avea aranjamentul cu șoferul sau cu vânzătoarea. Și-l prinsese cu nu știu cât salam, cu nu știu câte pâini...

Ziceam să-mi povestiți acum, la final, despre serile, nopțile de video...

Obiceiul cu strânsul la video era prin '84-'85. Și eu am fost la cineva, în zona centrală, și am văzut niște filme aduse... Omul avea video, lucra la Teatrul de Comedie, mergea omul afară, eram prieteni, și: „Hai, mă, să vedeți și voi un film la mine".

Dar ție îți era, de fapt, teamă că ai adus ceva de afară și nu poți să prezinți documente pe ce ai adus; și, dacă află cineva, vine și ți le confiscă. Că tu nu puteai să prezinți niciun document de proveniență a video-ului, în general. Video-urile se aduceau din străinătate, asta e clar; eu video mi-am cumpărat în 1991 sau 1992. Sau mai era treaba asta: am un prieten, se duce ăla în *shop* și îl cumpără și mi-l dă mie. Ceva de genul ăsta.

Cel de la Teatrul de Comedie avea voie să și-l aducă pentru interes propriu. Asta ce însemna? Trebuia să fie înregistrat undeva că anul trecut, acum cinci luni, și-a luat un asemenea produs. În România nu se găsea nicăieri, decât în *shop*. Și dacă nu puteai să prezinți actele de proveniență, să documentezi de unde îl ai, se ridica în vederea confiscării și după aceea trebuia să demonstrezi ceva. Ce să demonstrezi? De unde îl ai. Trebuia să găsești, că și în acel dosar trebuia să se dea o soluție: se confiscă sau nu se confiscă. Și-atunci, ori prin ordonanță dată de judecător, se restituia bunul.

Cred că au fost cazuri de video-uri confiscate, dar majoritatea cred că au fost și restituite; care, într-adevăr, n-au făcut obiectul bișniței. Că trebuia să demonstrezi scopul: am cumpărat în scopul revânzării. Dacă demonstrai treaba asta, sigur,

atunci făcea obiectul contravenției de speculă. Chiar așa începea: „Cumpărarea, în scop de revânzare". Casetele, la fel. Tot de la unii care veneau de afară.

Și cred că și sportivii mai aveau... Eu de două-trei ori am fost la video, iar video am cumpărat după 1990, că lucrând unde lucram, nu puteam să bag pe dracul în casă.

Cred totuși că treaba asta cu video-ul n-a luat amploare mare la noi. Dar bineînțeles că erau și toți vedeau. Că-mi spunea cineva de Nicu Ceaușescu că înainte de '89 avea satelit, avea antenă și vedea Rai Uno, *Rai Doi*, adică erau și alte categorii... Da, erau oameni care aveau, dar cred că mai mult în zona Calea Victoriei, Primăverii... erau oameni mai mari, nu putea oricine locui acolo. Și unele persoane mai aveau relații și pe la ambasade...

Dar în general reuniunile astea pentru uitat la video erau mai pe șest, mai să nu te vadă vecinul? Sau îl invitai și pe vecinul, tocmai ca să nu te spună?

Să inviți pe vecinul la video, nu știu... Prieteniile erau atunci puțin mai greu de făcut, de realizat, pentru că noi toți ne suspectam unii pe ceilalți. A, că mergeai la un șpriț, la o terasă, asta era altceva. Acasă, mai puțin.

Am ajuns la sfârșit cu „tirul" de întrebări...

V-am zis, bișnițarii nu trăiau extraordinar de bine, dar trăiau din asta. Erau oameni cunoscuți pentru așa ceva, care, după aceea, care au știut să fructifice anul '90, s-au îmbogățit. Ei știau cum merge comerțul...

ANTONIO MOMOC

„Ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile și apăreau banii!"

Nume: George Mocanu
Vârstă: 44 de ani
Locul nașterii: satul Alexandru Vlahuță, jud. Vaslui
Stare civilă: căsătorit, 3 copii
Ocupații anterioare: electronist de telecomunicații, electromecanic la telefoane publice, jurnalist, redactor
Statut actual: administrator și asociat unic la o bază sportivă, deține patru mini-terenuri de fotbal

Domnule George Mocanu, care sunt primele amintiri, cele mai vechi, pe care le aveți din copilărie? Să începem de acolo.

Cele mai vechi amintiri sunt cenușii pentru mine, deoarece m-am născut într-un sat din Moldova, undeva pe lângă Bârlad, Alexandru Vlahuță se numește satul, comuna respectivă, o familie destul de săracă, aș putea spune... și amintirile mele sunt așa: un copil cu pantaloni scurți, căruia îi curgea năsucul, un cer mohorât. Astea sunt chestii de pe la doi-trei ani, îndrăznesc să spun așa ceva, presărate pe ici, pe colo și cu amintiri frumoase, în sensul în care toamna, când se culegeau viile, bunicul mă ducea în coș până în deal, de acolo cobora cu strugurii și așa mai departe... viață, natură, flori, ploi, fructe, chestii de genu' ăsta.

Când v-ați apucat de școală? Ați trecut prin grădiniță, creșă sau direct în clasa I?

Pot să încep așa: părinții mei, bineînțeles datorită situației precare financiare, au fost nevoiți să plece din zona respectivă,

fiind foarte săracă. Și au plecat la Petroșani, știind că pe vremea aceea mineritul se plătea foarte bine. Deci, părinții au plecat când eu aveam vârsta de un an, un an și un pic, au plecat la Petroșani, m-au lăsat în grija bunicilor și s-au dus acolo și tata s-a angajat în mină... în mină de cărbuni... după care m-au luat și pe mine acolo. Știu că am făcut grădinița în Petroșani. Și am și de acolo amintiri... tot cenușii... vă dați seama ce însemna o zonă de minerit. După care a fost un accident în mină, s-a dărâmat un abataj. Erau frecvente astea pe vremea lui Ceaușescu. Au fost prinși acolo, nu știu, vreo 30-40 de mineri, printre care și tata. A avut noroc că i-a căzut un vagonet pe picior, i-a străpuns piciorul, dar el a rămas în viață, tocmai pentru că acel vagonet l-a protejat cumva, chiar dacă i-a străpuns piciorul. Știu că mama a stat cu mine în brațe o zi întreagă, până i-au scos din abataj, și îmi aduc aminte chestia asta, că mama i-a interzis să mai meargă în mină. I-a spus că nu contează faptul că aveau salarii foarte mari... a zis: „Decât să te pierd, adică să mori și să intri în mină iar pentru bani, mai bine plecăm". Știu că aveam vreo șase ani, cam șase ani aveam, și că tata a fost convins de către mama și s-au retras înapoi în Moldova. Numai că normal că nu aveau ce să facă acolo. După care, au luat frumos valizele și au plecat în București... cum face orice moldovean. Cum făcea orice moldovean la vremea respectivă, pentru că Moldova era o zonă săracă...

Plecau ca să facă ce?

Să muncească, pur și simplu, pentru că deja mai apăruse încă un frate și al doilea frate. Noi suntem trei frați la diferență de trei ani fiecare. Practic, au venit în București și eu am intrat în clasa I, e drept, la șapte ani, în București. Trăisem și experiența Văii Jiului, Petroșani, Lupeni, toată zona aia, unde am și locuit. Și de aici practic încep amintirile mele pe care le simt mai bine. Din momentul în care am venit în București, na, copil de la țară, părinții amărâți au stat în chirie.

Stăteam, practic, într-o cămăruță de șapte metri pătrați maxim, toți. Tata dormea pe jos... și așa mai departe. În Rahova, undeva, am stat. Țin minte că... mergeam la școală în Rahova.

Părinții munceau la o întreprindere din asta... erau strungari, o chestie de genul ăsta. Nu aveau școală, aveau opt clase, cred. Și am observat la ei dorința de a mă împinge să învăț. Pentru că ei considerau că exact faptul că n-au învățat în școală, asta din cauza situației, nu pentru că nu ar fi vrut, nu o duceau bine. Și atunci făceau tot posibilul să mă îndrume către a învăța. Uneori, sau deseori, aș spune, chiar cu violență, în ghilimele, îmi dădeau o palmă la fund sau că nu știu ce... mă forțau cumva să învăț. Norocul meu a fost că mintea mea era deschisă către cunoaștere și fără să mă forțeze dânșii foarte mult m-am implicat în a învăța. Și am început să învăț. Am fost premiant, pot să spun că am fost premiant, însemnând unu, doi, trei, din clasa I până în clasa a X-a.

Ce vă mai amintiți din perioada școlii generale, primele opt-zece clase? Care era relația cu colegii, cu profesorii?

Primii ani de școală... Practic, eu am făcut clasele I-V în Rahova, dar la începutul clasei a V-a m-am mutat în Militari. Ce pot să spun? Și acolo eram foarte-foarte săraci. Îmi doream un lucru și nu-l aveam. Mă uitam întotdeauna la alții... am o experiență, o amintire foarte tristă, aș putea spune, care nu-mi iese din minte. Noi locuiam undeva la curte și lângă noi se construiau niște blocuri, chiar pe artera principală din Rahova. Era o groapă, unde noi ne jucam. A venit toamna, a plouat, a venit iarna, a înghețat. A venit primăvara, s-a dezghețat și a adus toată apa. Și jucându-mă acolo, îmi aduc aminte, spun asta fără să îmi fie rușine, am găsit o ciocolată în noroi, cu siguranță rămasă din toamnă. Și-mi aduc aminte c-am luat-o. Mi-era și rușine de ceilalți copii parteneri de joacă, colegi cu care mă jucam, și m-am ascuns undeva, într-o scară de bloc alăturată, și am desfăcut-o și am mâncat-o... Ca să vă dați seama ce însemnau lipsurile pe care le aveam, bine, nefiind nici educat, că acolo puteau fi nu știu câți microbi. Asta mi-a rămas mie în cap ca sărăcie, ca limită... de jos. Știu că ai mei cumpărau întotdeauna tacâmuri, știu că în momentul în care găseam 25 de bani, cred, nu mai știu, îi strângeam și mergeam să îmi iau o înghețată, *Sport* se

numea, era cea mai ieftină, 25 de bani... dădeam valoare fiecărui lucru.

Ce îmi aduc aminte? Faptul că părinții îmi luau întotdeauna haine cu două numere mai mari, ca să îmi ajungă doi ani. Iarăși era o chestie care mă dispera, pentru că întotdeauna trebuia să-mi suflec mânecile. (*Zâmbește.*) Întotdeauna pantofii... ziceai că sunt Siminică de la circ, pentru că erau mai lungi, așa. E foarte important ce spun. Sunt chestii care m-au marcat. Datorită lor a urmat evoluția mea ulterioară. Și eu am încercat să-mi explic de ce am procedat mai târziu așa. Și mi-am dat seama, bănuiesc, că sunt și astea motivele. Sărăcia asta cruntă...

Și tot timpul îmi aduc aminte că mergeam cu tata undeva la un garaj d-ăsta, unde avea niște prieteni, undeva pe Lipscani, unde se mâncau crenvurști pe vremea lui Ceaușescu. Și de fiecare dată mă ridicam nesătul de acolo. Și tocmai din cauza asta în ziua de azi... sunt niște crenvurști care seamănă cu ăia la gust... și mă duc și îmi cumpăr în exces, îmi iau patru... mi-ar trebui unu, niciodată nu-i termin. Dar ideea din copilărie, când eu mâncam și pielița aia, îmi spuneau mama și tata: „Mănâncă mai multă pâine!" și eu băgam pâine și aș fi vrut să simt gustul ăla până la cap' și să mă satur... niciodată nu mă săturam. Și atunci cred că în subconștientul unui copil se creează o dorință din asta imensă de a... băi, o să vină ziua când o să îmi iau o sută de crenvurști, na. Asta era ca o mică paranteză, dar foarte importantă.

Știu că tocmai din cauza asta ambiția mea de a învăța, de a fi printre cei mai buni din clasă se datora și lipsurilor. Chiar dacă eram mic, înțelegeam că trebuie să fac ceva, trebuie să învăț, de fapt să ajung când voi fi mare să-mi pot satisface aceste trebuințe care acum nu puteau fi satisfăcute.

Cum era George Mocanu ca elev, făcea probleme sau era ascultător? Părinții erau mulțumiți de elevul George Mocanu?

Întotdeauna erau mulțumiți. Știu că la un moment dat chiar se certau care din ei să meargă la ședință. Pentru că, într-adevăr, la școală nu existau decât cuvinte de laudă. Întotdeauna eram nu neapărat inovator... întrebam în permanență, eram în

căutare de nou. Am uitat să spun, eu învățasem să citesc de la patru ani. Nu că m-au forțat părinții, pur și simplu am vrut eu să fac lucrul ăsta. Și învățătoarea era foarte încântată de mine, pentru că îi scormoneam mintea. Și ulterior, în clasele mai mari, de la a V-a la a VIII-a, nu mă mulțumeam cu ce auzeam în clasă la lecție. Tot timpul voiam să fiu cu un pas înainte și mergeam după ore și întrebam profesorii altceva... și mă îndrăgeau din această cauză. Am fost un elev foarte bun. Nu am făcut probleme. Undeva prin clasa a VI-a, să spunem, am început să am probleme de comportament în sensul că, dacă o materie nu-mi plăcea, acolo le făceam probleme la ore profesorilor.

De exemplu?

Muzica... nu-mi plăcea desenul...

Și ce făceați în timpul acestor ore?

Practic, distrugeam ora, că începeam să glumesc... făceam glume... întotdeauna stăteam în colțul din spatele clasei unde eram acolo un grup, așa, de patru-cinci inși care făceam glume. Și distrugeam ora. E, nu prea distrugeam, că venea domnu' profesor și ne dădea câteva palme, dar noi tot insistam. Doar la materiile pe care le consideram eu neimportante. Acum îmi pare rău. Și desenul ar trebui... chiar și muzica... neglijam pe vremea respectivă engleza... În schimb, îmi plăcea foarte mult geografia, foarte mult istoria... fizica, vreau să spun că, pe un singur trimestru, nu mai avea unde să-mi treacă notele, pentru că rămâneam după ore, se amenaja laboratorul și eram atât de atras de fizică, încât rămâneam după ore. Veneau părinții și mă luau noaptea. Se termina pe la șapte-opt și eu stăteam în laborator cu domnu' profesor până la zece- unsprezece noaptea. Și tot timpul îi puneam întrebări... Nu-mi plăcea matematica. Îmi plăcea fizica.. Eram nevoit să învăț matematica, pentru că ele se legau una de cealaltă. Eu îmi doream să învăț fizică și, când vedeam că existau acele formule care se legau de matematică, trebuia să învăț matematică obligat cumva, împotriva plăcerii mele, de fapt, pentru fizică.

După ore rămâneați tot la școală? Tânărul George Mocanu nu petrecea timp pe maidan?

Ba da, am avut... nu după ore... Eu am fost un tip foarte sportiv, fiind crescut la țară, în natură... chiar pot să spun că am trăit o perioadă la stână. Și vacanțele, când mergeam la țară, mergeam la stână. Îmi plăcea să stau la stână cu un unchi care avea oi și așa mai departe. Natura m-a fascinat întotdeauna. Și locul unde m-am născut m-a atras ca un magnet permanent.

Țin minte că plecam în vacanțe cu trei zile înainte de a se termina școala. Mă învoiau părinții. Stăteam acolo toată vara și când veneam în septembrie în București... până în Bârlad sunt 200 și ceva de kilometri... plângeam tot drumul. Era întuneric în rata aia care mirosea a motorină și nu știu ce lume, cu găini, așa... Tot ciclul ăsta al verii îl simțeam, pentru că ajungeam acolo cu inima deschisă, la prietenii din copilărie... mergeam cu vaca, mergeam la prășit... dar aveam multă libertate. Părinții fiind în București la muncă, bunicii toată ziua la câmp, noi eram liberi. Libertatea asta m-a încântat foarte mult. Știu că mergeam și culegeam ciresе de pe deal, corcodușe, nu știu ce... scoteam morcovi... Din punctul meu de vedere, consider că am trăit foarte sănătos. Seara, când veneau bătrânii de la câmp, făceam un fel de dans în jurul sobei care era de lut, afară în curte, soba de vară... și ce crezi că ne făceau? Prăjeau niște ceapă, puneau făină cu ulei și cu puțin zahăr. Dar mâncam castronul ăla, ne culcam acolo... Știu că toată vara eram în picioarele goale. De abia așteptam să-mi arunc încălțămintea din picioare când ajungeam acolo...Și chiar dacă ne mai culcam fără să ne spălăm pe picioare, și ne bătea bunica, ne dădea palme: „O să faceți rapăn! O să faceți rapăn!", nu știu ce...

Mi-aduc aminte cum ne jucam fără să avem jucării! (*Zâmbește.*) Pe malul unui râu era pământ argilos, așa, nu era chiar argilos, că era mai negru, cleios. Și știu că împărțeam bucăți de pământ din ăsta, îl împărțeam în câți eram acolo și făceam pocnitori. Dădeam cu ele de pământ și, în funcție de cât de mare era gaura respectivă, celălalt trebuia să ne acopere pământul... și câștiga ăla care lua tot pământul... îți spun asta așa, că pare

ceva banal, dar e foarte important că, în momentul când un copil nu are jucării, găsește ceva plăcut. Ne jucam cu pietre... Bocul le ziceam... Ne jucam cu un cerc așa... alergam după cerc acolo, toată ziua, cu un băț. Dar era atât de sănătos! Relațiile între noi, fiind copii, erau mult mai strânse, pentru că noi ne loveam toată ziua. Toată ziua te jucai... într-o sticlă te tăiai... tot timpul ăștia de lângă tine veneau să te ajute, să îți facă ceva. Și cred că și asta a contat în ecuația dezvoltării mele fizice și mentale. Și aș îndrăzni să spun și sufletește. Să devin om întreg.

Când v-ați dat seama că până la urmă și copilăria s-a încheiat?

Ha-ha! (*Râde.*) Aș putea spune că copilăria mea nu s-a încheiat nici acuma, la 43 de ani, din moment ce trăiesc toate lucrurile astea. Poate să pară un paradox, copilăria mea a fost tristă, dar curată și frumoasă în același timp. Asta mă urmărește și acum, asta de fapt m-a format ca om...

Îmi amintesc că undeva în clasa a III-a, cred, da, clasa a III-a, am luat un 8 la matematică. Era dezastru, pentru că părinții mei și eu eram învățat numai cu 10. Am fost atât de afectat de chestia asta, că în momentu' când am ajuns acasă, părinții mei erau la servici' și mă gândeam cu groază cum o să le spun că am luat 8. Nu știam cum să fac lucrul ăsta, cum să le spun, cu toate că ei nu erau niște balauri... erau părinții mei! Dar nu știam cum să le spun. Și în momentul ăla am luat decizia să fug de acasă.

Asta v-a determinat să fugiți de acasă, un 8...?

Da. Da. M-am simțit atât de nedemn, atât de slab, atât de... Știam că trebuie să le mulțumesc părinților mei, pentru ceea ce-mi ofereau, învățând foarte bine. Așa... Am luat 8 și nu știam cum să fac. Acum problema era că eu aveam un frate cu trei ani mai mic ca mine care locuia cu noi, aici, în Rahova și m-am gândit că ce fac, ăla începuse să plângă... l-am luat cu mine! Și am fugit de acasă, pur și simplu...

Împreună cu fratele mai mic...

Împreună cu fratele mai mic, care abia se mișca. Eu aveam, cred, nouă sau zece ani și el avea șase-șapte ani, șase ani... că

era cu trei ani mai mic ca mine. Ne-am îmbrăcat, că era iarnă, era rece afară. Am ținut să îmi iau câteva provizii... asta însemnând o punguță cu bomboane mentolate, nu știu ce, un colț de pâine pe care-l țineam în buzunarele paltonașului ăla pe care mi-l aduc aminte și acum. Am plecat fără să cunosc Bucureștiul. În capul meu era următoarea chestie: nu pot să-mi dezamăgesc părinții, i-am dezamăgit deja c-am luat 8, nu pot să le spun că am luat 8. Unde mă pot eu retrage? Unde era retragerea mea? Acolo unde mă născusem: la țară. Nu bani de bilet, nu știam nici să circul în București cu tramvaiul. Am ajuns cu chiu cu vai la Gara de Nord. Țin minte că m-am dus pe un peron și am văzut, știam eu așa de când mergeau părinții cu mine unde era trenul către Bârlad. Și m-am dus la șina respectivă de tren din Gara de Nord și am luat-o pe șina de tren. Nu m-am urcat în tren că... (*Râde.*) L-am luat pe ăsta de mână, pe frate-miu și am luat-o așa pe șina de tren cu gândul să ajung la Moldova. Gândiți-vă că sunt vreo 300 de kilometri până acolo. (*Râde.*) În mintea mea de copil... dar mă bucură totuși faptul că la vremea respectivă era un dezastru pentru mine că am luat 8 și unde mă retrăgeam? La locul nașterii... la locul care m-a și format, m-a creat cumva.

Și am luat-o așa pe șină. Bineînțeles că (*râde cu poftă*) nu am nimerit și am ajuns... habar n-am unde, că se făcuse foarte întuneric. Normal că mi s-a făcut foame, ce-am tras de bomboane... ăsta mic a început să plângă. Mergeam așa, ne lătrau niște câini, nu știu ce. M-am întors tot pe aceeași șină de tren. Vă dați seama că la vârsta respectivă totul părea mult mai mare. Clădirile mi se păreau mai mari. Șina mi se părea foarte lungă. Câinii foarte mari. Lumea era mare. Întunericul era mai întuneric, mai negru. Trebuia să îmi salvez fratele acum, nu mai contam eu, îl aduc înapoi! Venim înapoi. Ajungând în București, chiar la vârsta aia mă gândeam, părinții au anunțat poliția și auzeam sirene d-astea, știi că pe vremea lui Ceaușescu asta auzeai, câte o sirenă. Mă ascundeam undeva după un gard, după un pom, gata, pe mine mă urmăresc, eu eram cel dat în urmărire generală.

Nu știu cum, habar n-am, dar spre dimineață, însemnând ora trei-patru, cred, ceva de genu' ăsta, am ajuns în Rahova pe jos. Tot drumul și de la Gară nici nu știu cum am nimerit. Blocurile alea fiind în construcție... L-am dus pe fratele meu până în fața porții și i-am spus să nu le spună părinților mei unde sunt, să le spună că el a venit singur și eu m-am dus și m-am refugiat undeva în blocurile din față, sub o scară, aștept să se facă ziuă, să-mi continui aventura și fuga mea. (*Surâde.*) Bineînțeles că fratele meu imediat le-a spus părinților: „M-a adus, e acolo, e ascuns". A venit tata și striga în bloc după mine. M-a găsit sub scară, eu scâncind acolo, începusem să plâng. Și asta iarăși reținut: nu mi-a dat nici o palmă, nici n-a țipat la mine, a fost foarte blând. Chiar au plâns când am ajuns acasă. Ne-au pupat. Știu că a doua zi ne-au luat tot ce era mai bun... „De ce ai făcut, mamă, asta?" Iarăși o chestie care sudează familia foarte mult, chiar între mine și fratele meu, chiar între noi și părinți. Și m-a făcut să merg mai departe înțelegând că, și dacă ai un eșec, asta nu înseamnă că trebuie să dai bir cu fugiții, nu trebuie să te ascunzi undeva. Mi-a rămas chestia asta în cap. Și a fost foarte importantă pentru mine.

Văd că nu prea pot să depășesc perioada asta a copilăriei. În clasa a IV-a, ai mei mă duseseră la internat prima oară. Internat din ăsta nu pe o săptămână, ci practic mă preluau de acolo seara, unde mâncam și mai făceam lecții de chitară, nu știu ce. La un moment dat, în clasa a II-a, mi-am exprimat dorința de a face sport, fotbal. Asta era la modă atunci. Tata m-a luat și m-a dus la Progresul, așa se numea echipa din „Parcul cu Platani", de pe strada Uranus, undeva jos, de fapt Dr. Staicovici. Știu c-am făcut fotbal din clasa a II-a până într-a IV-a, chiar având antrenori renumiți: Ozon, Oaidă, cam de ei doi îmi aduc aminte. Știu că eram foarte bătăios pe teren, în apărare. Nu mi-a plăcut chestia de atac. Dar de mine așa spunea și antrenorul: „Băi, ăsta, dacă se ține de fotbal, nu trece nici pasărea cerului".

Ghinionul a făcut ca în clasa a IV-a să am un accident: mergeam chiar într-o vacanță de primăvară, mergeam la țară, către Gara de Nord, de fapt, eram în tramvai și a intrat o mașină

de-asta uriașă, un Steag Roșu, ceva de genul ăsta în tramvai și mi-a sărit sticlă în ochi. Geamul nefiind securizat cu securit din acela care se face boabe, era geam normal, mi-a sărit în ochi și mi-am pierdut vederea atunci, de fapt mi-a tăiat ochiul. Cum era pe vremea lui Ceaușescu, m-au dus la vreo trei-patru spitale, nu mă primeau, apoi am ajuns la Oftalmologie, acolo, la Icoanei — nu era curent și m-au operat trei ore și 40 de minute la lumina lanternelor. Norocul meu că doctorii respectivi erau tineri și dornici de afirmare, pentru că, dacă erau unii în vârstă, m-ar fi lăsat până dimineață și-mi pierdeam ochiul, nu mai zic vederea, că oricum am pierdut-o, dar măcar e ochiul meu. Nu mai văd cu ochiul stâng. Nu mai văd deloc, dar este ochiul meu.

Și vedeți doar cu ochiul drept...

Da, numai cu dreptul. De-asta una din multele mele porecle a fost și „Chioru'". Am avut două mari complexe în copilărie: unul, că mă chema Gheorghe, normal, că așa îl chema pe nașul. Eu sunt mândru de numele meu, îmi place, dar în copilărie participam la olimpiade și, când strigau acolo prezența sau catalogul, se auzea: „Mocanu și Gheorghe". Era pentru mine... era un mare complex. Ulterior a intervenit și faza asta cu ochiul. Și îmi aduc aminte de momentul când mi-a sărit sticlă în ochi, am văzut o lumină puternică, am pus mâna, m-am umplut de sânge, m-a luat mama în brațe. Primul lucru pe care l-am spus când m-au dus la spital și când am pățit asta, am zis: „Eu cum o să mai învăț de-acum încolo? Cum o să mai citesc?" Ăsta a fost primul lucru.

În fine. Din momentul ăla, n-am mai putut să merg nici la sport, pentru că n-aveam voie să fac efort, am stat și prin spital câteva luni, ceva de genul ăsta, operația a fost foarte dificilă, așa, și după asta a trebuit să-mi duc viața mai departe la modul ăsta, doar cu un ochi. Doctorii mi-au avertizat părinții: „Dom'le, vedeți că o să aibă probleme cu ochiul drept, pentru că o să-l forțeze mai mult decât normal, nefiind doi ochi". Acum, sincer, mi se pare că, dacă mi-aș repara ochiul stâng, aș avea senzația că o să văd dublu. Eu m-am obișnuit așa. Dar am avut acest complex. Deci, cel cu numele și din clasa a IV-a, de când am

rămas fără vedere la ochiul stâng, am avut încă un complex. Copii îmi spuneau „Chioru'". Chiar mi se întâmpla ca cineva, de fapt mi se întâmplă și acum, când un obiect apare pe partea stângă și eu nu văd, nu reacționez. Trebuie să mă bată cineva pe umăr ca să mă întorc. Bine, am încercat să depășesc. Acum am depășit, dar asta e perioada de care vorbim, din clasa a IV-a până foarte târziu, până în clasa a X-a, am suferit foarte mult. Normal, îmi plăcea și mie o fată, mă gândeam: păi, cum o să vorbesc eu cu asta, cum să fie prietenă cu mine, când eu sunt chior...

Dar nu se observă... practic, eu nu mi-aș fi dat seama, dacă nu mi-ați fi povestit... Pe atunci era vizibil?

Era vizibil... și acum este într-o oarecare măsură. Nu-ți dai seama pentru că... organismul se autoreglează la un moment dat. Când țin ochiul puțin mai închis, un pic mai închis decât dreptul, atunci se vede. Acum nu mai am nicio problemă. Fac glume cu prietenii mei (*zâmbește*) pe tema asta. Eu vorbesc de perioada respectivă. A fost un factor care m-a ambiționat foarte tare.

Și până la urmă, în condițiile în care acest necaz s-a petrecut foarte devreme... cum ați depășit psihologic problema fizică?

Culmea știți care e? Atât de rău m-am ambiționat, încât în momentele alea când prietenii mă mai luau la mișto, așa, glumeau la adresa handicapului meu, mi-am propus să le agăț pe cele mai frumoase și pe cele mai dorite fete. Și în mare parte am reușit. Pentru că mi-am dat seama, chiar de atunci, de la vârsta fragedă, că nu se uitau neapărat la fizic. Contează foarte mult felul în care le abordezi și cât de inteligent ești. Și am profitat de chestia asta și am înțeles că trebuia să fiu deștept, să fiu perseverent. Prima oară exista un refuz, nu cedam. Continuam, continuam. Până la urmă, obțineam. Dar asta a devenit totuși o răutate în timp. Era ca și cum îți dorești să cucerești o redută, ceva, o cetate și, după ce o cuceream, nu mai eram interesat. Trebuia să trec la altă cucerire. Și nu mă refer neapărat numai la fete. Eram copil, era o glumă la vremea respectivă, dar care

pentru mine devenise serioasă, ca să le demonstrez celorlalți cât de bun sunt.

Ce a urmat după clasa a IX-a, a X-a...?

Trebuie să mai spun ceva înainte. Undeva prin clasa a VI-a, trebuia, așa era la vremea respectivă, trebuia să se aleagă un casier al clasei. Și bineînțeles că am sărit cu amândouă mâinile pe sus, să fiu casierul clasei.

De ce era așa important?

Cred că era atracția faptului de a avea bani pe mână, de a-i coordona. Pentru că nu stăteau la părinți, nu stăteau nici acolo la școală. Casierul clasei strângea fondul clasei, nu mai știu ce alte fonduri, ce se făcea pe acolo. Și atunci mi-am dat eu seama: fondul stătea la mine. Câteodată mă mai foloseam de fondul ăsta. Mai puneam după aia la loc din ce îmi mai dădea mama. Dar aveam niște bani în permanență, fiind casier al clasei. Era o sumă infimă, 100 de lei, o sută și ceva de lei la vremea respectivă. După care, am stat și m-am gândit: stai puțin, că aș putea să coordonez chestia asta, și am inventat un fond, fondul sportiv, care nu era impus nici de profesori, nici de părinți, nici de nimeni. Era inventat de mine. Și atunci, ce am făcut? Am făcut două echipe de fotbal din clasa respectivă. Băi, voi trebuie să participați la fondul ăsta, ca să avem două echipe, să fim cei mai buni din școală. Pentru a fi cei mai buni, trebuie să ne batem între noi la fotbal și pentru asta trebuie să fim organizați. Le ceream bani, puneau și fetele, culmea!, pentru că aveam așa o pușculiță frumoasă... și atunci a fost primul meu impuls de a profita de bani. Cumpăram tricourile mai ieftin de undeva, sau chiar le procuram de la mama unuia care lucra în nu știu ce fabrică. Eu le spuneam ăstora că am dat nu știu ce bani, dar eu nu dădeam banii respectivi. Cumpăram o minge de piele, Artex, nu știu ce... Le spuneam că am dat mai mult. A fost prima oară când am simțit dorința de a face niște bani singur. Mie mi se părea că e ok. Mă simțeam puțin vinovat, ce-i drept, dar îmi ziceam: doar eu mă ocup. Eu cumpăr tricourile. Eu veneam acasă și făceam numerele de pe tricouri din șablon de carton cu

pastă de dinți sau cu cremă de pantofi. Mie îmi lua niște timp și atunci mă gândeam: dacă eu tot mă ocup de asta, trebuie totuși să am un beneficiu. Nu pot să le zic ălora că nu știau ei atunci, că lor nu li se părea normal, dar mi se părea normal că, dacă mă ocup de chestia asta, trebuie să am și eu ceva. Nu prea era corect, dar îmi trăgeam părticica asta a mea de un suc, o lămâiță de 1 leu 75, de o prăjitură, de ce îmi luam la vremea respectivă. După care, pasul următor...

Au început ăștia, că așa era pe vremea lui Ceaușescu, ne scoteau la sortat de ceapă, cartofi, ne duceau la ILF (Întreprindere de Legume-Fructe — *n. n.*) Militari, și ne duceau acolo să sortăm ceapă, să sortăm cartofi și așa mai departe... Acolo am observat o chestie: erau sacii ăia în care se sortau ceapa și cartofii... erau returnabili. Știu că mama mă trimitea cu sacii la Aprozar, erau zece lei, era o sumă un sac din ăla pe care ei îl plăteau când îl cumpărau și apoi te trimiteau cu sacul să iei contravaloarea garanției. Și atunci, văzând acolo stive de saci la ILF Militari, mi-am zis: băi, eu nu pot să iau sacii ăștia, să îi duc la aprozare? Ceea ce vă spun era undeva prin clasa a VII-a, nu aveam nici 14 ani. La 13 ani am început să fac chestia asta. Am luat sacii respectivi, culmea că erau noi și la un moment dat cineva de la un aprozar mi-a atras atenția: „Băi, ce e cu sacul ăsta de cartofi, că e nou?" Și ajunsesem cu ei în fața blocului. Nu știa mama de ei, nici tata. Îi țineam ascunși pe la ghenă, prin diverse locuri și apoi îi luam afară și îi băgam prin pământ ca să pară că au fost folosiți. Și luam din sector, din Militari, luam la rând de la Autogară, până la Lujerului, toate aprozarele, din stânga și din dreapta, că ajunseseră ăia să mă cunoască. Nu puteam să mă duc cu zece saci, că bătea la ochi. Mergeam cu doi-trei saci. Îmi dădeau ăia 20-30 de lei... Dar ajunsesem, la un moment dat, că unul a ieșit din aprozar și mi-a dat o palmă: „Băi, te cunosc ca pe mielu', câți saci ia mă-ta, câți cartofi ia mă-ta?" (*Râde cu poftă.*) Și așa am început să simt gustul banului, de la o vârstă chiar fragedă. Problema era acasă, când trebuia să-mi țin banii ascunși. Pentru că părinții mei m-ar fi urecheat rău de tot, ce face ăsta, de unde are bani? Dar în aceeași măsură

eu nu le mai ceream nimic... Îmi lăsau ei acolo cinci lei, așa era. Lui frate-miu ăla mic doi și mie trei. Și câte o eugenie așa, la fiecare. Și eu aveam în buzunar, (*zâmbește*) nu numai în buzunar, că îi țineam ascunși, câteva sute. Începusem să mă simt așa, ca un copil-împărat. Îmi fac treaba singur, ferindu-mă de părinți.

A mai fost încă o fază cu sticlele goale. Iarăși am văzut când mă trimiteau cu sticle și borcane... era doi lei o sticlă, un leu un borcan. La un moment dat, pentru că eram un copil din ăsta, doritor de aventură, îmi plăcea să merg pe la toate depozitele astea din cartier, să ne jucăm pe acolo, și observam tot felul de lucruri care îmi plăceau. Și printre altele am ajuns și la Fabrica Cico, actualul Coca-Cola. Fabrica Cico. Am văzut acolo stive de sticle de apă gazoasă, la jumate. Era trei lei o sticlă. Și erau atât de ușor de luat.

Nu erau păzite?

Ba da, erau. Dar te vedeau copil. Nu-i interesa. Țin minte că le luam direct din containere, veneau învelite în țiplă, așa... nu fuseseră folosite niciodată. Mergeam la Alimentară cu sacoșele cu 20-30 de sticle și aia spunea: „Vai! Ce mamă gospodină! Ce curate sunt!" Și eu râdeam în sinea mea, pentru că știam că erau curate că nu fuseseră folosite. (*Zâmbește.*) Nu fuseseră folosite niciodată. Și luam bani, și asta undeva în clasa a VIII-a. Aveam 13-14 ani. Aici am început să simt gustul banilor și am văzut că îmi permiteam să ies cu trei-patru prieteni la cofetărie și să le cumpăr Profiterol, să le iau și câte un suc și ăia se uitau la mine ca la Dumnezeu. Normal, e tipul care ne face cinste, nu? Și asta m-a făcut să îmi doresc din ce în ce mai mulți bani. Dar mie mi se părea în momentul ăla că îi fac în mod cinstit. Până la urmă, nu era cinstit că luam sticlele de la Cola sau sacii de la... Nu realizam vreun fel de infracțiune, să zic. Îmi ziceam că e ceva normal, dacă alții nu o fac, eu o fac. A trecut.

În clasa a VIII-a, cel mai bun prieten al meu m-a faultat, mi-a rupt piciorul la fotbal, fără să vrea, bineînțeles. Culmea, pe terenurile pe care le am azi, acolo mi-a rupt piciorul. Și am stat acasă vreo șase-opt săptămâni cu piciorul în ghips și am dat lucrări, tezele acasă. Jumătate din clasă venea la mine. Eram

un fel de lider de opinie. V-am zis că ultima oară la purtare aveam 6 și 7 pentru că făceam tot felul de tâmpenii. Am escaladat școala... de fapt, m-am lăsat pe paratrăsnet, pentru că am făcut un pariu cu un tip. Și voiam să fiu remarcat. Bun, eram și mic de înălțime la vremea aia. Eu eram penultimul din clasă. Ca să fiu remarcat și ca să nu mi se mai vadă handicapul de vedere, că mă cheamă Gheorghe Mocanu, că sunt foarte mic de înălțime, trebuia să fac lucruri pe care alții nu aveau curaj să le facă. Și atunci aveam curaj să mă bat cu cei mai puternici din școală. Chiar mă băteam cu golanii ăia care stăteau în față și îți furau ăia trei lei sau sendvișul. Niciodată nu le-am dat. Mă băteau în fiecare zi, până la un moment dat, când s-au săturat și au zis: „Băi, pe ăsta lăsați-l, că e nebun!" Nu-mi mai făceau nimic, eram prietenul lor. Nu numai că nu stăteam să iau bătaie, mă dădeam la ei. Bineînțeles că nu puteam să-i bat, că erau cu câțiva ani mai mari, dar nu cedam. Și asta i-a făcut pe ei, culmea!, cu unii din ei sunt prieten în ziua de azi, că vorbim de acum 30 de ani, i-a făcut să mă lase în pace în nebunia mea! Și mi-am zis: totuși e bine să fii puțin nebun! E bine să ieși din tipar. Nu mai conta că-mi dădea 6 la purtare când eu aveam 10 la fizică, 10 la matematică. A, la purtare! Nu mă interesa. Că mă mai certa mama acasă, mai primeam câte o palmă. Am sărit de la etajul doi pe o grămadă de nisip că am făcut un pariu! Diriginta a înnebunit, pentru că puteam să pățesc ceva și eram în grija ei. Bineînțeles, 6 la purtare.

Am trecut de chestiile astea, dar în același timp țin minte că mi-a plăcut să citesc de mic. După ce am terminat de citit Jules Verne, undeva prin clasa a V-a, a VI-a, am trecut la capă și spadă. Alexandre Dumas, Michel Zévaco. Ulterior, Sven Hassel. La vremea aceea, aveam doar patru ore de program pe TV și ăla era încărcat numai de ode patriei, ceaușismului și așa mai departe. N-aveai cum să obții informații. Și atunci, trebuia să citești foarte mult. Și o carte... acum un tânăr ar spune: „De ce să citesc, că dacă am nevoie de informații intru pe internet. Intru pe Google și am găsit." Tu-ți luai ca exemplu, tu cititor-copil, personajul pozitiv, nu? Cavalerul care dădea cu sabia cel mai

bine, care avea cea mai frumoasă femeie, care era cel mai cinstit, care le dădea săracilor etc. Astea sunt chestii pe care, tu, copil, le aveai în subconștient. Îți doreai să fii ca ăla și pe tine te forma ca om. Asta cred că e o lipsă și o problemă pentru copiii din ziua de azi, care nu mai citesc.

La un moment dat, din dorința mea de a fi lider și de a-i depăși pe ceilalți, poate sună ciudat, în clasa a VII-a deja citeam Kant, Hegel.

Dar cum ați aflat de acești filosofi? Cum ați ajuns la ei?

Pur și simplu, erau în bibliotecă. Nu știu de unde, că părinții mei n-au fost...

Le cumpăra tatăl dumneavoastră... părinții, probabil din librării?

Nu cred. Cred că, pur și simplu, am preluat biblioteca de la o rudă. Și am căutat acolo. Nici nu știam de ei, cine sunt. Am răsfoit puțin. De obicei, te uiți la Prefață. Mi s-a părut atât de interesant. Am zis: băi, gata... trebuie să îi depășesc pe ceilalți.

Mai țineți minte la ce vârstă?

La 13 ani. Clasa a VII-a. Și a VIII-a. Făceam chestia asta doar ca să-i depășesc pe ceilalți. Toți colegii mei citeau Michel Zévaco, toți citeau Sven Hassel. Stai puțin! Eu trebuie să fiu deosebit! Bun, le-am citit, le-am citit. Ne povesteam fiecare la școală, sau stăteam după ore și povesteam. Atât de puțin timp aveam. Nu aveam timp, pentru că eu citeam o carte, iar prietenul meu altă carte. Și după aia ni le povesteam... ca după aia să începem să citim altceva. Și atunci eu m-am gândit să fiu cumva deasupra. Cred că era o chestie artificială pe care eu o cream citind Hegel și Kant, pe care nu-i înțelegeam. Efectiv, subliniam anumite pasaje, anumite fraze sau propoziții care erau pe înțelesul meu, dar restul curgea așa, pe lângă mine. Nu mă încărcau. Nu îmi rămânea nimic în cap. Reluam pagina respectivă sau ceea ce nu înțelesesem... cred că o citeam și de cinci-șase ori ca să înțeleg ceva. Mare lucru nu înțelegeam. Dar ideile îmi rămâneau, fără să vreau, pentru că era repetiția. Repetiția, repetiția. Și mergeam la școală și le spuneam ăstora: „Stați, mă, puțin, că eu

citesc Kant", chiar dacă habar n-aveam. Eram un copil. Cere-i unui copil să înțeleagă Hegel. Și ce citeam din Hegel? *Filosofia istoriei moderne.* (*Râde cu poftă.*) Eram total pe dinafară. Făceam chestia asta numai ca să atrag atenția.

V-a influențat asta în sensul în care să mergeți mai departe în domeniul filosofiei?

Da, m-a influențat foarte mult. Chiar aici pot să spun că... eu la un moment dat am încercat să scriu poezie și proză. Numai că am fost tot timpul un tip superficial. Începeam o poezie și niciodată nu o terminam. Cu toate jurnalele pe care le-am avut, din păcate, unele mi-au dispărut. Le reciteam în ultima vreme... Poeziile erau neterminate. Niciodată nu terminam ceva. Începeam într-un mod exploziv, idei nemaipomenite. Îmi plăcea să scriu poezie cu versuri albe. Și tot timpul căutam ca oamenii să nu mă înțeleagă. Practic, scriam ceva și căutam să folosesc cuvinte și să creez propoziții și fraze care să nu fie de înțeles.

De ce? De unde venea asta?

Nu știu. Chiar nu mi-am dat o explicație nici până acum. Sau, dacă stau să mă gândesc, în momentul în care citeau un coleg, o colegă, cineva, pentru că îmi plăcea foarte mult să le dau să citească, cred că asta e... veneau să mă întrebe: „Dar ce ai vrut să spui aici?", și atunci eu dezvoltam subiectul: uite, să vezi ce înseamnă la mine „calul alb hăituit de baloane transparente". Ca să îți dau un exemplu. Și atunci trebuia să spun ce înseamnă pentru mine „calul alb", ce însemnau „baloanele transparente". Cred că asta făcea să-mi lucreze mintea.

La un moment dat, ghinion îi pot spune, mi-am dat seama că, citind, citeam poeziile lui Eminescu săptămâna asta... citeam mai mulți autori și străini, nu numai români... și am sesizat că scriam ceva săptămâna viitoare și de fapt copiam cumva. Citeam o poezie de Eminescu și săptămâna viitoare scriam eu o poezie. Și când o citeam mi se părea că nu fac decât să preiau de la ăla ceva. Și prin clasa a VIII-a m-am hotărât să nu mai citesc. Am zis că eu trebuie să fiu original. Nu trebuie să fiu acuzat de plagiat.

Am ideile mele, m-am format, am citit până acum. Și asta a fost greșeala mea, pentru că n-am mai citit de atunci.

V-ați oprit din citit, dar viața a continuat...

M-am oprit din citit, dar eu am scris în continuare. Am fost un tip foarte sensibil. Am iubit fetele și apoi femeile. Și, de fapt, le iubesc. Din punctul meu de vedere, sexul slab nu există, este, de fapt, sexul frumos. Am iubit femeile, pentru că ele înseamnă partea frumoasă a vieții. Dacă descoperi partea frumoasă, nu mai trebuie să ții cont de restul.

Când eram copil, mă îndrăgosteam. Și tot timpul fetele, la vârsta aia, își doreau băieți mai mari, vorbeau cu băieții din clasele superioare, nu cu noi. Și mie îmi spuneau așa: „Dar aș putea fi sora ta, ai putea fi fratele meu". Mă dădeam cu capul de pereți. Cum să fie sora mea? Îmi plăcea să le duc flori. La un moment dat, iubeam o tipă la nebunie, locuia undeva pe lângă școală și știu că îi duceam un trandafir în fiecare zi, dar nu i-l duceam ei. Aveam centrală în fața blocului și urcam pe scările alea care erau prinse de clădire și lăsam trandafirii acolo, ca ea să-i vadă de la etajul 7, dar cred că ea nici nu m-a observat niciodată. (*Râde.*) Dar eu îmi făceam datoria, lăsam trandafirul.

Putea să îl vadă oricine, nu neapărat ea...

Dar eu voiam să îl vadă ea. În fine...

Revenind în clasa a VIII-a, când v-ați lăsat de citit...

Da, am avut piciorul rupt, am dat tezele acasă... Am pierdut puțin teren, pentru că a fost și ultimul trimestru. Eu eram de fapt, în primii patru din clasă. Și țin minte că niciodată nu am vrut să fiu primul. Nu mi-a plăcut să fiu în primul rând. Mi s-a părut că rândul doi-trei îmi lăsa libertatea să iau o notă mai mică la purtare, libertatea să nu învăț la muzică. Fiind primul trebuia să fii brici la toate. Nu-mi doream lucrul ăsta. Eram printre primii, eram foarte bine văzut, eram lider de opinie în clasă, veneau să-mi ceară sfaturi și așa mai departe. Ei, când mi-am rupt piciorul și am pierdut cele opt săptămâni acolo, s-a

rupt ceva cu învățatul... pentru că învățatul acasă, dai tezele acasă, profa stătea cu mama la cafea și eu îmi scriam teza în cameră cu cartea lângă mine.

Fiind foarte ambițios m-am dus la cel mai tare liceu, la Mate-Fizică numărul 1. Nu Bălcescu, nu Lazăr, ci Mate-Fizică 1. Și am căzut. A fost o lovitură puternică pentru mine. Normal, pentru că acolo mergeau chiar cei mai buni. Liceul era undeva pe 1 Mai. Pentru c-am căzut, ăștia m-au repartizat automat la o școală generală cu clasele a IX-a și a X-a. O lovitură puternică pentru mine. Și a fost momentul în care m-am rupt de învățătură definitiv. Și în clasa a IX-a și a X-a am luat premiul I. Dar era o vorbă, îmi pare rău că trebuie să o spun, eram cel mai deștept dintre proști. Nu trebuia să învăț deloc, pentru că ce se chinuiau ăia...

Era nivelul foarte jos...

Era jos nivelul și eu, având cunoștințele betonate din clasele anterioare, fără să învăț luam note maxime, și atunci m-am delăsat. Nu aveam ce să învăț dacă nu ni se preda, sau se predau lucruri pe care eu le știam deja dintr-a VIII-a. Atunci am început să cochetez cu ideea de a lipsi de la ore. Hai mai bine să merg în parc cu colegii.

Dar nu vă rămăsese totuși înfiptă în minte dorința de a face bani?

Da, în perioada asta a rămas valabilă povestea asta cu sticlele. Cea cu sacii se cam dusese. Asta cu sticlele o făceam în continuare. Era foarte ușor și tot timpul aveam bani. În afară de chestia asta, eu sufeream de faptul că eram mic de înălțime. Și am avut un văr care a fost vice-campion olimpic la caiac, la Moscova, în '80, Geantă Ion îl cheamă. A tras în caiacul de patru, în fine. Și la un moment dat m-am dus la el și i-am spus: „Vărule, de ce sunt așa mic, tu ești atât de înalt, 1,97?" Zice: „Hai să te duc la caiac!" Și așa am trecut pe partea asta cu sportul, lăsând școala deoparte.

Am mers la caiac, în a IX-a și a X-a, undeva la clubul Locomotiva, se numea. Pe Băneasa. M-a călit foarte mult. Eu, în ăștia

doi ani, am crescut la înălțimea 1,76, pe care o am și acum. M-a dezvoltat foarte mult fizic, dar m-a și îndârjit mental. Erau niște condiții... Eu nu m-am dus să fac sport de performanță, eu m-am dus acolo, antrenorul fiind prieten cu vărul meu. „Băi, ia-l și pe ăsta să se dezvolte, să crească și el." Ajungând acolo, spiritul de competiție m-a secat: „Ia stai, chiar sunt prost?" Și am început, chiar dacă eram așa și de o vârstă mai mare — am venit târziu la sport —, am început să trag. Patru circuite de forță pe zi, 12 km alergați, ieșit pe lac, chiar la un moment dat stăteam nopțile acolo. Mă duceam și luam un caiac și ieșeam pe lac și trăgeam noaptea câte două ore, ca să fiu mai pregătit. Și am avut rezultate. Locul întâi pe București, am participat și la campionatele naționale. Dar altceva a fost acolo! Spiritul de competiție, dorința de a fi câștigător într-o competiție. Eram coleg, prieten și ne înțelegeam foarte bine, dar în momentul când eram pe baltă și eram la linia de start, era cel mai mare dușman al meu. Asta mi-a dezvoltat competiția mea cu viața și cu tot ce am avut de confruntat pe viitor. Chiar dacă am lăsat la o parte școala atunci, mi-am dezvoltat dorința de a învinge, de a lupta. Până la urmă, bun, trebuie să învingi... dar acolo am învățat că, și dacă am pierdut un concurs, trebuie să știi să pierzi. Un lucru mare, pe care, eu zic, îl înveți la o vârstă fragedă, la 15-16 ani, să pierzi cu fruntea sus, să știi că mai urmează confruntări, că nu s-a terminat totul acolo.

În clasa a X-a, bun, nu mai sunt atât de bun la învățătură, nu mai merg la un liceu foarte bun, făceam și meditații, mă pregăteam la matematică și la fizică... am ales liceul PTTR (Poștă, Telefon, Telegraf, Radio — *n. n.*) îi spunea atunci, Liceul Industrial nr. 13. Nu mai avea rost nici ăla de sus, dar nici unul foarte jos.

De ce voiați să faceți liceul? Ce motivație aveați?

Școala la care mă repartizaseră în clasa a VIII-a era doar o școală generală, cu clasele a IX-a și a X-a. Trebuia să plec undeva. Unde să mă duc? Nu-mi plăcea... Trebuia să fac liceul undeva.

Era dorința părinților?

Da, ei mi-au impus să fac liceul. Dar nu mi-au impus unde. Când ei veneau să mă controleze dacă învăț, poate eu aveam cartea deschisă în față și în mijloc poate aveam o altă carte de aventură sau de altceva. (*Râde.*) Adică, nu puteau să mă controleze. Dacă am învățat, am învățat că am vrut eu. Nu că m-au forțat. Așa că am mers la liceu la PTTR. Am dat examen. Eram dezavantajat, pentru că la examenul respectiv participau elevi din liceul respectiv. Am căzut prima oară în vară, nefiind pregătit. Apoi am făcut meditații toată vara, mergând în paralel și la sport. Și am dat încă o dată toamna. Erau 20 de locuri rămase libere și 103 candidați. Mi se părea că sunt atât de bun, pentru că am făcut meditații și am învățat în vara aia, încât îmi ziceam că o să fiu primul. Am ajuns la examen și pur și simplu pentru că meditatorul pe care l-am avut eu era de modă veche, era un tip care avea vreo 70 de ani, inventator, un foarte bun profesor, mi-a dat alt titlu la un anumit subiect. Și m-am blocat, nu știu ce s-a întâmplat cu mine. La matematică le-am făcut pe toate zece. La fizică erau zece subiecte, fiecare cotat cu câte un punct. Am făcut șapte și astea trei care erau sub alt titlu decât știam eu nu le-am mai luat. Am făcut perfect la mate, aveam 10 la mate cu 7 de la fizică, 17. Mi-am zis că asta e. Am ieșit, că nu-ți dădeau voie mai devreme de o oră și jumate, am ieșit primul, dar eu terminasem de o jumătate de oră. Asta a fost greșeala mea. Am căzut primul. Au fost 20 de locuri, eu al 21-lea, deci primul căzut, eu. Am făcut contestație... Faza urâtă a fost așa: unul din cei 20 a renunțat pentru un alt liceu, deci automat trebuia să mă bage pe mine. De asta am aflat ulterior. Dar l-au băgat pe ăla din spatele meu, pentru că fusese elevul liceului. Ca să tac, să nu mai fac scandal, părinții să nu facă scandal, mi-au propus să rămân la ei în liceu, dar la seral. Și am acceptat până la urmă. Asta e. Nu zic că a fost un lucru rău până la urmă. Am acceptat.

Fiind la seral, trebuia să mă angajez, nu? Aveam 16 ani și jumate, aproape. Și un vecin de-al nostru, prieten de familie, lucra la telefoane. Liceul era de profil poștă, telegraf, telecomunicații, m-au angajat. Bine, cu niște vorbe: „Unde te crezi aici,

în capitalism? La 16 ani vii să te angajezi?" Dar m-au angajat, cu un salariu de muncitor necalificat. 1625, țin minte lucrul ăsta. De fapt ăsta a fost începutul maturizării.

În timp ce alții de vârsta mea poate aveau servicii fictive, pentru că erau la seral, poate nu aveau deloc, unii erau la școli profesionale, alții erau la zi, eu am intrat în pâine de mic. M-am angajat la telefoane publice, unde erau bani.

În ce erau bani?

În telefoane! (*Râde cu poftă.*) În telefoane, da.

Cu ce vă ocupați, de fapt?

Reparam telefoanele de pe stradă. Inițial, m-au băgat chiar undeva unde se scoteau banii din telefoane. Când am ajuns acolo, fiind adus de un șef, că așa era, cu relații, „băi, lasă-l pe ăla, că l-a adus șeful cutare!", se fereau toți de mine. Nu-mi dădeam eu seama de ce, la un moment dat ăștia îmi spuneau: „Du-te și tu acasă, că ești tânăr, mergi să te distrezi cu gagica!" Dar ei mă trimiteau acasă ca să poată să scoată bani. Dar de asta mi-am dat seama mult mai târziu. În fine. După, am trecut să repar telefoanele pe stradă. Acolo nu am făcut mare lucru, că se fereau ăștia de mine. Tentația banului a venit în momentul în care găseai pe canalul respectiv, unde se băgau fisele, ori că era o mizerie, ori că puneau o fisă strâmbă, ori că se încărca caseta, apăreau niște bani necontorizați pe care în mod normal erai obligat să îi bagi tu în casetă. În primul rând, nu aveai unde să îi bagi. Apoi, trebuia să faci un proces-verbal, să declari. Așa că îi luai, ziceai, e, câțiva lei acolo. Câțiva lei, cu câțiva lei, cu câțiva lei, se adunau. La un moment dat, începuseră să mă sperie sumele pe care le câștigam.

Erau așa de mari?

Ajunseseră mari la un moment dat.

Înseamnă că vă ocupați de multe telefoane publice...

Așa erau. Într-un sector erau undeva la 60-80 de telefoane. Ținând cont de faptul că am câștigat prin concurs sectorul 1 al

Capitalei... De ce? Avusesem profesori-meșteri buni. Pe vremea lui Ceaușescu, se ținea cont de faptul că meseria se fură, nu se învață. Și atunci trebuia să fii tăcut.. mie îmi spuneau Bibanu. Iar Bibanu era bun la toate. Pe Bibanu îl trimiteau să care, Bibanu trebuia să sape, să stea cu scara în cârcă, Bibanu ținea geanta și ăla mergea în față, așa, cu mâinile la spate și eu cu scara și cu geanta lui și cu geanta mea. Dar trebuia să faci asta, ca să te învețe meserie. Și am fost respectuos și față de vârstă, și pentru că știam că învăț ceva de la ei. Și când am învățat meserie, pentru că mergeam în paralel la liceu, am dat concurs pentru sectorul 1, iar ăsta era un lucru mare de tot. S-au bătut mulți și am câștigat eu. M-a avantajat faptul că ăștia bătrâni mă învățaseră meserie și am învățat să repar discuri sau ce mă puneau ăia să repar acolo, iar la teorie ei erau varză, că săracii nici nu învățaseră vreodată Legea lui Ohm sau ce mai trebuia acolo. Și am câștigat concursul. Mare avantaj pentru mine, că sectorul 1 însemna așa: de la Magazinul Victoria până la Magazinul Muzica, deci Calea Victoriei. Aveam strada Academiei, Universitatea și Dunărea. Mai centru de atât, ce vrei? Ăsta a fost începutul, pentru că, fiind copil, mă îndrăgeau toți: știam când să tac, știam și să fac o glumă. Niciodată nu spuneam nu, dacă mă ruga cineva: „Du-te și ia țigări de la Negoiu!" Ăsta era undeva vizavi de Union, pe Academiei. Ăștia vindeau pachetul de Kent, Camel, Marlboro, ce vrei.

Bișnițarii...

Făceau bișniță, normal. Și atunci ăștia mai bătrâni... aveam niște reguli. Asta era cel mai mișto: nu te bătea șeful la cap decât o juma' de oră. Dimineața la șapte până la șapte jumate. Zicea nu știu ce, nu-l băga nimeni în seamă oricum. Fiecare se gândea la ale lui și își pregătea ziua. Și plecai pe teren. Erai liber. Erai liber! Asta era tare! Ne întâlneam toți să bem cafeaua la Capșa, la Capitol, la Bulevard. Toate erau în centru. Era avantajul poziției, pentru că eram în centru. Fiind telefonist, era o funcție, pentru că oricine avea nevoie de un telefon! Telefoanele se stricau des! Oricine avea nevoie de un cablu de șapte metri să plece cu el prin casă, să se poată mișca! Apăruseră discurile

poloneze, alea silențioase. Apăruseră nu știu ce telefoane roșii, nu știu ce leduri. Și atunci, tu erai o persoană importantă!

Dar de unde le aveați?

Noi lucram la telefoanele publice, dar pentru telefoanele pentru abonați apelam la cineva de la magazie, care lucra la persoane fizice. Cablurile le aveam acolo în magazie. Ledurile erau din altă parte. Noi le montam.

Și te aborda lumea, așa, pe stradă, te vedea că muncești la aparat. Noi le reparam pe stradă, telefoanele publice. Te bătea omul pe umăr, te aborda omul pe stradă, „nu te supăra, vreau și eu un cablu de șapte metri, vreau un disc polonez", fiecare ce voia. Și atunci, tu erai stăpânul.

Nu exista concurență! (*Râde.*) Nu exista... Culmea! Veneau oameni importanți, procurori, în centru cine stătea? Am pățit de multe ori, erau situații de genul... m-am dus în casa unuia să-i repar telefonul, telefonul nu avea nimic și, când mă uitam, telefonul avea microfon. Și sunam în centrală, că eram pușți...

Era microfon implantat în telefon?

Erau două tipuri de microfoane pe care le știu eu. Poate ele au fost mult mai multe. Unul care se băga la capsula de microfon în receptorul respectiv, ăla era direct pe capsulă, când desfăceai capsula și te uitai, îl vedeai acolo. Și unul care se băga în telefon, era ca o pernuță albastră așa, care se băga în circuit, în circuitul telefonului. Ăla te înregistra și dacă nu vorbeai la telefon. Noi nu aveam voie să mergem acasă, noi lucram la publice. Dar dacă omul mă oprea pe stradă, „te rog frumos!", te gândeai: „Bă, fac și eu un ciubuc". Nu exista cuvântul șpagă, era ciubuc. Fac un ciubuc! Și-ți ziceai: ce mare lucru, urc aici pe scară și repar.

Și când găseați un microfon în telefonul privat...

La început, nu știam. Dădeam telefon în centrală unde erau prieteni de-ai mei... pentru că sunt reguli simple: în general, unde este vorba de curent, pleci de la sursă și te duci până la capăt, să-l vezi unde se întrerupe. Așa era și aici. Telefoanele

mergeau pe curent. Erau niște baterii în centrală care transmiteau curentul de ton. Și, dacă nu aveai la intrarea în casă, la priza respectivă ton, nu era de la telefon sau din casă. Era din centrală sau din cablu. Dădeam telefon în centrală, că ăla îmi spunea: „Vezi că problema e în cutare loc". Când sunam acolo, ăla era prieten cu mine. Că noi la rândul nostru dădeam ciubuc ălora, ca să ne ajutăm. Și ăla îmi spunea: „Marș de acolo, pleacă acuma!" Și eu nu înțelegeam, că eram mic: „Dar de ce să plec?" „Pleacă acum de acolo!"

Și colegii din centrală cum puteau ști că sunt ascultate respectivele telefoane?

Acolo erau trecute pe niște cartonașe. Și astea care erau urmărite, oamenii care erau urmăriți, erau la un serviciu special. Nu erau la prietenii mei, erau la securiști.

Și vorbeați cu securiștii?

Nu. Eu, când sunam, îl sunam pe cel din centrală. Când mergea să verifice, vedea că nu e în serviciul lui, ci că e la ăia, la băieții cu ochii albaștri, și-mi spunea: „Fugi de acolo, nenorocitule!" Așa am făcut de câteva ori, până m-am prins și m-am învățat: când vezi așa și așa, închizi la loc și pleci. Te scuzi elegant, îi spui că nu știu ce și ai ras-o! Primele dăți era să mi-o fur. În primul rând, nu aveam ce să caut acolo. Nu era în atribuția mea. Dar seara mă întâlneam cu băiatul din centrală... că noi aveam nevoie de băieții ăștia din centrală, că ei lucrau și cu abonații, dar lucrau și cu noi. Când aveam probleme cu telefoanele publice, tot cu ei lucram. Și, ca să te servească, automat seara veneam împreună la Cina sau la Lido sau la o terasă și deveneam prieteni. Și când ne-am întâlnit, mi-a spus să nu-mi mai bag nasul... Ăsta a fost un capitol.

Cum spuneam, dimineața plecam la cafea. Faza mișto că era Facultatea de Arhitectură pe Academiei. Și era un bufet acolo la subsol. Eu eram și foarte tânăr. Și colegii mei erau dornici de tinerețe, chiar și colegii ăștia mai în vârstă ca mine. Și acolo erau mulți studenți și multe studente. Și coboram la bufet, la subsol la Arhitectură și o cunoșteam pe fata de acolo, pentru că

îi reparam telefonul, bineînțeles. (*Râde.*) Ea era un fel de patroană, la vremea respectivă. Nouă ne făcea cafea naturală, iar la săracii studenți le făcea năut din ăla pe care îl și fierbea de vreo trei-patru ori... Era un fel de ceai de cafea. Dar noi eram băieții de la telefoane... Totul ieftin și atmosfera foarte mișto acolo. În fine. Și noi migram așa, între bufetul de la Academie, Capșa, unde era iarăși atmosferă, unde unul din colegi avea chiar cameră deasupra, că era hotel, la Capitol, la Bulevard, iarăși hotel. Ce a fost interesant, că la Bulevard, acolo, am mers cel mai mult... acolo ne făcusem cumva cuibul toți... veneau și gaborii, polițiștii de la Poliția Capitalei, care e în spate. Aici e Bulevardul, în spate e strada Eforiei și Poliția Capitalei. Veneau... Erau generali, colonei, băieții de la telefoane și bișnițarii de pe Covaci... Lipscani, zona de bișnițăreală.

Pe Covaci, erau consignațiile... acolo îi găseai pe bișnițari. Cu țigări, gumă, supă... Și pe Lipscani și în tot ce înseamnă centru istoric îi puteai întâlni. Covaci, Lipscani, Șelari... La consignații își mai duceau din marfă, dar nu din asta: vechituri, chestii, tablouri... Dacă venea poliția și-i întreba, spuneau că au adus la consignație nu știu ce și nu aveau ce să le facă. Sectoriștii din zonă erau blindați de bani, pentru că acolo nu puteai să te miști fără ei...

Bișnițarii se înțelegeau foarte bine cu polițiștii. Adică milițienii știau de ei. Erau mână în mână. O să te mire: bișnițarii erau culți, dacă îți vine să crezi. Erau culți! Dacă îți spun ce cadou i-a luat unul, era cel mai cunoscut la vremea respectivă, Ion Chelie, așa îi era porecla... Ion Chelie. Fata făcea 14 ani, fetița lui... I-a cumpărat un pian! Un pian de o grămadă de bani. Nu s-a dus să îi cumpere nu știu ce lanț din aur, nu știu ce mașină, ca în ziua de azi. Nu! I-a luat un pian! El era un fel de împărat acolo în zonă. Era foarte deștept, fiind și foarte cult. Îi domina din orice punct de vedere pe toți... era un fel de naș din ăsta. Nu era mafiot, e mult spus mafiot. Știu că mă uitam cu admirație la el. Tot timpul era îmbrăcat impecabil, cu cele mai fine haine. Cu ochelarii cei mai fini. Și cu o ținută impecabilă. Un limbaj extraordinar de... și docent, și decent.

Ce făceau? În centru veneau străinii, acolo erau singurele hoteluri. Cine putea să vină la noi? Din RDG, din Polonia, din Bulgaria. Tot din țările comuniste, din fostul lagăr comunist. Dar fiecare venea cu ceva: blugi, whisky, țigări, ciocolată, tot felul... Rușii veneau cu icre negre, căciuli de blană, din alea rusești. El se ducea practic, prelua autocarul. Avea doi-trei... locotenenți, le zic acum, două-trei ajutoare, se ducea cu ei în hotel și le cumpăra străinilor toată marfa. Cu banii jos le lua totul la un preț infim. După care, le vindea la de zece ori prețul.

Cui i le vindea?

Le vindea prin Magheru. El nu se mișca. Nu-l vedeai pe el cu alea în mână. Avea oameni și-i trimitea. Când avea chestii deosebite, trimitea... unde vindeai blugi, nu? La hoteluri, la cârciumi, unde ospătarul câștiga și ăla, pentru că ospătarul făcea o șpagă. Frizerul făcea o șpagă. Taximetristul făcea o șpagă. Și el avea lanțul ăsta format. Și-și trimitea oamenii acolo. Deci, dispărea marfa... vindea extraordinar de mult.

Dar dumneavoastră cum ați intrat în circuitul ăsta? Erați un simplu telefonist... Ați pătruns în această lume mai mult observând-o. Când ați intrat în această lume ca om de afaceri? Ca bișnițar...

Pe mine mă deranja atunci termenul de bișnițar. Dacă stai să te gândești, „bișnițar" vine de la *business*. Asta e. Erau văzuți foarte urât de oamenii simpli. Când spuneai „ăsta-i bișnițar", te vedeau ca pe dușmanul poporului, ca pe nu știu ce balaur cu șapte capete. Asupritorul poporului... Dar, culmea, toți voiau să cumpere de la tine! Asta era culmea! De fapt tu le procurai... Era cererea pieței și lipsa de marfă... pe care tu o procurai. Tu erai veriga lipsă din lanț. Lumea voia și tu făceai rost. Te făceau bișnițar și totuși cumpărau!

Am intrat simplu. Stăteam aici în centru, la cafea cu băieții ăștia, și ei mă trimiteau cum ți-am zis: „Du-te și ia un pachet de țigări...!" Le făceam diverse servicii. „Du-te până acolo, fă-mi cutare, ia-mi și mie asta!" Văzând că sunt descurcăreț... tot căscam ochii la ei și eram impresionat câți bani fac... la un moment dat, ăsta, Ion Chelie, m-a luat deoparte și mi-a zis: „Băi,

George, uite care-i treaba... Văd că ești băiat ca lumea, te învăț ce să faci, nu treci pe partea mea, te duci unde te trimit eu și o să te descurci dacă mă asculți!" Și asta am făcut. Practic rămâneseră cu centrul și mă trimiteau ei în afara centrului... dacă îți sună... Îmi spuneau: „La ora șase vine un autocar din Polonia, la Hotel Opera". Nu se băgau, astea erau de joasă speță. „Dai pe perechea de blugi atât, sticla de whisky o cumperi cu atât, cafeaua cu atât." Îmi făcuseră ei piața, cum ar veni.

Din ce bani cumpărați marfa?

Bani din salariu și banii pe care îi strânsesem de la telefoane.

Era business*-ul dumneavoastră? Nu lucrați pe banii lor...*

Nu. Doar m-au învățat ce să fac. Nu mi-au dat bani. M-au învățat ce să fac...

Dar cumpărați puțin la început...

Cumpăram puțin. Luam două perechi de blugi, trei perechi de pantofi, două sticle... Când am văzut cât de mare era cererea și cât de repede dădeam... și cât de mare era profitul, mai mult decât dublu, m-am dus și am făcut un împrumut la CAR (Casa de Ajutor Reciproc — *n. n.*), pentru că foarte ușor se putea atunci...

Vorbim de anii '80, nu?

În '85 m-am angajat, discutăm de anul '87. În '85, ți-am zis, nu prea mă băgau în seamă, în '86 am început să muncesc și să-i cunosc, în '87 am început chestia asta. Între timp, a mai fost altceva. Unii din colegii mei au fost arestați.

Care colegi?

De la telefoane... au fost prinși că furau de la telefoane. Și atunci mi-am spus: orice, dar nu furt, că mă bagă ăștia la pușcărie. Și în paralel cu chestia asta de care îți povestesc, cu faptul că cumpăram din hoteluri și vindeam, am mai făcut ceva. Mergeam la Timișoara. Câți bani să faci dacă te duci la Timișoara? Eu observam de fapt ce se cere pe piață. Nu erau țigări străine.

Lumea se săturase. Adică, bun, fumau Carpați, Snagov, nu știu ce mai erau, Timiș, Unirea etc. Dar oricine ar fi vrut să fumeze o țigară străină care mirosea mai bine, care era parfumată, nu știu ce. Între timp, îmi spune colegul ăsta al meu: „Băi, la Timișoara există un târg (*Ociko* se numea), și acolo poți să cumperi..."

De la cine, de la sârbi?

De la sârbi, da. Veneau sârbii... Treceau sârbii granița, că era legal pentru sârbi a trece granița. Și târgurile se țineau sâmbăta și duminica. Acum, toți bișnițarii ăștia de pe Lipscani, Covaci, care vindeau țigări și supă și gume... Ei se duceau duminica și miliția era grămadă mereu pe ei. Eu, ăsta m-a învățat, mergeam joia. Plecam joia cu avionul la Timișoara, făceam 45 de minute. Țin minte și acum că era biletul 325 de lei. Dar cu trenul, indiferent că era rapid sau accelerat, ai fi făcut zece ore. Plecam. Și de aici, din București, plecam cu pantofi bulgărești, ăia cu fermoar într-o parte, erau foarte căutați... eu, lucrând la telefoane și având intrarea în magazine, puteam să cumpăr câte perechi voiam. Și îmi burdușeam geanta cu marfă. Apoi mai luam casete video de aici...

De unde?

Le cumpăram de la un tip a cărui soție era stewardesă și aia le aducea din Olanda. Și casete, și muzică nouă. Culmea, că vindeam și casete cu muzică...

Fiind stewardesă, ea putea să vină cu...

Da, da. Mai luam și blugi, ce-i drept, de aici din București... de la polonezii cu autocarele. Polonezii la vremea respectivă puteau merge în Turcia. Deci ei mergeau în Turcia și veneau cu blugi și cu astea de le vindeau la noi. Ei, mă duceam în Timișoara cu astea și cu bani. Mai era o chestie: lucrând în centru-centru, mă abordau străinii să mă întrebe unde să schimbe... aveau dolari... unde să schimbe dolarii. Bineînțeles că îi schimbau la mine. (*Râde.*) Mă duceau cu ei într-un gang și luam dolarul undeva la 30-40 de lei. El la oficial era la 21 de lei, la vremea aia

care îți povestesc, '87-'88. La Timișoara îl dădeam cu 100 de lei dolarul! Deci îi vindeam direct.

La ce le trebuiau dolari celor din Timișoara?

Nu știu. Senzația mea, când ajungeam în Timișoara era că ieșeam din țară. În București cârciumile se închideau pe la zece, în Timișoara la zece de-abia ieșeam în oraș. (*Zâmbește.*) Înainte cu mult să cadă Ceaușescu. În Timișoara toată lumea era îmbrăcată bine...

Se folosea dolarul în Timișoara?

Valuta... Am aflat după ce făceau ei și am făcut și eu. Erau magazine de... nu mai știu exact cum se numeau... un fel de *shop*-uri, unde aveau dreptul să cumpere muncitorii ăștia care lucrau în străinătate, unde te duceai și cumpărai cafea, covoare... era radio stereo-spațialul, telecolorul și așa mai departe. Dar puteai să iei! Eu, de exemplu, luam cafea. Era cafeaua ieftină și după aia o vindeam foarte scump. O luam cu dolari. Dar riscai, intrând să cumperi de acolo, ca cineva să pună ochii pe tine. Și atunci preferam să vând dolarul. Vindeam tot la bișnițari din Timișoara care mă abordau. Și eu le spuneam, am 100 de dolari, am 200 de dolari... că nu aveam sume foarte mari, nu-ți imagina că aveam sacoșe.

Dar spuneați așa... că luați din București marfă din diverse surse: de la polonezi, de la stewardesă, Lipscani, hotelurile din centru... luați avionul... aveați și bani, special pentru a cumpăra altceva din Timișoara, vindeați marfa acolo. În Timișoara ce făceați? Spuneați că ajungeați acolo joi...

Ajungeam joi. Plecam dimineața. Era un avion dimineața. Nu mai știu exact, pe la opt. Ajungeam în 45 de minute acolo. Aveam la dispoziție toată joia și toată vinerea ca să-mi vând produsele. Dar nu la târg. Le vindeam pe undeva prin centru. Când mai vedeam poliția, mai fugeam. Era un magazin Bega, cred... lângă Hotel Continental, cam așa... Stăteam și la cel mai tare hotel din Timișoara, la Conti, așa îi spuneam. În fine. Și vindeam alea pe acolo, prin centru... Între timp mai apăreau și

rătăciți din ăștia cu mașinile. Și când apăreau sârbii, nu era în cadrul târgului și cumpăram la niște prețuri foarte mici: țigările, supa și guma, asta era baza la ei, la sârbi. Asta aduceau. Asta se vindea foarte bine și în București. Și dacă nu reușeam să toc toți banii, adică să cumpăr de toți banii, sâmbătă mă duceam în târg. Sâmbătă, când toți bișnițarii de pe Covaci veneau în Timișoara, poliția intra în alertă. Noi sâmbăta plecam. Mai eram cu un prieten. Nu mă duceam singur. Închiriam un compartiment de tren din ăsta, de clasa I, toate șase locurile, la clasa I...

Voi le cumpărați pe toate...

Le cumpăram pe toate... locurile... noi doi, eu cu prietenul meu. Venea „nașul". Îi prezentam toate cele șase bilete, să vadă că toate locurile din compartiment sunt ocupate de noi. Bagajele toate legate cu curele de piele, ni le legam de mână, le legam una de alta... și dădeam șpagă controlorului să ne încuie ușa. Trăgeam perdelele. Nu ne verifica poliția... asta era...

Cum v-a venit ideea asta să vă închideți acolo și să treacă poliția de compartimentul vostru?

Nu, noi trăgeam alea să nu vadă lumea, să nu...

Cine v-a învățat să faceți asta?

Alții care făceau chestia asta dinainte. Prieteni de-ai mei care m-au învățat...

Din grupul ăsta al lui Ion Chelie?

Da, exact. Din grupul ăsta... Care făceau asta și spuneau, îmi pare rău că trebuie să zic, era o ură față de țigani. Față de țiganii care dădeau țeapă. Eu am fost avertizat de Chelie: „Nu te duci să-i vinzi lui ăla, pentru că îți ia marfa și nu îți mai dă banii". Ăia făceau tâlhărie, hoție, nu bișniță. Ei știau că nu vei merge la poliție, pentru că tu la rândul tău încălcai legea. Și pe ăștia îi ura Ion Chelie. Ei aveau un cod al onoarei, totuși. Nu se băgau peste teritoriul celuilalt, „eu vând acolo, tu vinzi acolo". Pe când acești țigani, e, nu facem ură de rasă... erau și români care făceau chestia asta... de asta spun că îi urau.

Eu mergeam la cei pe care mi i-a recomandat Ion Chelie. Ne înțelegeam la preț și nu aveam probleme cu ei.

Dar și ei, bișnițarii de pe Covaci, mergeau la Timișoara...

Da, dar ei mergeau sâmbăta, cum îți spun. Ei probabil își ziceau să economisească. „Dar de ce să dau 325 pe avion? De ce să dau bani la hotel?" Ei se duceau sâmbăta, cumpărau ce cumpărau și se urcau la tren și veneau înapoi.

Înțeleg că și voi vă întorceați cu trenul...

Da, dar era marfă multă și... plus că la avion te controla. În fiecare avion exista cel puțin unul sau doi securiști.

Dar și când vă duceați spre Timișoara erau...

Da, dar când te duceai, nu bătea la ochi. Aveam doar trei perechi de blugi, trei-patru perechi de pantofi... băgau bagajul și nu stăteau neapărat să-l desfacă. O singură dată am avut emoții, când mi-au desfăcut borseta și aveam dolarii puși în mijlocul leilor. Am crezut atunci că o să-i vadă și că o să mă ia. Spre norocul meu, n-a văzut. Că erau numai polițiști... era poliție de frontieră. Chiar dacă mergeai în interiorul țării. Erau polițiștii de la aeroport și, în fiecare avion, securiști.

Și de ce țineați banii chiar așa, la vedere?

Pentru că nu m-am gândit. 11 000 de lei erau bani. Și în mijlocul lor am băgat vreo 80 de dolari.

Nu aveai voie la acea vreme cu niciun fel de valută?

Nu. Cu 25 de cenți, cu *quarter*-ul ăla dacă te prindea, erau șase luni de pușcărie. Dar ei nu te băgau la pușcărie. Te luau frumos la Securitate, să spui tot... dar eu găseam un *quarter* din ăsta, 25 de cenți, prin centru, în telefoane. Și marca mai intra acolo, în telefon. Bine, erai obligat, dacă îi găsești, să-i duci la sediu... Eram obligați să-i predăm la telefoane. Pedeapsa nu era foarte mare, șase luni... dar nimeni nu voia să stea. Și atunci, te forța să devii colaborator al Securității.

Am schimbat și eu valută, dar mai mult întâmplător. Mă întâlneau pe stradă, în centru. Pentru că, de exemplu, tipul respectiv care era turist nu știa unde să schimbe, că nu erau... case de schimb, ca acum. Un dolar era 19-21 de lei... Îl luai cu 30 de lei și îl vindeai la Timișoara cu 100.

Și, de exemplu, puteai să te duci să cumperi din magazinele astea, de *free-shop*. Dar nu puteai să intri tu în magazine, pentru că nu aveai cum să justifici valuta. Și exista riscul ca și acolo să fie angajat un securist și să te ia frumos de ureche... Din magazinele astea *free-shop* puteau cumpăra românii care lucrau la construcții în străinătate. Doar acolo găseai radiocasetofoanele stereo-spațiale, și alea pe sub mână. Și acestor muncitori nu le dădeau bani pe mână. Primeau niște cecuri. Și cu alea se duceau și achitau în valută. Dar nu vedeai muncitorul care venea din Libia cu dolari în buzunar.

În hotelurile mari erau *shop*-urile unde intrau numai străinii. Ei cumpărau cu *cash*. Și atunci dacă eu, de exemplu, procuram dolarii la modul la care ți-am zis, că nu mă interesa în mod direct, pentru că îmi era foarte frică, riscai mult... Și nu doar șase luni de pușcărie. Problema era că în momentul ăla venea Securitatea și te racola.

Norocul meu a fost că...

Nu v-au prins...

Nu m-au prins și nici nu mi-au cerut vreodată să colaborez cu ei... Știu că, dacă te prindeau, îți ofereau un contract de colaborare cu ei, ca să scapi de pușcărie. Oricum, valutiștii au apărut după '90 și cei mai mulți erau țepari. În anii '80, se fereau. Schimbau dolari doar turiștii străini. Nu schimbau românii, că nici nu aveau dolari. Turiștii erau într-un fel obligați să schimbe la recepția hotelului. Dar nu o făceau, ca să obțină un preț mai bun. La recepție primea 21 de lei. Și atunci i se recomanda chiar de către cei de la recepție... ei aveau oamenii lor și spuneau: „Uitați, puteți să-i vindeți acolo!" Băieții așteptau și ăsta venea și schimba la ei mai scump decât i-ar fi dat la recepție.

Revenind la bișnițarii de pe Covaci...

Ce este și mai interesant este că și Ion Chelie, și Florin Țiganu aveau legitimații că munceau... erau mână în mână...

Cine era Florin Țiganu?

Florin Țiganu era prietenul lui Ion Chelie și ăsta făcea treburile murdare...

Adică?

Dacă veneau alții să se bage peste ei, se ducea... îi amenința și așa mai departe... Și Ion Chelie, și Florin Țiganu, și toți ceilalți aveau legitimații că munceau... Pentru că pe vremea lui Ceaușescu, dacă te oprea Miliția pe stradă, te întrebau unde muncești și, dacă nu aveai de muncă, te duceau la secție, te mai băteau, te tundeau la chelie... Și atunci, ei...

Ei ce munceau?

Stai să vezi... Culmea știi care era? Ei plăteau... Era o din asta din cadrul Cooperației, chestii din astea, ateliere, unde se turnau plastice, capace din plastic, și ei figurau ca angajați acolo... dar nu luau niciun ban. Ei se duceau acolo și plăteau! Cooperația era un fel de stat în stat. Era un fel de Cooperativă de Stat. Era Paul Niculescu-Mizil, la vremea respectivă, președintele Cooperației. Avea ceva libertate de la Ceaușescu, nu-i prea dădea socoteală.

Ei făceau schimburi de mărfuri, comerț, dar mai aveau și producție proprie. Cooperația avea magazinele pe care le vedeam pe la țară: C-coop. Centrocoop. Ei se ocupau cu comerțul ăsta în toată țara. Plus că aveau și niște ateliere. Lucrau și persoane cu handicap în ele. Aveau tot felul de magazinașe. Dar activitatea lor principală era comerțul.

La Centrocoop apăreau tot timpul produse. Tot din spațiul estic, comunist. Pateurile din Cehoslovacia, ciocolata din Ungaria, RDG. Spre deosebire de Centrocoop, la magazinele Corpului Diplomatic găseai și produse occidentale: Kent, produse din Germania Federală.

Și Ion Chelie, ca să nu aibă probleme cu Miliția, chiar el îmi povestea, toți aveau legitimație la un centru din ăsta al Cooperației, unde se turna plastic, chestii din cauciuc. Chelie îmi povestea că dădea 4-5 000 de lei pe lună, plătea la un șef de acolo, ca să îl țină angajat. El își plătea locul de muncă. (*Râde.*) El nu mergea la muncă. Nu mergea la plastice să-și umple plămânii de fum... Asta se practica. Și atunci, nu aveau probleme cu Poliția.

Și culmea, o să-ți povestesc mai încolo, că și în cadrul Cooperației am făcut afaceri, bișniță, sau cum vrei tu să zic.

Să-mi povestiți cum ați ajuns acolo...

Stai puțin, că nu am terminat cu traseul București-Timișoara... Așa. Eu nu aveam atâta putere, odată întors în București, să merg să vând eu... și era și cantitatea mare pe care o aduceam. Dacă încărcam un compartiment întreg, îi dădeam lui nașu' 50 de lei... Erau ăia cu Cuza, țin minte. Ăia de 25 erau cu Tudor Vladimirescu. Și suta albastră era cu Bălcescu... Îi dădeam lui nașu' 50 de lei, ca să aibă grijă de noi. Pentru că, dacă aveam bani, ne și permiteam Havana Club, chestii... fumam în compartiment. (*Zâmbește.*) Adică... (*Râde.*)

Tratament special...

Da, la cei 50 de lei și cu biletele plătite. Adică nici el nu avea nicio treabă. Dacă venea supracontrolul, prezentam biletele, nu era nicio problemă. Și pe ăia nu îi interesa. Doar poliție să nu fie... că ăștia mai făceau filtre. Și acolo, în Timișoara, dar numai când veneau bișnițarii de pe Covaci, țiganii, hai să le zic așa... nu erau toți țigani, mai erau și români care se ocupau cu bișniță. Și ăștia plecau... se făceau filtre și acolo, plus că venea trenul de Timișoara duminica, în Gara de Nord, era peronul respectiv înconjurat de polițiști. (*Râde.*) Și iar se dădeau șpăgi la polițiști... Eu nu am făcut niciodată chestia asta, pentru că eu ajungeam cu o zi mai devreme. Când ăștia plecau către Timișoara, eu ajungeam în București cu marfa în siguranță: țigările, supa și guma.

Și mai departe ce făceați cu ea?

Eu nu puteam să mă duc... pentru că era și cantitatea mare... să vând acolo pe stradă. Când mă întorceam de la Timișoara, le-o vindeam lor. Mă duceam pe Lipscani la cei care vindeau. Mi-ar fi fost imposibil să mă bag peste ei, să vând eu direct acolo. Și ei la rândul lor o dădeau mai departe. Unu' îmi cumpăra... dar tot recomandat, ca să nu-mi iau țeapă, să nu...

Cine cumpăra?

Din gașca asta, Ion Chelie, Florin Țiganu, ăștia care spuneau: „Băi, te duci la cutare și îi spui că te-am trimis eu!" Și atunci ăla nu-mi dădea țeapă, că își lua na-na de la băieți. Și mă duceam, le dădeam țigările, ei cumpărau... Îmi convenea, pentru că puteam să rulez repede. Îți dau un exemplu: luam, așa, de la sârbi, ca țigări, Super Filter, Vikend, Best, undeva la 16 lei pachetul, și-l dădeam eu, cu 25 de lei, lor. Și ei îl vindeau mai departe cu 40-50 de lei. Guma, tot pe Lipscani, nu mai țin minte exact prețurile... Și supa, renumita Vegeta, care era la 250 de grame, 500 de grame, un kilogram, unde crezi că vindeam? La Apaca! Erau 5 000 de angajate! Mă iubeau!

Și cumpărau la salariu, se împrumutau... sau pe datorie?

Nu le dădeam pe datorie, că nu era cazul... Toată lumea avea bani!

Dar nu aveau ce să cumpere cu ei...

Exact! Intrai în Alimentară, vedeai niște creveți, niște cârlige și nimic...

Business-*ul mergea... Vindeați și la Apaca... Dar ce vă gândeați că veți face cu banii? Cu dolarii...*

Nu cumpăram dolari decât întâmplător, că mă oprea ăla pe stradă... ți-am spus. Cumpăram doar pentru un potențial câștig. Îl luam cu 30 lei și îl vindeam cu 100. Nu avem ce să fac altceva cu dolarii. Adică, nu intenționam să fug din țară sau să...

Bun, dar care era motivul? Făceați bani ca să ce...? Să vă cumpărați o mașină, o casă?

La vremea respectivă, dacă îți vine să crezi, pentru că eram puști... nu aveam nici 18 ani, îmi plăcea să merg în excursie! Deci, la mine, cel puțin de două ori pe lună, mergeam la Sinaia! Inițial, ca turist dintr-ăsta care bătea munții cu rucsacul în spate, ulterior, având bani, făceam traseul până în vale, așa, jos și mă opream în cârciumă. Stăteam la Palace, care era cel mai scump și care era de fapt hotelul CC-ului... (Comitetul Central — *n. n.*), dar, pentru că erau șpăguiți toți pe acolo, de la șeful recepției, la ultima femeie de serviciu, aveam cea mai bună cameră. Mesele erau întotdeauna rezervate. Puteam să le impresionez pe gagici. În afară de asta, îmi cumpăram hainele care îmi plăceau cel mai mult. Eu nu mă gândeam la viitor atunci. Nu era o chestie să mă gândesc peste ani de zile. Viața era atât de frumoasă, încât dacă într-o seară... eu făceam foarte mulți bani... dacă într-o seară îi cheltuiam pe toți, mă culcam liniștit pentru că știam că mâine voi face alții. Nu mă gândeam în viitor, pentru că nu aveam familie...

Ați devenit cunoscut în grupul ăsta al lui Ion Chelie...?

Da, eram cunoscut... tot Bibanu îmi spuneau și în cercul ăsta, ca și la servici. Le eram simpatic, pentru că nu eram pretențios, pentru că nu le încălcam teritoriul niciodată, nu mă băgam peste ei. Nu mi-au cerut niciodată taxe, nu mi-au cerut niciodată șpagă. Au văzut că sunt liniștit. Că îmi văd de colțișorul meu... pentru că eu aveam o felie mică, eram copil totuși. Nu reprezentam un pericol pentru ei.

Ați putut să înțelegeți, ca începător în această afacere, care era anvergura afacerilor lor?

Dar nu mă gândeam la asta foarte mult... observam doar la suprafață. Nu intrasem în intimitatea afacerilor lor. Nu eram copil de casă. Eram doar în cercul ăla, că ne beam cafeaua dimineața. Plus, ne mai vedeam ziua în oraș, fiecare alergând cu treburile lui. Ne salutam și atât... dar ce mă impresiona era

faptul că, îți spusesem că acolo la Bulevard, se strângeau și polițiștii ăștia din Poliția Capitalei, de la vârf, colonei, generali. Și mă impresiona modul în care ăia îl stimau pe Ion Chelie și pe ălălalt, pe Țiganu. Eu vedeam că aveau discuții, dar nu asistam la discuțiile lor. Ce m-a uimit pe mine a fost faptul că, undeva pe la începutul lui decembrie '89, acest Ion Chelie, fiind puțin amețit, pentru că se bea numai whisky de calitate, totul era la superlativ, mesele, platourile, fetele care stăteau în jurul lui... acest Ion Chelie a avut curajul, eu am rămas surprins, că s-a ridicat și a strigat în gura mare... cânta unul la pian și altul la vioară... era o atmosferă foarte boemă... l-a oprit pe ăla și a strigat în gura mare, cu polițiștii de față, că „cine are curaj să facă pariu cu mine că Ceaușescu nu prinde Crăciunul?"

La începutul lui decembrie...

La începutul lui decembrie, da. Nu era 16. Nu începuse în Timișoara. Cred că avea informații, el fiind în relații foarte bune cu ăștia. Fiind beat, fiind ciupit acum, s-a spart, adică și-a dat drumul la gură. Am rămas toți așa... Și gândește-te că după s-a și întâmplat... bănuiesc că relațiile lor erau foarte strânse... Ce știu sigur este că avea prieteni la un nivel foarte înalt la Poliția Capitalei, la nivel de generali. Ei îmi spuneau: „Uite, Ion Chelie e cu domn' general cutare... colonelul cutare."

Dar se știe că Miliția era un instrument al Securității...

Subordonată chiar... Miliția se temea de Securitate. Iar Securitatea se temea de secretarul de partid. (*Zâmbește.*)

Dar de ce era Ion Chelie foarte admirat de toată lumea? El făcea asta de vreo 25 de ani, că era în vârstă... avea 50-60 de ani. Ion Chelie nu făcuse nici o lună de pușcărie. Asta era admirația tuturor bișnițarilor...

Alții făcuseră...

Majoritatea, da. La un moment dat, cădeau și făceau... că șase luni, că doi ani, că nu știu ce. Acest Ion Chelie, de care nu mai știu nimic, spre rușinea mea... l-am mai întâlnit la doi-trei

ani după Revoluție. Își făcuse un hotel, nu știu ce garaj de mașini în centru etc. Nu făcuse nici un an de pușcărie!

Acești capi ai rețelelor de comerț subteran, ca Ion Chelie, acești bișnițari de pe Covaci, Lipscani aveau întâlniri cu oameni care erau într-un fel reprezentanți oficiali ai regimului... mă refer la milițieni, la oameni cu funcții... Luau masa, beau cafeaua, discutau... ceea ce poate fi surprinzător pentru unii... pentru alții, dimpotrivă... și mă refer la vocile care susțin că nu se putea întâmpla nimic fără știrea sistemului. Adică în decembrie '89, Ion Chelie, la restaurant, luându-l gura pe dinainte, spunea că...

...Ceaușescu nu prinde Crăciunul, da. Era plin de polițiști, pentru că restaurantul Bulevard e lângă strada Eforie unde e Poliția Capitalei. Și acolo se întâlneau. Veneau capii, polițiștii cu grad mare vreau să spun... Nu erau îmbrăcați în uniformă militară, erau în civil.

Dar, dacă erau în civil, de unde știți că erau polițiști...

Îi cunoșteam, pentru că...

Erau sectoriști sau...

Nu, nu erau sectoriști... Că aveau grad mare. Eu fiind puști, cum ți-am spus, ei mă trimiteau pe mine să le iau țigări. Chiar așa îmi spuneau, Bibanu. Știam tot de la ei care sunt polițiștii, ei îmi spuneau. Dimineața, la întâlnirile astea, unii erau bișnițarii și unii erau telefoniștii. Eu eram mic, nu-mi spuneau ei chiar tot. Nu mă lăsau să le tai din felie. Ei mi-au dat firimituri. Dar fiind acolo, tot auzeam discuțiile. Și mie îmi era foarte clar că ăștia nu ar fi putut rezista acolo, să facă tot ce făceau, dacă nu erau protejați. Făceau cadouri către polițiștii respectivi, poate și sume de bani... nu am văzut cu ochii mei să fi dat plicul cu sume de bani, dar cadouri i-am văzut făcând: ceasuri scumpe, diverse obiecte... dar cu siguranță erau acoperiți. Chiar și eu, la nivelul ăsta mic, când țineam marfa la o agenție Loto pe Brezoianu, la un moment dat m-a surprins sectoristul. Și automat îi dădeam și lui.

Cam câți bani ați făcut înainte de 1989?

O să îți spun ceva care o să te uimească rău de tot... Eu nu puteam să aduc bani acasă pentru că, ți-am spus, aveam 17 ani, hai, făcusem 18 ani. Dar stăteam la părinți și mă feream de ei. Pe mine, Revoluția m-a prins cu 524 000 de lei.. ăia care erau... o sumă... era 60 000 o Dacie normală albă... se făcuse Dacie din asta cu rezervor dublu, asta de albastru de Canada, care avea și radio-casetofon.. era 5 000 doar ăla (*râde*)... era 91 000, din câte îmi aduc aminte...

Aveați 524...

524 000... țin minte că i-am avut ascunși. I-am scos după Revoluție și mi-am cumpărat casă. Dar mama a leșinat când i-a văzut.

Imediat după Revoluție v-ați luat casă?

Nu, am stat un pic. Stai să vezi. Am stat, pentru că a venit Revoluția, aveam prieteni ospătari foarte mulți și erau unii d-ăștia mai bătrâni care-mi spuneau „băi...", ei nu știau că am atâția bani, dar eu voiam deja... pe 11 ianuarie 1990, eram la Primărie pe Banu Manta, la Primăria sectorului 1, cu o cerere, așa, făcută de mână, să-mi dea sediu să-mi fac un bar pentru tineri (*râde*)... dacă vezi ce scrisesem acolo... pentru tineretul muncitor care dorește să se distreze și n-are unde. În sector, acolo, în Pasajul Victoriei, chiar cum intri, era Mercurul, era o cârciumă, Mercur se numea, era o discotecă Mozaic puțin mai sus și aici fusese o chestie de ochelari și bijuterii care era abandonată de trei ani de zile într-un subsol.

Acolo doreați...

Acolo voiam eu. Și ăia de la Primărie n-au... Era imediat după Revoluție, încă se mai trăgea pe stradă... pe 11 ianuarie... și ăia au rămas blocați așa. Eram un copil cu o foaie... în '89 aveam 19 ani. Ăia: „Dar, nu există cadru legal!" Eu nu înțelegeam: „Ați rămas comuniști, voi nu înțelegeți că tinerii sunt dornici de distracție după atâta chin? Dați-mi aici, că o să amenajez cu banii mei și o să fac, și o să dreg!" Dar ăia nu aveau

cadrul legal să-mi dea. Dacă m-aș fi dus cu două luni mai târziu, cred că reușeam. Făceau și cadrul legal și ilegal, dar m-am dus prea repede! (*Râde.*)

Am uitat să-ți spun că în afară de autocare și în afară de Timișoara, mai aveam o facilitate, tot datorită telefoanelor, că intram să le repar: aveam acces la magazinele de corp diplomatic. Erau două în București: unul pe strada Dianei, undeva lângă Rosetti, și altul pe Kiseleff... ăla era al rușilor, dar tot de corp diplomatic. Și acolo găseai tot ce voiai. Tot ce nu-și permitea românul să ia, de la unt, ouă, carne, Kentul era 18-20 de lei dacă nu mă înșel, Kentul lung. Absolut orice, ness, cafea, tot. Și marfă din Occident. Ăștia nu aveau nevoie de nimic. Eu le reparam telefoanele, inclusiv doamnei directoare. Și acasă, și acolo. Mă chemau și le reparam telefoanele acasă.

Mai făceam și o altă șmecherie, ca să am intrare în aceste magazine: mă duceam undeva la stâlp, desfăceam un fir undeva acolo la stâlp și nu le mai mergea telefonul și treceam pe stradă. Și ei mă strigau: „George, George!" „Ce?" „Mi s-a stricat telefonul." Dar eu îl desfăcusem de acolo. Nu mi-e rușine să spun lucrul acesta, pentru că trebuia să fiu băgat în seamă și să pot să am intrare.

Țin minte că portarii ăia de la magazin, care erau cu halatele și cu basca aia, erau amândoi colonei de Securitate, că asta mi-au spus ei... chiar am fost la ei acasă și am văzut. De fapt, nu erau portari! Voiau cablu de șapte metri, voiau telefon roșu, apăruseră telefoane mai sofisticate de bucătărie care se prindeau pe perete...

Înțelegem că oamenii care lucrau la aceste magazine de corp diplomatic...

... erau oamenii Securității.

...și totodată parte din această rețea... erau verigi din lanțul lung al afacerilor subterane... și ei alimentau piața neagră...

La un nivel mai înalt, făceau probabil vânzări masive. Probabil că erau și oameni care luau de la magazinul ăla țigări cu baxul, nu două-trei cartușe ca mine. Da! Colonelul de Securitate

era paznic la magazin! Nu știu directoarea ce grad o fi avut. (*Râde.*) Pe mine nici nu mă interesa asta la vremea respectivă. Nu-i băgam în seamă. Pe mine mă interesau banii! Să cumpăr de acolo chestii. Părinții erau super-fericiți, pentru că frigiderul era plin.

Părinții nu se mirau de câștigurile astea materiale? Ați renunțat la un moment dat la munca de telefonist?

În 1990 am renunțat.

Ați lucrat ca telefonist vreo patru-cinci ani...

Din 1985 până în 1990.

Și în timpul acesta, simultan făceați și bișniță...

Am făcut asta ca să nu fur de la telefoane...

Părinții nu se mirau că făceați atât de mulți bani?

Nu știau, nu. Nu știau câți bani aveam. Niciodată nu au știut. Ai mei se bucurau... dar mă întrebau: „Mamă, de unde ai adus ouăle?"... Veneam cu câte patru cartoane, când nimeni nu avea ouă... era bătaie pe ouă...

Le puteați avea pentru că știați și de unde să le luați... aveați relațiile...

Erau magazinele de corp diplomatic, unde aveam intrare pentru că le reparam telefoanele și acolo, la magazin... la birouri și acasă la ei mă chemau. Undeva pe Brezoianu era sediul Centrocoop-ului, unde exista un bufet alimentar. Centrocoop-ul, ți-am mai spus, era stat în stat. Erau singurii la vremea respectivă care făceau comerț din ăsta cu Cehoslovacia, cu Iugoslavia, cu Ungaria, cu țările comuniste. Și de acolo ei aduceau ciocolată, cafea, aveau cașcavalul cel mai bun... carnea cea mai bună. Și acolo am intrat tot așa, reparând telefoanele. Și directorașii ăia de acolo mă chemau și eu intram... și la bufet, m-am împrietenit cu tipul care vindea la bufet... care era șeful de la bufet, care mi-a devenit ulterior naș de nuntă. (*Râde.*) Le venea mașina de aprovizionare și descărcam pe șestache. Băga mașina cu

spatele, chiar în ușă, să nu vadă nimeni. Și luam sacul de cafea... Era sacul de cafea de 30 de kile. Și tipul de acolo râdea. Și eu alergam să le depozităm acolo. Și după aia se făcea împărțeala noaptea, când nu era nimeni. Și el râdea: „Uite-l pe George, cum aleargă cu Dacia în spinare". Sacul de cafea se numea Dacia. (*Râde.*)

Era undeva, tot pe Brezoianu, lângă sediul Ministerului de Interne, traversai Bd. 6 Martie, cum îi zicea atunci, o alimentară unde era un telefon cu sonerie și unde mă îndrăgise șefa de acolo foarte mult. Atât de mult, încât aveam și ecuson, dar eu nu lucram acolo, și aveam și halat alb. Dar ea era fricoasă, încât atunci când venea marfă, îmi spunea: „George, ascunde-o tu în spate!" Săracii oameni stăteau afară, la coadă... dar se ascundea coniac, ulei... la alimentară, îți dai seama! Dar era bun și ăsta, pentru că eu puteam astfel să fac tranzacții!

Șefa de la alimentara făcea apel la serviciile dumneavoastră când se descărca marfa?

Da. Marfa de obicei se băga prin spatele magazinului. În față era intrarea pentru clienți, în spate era o ușă pentru aprovizionare. În spate, nici nu vedeau trecătorii. Trăgeau mașina acolo și se descărca. Doamna era un pic temătoare...

Temătoare că...

Că se făceau controale. Dacă te găseau cu marfa dosită... riscai și pușcărie și... Și atunci, ea stătea în față și eu în spate, la descărcat. Îmi dădea ecuson, halat, ziceai că lucrez acolo. Și o parte din marfă mergea la vânzare și o parte o ascundeam în diverse locuri, prin magazii, după navete de lemn stricate, ca să nu fie la îndemână sau la vedere. Bine, dacă venea cineva să cotrobăie...

Nu trebuiau să vadă în primul rând cumpărătorii...

Da, pentru că ei erau primii care făceau reclamație. În rest, controalele care se făceau... știu că era și un control al oamenilor muncii. Se organizau din fabrici grupuri de muncitori care mergeau să controleze alimentarele. Dar ajunseseră că și ăștia

se duceau acolo și nu veneau să facă scandal, ci să-și umple și ei sacoșa.

Dar această șefă de alimentară cum ajunsese să aibă încredere în dumneavoastră?

Aceeași chestie. Și ea avea un telefon. (*Râde.*) Și așa socializam. Marfa pe care o doseam era, practic, a ei. Și ea mă știa de mult timp. În fiecare zi treceam pe acolo... meseria era foarte frumoasă, stăteai de vorbă cu oamenii. Te opreai și povesteai. Și știai și situația familială: că soțul o bate, că are un copil bolnav, că nu știu ce... Oamenii stăteau de vorbă. Și asta crea o legătură specială. Și omul își dădea seama dacă poate sau nu poate să aibă încredere. În afară de asta, chiar dacă ea lucra la alimentară, nu avea toate posibilitățile pe care le aveam eu. Chiar apela la mine să-i procur câte ceva, alte mărfuri decât avea ea în magazin. Și atunci făceam o rocadă de mărfuri între trei puncte; era alimentara asta de pe Brezoianu. La Centrocoop era un bufet alimentar, tot pe Brezoianu, dar în capătul celălalt. Și mai era magazinul de corp diplomatic: practic ăia nu aveau nevoie de nimic, lor doar le reparam telefoanele. De acolo luam țigări Kent.

Și în toate trei ați intrat ca băiatul care repara telefoane?

Exact. Eu lucram la telefoane, asta era la Palatul Telefoanelor, pe Calea Victoriei. Magazinul de corp diplomatic era pe strada Dianei... era de la Rosetti puțin în stânga. Ăsta pe Brezoianu în stânga, asta pe Brezoianu în dreapta... și eu îi spuneam... ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile și apăreau banii! (*Râde cu poftă.*) Asta era una din glume!

Și tot acolo aveam și cârciuma mea de suflet, Turn îi ziceam... le evitam pe astea de lux. Mergeam dimineața, că aveam întâlniri cu bișnițarii... care mă învățau și mă trimiteau... dar după-amiaza, când terminam cu munca la telefoane și cu munca cealaltă cu vânzările, mergeam la Turn, pentru că acolo veneau mulți studenți și era o atmosferă tinerească... se cânta, nu știu ce... Îmi permiteam la zece, când închidea să stau cu șeful cârciumii și cu toți ospătarii... la ușă... rămâneam acolo cu lăutarii până dimineață... petreceri se făceau, chiar dacă Ceaușescu în

ultimul an a fost drastic: perdelele scoase de la geamurile cârciumilor și te vedeau ăia din stradă. Tu stăteai la cârciumă și ăia te vedeau. Nu se serveau băuturi alcoolice până în zece. Și veneau ospătarii și ne aduceau vodcă sau bere, nu contează, în ceainic și-n cești! Mai băga Ceaușescu nu știu ce porcărie de la vreun doctor nutriționist, că trebuie să mănânci nu știu ce garnituri din mazăre și orez... tu ai fi vrut o ceafă cu cartofi, ei, nu! mazăre cu orez și păstăi... inventaseră cocteilurile, vodcă cu cola, asta după zece. Punea ospătarul un deget de vodcă și restul Quick-Cola... (*Surâde.*)

Țin minte că de la restaurante luam țigări BT, erau bulgărești. Mai găseam, de exemplu, la Bulevard. Ei mai primeau. Erau aprovizionați oficial, dar nu le scoteau la vânzare.

Pare o practică destul de larg răspândită... să se dosească marfa și să se dea pe sub mână...

Exact. De asta erau vitrinele goale. Se primea marfă: erau pantofi bulgărești, de piele... Otteri, erau făcuți la Timișoara, erau pantofi cu talpă dreaptă, foarte căutați, din piele naturală... tricourile de marinar... tot ce era la modă era dosit. Și imediat se vindea pe sub tejghea. Până și berea ajunsese să se dea pe sub mână. La alimentară nu scoteau nici jumătate din ce primeau. Se omorau oamenii la cozi și apoi veneau ăștia și le luau. Chiar și la restaurant, dacă ajungeai foarte târziu, berea ți-o dădeau pe sub mână. Bragadiru era o bere foarte proastă. Și toată lumea dorea Grivița. Și Bucegi era căutată. Era pasteurizată. (*Râde.*) Cel puțin în Turn, care era mai studențesc, de oameni obișnuiți, seara nu mai serveau decât vin, și ăla cald. La ora șase seara, când se umplea terasa, cârciuma, ăia anunțau că nu mai au bere. Și, dacă aveai cunoștințe și dădeai șpagă, beai bere. Așa mergeau lucrurile. Trebuia să te ai bine cu ospătarul, știa dacă ești băiat cu mână largă, atunci aveai și frapiera cu gheață și cea mai bună friptură.

Practic cei de la care pornea bișnița erau angajații și lucrătorii acestor magazine...

Da. Avantajul lor era că ei nu se deplasau. Primeau marfa acolo și în loc să o scoată să o vândă oamenilor normal, o dădeau

la diverse persoane cu suprapreț. Și ăla, la rândul lui, lua și dădea mai departe, punându-și și el un adaos.

Și totul era cauzat tocmai de lipsa produselor și a mărfurilor...

Da, era o lipsă. (*Oftează.*) Ce însemna bișniță, de fapt, și de ce existau bișnițari? Simplu: nu se găseau produse pe piață... cererea era foarte mare, oamenii aveau bani, majoritatea aveau bani în casă, și muncitorii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere. Și fiecare își dorea câte ceva. Și era simplu să faci bișniță! Vedeai tu cam ce lipsește, ce și-ar dori oamenii, găseai sursa de unde să faci rost de marfa respectivă și o vindeai.

Erau două probleme aici: cum să faci rost de bani și cum să găsești sursa...

Foarte simplu!

Dar dacă nu dădeați de oamenii ăștia, de Ion Chelie, de bișnițarii de pe Covaci, ar fi fost mai greu...

Nu, tot aș fi făcut. Poate mi-ar fi fost mai greu, dar aș fi făcut-o, pentru că puteam să jonglez fără să mai merg la Timișoara, fără să mai merg la autocare. Într-adevăr, cumpăram marfă de la străini: blugi, whisky și așa mai departe... Țigările de la Timișoara și supa. Dar eu făceam bani și din ce luam autohton.

Adică de la Centrocoop și de la magazinele alimentare...

Exact! De la Centrocoop luam așa: niște cutii micuțe de pateu cu 11 lei și le vindeam apoi cu 13 lei. Asta era învățată tot de la domnii respectivi, Ion Chelie... Mă mai întrebase și de bani. Era simplu: făceai un CAR. Adică de bani făceai repede rost. Banii nu erau o problemă atunci. Problema era într-adevăr să găsești sursele. Că piață era, slavă Domnului! Nu făceai față. Era foarte ușor să faci bișniță, doar trebuia să vrei lucrul ăsta.

Eu am plecat de la ipoteza că, dacă nu i-ați fi întâlnit pe oamenii ăștia, pe Ion Chelie, nu ați fi făcut bișniță așa ușor. Și spuneți că totuși ați fi făcut bișniță, pentru că aveați prin natura meseriei, a serviciului,

acces în diferite locuri, la diferite surse. Dar cum vă găseau oamenii cărora le vindeați? Îi luați de pe stradă?

Nu, nu... Eu aveam locuri... Apaca era un loc. Palatul Telefoanelor, unde eu lucram. Erau și acolo 3 000 de oameni. Gândește-te ce înseamnă 3 000 de oameni la Palatul Telefoanelor. Gândește-te ce înseamnă 5 000 de oameni la Apaca, că mergeam pe toate turele. Nu puteam eu să aduc atât de mult, câtă cerere era. Mă sunau acasă, se înscriau pe liste. „Să nu mă uiți când aduci! Vreau cutare, vreau cutare...!" Pentru mine, nu mai era o problemă să găsesc sursa, ci să iau cantitățile respective.

Un lucru important care m-a învățat acest Ion Chelie, îmi spune așa: „Nu fi hapsân! Nu te calici!" Luam cutia de pateu cu 11 lei și o dădeam cu 13. Câștigam doi lei. Dacă te duceai să o cumperi de la cârciumă, să zicem că o găseai, era vreo 16 lei. Gândește-te că eu nici nu loveam în oameni. Adică, nu eram hapsân. Și ei știau lucrul ăsta. Pe om, că tu îi luai doi lei în plus... că îi spuneam prețul, deci îi spuneam: „Am luat-o cu 11 lei, o dau cu 13 lei", ca să știe cu cât îi ard, în ghilimele, adică cât îi iau în plus. Erau atât de mulțumiți! Dar ei nu-și dădeau seama că diferența e mare! Dacă faci în procente, te duci undeva la 20%. Adaosul e cât iau în ziua de azi magazinele. Și la un volum atât de mare, eu câștigam foarte mult. El se raporta doar la persoana lui. „Vreau zece cutii pentru mine, zece pentru vecina". Un bax îl dădeam la câteva persoane. Mă și certam cu ei: „Mai ai 20, de ce nu mi le dai?" „I-am promis și lui Cutare!" Îmi făceam și relații prin chestia asta! Șefii mei cumpărau și ei de la mine! Colegii... cărora le făceam și discount, ca să mă apere, ca să țină cu mine. Eram bine văzut, câștigând și bani, și distrându-mă! Acuma, că și cheltuiam foarte mult, tinerețea... e al doilea aspect. Că, dacă ar fi fost să mă pun să fac bani, aș fi făcut foarte mulți. Și așa am făcut!

Vine Revoluția. Mă prinde cu banii ăștia. Pe 21 a început... a fost balamucul. Dar eu am suferit un accident... am fost operat la genunchi. Și nu prea puteam să merg. Era de vreo jumătate de an, cred. Nu mai puteam să car. Îți vine să crezi că am luat un prieten care lucra la Trustul Carpați, unde era plătit cu 3 500

pe lună... un salariu foarte bun! Trustul Carpați plătea foarte bine. Și i-am spus: „Nu vreau să te mai văd pe șantier! Mergi cu mine și îți dau 100 de lei pe zi, mâncare, băutură, taxi, plus restul." Ca să îmi care gențile, că nu mai puteam că eram operat. Și în ziua când s-a produs, după 21, când a fost adunarea la Sala Palatului... pe mine nu m-au trimis... Toată secția trebuia să meargă acolo, la manifestație pro-Ceaușescu, împotriva celor de la Timișoara. Auzisem deja Europa Liberă, se asculta. Știam ceva. Și în aer plutea așa o tensiune mare. Parcă toată lumea aștepta să se întâmple ceva, dar nimeni nu știa ce și chiar le era frică să meargă acolo. Eu am vrut să mă duc, dar „unde dracu mergi, șchiopule, stai aici!" Și am rămas singurul care trebuia să am grijă de telefoane, dar nu m-au trimis la manifestație.

De obicei, înainte de Crăciun, eu îmi aprovizionam... țineam marfa asta la un Loto Pronosport de pe Brezoianu... ca să fie în zonă. O luam de la Centrocoop și o traversam dincoace. Aduceam de la Dianei aici, de la alimentară tot aici. Tipele, două, care lucrau la Loto-Pronosport, mă vedea Dumnezeu, pentru că ele beneficiau de tot și de cadouri, numai să-mi țină... era un fel de chirie tacită.

Deci, tot ceea ce procurați de la aceste trei magazine — de unde spuneați că „dispărea marfa și apăreau banii" — țineați la un Loto-Prono? De ce la Loto-Prono? Și cum ați ajuns să depozitați acolo marfa?

La Loto-Prono, pentru că era un punct strategic. Era la mijlocul distanței dintre cele trei magazine... plus că acest Loto de pe Brezoianu avea o debara foarte mare. În afară de asta: ei nu aveau controale, ca la alimentara. Nimeni nu și-ar fi imaginat că la Loto-Prono... Acolo își țineau țigările o tipă, Lili-Kent...

Cine era această Lili-Kent?

Era o țigăncușă frumușică...

Tot o bișniță reasă?

Da, da, da. Eu la vremea respectivă nu mă ocupam cu țigări. Și ea vindea țigări în tot centrul și ea-și ținea țigările în debara, pe raftul de sus. Știu că nu aveam voie să... pentru că acolo erau

țigările ei. Iar eu îmi țineam marfa pe rafturile de jos. Plus că jucam și la Loto, ca orice român la vremea respectivă, cu gândul de îmbogățire...

Aveam și un telefon pe care îl îngrijeam acolo, cu sonerie... Și le cunoșteam pe femeile respective. Era comod și ca să nu car foarte mult. Le dădeam și lor, bineînțeles, tot ce aveam din marfa respectivă...

Dar cum le-ați contactat pe cele două doamne? Ați bătut la ușa agenției Loto? Sau prin Lili Kent...?

Nu. Pur și simplu, eu le reparam telefonul.

Ca de obicei...

Da. (*Zâmbește.*) Eu eram băiatul de la telefoane. Ele aveau acolo, în interiorul agenției Loto, un telefon public cu sonerie. Era o metodă de a avea telefon... pentru că abonații, pentru a avea un telefon așteptau și ani de zile. Atunci exista posibilitatea ca telefonul public să fie dotat cu sonerie. Și ele puteau fi așa sunate de copii, de soț... Pentru că le reparam telefonul, intram în contact zilnic cu ele. Văzând debaraua respectivă, mi-am dat seama că aș putea să depozitez acolo marfa. Și le-am cerut voie, am întrebat dacă pot să-mi las marfa la ele. Și nu puteau să se supere pe mine de întrebare, că eu le reparam telefonul.

Lucrați în zona respectivă...

Da, era sectorul meu. Sector însemna că aveam de reparat telefoanele de pe anumite străzi... erau comasate telefoanele publice, ca să fie unul lângă altul, străzile una lângă alta. Și era un sector bine definit, cu un anumit număr de telefoane: 50-60 de telefoane pe care le repara un singur mecanic. La un moment dat, ți-am povestit, am avut chiar sectorul 1: eram mândru că l-am câștigat prin concurs. Erau 11 sectoare pe care centrala noastră le avea de reparat. Sectorul 1 ținea de la Magazinul Muzica pe calea Victoriei până la Magazinul Victoria. Și pe stânga, și pe dreapta. Asta însemna și instituții. Pentru mine, era strategic să am sectorul 1, pentru că acolo mă întâlneam cu

toți oamenii de care ți-am povestit. În afară de asta, aveam în sector frizerii, magazine alimentare...

Și ați ales acest Loto-Prono de pe Brezoianu ca depozit pentru că era la mijlocul...

...celor trei puncte de unde eu mă aprovizionam cu marfă. Și doamnelor de acolo le convenea. Le făceam rost de toate produsele... nu degeaba, îmi plăteau.

Dar nu plăteați și dumneavoastră o chirie?

Nu. Era serviciu contra serviciu. Ele beneficiau fără să stea la nicio coadă de toate bunătățile. (*Râde.*) Și puteam să le dau la prețul la care cumpărasem eu. Era un mic avantaj pe care li-l făceam. Mă întrebau dacă pot să fac rost de ce nu se găsea: unt, ouă, caşcaval...

În 1989, când a venit Revoluția, v-a prins cu marfa acolo, în agenția Loto-Prono?

Da. Atunci am dat chix. Eu mă aprovizionam întotdeauna de Crăciun cu marfă multă, pentru că înainte de Crăciun se vindea cel mai bine: toată lumea voia cafea, ciocolată, toată lumea țigări. Și eram plin, burdușit. Am investit mulți bani. Și m-a prins Revoluția cu debaraua plină... și îți jur: toate cutiile de pateu de ficat le-am dat la soldați. Le-am împărțit pe stradă. Știi cum era în zilele alea, toate lumea se ducea: „Săracii soldați...!" Mă duceam și eu și le dădeam cutiile de pateu gratis, de bucurie că a murit ăsta, că a fost ăsta alungat. Îmi făceam oarecare grijă, pentru că îmi ziceam: oare ce o să fac de acum, că, dacă o să fie libertate, nu mai pot să fac bișniță, că o să fie de toate... Și eu ce dracu mai fac??

Cafeaua care o luasem cu un preț foarte mare, primul lucru care l-au făcut ăștia după Revoluție, au băgat cafeaua cu 250 de lei kilu'! Și eu o luasem cu 500! (*Râde.*) Eram pregătit să o vând cu 1 000 de lei. Am zis, băi, nu mai contează... pentru libertate! Pentru că eu fusesem un fel de disident în mine: scriam poezii anticeaușiste pe care le țineam ascunse. Veneam acasă, blocuri cenușii, plânsete de copii, lumina oprită, apă caldă nu era,

mergeam înghesuiți prin maxi-taxi și puțea a transpirație și ne băteau toți joc și bancurile se spuneau în șoaptă. Bine, că în ultimul an, în '89 se cam spuneau așa, nu prea mai ținea lumea cont! Mirosea a ceva, știi. În fine, am dat astea fără să mă mai gândesc, bucuros că am scăpat de Tiran.

Am mers prima oară la telefoane... brusc ni s-au mărit salariile... și veneau în plic. Îți vine să crezi? De la cât aveam eu, vreo 2 000 de lei, la 11 000! În 1990, eu aveam șase ani de telefoane... Aveam salariu mai mare decât unul care avea 30 de ani de telefoane! De ce? Pentru că îi ținusem pe ăștia și oricum... a mai mers după aia, a mai mers un pic. Doar a dat drumul la cafea, la câteva rahaturi... dar nu au avut de unde probabil și încă a mers bișnițăreala asta... la început, după '90. Și am stat eu și m-am gândit: gata... se termină. Au început târgurile, au început să meargă târgurile... Tot de la Centrocoop luam săpun...

Încă funcționa Centrocoop-ul?

Da, da, da. Centrocoop-ul funcționează și acum. Da, ăia aveau marfă și mai multă. Acum aveau ăia marfă și nu aveau cui să o vândă. Și erau tot felul de șmecherii. Era un săpun Super Lux. Era Luxul ăla original, italian, franțuzesc. Și seara seară ăștia ai noștri, de la banalul Oana sau cum îi spunea, un săpun care era 10 lei, Super Lux. Și lumea făcea confuzie! Îl vindeam cu 20 de lei, adică dublu, în târg. Ăia spuneau: „Luxul e o groază de bani și ăștia vând Super Lux." Omul nu făcea diferența că ăla mirosea tot a săpun banal. Și atunci am simțit gustul afacerilor, pentru că deja nu-mi mai era frică. Nu trebuia să mă mai ascund, nu mai suna nimeni la mama să-i spună că fac bișniță, că o să ajung la pușcărie... Târgurile... Și luam marfa de aici. Prima mea chestie de reclamă... nici nu știam ce e aia reclamă, că nu văzusem... Umflam niște baloane cu gaz, de la aragaz, de pe conducta principală, ca să le fac să plutească și scriam cu carioca pe ele. Dacă cumperi două, ai prețul ăla, dacă iei cinci, ai prețul ăla. Le legam de taraba unde vindeam, ca să le vadă lumea de când intra în târg... și baloane umflate! Aveam clienți gârlă! Făceam bani! Îmi ziceam: „Uite, se poate!"

Am început să vindem, să vindem... iarăși cu țigările mergea foarte bine, tot de la Centrocoop luate. Și la un moment dat, s-a rupt. Nu mai vindeam, nu mai era căutare. „Ce fac? Ce facem?

La un moment dat, vindeam țigări Kent, un cartuș nu mai știu cât era... În târg veneau țigani, țigăncile alea cu fuste. Și ne mai furau câte un cartuș-două și fugeau! Nu-ți lăsai marfa acolo, ca să alergi după ăia. Când s-a terminat și chestia asta, ce să facem? Acum îi spun asociatului, prietenului meu, Gâză îi era porecla... eu sunt și nașul lui de nuntă: „Băi, Gâză, ce facem, frate, că nu mai merge?" Și îmi vine o idee: „Băi, lumea în târg, multă lume vine să vândă câte ceva și n-au ce să mănânce". „Și ce?" „Cartofi!" „Cum?" „Uite așa!" Și am luat o răzătoare. Cartofii polonezi care arătau bestial și erau ca lumea, doi lei kilu'. În '90. Curățați, îi dădeam prin răzătoare și făceam un fel de chipsuri. Nu ieșeau chiar așa de subțiri... un pic mai grăsuți. Îi prăjeam în ulei, îi ambalam în pungi, luam pungi de la Apaca și știu că inițial le făceam punguțe cu fierul de călcat. Punguța... și o mânuță de cartofi acolo. Vindeam cu zece lei punguța. Era o afacere de familie, frații, mama... de joi ne apucam de curățat, puneam în saci. Curățam, curățam, îi dădeam prin răzătoare, prietenul meu îi prăjea. Și prietenul meu era, săracul, plin de băsici pe mână, că-i sărea ulei încins. Și într-o cratiță mare îi punea așa... După o lună, prinsese o dexteritate, că îi punea în picioare. Nu se mai ardea!

Făcuse tata un fel de mașină din aia... nu mai stăteai la răzătoare, băgai cartoful... și ieșeau subțiri și egali. Le puneam supă pe ei, Delikat... Am fost promotorii chipsurilor de azi. (*Zâmbește.*) Îmi făcusem idei să fac o mașinărie din asta cu plasă, cu ulei, și să-i bagi pe aici și să iasă prăjiți în partea cealaltă. Făceam asta, munceam de ne găseau dracii, dar câștigam! Câștigam enorm! Enorm! Gândește-te!

Lucrați în casă, cu toții?

În casă... Lucram în casă. Făceam întâi câțiva saci din ăștia plin cu punguțe. Și mergeam în târg. Gândește-te că era 2 lei kg... dintr-un kg de cartofi făceam cel puțin 20 de pungi. La 10 lei, câștigam mai mult de 1000%. Mult de tot! Ca procent era uriaș!

Ajungeam în târg și vindeam acolo. Și, la un moment dat, o țigancă din asta cu fuste, fură o pungă din aia de cartofi, de 10 lei. Era un rahat. A fugit prietenul meu jumate din târg după ea. A prins-o, a luat-o de păr și i-a smuls punga și i-a dat și o palmă, așa! „Bă, ești tâmpit? Ți-a furat acum o lună, o altă țigancă, un cartuș de Kent și ai lăsat-o să plece și acum..." „Da, dar pentru ăștia am muncit!" Și mi-a plăcut!

Nu vă întreba nimeni ce e cu afacerea asta cu cartofi?

Absolut nimeni nu venea. Plăteai o taxă de intrare în târg, care era minimă, și nu se lua nimeni de tine... nici poliția, nici... am vândut și sendvișuri. Tot de la Centrocoop luam, cum este acum brânza asta Hochland, la plastic... și eram cei mai igienici.. brânza era în plastic. Pâinea o feliam și o acopeream în șervețel... și le dădeam oamenilor așa. Nu mâncau oamenii de pe mâna noastră!

Am mai vândut cărți... imediat după Revoluție. Cumpăram biblioteci. Lucrând la telefoane, la un moment dat, undeva pe Calea Plevnei, erau bătrâni, bătrânele din astea care nu aveau bani, vai de capul lor!, amărâți. Și intram și vedeam, de exemplu: colecția Alexandre Dumas, aia de lux, 30 de volume cred, din alea aurite... Și unele care erau imitații, dar culmea!, imitațiile erau mai scumpe decât originalele! Nu mai știu... ceva din cristal cu fier... Mobilă... mese, tot felul de obiecte vechi. Și săracii le tot vindeau. Nici noi nu știam pe ce puneam mâna. Că, dacă am fi știut, le țineam dracu, că erau valoroase. Dar le cumpăram ieftin, repede și le vindeam.

Cărțile le vindeam la metrou, la metrou la Veteranilor. Am vândut și prin centru. Era mișto că lumea venea, erai cu cărțile acolo, îți luai o față din aia de om intelectual, de unde dracu să știu despre ce sunt toate cărțile... Înainte să plec la vânzare, citeam prefața — citeam prefața, ca să știu ce este acolo. Când venea omul, îi prezentam cartea, eu nu știam decât începutul ăla... Știam... mai îmi spunea unu': „Vezi, că aia se caută, aia e mai scumpă... pe aia o dai cu atât" Îmi dăduse cineva informația... Asta era perioada de trecere cumva... când se dusese chestia cu bișnița... și trebuia să facem ceva. A fost faza cu

cărțile, asta cu cartofii. Nu mai mergeau nici astea și, practic, începuse să nu ne mai aducă beneficii foarte mari.

Și într-o zi, asociatul meu îmi zice: „Băi, ăștia tot merg în Turcia, frate, și aduc blugi, erau blugii Pyramid, sahariene, nu știu ce...!" (*Râde.*) Eu nu prea eram... toată lumea face... târgurile erau pline, știi... I-am zis: „Băi, Gâză, noi trebuie să ne folosim de ăștia care vând". De aia făcusem faza cu cartofii. Bun, sunt o mie de inși care vând blugi și sahariene. Noi la o mie de inși le dăm cartofi sau sendvișuri. Ei câștigă pe partea lor și noi să câștigăm de la ei, că e mult mai ușor. Până la urmă am renunțat și am zis: „Hai, mă, să mergem și noi în Turcia!"

Am cumpărat niște chestii de aici, așa o masă din asta din ghips... cum îi spune... o sticlă... un rahat de bani... nu mai știu ce am luat. Niște mașinuțe chinezești, baterii chinezești, ce auzisem noi, că se... niște rulmenți... ne-am dus așa, hai, de încercare. Norocul nostru că pe drum, în timp ce mergeam înspre Turcia, m-am împrietenit cu un tip, un turc. Vorbeam engleza. Culmea, nu mi-a plăcut engleza în școală și am învățat-o după aia... când îmi plăceau anumite melodii și le căutam traducerea. Pentru că în oraș tot trăgeau ăștia de mine și mă întrebau unde să schimbe dolari, aveam ghid din ăla de conversație! Ghid turistic... din astea banale... Începusem să mă uit la filme, auzeam ce spun actorii și vedeam traducerea. Și engleza, da, puteam să comunic. Asta era important.

Mergând pe drum către Turcia, asta în '90, ce spun eu, către sfârșitul anului, m-am băgat cu ăla în seamă, cu tipul, cu turcul respectiv. Și era tot așa, înainte de sărbători. Îmi spune el: „Păi, ce faceți, că unde mergeți?" El era din Ankara. Ar fi rămas o noapte în Istanbul, după care urma să plece mai departe. Normal, pe drum, îl întreb câți ani are... Ăsta avea familie, copii. Avea 50 de ani, noi eram tineri... 20-21 de ani. Îmi zice că are doi copii: un băiat de nouă ani și unul de 11 ani. În discuție... nu știu ce mi-a venit mie în momentul ăla, scot așa gentuța și îi fac cadou câte o mașinuță pentru fiecare. Zic: „Uite, pentru ăia mici". Băi, atât de mult l-a impresionat gestul... a rămas omul perplex. Și ne-a luat sub aripa lui și a zis: „Uite cum facem!

Mergeți cu mine la Istanbul! Lăsați-i pe ăștia în pace. Nu vă luați după ei. Sunt români de-ai voștri, dar voi veniți după mine, că vedeți voi de ce." Ne-am dus la un hotel, la un prieten de-al lui. Ne-a luat doar șapte dolari și ne-a cazat și ca lumea. Țin minte și acum numele hotelului: Kul 2, așa se numea. Că era unul mai de lux... Ne-a prezentat acolo! Și ne-a zis: „Mâine dimineața, la ora zece... vă treziți, că sunteți obosiți... și eu..." Și am mai stat în seara aia, ne-a cinstit cu bere, cafele... „Dimineața merg cu voi să vă vindeți marfa, că voi nu știți." Ne-a dus în cel mai bun loc. Am vândut-o într-o oră. Și a stat tipul lângă noi.

Și ce ați vândut acolo?

Mașinuțele alea cumpărate din țară, din magazine. Mașinuțe, baterii, măsuță din ghips, marfa cu care ne-am dus acolo. Dar aveam și bani la noi. Aveam câteva sute de dolari. Ne-a chemat turcul la el și ne-a zis: „Uite care-i treaba. Nu faceți ca toți ăștia, cu sahariene și blugi! Vedeți că în momentul de față în România e criză de pixuri." „Ce? Lumea nu are pixuri... Habar n-aveam!" Ne gândeam: ne ia la mișto? „Băi, Gâză, ce facem? Toată lumea ia blugi, noi ne ducem cu pixuri." „Poate știe omul ăsta ceva." Și el ne-a citit și ne-a zis: „Băi, mergeți pe mâna mea!" Mergem mâine la fabrică, unde avea un prieten. Și zice: „Eu car la Constanța, Dobrogea, toată zona asta de sud. Nu mă interesează Bucureștiul... pentru că eu nu încarc ca voi. Eu mă duc cu tirul." Înțelegi? (*Surâde.*) „Faceți cum vă spun!" Am mers, am luat pixurile cu 7 lei, fac eu transformarea asta acum, și ne-a zis: „Cu 20 de lei le vindeți în București". Am luat două baxuri. Toată lumea era cu gentoaie cu blugi (*râde cu poftă*) și noi cu două cutii de pixuri. Suntem cei mai proști din autocar. În fine, le-am luat, dacă așa ne-a zis omu'. Nu ne-am luat nimic altceva. Niciun tricou nu mi-am luat. Să vezi că nu-mi scot banii. Ce ne-a făcut turcul ăsta... Am ajuns în țară, te rog să mă crezi: printre primele magazine care apăruseră în București se numea Vărsător, era undeva exact de la Turn puțin mai sus, unde e acum centrul ăla de afaceri din fața Palatului Telefoanelor. Se deschisese „Anda și Gina", terasa, și un prieten de-al meu deschisese un magazin aici. Consignația din asta,

așa îi spunea. Și m-am dus așa îndoit cu pixurile alea... la acest magazin Vărsător care funcționa în regim de consignație.

A, la vamă, pe toți îi lua lumea, îi controla. Când ne-a văzut pe noi cu pixuri, vameșu' s-a închinat. Felicitări, ne dați și nouă câteva pixuri? Cu mare plăcere! I-am dat tremurând, o mânuță de pixuri. Nu-mi venea să cred! Atlas se numeau pixurile. Sunt și acum. Transparente, cu arculeț și cu un căpăcel albastru în cap. În fine, când am ajuns și am văzut că ni le-a luat ăla cu 20 de lei pe toate, banii jos, m-am dus în Cișmigiu cu ăsta și săream așa în sus! Eram copii... (*Râde.*) Am luat bani, uită-te! Și bineînțeles că apoi un an am cărat pixuri. Am alimentat jumătate de Românie cu pixuri. M-am dus la un moment dat la ICL Tutun să fac un contract cu ei, dar n-aveam firmă. Nu puteam ca persoană fizică...

Dar când v-ați înregistrat prima firmă?

În '91 am făcut-o, dar se făcea o firmă atât de greu... trebuia să te înscrii... erau niște cozi la Registrul Comerțului. Nu ca acum. Am avocat, îi dau telefon, nici nu mă mișc de acasă. Atunci erau cozi, toată lumea îți punea bețe-n roate. Eu mi-am făcut firmă la un moment dat. M-am dus iar și iar să vorbesc... cu ăia de la librării, la fel, nu am avut acte. Am descoperit după ce am terminat cu pixurile și am inundat jumate de țară cu pixuri... la un moment dat, veneam cu 20 000, 30 000 la un drum...

Cui i le vindeați până la urmă?

La consignații. Dădeam buletinul, îmi făceau act că au intrat în consignații, îmi făceau plata și treaba lor, le vindeau mai departe.

Ce profit aveați la aceste pixuri?

Era 300%. Și spun 300% scăzând drumul... ajunsesem să fac vreo două-trei drumuri pe lună. Chiar am râs la un moment dat că asociatul meu, prietenul meu, ajungea acasă și nu mai putea să doarmă în pat! Nu-l lua somnul în pat. Pentru că noi am stat și 36 de ore în vamă. Stăteai în autocar. Și noi ne învățasem să dormim așa. Și el, săracul, trebuia să se așeze cumva

acasă, că nu îl mai lua somnul în pat. (*Râde cu poftă.*) În fine, era ca o excursie foarte mișto. Pe drum băutură, muzică și așa mai departe... și făceam și bani. După câteva drumuri deja, vameșul ne-a zis: „Gata, lăsați-o! O dată, de două ori..." Eram singurii, la început, la care nu ne puneau vamă, că erau și ei impresionați, băi, uite unii care nu aduc blugi sau sahariene. După aia, când au văzut cantități... nu știu ce... Că era la seturi — 200 de pixuri. Și începuseră să numere seturile și ne puneau vamă. Acum îmi vine marea idee: „Băi, Gâză, uite care-i treaba! Rupem cutiile și le vărsăm acolo. Că noi oricum le vindem vărsate. Nu o să stea ăla o juma' de noapte să numere 20 000 de pixuri!" OK. Zis și făcut. Venim... și atunci vine vameșul, deschid geanta și ăla face: „Câte aveți?" „Vreo 2-3 000". Îmi dă ăla o palmă... „Băi, bulangiule", exact așa mi-a zis, „păi, tu crezi că sunt idiot? E ultima oară... Vă las acum, vă las că mi-a plăcut încercarea. Dar ești tâmpit? Tu nu crezi că pot să număr 100 de pixuri, să le cântăresc, și apoi să cântăresc toată geanta să-ți spun câte ai?" (*Râde cu poftă.*) Conta tinerețea noastră foarte mult... Eram copii... ce tinerețe... copil, copil. Lumea se uită altfel la tine când ești copil. E chestie de subconștient... în care... parcă își spun „copilul ăsta vrea să facă ceva!"

Am făcut asta vreme de un an, după care apăruse magazinul Stefanel, pe Calea Victoriei. Erau acele alea de cravată care au făcut furori. 5 dolari erau la Stefanel. Când mă duc în Turcia, era vreo 30 de cenți unul. (*Râde.*) Ce nesimțiți! Îl vindeau cu 5. M-am burdușit. Și le vindeam la un dolar. 100 și ceva de lei... Am mers la ICL Tutunul... Ne făcusem firmă... Cred că am fost printre primele 30 de firme pe Legea 31. Fusese înainte asta cu asociațiile familiale. Legea 50... A venit apoi Legea 31 care e și în ziua de azi valabilă. Și noi exact atunci am prins și ne-am făcut firma. Nu aveam trecut în obiectul de activitate gablonțul... dacă îți vine să crezi... Dar, de fapt, când ne-am dus acolo, la ICL Tutunul, care era încă de stat... Noi i-am mirosit imediat. Era tot înainte de sărbători și oamenii s-au prins că e afacere. Scuze, calcule... le-am dat două cutii, de probă, le-au băgat la o tutungerie. Pe Calea Victoriei. S-au spulberat! Toto,

întâlniri.. noi, copii. Bandiți, bătrâni, comuniști. Au găsit chichița, nu aveți trecut gablonțul, nu putem face contract. Bineînțeles că s-au apucat ei... unul din ei. Atunci am fi dat lovitura. Ne-ar fi propulsat. Și cu pixurile, cu librăriile, ar fi fost pe toată țara, am fi rupt. Și asta cu gablonțurile, cu acele, cu niște sume mari, ne-ar fi permis probabil să dăm niște cadouri, șpăgi la directorași și să preluăm și niște centre din astea mari. Erau foarte bine poziționate tutungeriile. În fine, am ratat-o și p-asta. Se saturase piața. Când veneam, nu-i lăsam pe ceilalți din autocar să vadă ce cărăm. Dar fără să vrei, când te duci acolo, la vamă, la vameș, atunci celălalt se uită. Acolo au văzut și au început și alții să facă. Nouă ne-a mers bine, cred că jumătate de an, cu pixurile... am rupt.

Am uitat să-ți spun ce am făcut cu banii rămași de pe vremea lui Ceaușescu. Eu m-am căsătorit. Vorbeam cu o fată de vreo cinci-șase ani. Ideea mea a fost întotdeauna că trebuie să am copii cât sunt tânăr, ca să pot comunica cu copiii mei. Părinții mei, mama mea avea 16 ani când m-a făcut. Tata avea 19 ani. Eu eram deja mare când mama cu tata se jucau baba-oarba cu noi. Jucam fotbal în casă și am spart geamuri împreună. Ping-pong pe masa de la dormitor. Scoteam ușa și o puneam pe mese și jucam. (*Zâmbește.*) Adică mi-a plăcut foarte mult chestia asta, ca părinte, să fii tânăr când copilul tău crește. Când copilul tău are 18-20 de ani și tu să ai, acolo, 40 de ani, să poți să te joci cu el. Ții la copilul tău, că orice părinte ține... dar, dacă ai 60 de ani și copilul 20... e o diferență mare între generații. Atunci, asta aveam eu în cap, fără să îmi zică cineva: eu trebuie să am copii de tânăr.

Și, bineînțeles, din toată gașca, primul care m-am însurat și primul care am avut copil... și asta m-a motivat și mai mult. Având copil, am stat prima oară la socri. Nu scosesem banii de la saltea, de la ascunziș. Și m-am gândit eu așa: cum să stau cu copil și cu nevastă pe capul socrilor? Ia să-mi iau eu casă! Am găsit pe undeva prin spate pe la Coca-Cola... ca să vezi cum și unde viața te aduce: m-a adus unde mi-am rupt piciorul, m-a adus unde mi-am luat casă. Merg, găsesc casa, discut, 200 și ceva

de mii. 600 de metri de teren, casă OK, nu știu ce... Vorbesc cu oamenii, bat palma, pentru a doua zi să ne întâlnim. Ajungem la notariat să facem actele.

Acum, părinții spuneau că o să ajung un golan, că mă lăsasem de serviciu. Spuneam: „Mamă, am mulți bani". Dar nu le spuneam de unde... „Ți-ai lăsat serviciul, m-am chinuit să te bag acolo..." Eu deja făceam afaceri. Și într-o zi m-am enervat și am scos banii. În dormitor aveam în spate la pat o noptieră. I-am așezat. Erau încă hârtiile de 100. Nu apăruseră încă ăia de 500. Un teanc așa mare. Nici nevastă-mea nu știa. L-am învelit cu un cearșaf așa, și i-am invitat pe ai mei. Au venit ăștia... „Ce sărbătorim?" „Veniți după mine. Mâine îmi cumpăr casă." „Păi, cu ce?" „Păi, hai, să vă arăt!" Merg în dormitor... erau toți: socrii cu mama și tata și nevastă-mea. Am tras cearșaful deoparte. Mama a leșinat.

Că poate ați furat banii de undeva...

Exact la asta s-a gândit... Știi cât a trebuit... după asta, să stau să le explic. Că tremurau toți. Eu am zis că le fac o mare surpriză, o bucurie. Că o să mă pupe... De unde? Să mă ucidă!! „De unde ai banii??" M-am așezat la masă și încep să le spun, uite așa, așa... nu mă credeau. Nu mă credeau! Tremurau că de unde dracu am eu suma aia! Nu strânseseră toată viața atâția bani. Am înțeles până la urmă reacția lor. Și m-am dus și mi-am cumpărat casă. Am pierdut-o când m-am apucat de droguri, dar asta e o altă poveste... Dar asta am reușit, la 21 de ani, fără un leu de la nimeni. Asta a fost marea mea mulțumire!

Ce s-a întâmplat apoi, după 1991, după ce v-ați deschis afacerea?

Am făcut firma. Fiind copii, nu ne-am orientat foarte bine. Am fost și influențați de alții mai mari. Îmi spuneau: vezi că o să vină comuniștii iar, o să vă bage la pușcărie cum s-a întâmplat în anii '60... mă cam speriau așa, dar... în fine, m-am luat după cineva și prima mea afacere... asta nu mai era bișniță, gata... Aveam un SRL, pe Legea 31, totul legal, contabil... a fost la Stolnici, în Argeș.

Un prieten avea acolo o mătușă care avea o casă pe drumul care ducea către gară. Fiind zonă de ceferiști și de ăștia cu sonde, erau foarte bine plătiți. Și nu exista nimic acolo. Și am mers și am făcut magazin și un băruleț. Greșeală. N-aveam mașină la vremea aia, aduceam marfa cu trenul... și eram și patru asociați: eu cu tipul ăsta și încă doi. Unul era un fost coleg de la telefoane care avea 36-37 de ani. Și de câte ori voiam să luăm o decizie ăla o clipocea de zece ori. Eu cu tipul ăsta de 21 de ani, cât aveam și eu, „facem cutare lucru!", nu ne gândeam la consecințe. Numai să iasă banul. Ăsta zicea: „Băi, stați așa! Dacă se întâmplă nu știu ce, dacă ne ia poliția, dacă ne dă ăla țeapă..." Și atunci, renunțam. Înțelegi? La câteva luni, ne-am despărțit, tocmai din cauza lui ăsta.

Am deschis barul acolo, pe care, dacă îl deschideam în centrul capitalei, cred că eram super-șmecheri. Și am luat mese, scaune... era Pavilionul H.

Era greu să deschideți în București?

Era foarte greu, da. Deja faza cu 11 ianuarie, când lumea încă era entuziasmată și mi-ar fi semnat dacă era cadrul legal, gata, trecuse. Nu găseai spații în București pentru că lumea...

Rezolvaseră în '90 deja...

Începuseră, da. Trebuia să cunoști, să ai pile, să dai șpăgi imense. Acolo, la o curte, primarul ne-a primit cu brațele deschise... Am investit foarte mult. Am luat televizor nou-nouț, video... oamenilor de la țară le iei și video...

Nu ați făcut afaceri cu video înainte de '89?

Nu, nu am făcut. Știam de afacerea respectivă. Știam cât costă. Erau și casetele. Se făceau și vizionări de filme. La un moment dat am vrut să fac, dar mi se părea foarte riscant.

Dar care era traseul? Cum se procurau aparatul video, casetele?

De obicei, cei care lucrau în construcții, în afară, cum se numea... există și acum firma... ăștia care plecau în Libia, în Egipt... Firma Arcom, se numea... probabil că era cea mai mare

firmă românească... pe ăştia îi plătea firma şi ei aveau posibilitatea să cumpere de acolo, din *free-shop*, să vină şi să-l vândă la preţ dublu. Înainte să cadă Ceauşescu, era un video recorder vreo 50-60 000. Un player, 35-40 000. Şi de acolo le luau cu un sfert de preţ. Asta n-am făcut.

Ei, am deschis barul şi magazinaşul. Noi nu puteam să stăm permanent acolo. Veneam în Bucureşti, făceam naveta. Chiar râdeam uneori, că erau doi-trei kilometri de la gară până la bar, pe strada principală, mergeam cu genţile în cârcă, ne lătrau câinii şi eu râdeam şi îi spuneam asociatului meu: „Te gândeşti cum ies ţărăncile astea tinere la poartă şi spun: Uite-i pe patronii!" (*Râde cu poftă.*) Şi noi plini de noroi, aşa. Trec patronii... După ce investisem atât, că au început să se bată ca... oamenii din zona asta sunt foarte răi. Umblau cu cuţitul la cizmă.

Se băteau în bar?

În bar! Luau scaunele... era ca-n filme. Şi ce puteam să fac? Mă băgam într-un colţ. Se îmbătau foarte tare şi se luau la bătaie cu scaunele şi distrugeau, le spărgeau. Gazda, nea Florin, unchiul ăstuia care era unul din asociaţii noştri, se trezea pe la două noaptea să iasă la ei. Dar mie îmi distrugeau, îmi spărgeau pahare, vase, rupeau mese. N-am mai rezistat cu nervii. I-am spus ăstuia... lui Gâză... că noi mai făceam afaceri separat şi în Bucureşti, dar trânteli din astea... prindeam... cumpăram ceva acum şi vindeam a doua zi, diverse mărfuri, trebuia doar să avem banii. Mă suna: „Vezi că a venit un tir de palincă din aia unguréască. Ţi-o dau la atâta!" Îmi convenea, pentru că eu aveam imediat un angro unde să o vând. Dar când vorbeam cu ăsta de 37 de ani, el nu voia să se bage, că ne ia poliţia... Şi la un moment dat, i-am spus asociatului: „Gâză, ne despărţim, lăsăm tot ce mai e la Piteşti, un televizor zgâriat, mese, nu mă interesează. Nu vreau decât actele de la firmă. Venim şi facem afacerea la Bucureşti." „Bine, dacă aşa zici." Şi le-am propus. Ăia s-au bucurat, pentru că acolo erau o grămadă de bani băgaţi. Şi noi luam doar actele. Ei urmau să-şi facă altă firmă. Până vă faceţi altă firmă, suportăm noi impozitele, cu care ne mai încărcăm. Am bătut palma şi am scăpat...

Și atunci am venit în București și am explodat. Aia a fost mișcarea cea mai bună. Am rămas doar eu cu el. Am mers la un tip care lucrase cu mine la telefoane și îl luasem în Turcia, îl învățasem să facă... Ăla a avut noroc. Undeva la Veteranilor, se deschisese un bazar. Și el și-a luat acolo o gheretă. Vindea în draci. Se dezvoltase. Trecuse la a doua gheretă. Și ne-am dus la el: „Petrică, uite așa-așa..." Nu prea mai stăteam bine cu banii, pentru că băgasem mult acolo. Zice: „Dacă voi vă găsiți un magazin în București, mi-l arătați și eu a doua zi vi-l umplu cu marfă. Vă iau banii pe care îi dau eu pe marfă când iau de la angro. Și mi-i dați în două-trei luni. Ca să vă ajut." Ce ne trebuia mai mult? Acum, stai și gândește-te: ce spațiu să găsești? Scară de bloc, cel mai simplu! Mă duc la o scară de bloc acolo, pe Valea Lungă. Lumina spartă, rahați pe acolo, mirosea. Mă duc la administrator: „Zugrăvesc scara, pun becuri și-ți dau și chiria asta pe lună". Ăla, când a auzit, să-mi pupe mâna, nu altceva. Asta se întâmpla undeva joi. Am mers și l-am luat pe Petrică și i-am spus: „Sâmbătă trebuie să ne pregătești marfa". „Unde?" „Hai să-ți arătăm." Nu era nimic făcut. I-am arătat scara aia așa... întunecată... „Păi, ce e asta?" „Aici o să fie magazinul nostru." (*Râde.*) „Pe mine să mă chemați când e magazin, nu-mi arătați boschetăreala asta." Te rog să mă crezi: de joi până sâmbătă la ora unu, magazinul făcut, scara închisă, zugrăvit, grilaj, cu abțibilduri puse așa, cu firma sus, lumină din toate părțile, suporturi. A venit ăla, nu-i venea să creadă. „Ce ați făcut?" „Nu ți-am zis că aici e magazinul nostru?" Ni l-a burdușit! La unu am deschis și până seara am vândut de vreo 200 000. Încă era hârtia de 100. În 1991. Nu apăruse cea de 500.

Erau mulți cei care făceau afacerea asta... cu magazin deschis în scară de bloc?

Nu. Era bazarul ăsta în Veteranilor, în spate, și în tot Militariul era unu' la Gorjului și încă unul la Autogară. Atât. Noi am sărit de Primărie, n-am mai avut nevoie de Primărie, n-am avut nevoie de nimic. Practic, am semnat cu ăia contract de închiriere. Ne-a dus mintea, că l-am făcut pe zece ani. (*Râde.*) Mi-am dat seama că cineva o să se deștepte ulterior și o să ne bage

bețe-n roate. Contract pe zece ani. Și am luat și ultima scară. Am luat-o așa... pe aia am ținut-o... Aici am deschis pe 1 martie și în aprilie deja o deschideam pe a doua. Există și un joc, nu al întâmplării, pentru mine cuvântul întâmplare nu există, cred în destin și zic că a fost un joc al destinului.

Ce ați făcut după? Cum a mers afacerea?

A început să meargă. A explodat de când am deschis. În prima zi când am deschis toate magazinele din jurul nostru erau de stat. Și noi deja vindeam Marlboro, Assos, Monte Carlo.

Nu îi spuneați butic? Parcă așa se numeau...

Butic îi spunea. Dar noi am scris Diamond. De ce se numea așa? De ce am pus numele firmei așa? Ți-am spus că la început am fost trei. Pe asociat îl chema Dima, pe mine Mocanu și pe ăla Andrușco. Am făcut eu, așa, un joc de cuvinte. Când prezint firma, o prezint Diamond. Inițialele numelor noastre. Dima, Andrușco și Mocanu. Am mers foarte bine. I-am dat banii tipului mai repede de o lună de zile. Atât de bine a putut să meargă. Am văzut cât de ușor se făceau banii, nu ne venea să credem. Vindeam câte două baxuri pe zi de fiecare fel de țigări.

De unde vă alimentați cu marfă?

La vremea respectivă erau câteva firme de angro. Nu apăruse încă Expoziția și mai știu eu ce. Undeva pe Popa Tatu erau firme care au ajuns foarte mari acum. Alka... de la ei cumpăram dulciurile, biscuiții. Care nu erau pe atunci cu numele lor. Ei acum au Alka wafers... iar țigările le cumpăram din *free-shop*. Schimbam dolari, că atunci încă nu se dăduse legea să poți să cumperi dolari decât din *free-shop*-urile astea și cumpăram țigări de acolo. Și puneam adaos... acum știi că ți se impune un preț... atunci aveai la liber. Plus că declarai un procent, dar tu puteai să jonglezi foarte mult. Și ei ca stat și-au dat seama încet-încet unde au greșit și mai veneau cu o adăugire la lege. Mai strângeau șurubul puțin. Ce am făcut bine a fost că am zis: noi mergem legal. Am făcut ce am făcut pe timpuri, acum legal. Se înregistrează, se trece în contabilitate, și am făcut bine.

Am deschis în aprilie și pe cel de la ultima scară. Iar prietenului meu Petrică îi mergea foarte bine cu dozatorul. Abia apăruse. Dozator Cornelius, de la Firma TEC. Apărea la televizor: „Sunt Cornel și mă bucur că am făcut afaceri bune împreună". Era o grămadă de bani un dozator din ăla. Pentru că prietenului meu îi mergea atât de bine ne-a zis: „Băi, băgați-vă dozator, că rupeți!" El era la Veteranilor, deci nu îi făceam concurență la patru kilometri distanță. Hai să mergem la bancă, facem un credit pentru acest dozator. Am mers la BRD. Nu erau francezi, era BRD-ul încă de stat. Asta prin '92. Ajungem noi acolo și ne cheamă directorul de sucursală în birou. În birou era un tip la vreo 60 de ani. Stătea pe un fotoliu. „Băi, zice directorul, voi nu vedeți, mă, că aveți 22-23 de ani? De unde aveți voi tupeul să luați atâția bani?" „Stați, că noi am venit să facem un credit." „De ce?" „Păi, vrem să cumpărăm un dozator și avem aici un calcul în cât timp îl scoatem. Vă dăm banii înapoi, garantăm cu casa — eu aveam casă, adică — vrem un credit..." Dobânda era 80% și nu ne speria. În timp ce ăla ne ținea o teorie despre ce dracu căutăm noi la 23 de ani să luăm un credit, ăla bătrânul zice: „Ce vreți, mă?" „Să luăm un dozator." Culmea, era un client al băncii care vindea dozatoare. Le aducea din America tipul și le dădea la 30% din prețul pe care îl aveau astea canadiene. Cele canadiene erau din plastic și nu aveau decât câteva elemente din inox. Astea care funcționaseră în Arizona erau din inox cap-coadă și aveau motoarele de răcire pentru California, frate! Superb! Și erau de la Cola și de la Pepsi. Și auzindu-ne ce vrem, bătrânul i-a făcut semn directorului: dă-le creditul, să cumpere de la mine. Și ne-a dat creditul. Și în loc de unul, am luat trei dozatoare cu aceiași bani. Și am băgat aici la scară două dozatoare. Se vindea atât de bine, încât Orange-ul îl puneam pe două manete, încât atunci când puneai pâlnia și sticla, să se umple mult mai repede. Pentru că am cumpărat de la el, ne-a dat șase luni garanție, dar au ținut mult mai mult. Și oricum, el ne-a asigurat service-ul în continuare. Pentru că am luat de la el, ne-a dat și concentrate aduse tot din America și ne-a dat o rețetă în care foloseam zaharină și

mergea și pentru diabetici. Dozajul normal la dozator era la cinci părți de apă la o parte de suc. Dacă alții băgau opt părți de apă, normal că ieșea apă chioară.

Noi începusem să avem coadă până după colț. Și ne gândeam că, dacă mai ținem așa, vine Televiziunea. În timp ce toți vindeau cu 20 de lei, noi vindeam cu 10. Și am rupt gura târgului. La patru lei intrau și chiria, și salariile... Și ne gândeam să atragem mai întâi clienții și apoi să-l facem 15 lei. Și i-am rupt.

După ce am deschis buticul la ultima scară, ne-am dorit și o baracă. Am văzut că începuseră să apară bărăcuțele. Cum să facem rost de baracă? Și am făcut o cerere la primărie.

Adică un chioșc?

Da, eu îi zic baracă.

Așa, ca o consignație?

Exact. Consignație. Acum am stabilit noi un loc. M-am dus la primărie cu schiță, cu cerere. Am nimerit de Sf. Ion la primărie. Primăria, închisă. Portarul zice: „N-aveți voie să intrați". Eu nu mă gândeam că de sărbătorile astea primăria nu lucrează. Am avut inspirația, să zic așa, dacă tot am venit, de ce să mă întorc acasă, cu coada între picioare. Am ocolit primăria, și în spate am găsit un geam deschis de la toaletă. Am sărit geamul și am intrat în primărie. Bineînțeles că erau toți acolo la petrecere. Primarul, arhitecții și toată primăria. Și eu, copilul de 22 de anișori, singur pe holurile alea, bat la ușă, acolo unde era muzică, am deschis și am intrat. Au rămas toți așa. Eu cu foaia așa în mână. Cu jalba în protap. (*Râde.*) Zice: „Bă, tu al cui ești?" Zic: „Sunt orfan. Suntem înfiați." Și i-a pufnit râsul. „Cum dracu ai intrat?" „Pe geam!" „Cum?" „Am sărit geamul de la baie!" Au leșinat ăia de râs.

A fost un moment tare pentru mine, că nu le venea să creadă. Și copil... am și nimerit peste ei când se distrau. „Dar ce vrei, mă?" „Am o cerere. Vreau să-mi pun un chioșc aici pe..." Era acolo directorul de la Direcția Construcții, șeful arhitect de la urbanism.. Zice: „Ne lași acum să ne distrăm? Uite pe ăla îl cheamă Ion, pe ăla Ion. Lasă asta acolo și îți dau cuvântul meu

de onoare, dacă ești luni la opt aici, eu îți semnez cererea asta, mă!" Nu-mi venea să cred. Și mi-a semnat-o. Fără un leu șpagă. Știam că se dădeau niște șpăgi mari de tot. Gestul ăsta de nebunie... e o copilărie... m-a ajutat. Am venit, mi-a semnat. Am râs, mi-a povestit ce au discutat ei acolo, cât au râs ei la petrecere: „Uite ce tâmpit e ăsta". În fine, m-am luat în brațe cu amicul meu. Aveam semnătură. Oficial și fără un leu șpagă.

Tot tavanul barăcii era din oglinzi. Am pus și neoane. Mergând la turci am văzut lumina și reclamele care la noi nu apăruseră încă. Și am fost impresionat. Mi se păreau extraordinare. Și am zis să fac ceva să nu fie ca pe vremea lui Ceaușescu, din tablă... Am încercat să aduc ceva de acolo, din magazinele pe care le-am văzut acolo.

Aveam trei genuri de comerț: aveam dozatorul, butic... unde vindeam țigări, dulciuri, băuturi, și o consignație... asta avea 12 metri pătrați. Am așezat-o strategic undeva la colțul unui complex comercial la Gorjului, pe unde treceau oamenii.

Apoi am mai închiriat un magazin, undeva la Apusului, la capătul lui 336. Acolo plăteam chirie proprietarului barăcii, dar desfășuram tot o activitate comercială. Aveam 16 angajați: vânzători, contabilă, șofer... la un moment dat, nu mai făceam față ca să aprovizionăm... Mergea foarte bine, lumea era disperată să cumpere. Culmea e că magazine mai mari, de la parterul blocurilor, care dădeau faliment pe lângă noi... rezistau câte trei luni. Și noi nu numai că rezistam, ci făceam bani.

Oamenii nu erau obișnuiți să intre în magazin, să vadă lumina, să fie serviți. Omul venise cu concepția de pe vremea lui Ceaușescu, că vânzătorul te poate și repezi, dacă nu-i vorbești frumos. Și preferau să stea afară, să ia de la ghișeu, să bage banii acolo, să nu-i vezi fața. Parcă i-am fi dat degeaba. Aproape că îți și mulțumea. Lua marfa și să fugă, știi... Lucrurile s-au schimbat. Acum e invers. Am evoluat, ca să zic așa.

De unde procurați marfa pentru aceste patru magazine?

La început a fost foarte greu, că nu erau angrouri ca acum. Luam numere de telefon: ăla cunoștea un arab care ținea marfa

nu știu unde, într-o casă. Încet-încet, au apărut la Expoziție, s-a deschis...

Unde e astăzi Romexpo?

Da, la Romexpo. Se deschisese unul măricel. Și de acolo mă aprovizionam. Și de unde e acum Europa. Mai era unul pe la Herăstrău, pe la Hotel Park...

Cine erau angrosiștii? Erau străini?

Angrosiștii erau turci și arabi, în general. Dacă eu aș fi riscat atunci, dar îmi era teamă, aș fi putut să fiu și eu angrosist. Mergând în angro mă împrieteneam cu diverși arabi. Și stăteam de vorbă cu câte un arab sau un turc care era angajat la angro... Și ăla îmi spunea: „Uite, pentru că ai bani, ai putea să faci tu asta. Eu știu în Turcia fabrica cutare-cutare... Și ne apucăm și deschidem și avem un stand al nostru. Și facem export." Import-export. Dar mi-a fost teamă, pentru că atunci controalele erau drastice... îți confiscau marfa... aveai probleme. Trebuia să ai pe cineva mare în spate.

Ar mai fi fost și șpăgile...

Oricum dădeai șpăgi. Și la un nivel mai mic. Venea milițianul. Era o lege... milițianul avea dreptul să vină să îți controleze actele de proveniență a mărfii. Asta nu ar fi fost o problemă. Dar ei îți găseau tot timpul ceva. Și atunci, ca să le închizi gura, dădeai ceva acolo și te lăsau în pace. Și bani, și produse. Ajunseseră unii din ei că intrau în magazine și se serveau ca din debaraua lui mă-sa. Deschideau traista și-și luau nessul, cafeaua, vinul. Tu munceai, alergai toată ziua și ăsta venea și-și încărca traista.

Făceau asta des?

Nu, milițienii veneau de vreo două-trei ori pe lună. Ceilalți, Sanepidul, sanitar-veterinarul și inspectorii comerciali de la primărie, ăștia veneau mai rar. Și acum e la fel. Înainte de Crăciun, de Paște, înainte să plece în concediu, că nu o să plece omul cu buzunarul gol (*râde*)... dar e suportabil așa, de trei ori pe an.

Aveați deja trei magazine, încă unul închiriat. Cum vă imaginați afacerile mai departe? Ce vă doreați, de fapt?

Voiam să deschid foarte multe magazine, d-astea, mici. Pentru că am văzut că merg atât de bine. Nu am avut pe cineva să mă învețe să gândesc cu un pas înainte. Eu mă orientam strict pe ceva ce vedeam că merge atunci. Bun, am deschis magazinul, al doilea, al treilea, al patrulea... ca timp, nu mai puteam face față. Și nu aveam încredere să plătesc pe altcineva să se ocupe de marfă. Eram doar doi oameni, asociați. Noi trebuia să aprovizionăm, noi trebuia să facem seara casa. Noi trebuia să facem inventarele. Și, când te apuci să faci un inventar, îți ia o noapte.

Dar aveați contabilă...

Contabila se ocupa de acte. Inventarul era atât de mare, încât săraca, doamna contabil, stătea cu vraful de hârtii în dreapta ei. Făcea intrări, recepții, deci foarte mult de muncă. Inventarul îl făceam noi cu vânzătorii. Trebuiau să fie și ei de față, că, dacă ieșea în minus... Oricum ieșeam în minus de fiecare dată. Dar suportam paguba, ca să nu-i dăm afară... Am dat oameni afară, că i-am prins că furau. Că fiecare om care se ocupă de comerț are metodele lui de a-și prinde... le dai momeală: mai lași niște bani într-un cotlon ascuns... Ieșeam în minus la sfârșitul lunii. Dar dacă minusul acela era suportabil... Oricum minusul era foarte mic în comparație cu câștigul. Știam care ar fi trebuit să fie profitul. Și întotdeauna profitul era mai mic decât mă așteptam.

Era un minus față de profitul estimat...

Da, exact. Îți fura ori bani, ori marfă. La inventar, făceam calculul: intrări-ieșiri. Foarte simplu. Bagi marfa cu un preț, îi pui adaos și vezi vânzările. Vezi stocul de marfă, vezi banii pe care i-ai făcut din cât ai vândut. E simplu. Ca timp îți lua mult, pentru că stăteai să numeri, gumițe, nu știu ce... toată noaptea la un singur magazin. Și nu poți lăsa inventarul la trei luni de zile, că s-ar putea să ai surpriza să vezi că ai muncit pentru vânzători.

Afacerile au mers oricum foarte bine. Profitul era mare. Conta să știi de unde să iei marfa. Cu dozatorul ți-am spus ce afaceri am făcut. Veneau oamenii de la autogară să cumpere. Cu bidoane de cinci kile. Mai ales sâmbăta și duminica. Mă certam cu tipul care avea magazinul lângă mine, că oamenii care făceau coadă la mine blocau efectiv intrarea în magazinul lui. Eram mândru, pentru că nu-mi băteam joc. Lucram și foarte curat. Respectam rețeta cu strictețe și mă gândeam așa: „Paharul ăsta de suc trebuie să i-l dau lui fi-miu să-l bea. Și apoi să-l beau eu." Ca să pot să fiu sigur că pot să-l vând mai departe și oamenii vor fi mulțumiți. Și de aici venea succesul, și din preț, bineînțeles. Și câștigul era de 500%.

Și afacerea cu dozatoarele a durat până când?

Au mers trei ani. Până prin 1994. '94 a fost perioada mea de cădere când m-am apucat de droguri.

Cum ați ajuns să consumați droguri?

Pentru că aveam bani, intrasem într-un cerc de puști cu bani, de bani gata. Părinții lor aveau afaceri mari. Ei aveau bani de la părinți, eu aveam banii făcuți de mine... Încercasem să dau lovitura cu niște venin de viespe.

Venin de viespe pentru medicamente?

Da. Am fost la o fabrică de medicamente. Chiar tipul care îmi vânduse dozatoarele mi-a spus de firma din Hamburg, pentru că el era și farmacist. Auzisem că veninul e foarte căutat și că e foarte scump. Și am găsit un tip care mi-a spus că îmi poate procura. Și am ținut legătura telefonic cu firma de medicamente din Hamburg, care avea filiale în 180 de țări. Ei produceau substanța activă și pentru fabricile de medicamente din România. Țin minte că îmi ofereau 50 de mărci pe gramul de venin de viespe...

Acum, eu l-am întâlnit pe ucraineanul ăsta printr-un prieten... Ucraineanul mi-a adus o probă. Cei din Germania m-au avertizat: „Vezi că piața e plină de marfă din Est de proastă calitate. Și noi nu o luăm. Trebuie ca marfa pe care ne-o aduci

să aibă un certificat de calitate." Eu îi spun tipului: „Iuri, te rog frumos, adu-mi certificat de calitate, nu știu ce". Și el: „Nicio problemă" și s-a dus la Apimondia... mierea, propolisul erau de la Apimondia... și a venit cu un certificat care bănuiesc că l-a luat cu șpagă. Eu am trimis acest certificat prin fax, ăia au spus că e OK, dar să fie marfa asta. Eu am luat de la Iuri marfa, m-am dus în Hamburg, ăia au testat-o și mi-au spus că era din aia proastă, de care mi-au zis să nu le aduc... Probabil că ucraineanul obținuse certificatul de calitate ducând la probă marfă bună, știi... Și mie mi-a vândut apoi o marfă proastă. Și așa am avut căderea. Că mă întrebai cum m-am apucat de droguri... Investisem 4 500 de dolari, că nu erau euro atunci. Plus drumul, cazarea la hotel, că am stat trei zile acolo... Când m-am întors, nu l-am mai găsit pe ucrainean.

Asta v-a demoralizat...

Asta și nu numai... Tipii ar fi vrut să cumpere de la noi uree, cu vagoanele. Adică, urma, dacă afacerea asta cu ei îmi ieșea, urma să ne dezvoltăm și ei îmi promiseră că o să vin să vorbesc la Iași, la Cluj... ceea ce m-ar fi săltat.

Ați fi intrat în industria farmaceutică, în industria medicamentelor...

Ar fi fost comerț la un nivel mare. Pe sume uriașe. Eu fiind foarte tânăr, aveam 24 de ani. Deja începusem să-mi fac planuri. Deja pentru mine magazinele nici nu mai contau. Și apoi este șocul pe care l-am avut. Înțelegi... era prima oară când nu reușeam să fac ce mi-am propus. Și am venit cu moralul căzut. Când am ajuns aici, eram foarte supărat și prietenii mei de bani gata m-au întrebat de ce sunt supărat. Le-am povestit și ei mi-au spus: „Lasă, uite, ia o țigară".

Țigară de...

Țigară de heroină. Nu era nici măcar de marijuana. Până atunci, nu fumasem decât țigări normale. Nu știam ce efect are... nu exista informație la acea vreme. Eu știam așa, că heroina e un praf alb care se topește și se injectează. Și m-am gândit:

ce poate să-mi facă un praf băgat într-o țigară. Exact aici era lipsa de informație... iar efectul a fost de liniștire, de calmare și de transă... de dus în altă lume. Am continuat să fac asta... Starea de bine pe care mi-a dat-o m-a făcut să fumez și mâine, și poimâine.

Când v-ați dat seama că ați devenit dependent?

În două luni. Dar de ce? Dependența se instalează și după o săptămână, poate și de la prima țigară. Eu mi-am dat seama atunci, pentru că două luni am consumat zi de zi, că mă întâlneam cu ei.

Să înțelegem că din '91-'94 vă întâlneați în weekend sau seara cu acești băieți de bani gata?

Exact. Ieșeam în cluburi de fițe. Și eu mă simțeam bine, că eram în grupul lor. Mașini scumpe, haine la modă...

Erați căsătorit...

Da, eram căsătorit, aveam doi copii.

Primul în 1991...

Și al doilea în 1994. Era al doilea copil, care s-a născut în acel an înainte să mă apuc de droguri.

Așadar în '94 ați avut această neșansă de a-l cunoaște pe Iuri și de a aluneca în acest necaz... Și după prima țigară, la două luni, ați realizat că sunteți dependent...

Am plecat din București, neștiind că sunt dependent. Nu am luat cu mine praful. Am plecat la pescuit cu Gâză, cu vechii prieteni, cei din copilărie. Undeva pe la Târgoviște... era perioada când eu oscilam între gașca veche și gașca nouă a băieților de bani gata. Urma să stăm vreo trei zile acolo, cu cortul. În prima zi, după prânz, am constatat că începe: mă durea capul foarte tare, aveam frisoane... am crezut că am făcut insolație, că am stat în soare... dar nu bătuse chiar așa soarele. Și aveam și o stare de nervozitate accentuată. Nu mai aveam răbdare, dădeam cu undița în mal, am început să mă ciondănesc cu

prietenii. Nu știam că de fapt alea erau simptomele sevrajului. Seara am spus: „Mi-e rău, merg acasă", dar nu știam că mi-era rău pentru că nu fumam țigara respectivă. „Mergem acasă, dacă ți-e rău." Acasă, mi-a trecut un gând... Mă duc la tipul ăsta cu care fumam și îmi face o țigară. O fumez, și în zece minute am constatat că mă simțeam foarte bine, nu mai aveam nimic. Atunci, l-am rugat să-mi dea un pliculeț, am plecat acasă, am plătit, că doar primele două țigări au fost cadouri și după aia am stat acasă intenționat fără să fumez, să văd dacă ajung din nou la starea la care ajunsesem pe baltă. Și s-a repetat. Și mi-am dat seama că sunt dependent.

Ați constatat că sunteți dependent... dar aveați o afacere cu patru chioșcuri, aveați aproape 20 de angajați și o soție cu doi copii...

Nu realizam. Din momentul în care am început să consum cu regularitate, nu m-au mai interesat nici afacerile. L-am lăsat pe asociatul meu să se ocupe. El nu aflase încă și mă tot întreba ce-i cu mine. Până într-o zi, când i-am spus: „Uite ce se întâmplă, mă droghez". Și atunci ne-am și despărțit. Între timp, și soția a băgat divorț, când a aflat că sunt dependent.

Nu v-a acordat nicio șansă de reabilitare?

Ba da. A încercat. Aveam casă în spate la Coca-Cola, m-am încuiat în casă. Și m-a găsit fratele meu leșinat... sevrajul se accentuase. Drogurile puseseră gheara pe mine. S-a speriat și m-a dus la urgență. Pe atunci nu exista niciun centru de dezintoxicare...

După ce m-am drogat, am pierdut tot: familie, afacere, casa... Mi-am vândut casa, camionul de 14 tone pe care îl cumpărasem din Germania ca să-mi fac firmă de transporturi de marfă... căram apă minerală de la Biborțeni cu acest camion, iar asta era afacerea mea separată de asociatul meu. Dar deja mă apucasem de droguri. Și stăteam așa, cu punga de bani la cap și cu punga de droguri. Și nu am mai avut niciun contact cu oamenii... nu mă mai interesa nimic. Și am pierdut tot. Soția a divorțat și a plecat cu copiii. Casa am vândut-o. Ea nu a avut nicio pretenție, că îmi cumpărasem casa înainte de căsătorie.

Bine, i-am dat tot ce era în ea, nu mă mai interesa. Am vândut casa, camionul și am început să vând magazinele. Am renunțat mai întâi la cel cu chirie. Am vândut apoi baraca, cu tot cu dozator, cu vreo 12 000 de dolari. Asociatul meu Gâză a luat magazinul din una dintre cele două scări de bloc și, când am văzut că totul se duce de râpă, am avut o discuție cu părinții și le-am spus: „Luați voi magazinul din ultima scară și aveți grijă de copiii mei, să-i întrețineți". Și ei erau, săracii, strungari, oameni veniți de la țară, și au făcut comerț. Nu numai că s-au ocupat, dar au recuperat încă un magazin pe care eu îl pierdusem, adică și cealaltă scară. Și asta a fost salvarea familiei...

Dar, într-un fel, dumneavoastră din punct de vedere material v-ați întors la situația dramatică din copilărie...

Chiar mai rău. Am dormit pe stradă, vreo cinci luni. Am furat din casă de la ai mei: aurul, banii, tot. Tata m-a alungat afară din casă. Am avut în șapte ani peste 30 de încercări de a mă lăsa de droguri. Și de șase ori am fost internat la dezintoxicare. Doctorii consideră că ești în pericol cinci ani după ce ai renunțat la droguri. Eu fac 12 ani anul ăsta de când m-am lăsat.

Până la urmă ați reușit să renunțați definitiv la droguri...

Da... Frații și familia au deținut în tot acest timp cele două magazine. Când m-am lăsat, ei m-au reprimit cu brațele deschise, ca pe fiul risipitor. Pentru că atunci când le-am lăsat magazinul, ei mi-au spus așa: „Dacă vreodată te vei lăsa de droguri, afacerea îți va reveni. Tu lasă-te de droguri și noi ne retragem, iar tu vei prelua afacerea în continuare!" Lucru care s-a și întâmplat. Nu din prima, că n-au avut ei încredere așa. M-au supravegheat... Se temeau că oricând pot avea o recădere. Și au fost precauți. Dar eu i-am asigurat că am fost în iad, am revenit din iad și nu vreau să mă mai întorc acolo. Dar nu puteau avea încredere totală. Și m-au monitorizat vreo doi ani.

Între timp, ceva tensiuni apăreau, pentru că eu nu produceam nimic. Stăteam, la vârsta pe care o aveam, pe spinarea părinților, pentru că ei munceau. Nu mi-au dat afacerea pe mână, chiar dacă îi mai ajutam la magazin. Și frații mei erau

acum implicați: unul la un magazin, celălalt la alt magazin. Și nu puteam să-i exclud doar pentru că am venit eu. În afară de asta, ambiția mea era să fac altceva. Asta a fost în 2000, după ce m-am lăsat de droguri. Între magazinele fraților mei, la mijloc mai era un magazin pe care l-am cumpărat eu.

Cu ce bani?

M-am împrumutat. De la un cămătar. (*Râde.*) Căruia i-am dat banii, bineînțeles. L-am luat oricum ieftin, cu vreo 1 200 de dolari. De fapt, nu l-am cumpărat propriu-zis, ci omul mi-a cedat contractul de închiriere. Magazinul fiind în mijloc nu puteam să le fac concurență lui mama și fraților mei. Și mi-a venit ideea: ce lipsește pe stradă? Aprozar! Și am deschis un aprozar. Și era foarte mișto, că eram trei frați, fiecare cu scara lui. Seara la ora zece, ieșeam în stradă, pentru că scările sunt apropiate, și care vedea primul că e zece, ieșea și fluiera. Și făceam semn: închiderea! Și ne întâlneam toți frații și ciuguleam o bere și lucrurile redeveniseră frumoase. Dar nu era ceea ce voiam eu. Știi, când ai fost așa, undeva sus, pe cai mari, să te vezi așa, la cărat saci de cartofi, pune-i pe cântar... e adevărat că era magazinul meu, dar parcă nu era ce voiam eu. Și până la urmă, nu am rezistat cu aprozarul decât vreo doi ani. Și l-am vândut, să pot da banii înapoi la cămătari, dar și pentru că nu eram mulțumit cu ceea ce făceam.

Norocul meu a fost că într-o seară mă uitam la o emisiune. *Trenul vieții*, așa se numea. Cu Liana Stanciu. Și cu procurorul general, cu cei de la Antidrog... Și discutau ei acolo: ce facem noi pentru drogați, cum îi ajutăm să se integreze pe foștii drogați. Eu crăpam de ciudă, pentru că, cât timp m-am drogat și am bătut eu pe la ușile lor... Și am prins linia telefonică liberă și am intrat în direct cu ei. Și eram supărat, și când am început să le zic câteva, într-un limbaj decent, dar foarte acid... tipei îi convenea pentru audiență și mă întărâta, și m-a ținut și mult la telefon, și m-a lăsat să spun multe lucruri. Ăștia începuseră să se bâlbâie. Eu i-am întrebat de ce mă mai terorizează și acum, că m-am lăsat. Și în timp ce ăia se bâlbâiau și spuneau: „veniți mâine pe la noi să stăm de vorbă", nu știu ce, o tipă care era

secretar general la un ziar de scandal se uita la emisiune. Și i-a plăcut de mine. „Ăsta-i bun că e scandalagiu." (*Râde.*) Plus că redactorul care se ocupa de pagina antidrog a lor plecase. Mă sună, la zece minute, producătorul de la Televiziune: „George, ai vrea să te angajezi la un ziar? M-a sunat cineva în emisie și vrea numărul tău." Mă gândeam că mă puneau să-mi scriu povestea vieții... Pentru 100 000... „Lăsați-mă în pace!" Și am închis telefonul. Mă sună înapoi: „Nu, nu, ai înțeles greșit! Vrea să te angajeze!" (*Râde.*) I-am dat telefonul și m-a sunat. Și m-a întrebat: „Poți să scrii un material până mâine dimineață despre ce ai discutat în seara asta?" Floare la ureche: i-am scris două materiale, nu unul! Și am mers la redacție, l-a citit, l-a dat la patron și m-au chemat în birou și mi-au zis așa: „Bine ai venit în colectiv! Făceți-i legitimație domnului Mocanu și făceți-i cunoștință cu restul colegilor."

Intrând în presă, ce ați făcut cu afacerile?

Am intrat în presă pentru că a fost o mare plăcere de-a mea să mă apuc de ei, exact ce îmi convenea. Pentru că, după atâția ani, aveam posibilitatea să dau cu pixul în ei. Eu nu am făcut politică la ziar, mai scriam la pagina de Investigație când lipsea câte un coleg. Eu aveam pagina Antidrog. Culmea, era pagina 13! (*Râde.*) Ce făceam? Mergeam la centrele de dezintoxicare și făceam anchete.

Între timp, devenisem și secretar general la o asociație, Asociația Română Antidrog, ARA. M-au pus consilier la Federația Română Antidrog, unde erau mai multe ONG-uri implicate, și am consiliat peste o sută de persoane, pe care le-am internat. Din păcate, numai patru s-au lăsat pe bune. Au familii acum, copii, locuri de muncă bine plătite. Apoi am intrat voluntar și la Agenția Națională Antidrog, care este o agenție a statului.

Așa au început să mă cheme și ca ziarist, și ca membru ANA, și ca secretar general ARA la emisiuni, la simpozioane... pentru a le împărtăși din experiența mea și pentru a-i ajuta și pe alții. Am devenit prieten al generalului Pavel Abraham și la toate evenimentele ANA eram invitat de onoare. Și la emisiuni mă întrebau dacă să-mi pună bandă neagră pe ochi, pe față. Și eu îi

întrebam: „De ce? Aș fi acceptat să nu fiu văzut dacă mă drogam. Dar eu m-am lăsat acum. Eu vreau să apar așa cum sunt. Nu mă feresc. Ce am făcut voi spune! Și sunt un exemplu bun în momentul ăsta. Lumea trebuie să mă vadă așa cum sunt. Nu am făcut nimănui rău, decât mie și familiei mele. Nu am dat în cap, nu am vândut nimănui droguri!"

Și mi-am împărtășit experiența combinat și cu aciditatea, de care îți spuneam, față de anumite instituții și față de anumite persoane din instituții, care nu-și făceau treaba. Unii m-au îndrăgit, dar mi-am făcut și dușmani. Mă amenințau că mă dau în judecată. Dar eu nu spuneam prostii, mă informam întotdeauna din trei surse și le trânteam în față dosarul: „Pe ce bază mă dai în judecată?" Și așa am devenit prieten cu directorii de la dezintoxicare... la început i-am atacat și apoi mă invitau să-mi arate cum au modernizat și au îmbunătățit...

Am stat în presă cam un an și jumătate. 2004-2005. Și atâta vreme cât am fost lăsat să-mi scriu materialele și n-am fost cenzurat... pentru că le-am spus, nu m-am angajat cu pile, nu m-am angajat pentru că sunt vreun mare ziarist... dar am niște principii. Pentru că, după ce m-am lăsat de droguri, mi-am spus că vreau să mă țin de aceste principii: să nu-mi mai încalc cuvântul, să fiu cinstit și corect cu toată lumea etc. etc. Și printre altele nu vreau să vă băgați peste articolele mele sub nicio formă!

Înțeleg că ați plecat de la ziar pentru că au început să se amestece în conținutul articolelor... ce a urmat apoi?

Unuia dintre prietenii mei, un fost partener de afaceri, prieten cu Gâză, îi spusesem după ce m-am lăsat de droguri: „Ajută-mă și pe mine să încep o afacere mai măricică. Nu vreau să rămân în aprozar, în magazin." Și el, ca și părinții mei, nu avea încredere. Și după șapte ani după ce m-am lăsat... că medical după cinci ani fără droguri ai scăpat de dependență... mă pomenesc că mă invită în oraș la o cârciumă să-mi spună: „Dacă ai avea 100 000 de euro ce ai face cu ei?" Și m-am blocat. I-am spus: „Nu știu". „Ai două săptămâni să te gândești ce ai face, pentru că eu te-aș putea ajuta să faci rost de cei 100 000 de

euro." Am plecat de acolo bulversat. Întâlnindu-mă apoi cu prietenii pe stradă, îi întrebam ce ar face dacă ar avea 100 000 de euro. Ăia râdeau și mă întrebau: „Ce ai făcut, ai dat în cap?" Și-mi notam tot ce spuneau băieții: ăla gogoșărie, ăla covrigărie... pentru că ăla mi-a spus: „Vii cu 30 de idei și, dacă eu constat că una din ele e bună, pe aia ne axăm". Tipul care a fost asociat cu mine la magazin îmi zice: „Îți aduci aminte când mergeam în Turcia, pe malul Bosforului era plin de terenuri de fotbal, cu gazon sintetic, artificial?" Și mi-am notat-o.

M-am întâlnit peste două săptămâni cu tipul. Și i-am prezentat lista. Eu voiam să mă axez oricum pe asta cu fotbalul. Dar l-am lăsat pe el, să văd ce alege. Și a arătat-o exact pe aia cu degetul: „Asta este!" „OK. Și?" „Acum te duci și faci un studiu de piață: vezi ce terenuri de fotbal sunt și le urmărești la diverse ore, vezi tarife, vezi clienți... e treaba ta." Și am început să alerg. „Da, am văzut, afacerea merge. Acum ce facem?" „Te duci să identifici terenul unde să faci gazonul de fotbal, nu?" Am încercat la Turbo Mecanica, am încercat și-n alte părți... și am mers apoi în Militari, să fiu aproape de casă. Și am găsit terenul respectiv în curtea unui liceu... unde mi-am rupt piciorul și acolo am avut și casa, lângă Coca-Cola. Ca să vezi că nimic nu e întâmplător... Asta era prin 2008.

Dar între 2005, după ce ați ieșit din presă, și până în 2008 când ați luat terenul, ce ați făcut?

Înapoi la magazine și cu Agenția Antidrog, ce mai alergam!

Și banii pentru terenuri de unde i-ați luat? V-a ajutat prietenul cu 100 000 de euro?

El nu mi-a dat niciun ban atunci. Dar m-a ajutat cu birocrația, să-mi fac împrumutul. El făcuse un credit și m-a învățat cum să fac împrumutul. Ulterior a investit și el aproape 100 000 de euro în această afacere. Acum suntem asociați 50-50%.

Tipul avea vreo cinci saloane de înfrumusețare. Avea bani. Și mi-a făcut socoteala așa: un singur teren te costa 40 000 de euro. Eu am făcut creditul exact când era *boom*-ul imobiliar. Prețul terenului era foarte sus, materialele foarte scumpe. În

2007-2008, înainte de criză... Și am vorbit cu directorul liceului care a fost imediat de acord, mai ales că îl cunoștea pe un amic de-al meu, așa că am intrat mult mai ușor în vorbă. Directorul și-a dat seama că fac un lucru bun pentru liceu... Directorul nu mi-a cerut șpagă, doar m-a întrebat ce preț ofer, pentru că mai avea o cerere. Și așa am închiriat terenul de la liceu și am reamenajat fostul teren de fotbal al liceului. Cu un credit de la bancă...

Dar cum ați fost creditat?

Am făcut creditul pe firma pe care aveam magazinele. Pe firma pe care părinții mi-au dat-o înapoi prin 2006, după ce am terminat cu ziarul. În 2006 mi-au cedat înapoi firma pe numele meu. Atunci s-au convins și ei că sunt OK, au văzut că nu m-am reapucat de droguri atâția ani, că sunt băgat în seamă de... atunci s-au retras, s-au mutat la țară și mi-au dat și apartamentul lor.

Ce s-a întâmplat cu magazinele din scările de bloc?

Nu mi-a mai prelungit contractele de închiriere asociația de proprietari. De fapt, locatarii, peste 70% dintre ei, au fost de acord... dar așa este legea, trebuie să ai acordul celor de deasupra, celor din stânga, celor din dreapta. Și ei nu au mai vrut. Oricum ar fi câștigat toți locatarii de pe urma mea. Magazinașul ajunsese un fel de afacere de familie în care aș fi putut să o las pe soția mea.

Care soție, că erați divorțat...

M-am recăsătorit cu o altă femeie. Și am un copil cu ea. Un copil de zece ani. După ce m-am lăsat de droguri, am făcut copilul și m-am mutat împreună cu ea. Sunt cu ea de peste zece ani, de când m-am lăsat de droguri. Ne-am căsătorit recent.

Până la urmă, cei 100 000 pentru terenuri i-ați împrumutat de la bancă...

Exact. Și nu mi-au ajuns să termin de amenajat terenurile și am mai făcut și un leasing. 80 000 de euro au fost băgați în

pământ. Dar nu e atât de simplu. Lumea vede doar niște garduri și niște stâlpi de nocturnă. Dar infrastructura te rupe la bani. Betonul era 25 de milioane o cifă și am băgat 62 de cife de beton. Amenajarea terenului în sine, că am băgat buldozere, pentru că era o groapă de gunoi acolo... Am reușit până la urmă să amenajez terenurile liceului. Acum le dau elevilor ore de sport gratis. Elevii pot să se joace pe aceste terenuri de fotbal, baschet și tenis de dimineață până în orele 16:00. Mai iau și bani de la mine pentru chirie și cu banii respectivi școala mai poate face ceva. Acum toți copiii din cartier fac sport și se joacă gratis la mine pe terenuri... Țin minte că eu în copilărie am fost foarte amărât și când îmi sărea mingea la baba în grădină, îmi băga cuțitul în minge... la mine vreau să vină să joace toți copiii, gratis.

Descurcăreții

CĂTĂLINA HOPÂRTEANU

„Dar nu pot să zic că am dus-o rău... Dacă aveam câteva pachete de BT sau mai ales de Kent, le luam de la bișnițari de la Piața Unirii, mă descurcam..."

Nume: Minel Chirilă
Data nașterii: 1942
Locul nașterii: comuna Pietroșani, jud. Teleorman
Stare civilă: căsătorit
Ocupații anterioare: muncitor pe șantier, șofer de transport marfă și aprovizionare
Statut actual: pensionar

M-am născut în comuna Pietroșani, județul Teleorman, da, Teleorman era atunci, în anul 1942. Părinții își lucrau singuri pământul. Se muncea mult... într-adevăr munceau mult părinții. Eu mergeam cu ei la câmp vara, când nu era școală, în vacanță. Dimineața, câteodată, mă duceam cu animalele la păscut, le dădeam să mănânce; părinții săpau. Îmi vine și acum în minte mămăliga moale pe care o făcea tata și butoaiele cu apă clocită de soare. Veneam acasă seara, obosiți, tăia mama repede o găină și o pârlea la foc. Făcea mămăligă și mujdei de usturoi și întingeam toți în strachina cea mare. Pentru că trăia bunicu', el alegea bucatele mai bune, iar nouă ne lăsa ce rămânea. Așa era pe vremea aia, aveam respect pentru bătrâni. Când ne făcea mama orșag, moșu' toca ardei iute și punea în el. Întingeam cu toții acolo, și eu și sora mea mai mică, în compotul ăla iute.

Bătrânul era tare zgârcit, când eram foarte mic o alunga pe mama de acasă, ca să-i mai dea ta-su pământ. Eu rămâneam singur în poartă și plângeam, mama nu putea să mă ia acasă,

nu o primeau cu un copil mic. Săraca mama ne făcea pe ascuns de el scoverzi și alte dulciuri. Ne punea să stăm la colț, să vedem dacă vine, să o anunțăm, că, dacă o prindea, ne bătea pe toți.

Așa era felul lui, mereu să strângă și să tot strângă. Îmi amintesc că avea un cufăr cu bani și, când au anunțat că nu mai au valoare și că să cumpărăm ceva pe ei cât mai repede, el nu a crezut și i-a ținut acolo. N-am mai avut ce face cu ei... Atât de zgârcit era, încât s-a îmbolnăvit și a căzut definitiv la pat când tata i-a luat banii din cana în care îi ținea mereu, și de unde-i număra în fiecare zi, și a cumpărat materiale ca să facă altă casă. Casa bătrânească era deja prea veche, dar el nu înțelegea sau poate nu-i păsa.

Rău a făcut și tata că a demolat casa înainte să o termine pe cea nouă, căci s-a făcut colectivizarea și n-au mai avut bani să o termine. Bine, pe atunci nu era ca acum. Casa te ajutau vecinii să o ridici, îți trebuiau doar materiale, adică chirpici. Cum în stradă nu puteau să rămână, au economisit bani, au mâncat numai mămăligă cu ceapă și așa nu i-a apucat iarna fără acoperiș. Au fost atât de săraci în perioada aia, încât de Paște, pentru că nu au avut bani să-i cumpere rochie sor'mi, mama și-a tăiat rochia de mireasă și a vopsit-o și i-a făcut rochie, că așa era tradiția de Paști, să iei haine noi la copii. Mergeam toți, cu părinții, cu vecinii la biserică de Înviere și stam toată slujba și dimineața iar plecam la biserică. Mama cu toate femeile erau de mult duse la cimitir să împartă, până să răsară soarele, nici nu aveam voie să mâncăm până nu împărțeau. Și după ce veneam acasă, ne spălam pe ochi cu apă în care pusese mămica un ou roșu și un ban de argint, ca să fim sănătoși și roșii în obraji tot anul. Ouăle nu se făceau ca acum, ci doar roșii, se vopseau cu vopsea pentru lână, știu că mămica mai punea și frunze de ceapă, ca să facă mai multe nuanțe. Eram simpli, dar fericiți în felul nostru...

Greu cum era, dar era pământul nostru... A fost bine până a început să facă colectivizarea. Când a început colectivizarea, eu am plecat la Școala de Construcții și părinții erau fugăriți de securiști, de oamenii din sat, oamenii partidului comunist, ca

să se înscrie în colectiv. Cine erau comuniștii? Erau oamenii din sat: primarul, polițaiul, milițianul, din ăștia care au fost secretari de partid, ăștia erau în sat atunci. Și atuncea am zis: „Tată, decât să te bată, să te omoare, înscrie-te în colectiv". Și s-a înscris în colectiv, dar a fost un chin pentru ei, pentru că s-au înscris în colectiv și au fost nevoiți să lucreze cot la cot cu cei care nu aveau bou, n-aveau car, n-aveau nimic, niște derbedei erau. Au început să râdă de ei, uitaseră cât i-au ajutat, cât grâu și mălai le-au dat când plângeau că nu au ce să dea de mâncare la copii. Tata se îmbolnăvise de oful pământului și atuncea a trebuit să se mute la noi, la Constanța. Și-au vândut casa de la țară și și-au luat în orașul Constanța o altă casă, cu curticică, și au rămas să ne crească copiii mie și sor'mi.

Revenind la copilăria mea, să-ți zic când m-au dat la școală. La vârsta de șase ani, părinții m-au dat la școală, tot în comuna Pietroșani. Am făcut șapte clase în comuna Pietroșani. Au fost șapte ani foarte frumoși, într-adevăr foarte frumoși... După primul an de școală, după clasa întâia, în perioada de vară, de vacanță, care aveam trei luni de zile, așa era atunci, se făceau tabere de pionieri. Mergeam cu profesorii la pădure, la pescuit, făceam foc de tabără, dar acolo în comună n-aveam posibilitate să plec mai departe. Trei luni de zile într-adevăr era o perioadă bună în taberele școlare, dar pe plan local. Când nu mă duceam în tabără sau când nu mergeam la adunările astea pionierești, mă duceam la pescuit. Dimineața luam undița și mergeam împreună cu alți băieți la baltă, cu două undiți mici prindeam trei-patru kilograme de pește micuț și mă duceam acasă. Mama de bucurie făcea un borș de pește și saramură de pește și întingeam toți acolo și eu eram mândru de ce prinsesem. Deși era peștele micuț, într-adevăr era bun.

Și sărbătorile erau altfel pe atunci, mergeam cu colindul de cu noaptea, de fapt ăia mai mari plecau primii, imediat după 12 noaptea, iar noi, prichindeii, când se mai lumina. De obicei ne însoțea un om mai mare, căruia îi ziceam „măgarul", da, când ne întreba gazda câți suntem îi ziceam câți eram, plus măgarul. Știu că odată am plecat eu cu un văr imediat după 12 noaptea,

și ne-a zis bunicul lui să mai așteptăm că sunt sânziene pe uliță, dar nu l-am crezut. Și am mers noi vreo trei case, și când am văzut pe gard la un alt unchi cum un om în alb se plimba, am fugit de am rupt pământul și am urlat până a ieșit bunicul lu' văr'miu și nu ne-a mai trebuit colindat în noaptea aia. Altă dată, am plecat cu băieții la colindat și ne-am oprit și la casa preotului satului, cu gândul că ne-o da popa multe nuci și colaci. Și ne-a dat preoteasa într-o traistă niște felii de mămăligă prăjită și ne-a zis că sunt biscuiți populari. Am venit acasă și m-am plâns la mămica, care credincioasă cum era, mi-a zis că fac păcate dacă vorbesc de rău pe preot. Așa copilărie frumoasă am avut.

Iarna, părinții stăteau prin curte și făceau treburi de-ale casei, râneau la porci, dădeau de mâncare la restul animalelor, femeile stăteau în casă și țeseau, de cu noaptea, la lampă... Erau niște ierni geroase, cu zăpadă cât casa. Ne făcea tătucu' tunel prin zăpadă de acasă până la școală, el cu alți oameni luau lopețile și dădeau zăpada din drumul nostru. Ne făcea în curte derdeluș, strângea toată zăpada într-un loc, făcea o grămadă de aproape doi metri și pe o parte turna apă peste zăpada nivelată, iar pe aialaltă parte ne făcea ca niște scărițe, ne urcam cu sania pe acolo și ne dădeam pe aialaltă parte înghețată.

Vara, părinții plecau la câmp și ne lăsau singuri și noi mai făceam câte o nebunie, mai spărgeam câte un geam, mai furam pere din pomul vecinilor, dacă eram singuri... dacă eram copii... Și când se întorceau seara de la câmp, obosiți, munciți, ne certau, dar nu aveau inimă să ne bată. Într-adevăr era viața de țară, dar nu ne îmbolnăveam ca acuma, nu, boala nu se lipea de noi și umblam prin praf, desculți... și mâncam fructe nespălate... păi, cine să ne facă nouă mâncare ziua?! Mâncam fructe nespălate și nu ne îmbolnăveam, acuma cum mănânci numai mâncăruri speciale, și faci o boală păcătoasă de vorbești singur. Atunci ne trezeam de la unu noaptea și plecam la câmp cu părinții și mergeam cu carul cu boi o oră, două, până ajungeam la câmp, acolo, la locul respectiv. Spre ziuă, punea tata boii la raniță și brăzda printre porumb, rupea pământu'. Da... că la porumb așa este, rupea pământul, îl afâna. După care venea

tata și zicea: „Gata?" „Gata!" „Hai, ia și tu sapa în mână." Și mă punea tata să sap și luam un rând eu, unu mama, unu el... și, când îl mai ajungeam din urmă, îmi zicea: „Hai, du-te mai 'nainte, mai treci, că mai sunt două cuiburi încolo". La ora zece-unșpe, mergeam la masă, ne odihneam, mai munceam puțin după-amiază, mai săpam, mai mult ei, că eu eram copil. Seara mergeam acasă obosiți, în schimb eram mulțumiți că nu ne bătea nimeni la cap. Era ogorul tău, era curtea ta... până a venit perioada colectivizării... atunci a venit greul, când a început să fugă după oameni ca să-i bage în colectiv. Atunci a fost greu, dar acolo eu nu prea am mai prins, am plecat la oraș și nu prea mai aveam treabă cu ei.

Da, am plecat la Școala de Construcții în județul Giurgiu. Dar înainte de a merge la școala profesională din Giurgiu, am avut dosar făcut pentru Uzinele Semănătoarea din București. La uzinele astea nu se putea intra de la țară decât prin intervenții: cu cadouri, cu bani pe care să le dai la niște oameni bine puși sus. Ca să te poți înscrie la Semănătoarea atunci, trebuia să dai un porc, să duci damigenele cu vin la București lu' boieru', așa-i ziceau lu' nenea ăla care îi înscria la Semănătoarea, maistru, ce era acolo, nu știu. În toamnă îi creșteau părinții câte un porc, un vițel, damigene cu vin, curcanu'... Bine, era, avea omul în curte, avea de toate, dar trebuia să știi cui să-i dai și cum să-i dai, dacă nu știai... Așa... nu am putut intra acolo și am rămas la Giurgiu, la Școala de Construcții.

Dar de ce nu ați intrat până la urmă?

Păi, eram fiu de chiabur, da, părinții mei aveau mult pământ pentru zona aia, cam 20 de pogoane în Câmpia Burnazului, unde era cel mai productiv pământ. Și le-am dat dosarul cu un vițel tăiat de tăticu' și cu trei damigene cu vin la niște unchi din sat care îl cunoșteau pe maistrul de la uzine și care își trimiteau și ei copiii tot acolo. Când m-am dus acolo, nu m-am găsit pe nicio listă, m-am întors în sat și i-am întrebat pe unchi ce au făcut cu dosarul meu. Mi-au zis că ei habar n-au, că pe copiii lor i-a primit la examen. De abia mult mai târziu am aflat adevărul: fiii de chiaburi nu erau acceptați de comuniști la școală.

Nu am vrut să mai plec nicăieri, am plâns o zi întreagă și le-am spus lu' mămica și lu' tătucu că eu rămân la țară. A încercat tătucu să mă convingă să plec, să îmi fac un rost în viață, dar eu nu și nu, plângeam și îmi juram că nu o să mă mai încred în oameni cât oi trăi. Dacă a văzut el că nu înțeleg cu vorba bună, mi-a tras o mamă de bătaie și mi-a pus valiza pe prispă și m-a trimis la Giurgiu să învăț. Pe săraca mămica o înăbușise plânsu', dar nu avea ce-mi face. Într-adevăr, avea dreptate tătucul...

M-am dus la școala profesională din Giurgiu. Am făcut doi ani de construcții. Offf, a fost ca un chin pentru mine. Nu mi-a plăcut niciodată meseria asta, în schimb profesorii erau oameni disciplinați, oameni cu carte, care nu-ți cereau bani, oameni care te educau, nu te băteau și te făceau să înveți carte. Pe când, în vremea de astăzi, am văzut și la copiii mei că profesorii cam nu prea vin la ore, vor să faci meditații ca să-și ia bani și atunci nici elevului nu-i mai place școala. Exista respect pe atunci... era să mă bată mama odată, că a aflat ea din sat că mi-am bătut eu joc de o fată... fata aia era prietena mea, cum eram pe atunci tinerii, ne vizitam și de-abia ne pupam ușor pe buze. Și mama a venit acasă foc și pară, că i-a zis ei o țață pe uliță că i-am desfeciorit fata lu' Chelu... și i-am explicat... „Mă, mămică, cum să fac eu așa ceva, să te fac pe mata de râsul satului." Și am fost acasă la mama fetei și i-a zis și aia că sunt doar răutăți, că eu sunt băiat cuminte și respectuos. Dacă aș fi fost necuviincios, trebuia s-o iau de nevastă...

Așa... păi, noi, când eram în primii șapte ani de școală, aveam uniformă, eram pionieri, aveam cravată la gât. În zilele de sărbătoare, de ziua națională, ne făcea pionieri, eram mândri când ne dădeau insigne de fruntași. Chiar și când am mers la școala profesională la Giurgiu, aveam uniforme de la școală, ne dădeau costume de la școală, nu ca acum. Nu aveam voie să venim îmbrăcați cum vrem. Vai de capul nostru dacă nu aveam matricola la mână. Fiecare școală avea uniforma ei pe vremea aia, scria pe mână așa: „Construcții". Dacă făceam vreo prostie sau dacă chiuleam, știau unde să se ducă să ne pârască. Ne pedepseau aspru, chiar ne exmatriculau pe trei zile.

Făceam multă practică, nu ca acum. Mergeam pe șantiere în practică... După ce terminam anul școlar, ne trimiteau pe șantier trei luni de zile, două luni, cât eram programați. Și lucram la tâmplărie, la tencuieli, la lopată, cum era în ziua respectivă. Și... după un an jumate, au început să ne și plătească, dar nu salariu mare, că atunci aveai 7-800 de lei.

Am lucrat pe șantier la Urziceni, în parc. La toate locuințele din parc de acolo noi am lucrat, așa... s-a lucrat la ele în perioada în care eram eu acolo, după care m-au trimis la un siloz și am lucrat și acolo o perioadă, după care am fost nevoit să mă înscriu la școala de șoferi din București. Am fost nevoit să plec, pentru că nu mi-au plăcut construcțiile, era muncă grea, munceam în frig sau dogoriți de soare, dormeam în barăci și ne spălam pe unde apucam.

Am făcut șase luni de școală de șoferi la București, în anul 1960-1961, că era jumate-jumate. În perioada aia am stat la un unchi din partea lu' mama, de fapt era verișoara lu' mama. Am stat la ei patru luni, poate cinci, cam așa ceva am stat și am dus o viață foarte chinuită la ei. El era un om rău, banii îi bea, nu-i aducea acasă. Eu cu ei eram cinci persoane și se chinuia mătușa cu mâncărica să ne facă săraca ce putea, se descurca greu... Până la urmă, în ultima lună, am zis: „Mătușă, eu plec, nu mai stau". Și ultima lună am dormit la un alt unchi, dormeam la centrala termică, într-un pat acolo, mâncam din borcan mâncare trimisă de-acasă de la mama. Și umblam toată ziua prin București, mă uitam la semnele de circulație... da, ziua umblam prin București ca să văd semnele de circulație, ca să pot să știu la examen. Câteodată, pe unde colindam eu, mă mai striga câte o femeie: „Băiatu', vino să mă ajuți să bat și eu covorul!" Și băteam covorul femeii și îmi da... cât îmi da ea atuncea... Și așa umblam toată ziua prin București și veneam seara și dormeam acolo la centrala termică unde lucra unchi'miu ăsta. Și atuncea, ca și acuma, care zicea că e om de oraș nu dădea doi bani pe tine. Unchi'miu avea trei camere sus în bloc și pe mine mă punea să dorm la centrală, că zicea că sunt de la țară. Dar, ca să faci o treabă, trebuie să faci sacrificii.

După alea șase luni, m-am angajat la Institutul de Geofizică de la Mihăilești, ca șofer. Eram tânăr și munceam mult ca să-mi câștig pâinea. Pe acasă, de-abia apucam să trec în concediu. Uneori, când aveam drumuri prin apropiere, mergeam în sat să-mi văd părinții și sora. Nu era ca acum, munceam mult, dar nu era unu care să nu aibă de muncă. Ne obliga Ceaușescu pe toți să muncim, ne lua de pe stradă cu forța. Aveai un loc de muncă, dacă nu aveai, îți găseau ei, îți dădea sindicatul, partidul și te obliga să te duci să muncești. După calificarea pe care o aveai, primeai un salariu... eu aveam 806 lei în anul 1961 și am ajuns la 2 200 de lei în anul 2000.

De acolo am plecat militar. Am venit militar în Constanța, unde am rămas pentru totdeauna. Și... în armată am stat trei ani de zile, dintre care un an l-am făcut la o unitate de artilerie din Constanța, iar doi ani de zile i-am făcut la grăniceri în portul Cernavodă. Acolo eram șofer la comandantul unității de acolo de la Cernavodă. A fost o armată ușoară, frumoasă, într-adevăr o militărie blândă. Mă descurcam bine, aveam mâncare, mă respectau, mă aveam bine cu comandantul și atunci nimeni nu îndrăznea să se ia de mine. Îi dădea lui o bucată de carne, îmi dădea și mie cât de-o friptură. Câteodată avea prea multe și nu putea să refuze când primea, și atunci mi le lăsa mie. Mai ales vara, când toți îi aduceau lăzi de fructe, el mi le lăsa mie și eu le împărțeam cu colegii, că ce să fac cu ele în armată, cât să poți mânca... Tot în armată, în zona aia, am cunoscut-o pe soția mea. Ea era mai mică decât mine, avea vreo 18 ani, era din satul Dunărea de pe lângă Cernavodă. Am dus-o la părinți și, cum le-a plăcut și lor, ne-am luat și am plecat amândoi în Constanța, după ce am făcut nunta la țară, la mine, așa cum era tradiția pe atunci.

Prima dată după ce m-am însurat, am stat într-o cameră, aveam 23 de ani, într-o cameră șase pe șase. Aia era bucătăria, era dormitorul, aia era sufrageria, era tot, singura cameră. Am stat acolo o perioadă de trei-patru ani, nu numai eu cu soția, ci și cu sora mea, pe care o adusesem de la țară să facă liceul. Am stat trei inși într-o cameră. Bucătăria era tot în camera aia, după

un șifonier, acolo. În bucătărie aveam o lampă de gaz... făceam mâncare la lampa aia de gaz, că așa se făcea atunci. Trei inși în camera aia acolo... da, așa am dus-o... După aceea au demolat blocul și ne-au dat un apartament confort III redus, fără balcoane, erau niște blocuri muncitorești, friguroase, cu izolația foarte proastă, aveam igrasie iarna, stam numai cu cloramină să curățăm pereții. Acolo am stat zece ani, după care, cu intervenții mari, în 1986 mi-a dat un apartament cu trei camere cu un confort foarte bun, pentru că se mărise familia de acuma: fata se măritase și avea un copil, iar eu cu soția mai făcusem un băiat. Îl puteam plăti, pentru că banii aveau valoare atunci. A fost bine, dar mai târziu, când am intrat în democrație, ne-a fost foarte greu să îl întreținem, să ne plătim datoriile.

După armată, m-am angajat, printre alte întreprinderi cum era atunci, la IHR (Întreprinderea de Hoteluri și Restaurante — *n. n.*) Mangalia. Am lucrat cinci ani la IHR Mangalia prin noroaie și prin bălți, prin șantier, că atunci se înființase șantierul, se înființa stațiunea. Am stat cinci ani acolo, tot ca șofer.

Când s-a ridicat după cinci ani stațiunea, am fost nevoit să plec și am venit la IHR Mamaia. Și am lucrat până la Revoluție la depozitul de aprovizionare a stațiunii Mamaia, cu alimente. Atunci era tot ca acum, care era mai tare, care putea, ăla câștiga mai mult. Dacă scoteai capul puțin și vreai să faci un ban în plus, o sută de lei, chiar să muncești cinstit să-i iei, venea poliția, miliția, și-ți dădea peste mână, te aresta, te bătea... ne alerga miliția toată ziua. Ne controla, ne oprea cu mașinile prin Mamaia, ne controla la marfă, la acte, a fost greu până la Revoluție...

Ca să facem rost de alimente pentru mâncare, eram nevoiți să stăm la cozi foarte mari, ca să cumpărăm un pachet de pui, de fapt niște oase de pui, pui din ăia mici de la gospodăriile de stat, de la crescătorii; chinuiți eram... Dacă prindeam un pui, bine, dacă nu, așteptam a doua zi; dacă voiam o bucată de carne bună, trebuia să intervenim la relații, ca să ne mai facem rost de un kilogram de mușchi de porc, de vită, că pe piață nu găseam, se dădea la export, foarte multe mărfuri se dădeau la

export, mergeau pentru datoriile externe. Din marfa de la muncă nu puteai mereu să iei, decât dacă îl serveai pe vreunul și îți dădea.

Altfel nu puteai, decât dacă aranjai dinainte cu șeful de depozit, că te duceai cu marfa în depozit și ăla și-o cântărea. Când voia să te păcălească, te păcălea, te vrăjea la cântar, că era nevoie să își facă el sacoșa mare. Nu puteai să îi zici șefului de depozit: „Dom'le, dar mi-ai luat din marfă, eu ți-am adus bine", că te dădea afară, așa era atunci... ba punea miliția pe urmele tale când te duceai cu marfă. Și te controla, te lua milițianul, te ducea la miliție, dădeai declarație...

Într-una din zile, am fost la pește pe la Jurilovca, să iau niște pește pentru restaurant, și aveam un pachet de țigări Kent și le-am dat la pescarii ăia acolo, ca să îmi dea și mie o știucă pe lângă marfă. Când am ajuns la doispe noaptea cu mașina în stațiune să descarc peștele, acolo era miliția. Offf... m-a controlat toată mașina să vadă ce pește am furat. „N-am furat nimic, dom'le, uite, am un pește pe care am dat un pachet de țigări." A doua zi m-a chemat iar la Miliția Constanța și declarații, și înjurături, și te bătea, te bătea... off... Te lăsa singur în birou și pleca și da drumul la telefoane să te înnebunească, așa mult sunau. Și venea după un sfert de oră: „Ia mai spune, mă, ce ai făcut". „N-am făcut dom'le, nimic." „Ia scrie acolo..." Și dădeam altă declarație, ca să vadă dacă coincide, dacă spui adevărul, dacă minți.

Mă mai descurcam și eu cum puteam, dacă găseam câte un măcelar de treabă, aranjam împreună, el îmi dădea zece kile de carne pe factură. De fapt, erau doar vreo șapte, unul și-l oprea el, unul eu, și unul i-l dădeam la bucătar, ca să nu spună că i-am adus carnea înghețată și plină de apă. Așa ne mai descurcam și noi... cântăream apa aia mai mult și ne rămânea carne să punem pe masă la copii. Riscul cel mai mare mi-l asumam eu... vai de capul meu când mă urmărea Securitatea și goneam prin tot orașul ca să scap de ei. Dacă ar fi găsit carnea cu atâta gheață, mă păștea închisoarea.

Îți trebuia mult curaj pe atunci. Norocul meu era că lucram în alimentație, da... lucram cu oameni de la tot felul de restaurante din Mamaia. Cum eu îmi vedeam de treaba mea și nu supăram pe nimeni, atunci toți mă serveau și eu îi serveam pe ei. Și cu directorul IHR-ului mă aveam bine, de fapt cu toți care au fost directori acolo...

Așa am reușit să o angajez și pe sor'mea la IHR, la birouri. Ea făcuse Liceul Economic Agricol și ar fi trebuit să se ducă în agricultură, dar cu intervenții a ajuns în alimentație publică. Tot cu intervenții am băgat-o și la liceu... da, mergeau și atunci intervențiile, doar că nu era lumea așa coruptă și nu făcea atâtea măgării.

Revenind, da... cunoșteam un polițai, un milițian la circulație și am vorbit cu el să mă ajute. Am aflat cine era șefa comisiei la admitere, i-am spus și el a stat la circulație câteva zile pe drumul unde știa că vine ea. Până la urmă, a prins-o că nu mai știu ce regulă a încălcat și a oprit-o să o amendeze... Cum doamna nu voia amendă, el i-a propus târgul ăsta... da, i-a zis să o treacă pe sor'mea pe lista de admiși. Nici în ziua de azi nu știu dacă sor'mea o fi luat cinciul sau dacă șefa comisiei s-a ținut de cuvânt.

Uite așa ne mai descurcam noi... dar era greu... dacă te prindea miliția, te interoga și te bătea și punea furtunul cu apă rece pe tine să spui tot, fie că ai făcut, fie că nu. Îmi amintesc că odată eram în holul la un hotel din Mamaia și beam o cafea cu cineva... și cum am obiceiul să mă joc cu mâinile prin găurile dintre fotoliu și spătar, așa am făcut și atunci... și am găsit ceva, eram tânăr și am scos să vad ce e... off... erau câteva hârtii, dolari, rulați și legați cu elastic... ce m-am speriat atunci, i-am băgat repede la loc și am plecat... trei zile, dacă nu și mai bine am stat cu spaima în sân că vin milițienii după mine...

Dar nu pot să zic că am dus-o rău... dacă aveam câteva pachete de BT sau mai ales de Kent, le luam de la bișnițari de la Piața Unirii, mă descurcam... îi dădeam la bucătar, și îi dădeam și bani, și el îmi dădea carne bună sau salam de Sibiu, da, era mare bătaie pe salamul de Sibiu... îi mai dădeam și la șeful de

depozit și mai luam noaptea, pe ascuns, băgam în mașină, câte o navetă de Pepsi... și o duceam sus, în casă, pe ascuns, acoperită, să nu mă vadă vecinii și să mă pârască... vai de capul nostru era...

Și altfel nu mai puteați lua nimic?

Păi, vezi tu, era greu... tare greu... mai luai dacă îți dădea unu și altul... de exemplu, erau *shop*-urile pentru străini, unde veneau străinii să cumpere în dolari... și dacă le știam pe vânzătoare, îmi dădeau pe ascuns... și ciocolată, a mâncat fata mea ciocolată Merci cât nu a mâncat jumate de Constanța... acum aș pofti și eu... dar din pensia de opt milioane... de unde să dau pe ciocolată... off... asta e viața...

Da, și luam de la *shop* și Havana Club și batoane de Toblerone și câteodată, mai rar, reușeam să iau și haine... mai ales la sfârșit de sezon, când se închideau *shop*-urile peste iarnă... Îmi era frică de fiecare dată când mi se oferea ceva, îmi era frică să iau, știam că ne opresc mașinile și ne verifică... Îmi amintesc că odată era miezul nopții și am plecat cu familia de la un văr de al soției, un văr care era navigator, și luasem de la el niște banane și două perechi de blugi... și, când am coborât, era miliția în fața blocului. Cum pe atunci nu aveai voie și nici de ce să umbli noaptea, miliția ne lua la întrebări... și am trimis fata și soția în mașină și am rămas eu să vorbesc cu ei... noroc că le-am dat lor lucrurile, că pe mine m-au controlat... și când să controleze și în mașină, a trecut unul cam pilit pe stradă și s-au luat de ăla... am avut mare noroc, că la vremea aia nu exista să umble noaptea oamenii pe stradă, mai ales beți și fără rost... Nici nu aveam cum să umblăm noaptea, că la ora zece se oprea curentul și, dacă aveam treburi de făcut, umblam cu felinarul după noi... era mare nenorocire.

Acum, că ți-am spus despre asta, mi-am amintit cum și-a găsit sfârșitul o vecină din bloc: a venit săraca de la servici la zece fără cinci și s-a urcat în lift, că stătea la zece și îi era greu să urce pe scări; curentul s-a oprit imediat după ce ea s-a urcat în lift și atunci ea a deschis ușa de la butonul de urgență și, pentru că era întuneric, a pus piciorul afară din lift și nu a văzut

că liftul era mai sus de sol... și atunci a căzut sub lift, în gol, de la etajul șase, unde rămăsese blocat liftul. Miliția a zis că a fost doar vina ei...

Totul era controlat de Securitate și de Miliție. Când mi-am luat și eu mașină, Dacia 1300, că doar alea erau atunci, nu aveam voie să umblu decât un weekend, când mergeau mașinile cu număr par, când nu, și aveam mare urgență, mă rugam de director să-mi dea mașina de la servici și îmi rezolvam repede treaba cu ea și o duceam înapoi în fugă... era greu... oricum era ceva să ai mașină la vremea aia. Când mergeam la țară la mămica și la tătucu, tot satul vuia și ei erau mândri că a venit băiatul lor de la oraș și că are mașină.

M-au ajutat și ei, n-am ce zice, aveam porcu' de Crăciun, mielu' de Paști, găini, rațe și ouă de fiecare dată când mergeam la ei, da... mă întorceam cu portbagajul plin, că doar pentru noi munceau, săracii... mai luam și de la socri, ei erau mai aproape, la Dunărea, dar aveau mulți copii și unde să se împartă mai repede... Că, dacă nu primeam ajutor de la părinți, ar fi trebuit să stăm la coadă, să așteptăm ore în șir și, când ajungeam în față, să ne spună că nu mai au.

Știu că odată așteptam musafiri și m-am dus la Gostat, am stat o oră la coadă la carne și, când am ajuns în față, l-am rugat frumos pe măcelar să-mi dea o bucată din dreapta, că era mai mare și mai fără grăsime... Și el mi-a zis: „Nu-ți ajunge, mă, că îți dau, mai ai și pretenții, hai, următorul!" Și cum oamenii din spate se grăbeau, a trebuit să plec fără să mai iau nimic... De atunci, m-am jurat că nu mai stau la coadă, m-am dus la un restaurant unde făceam aprovizionarea și i-am dat șefului de depozit un Kent, i-am povestit ce am pățit și că diseară am musafiri și mi-a dat omul o bucată de ceafă, bineînțeles, i-am și plătit-o... că altfel mă făceam de râs, deși toată lumea știa care este situația...

După Revoluție a venit alt greu, am fost nevoiți să ne angajăm la patron, să ne dea un salariu de mizerie. Am lucrat la o fabrică de pâine, cam vreo trei ani de zile. Munceam de la ora unu jumate-două noaptea, când mergeam să iau personalul de

acasă, până la zece-unșpe noaptea. Au fost seri în care patronul îmi impunea să duc muncitorii noaptea acasă. Din cauza asta, eram nevoit să dorm în mașină, nu mai ajungeam acasă. Patronii erau tare zgârciți, camera în care depozitau făina era plină de igrasie și de șobolani și a zis șefa, înainte să plece în vacanță în străinătate, că să angajeze fratele ei, celălalt asociat, o echipă de zugravi să dea cu var magazia și să o curețe și după aia să punem otravă de șoareci. Cum fra'su era și mai zgârcit, a tot căutat o echipă care să-i ceară puțini bani. În timpul ăsta, noi țineam făina în brutărie și ne împiedicam de sacii ăia, așa că, într-o noapte, dacă tot nu mai aveam timp să ajung acasă, am dat toată mizeria afară și am dat cu bidineaua cu var ca să terminăm cu îmbulzeala. De dimineață, când a venit patronul, m-a luat la rost că de ce mi-am băgat nasul, eu i-am explicat: „Mă omule, nu-ți cer niciun ban, doar că am zis să terminăm odată treaba". El, supărat foc, când a vorbit cu șefa la telefon, i-a povestit ce am făcut, cu gândul că poate mă dă afară. Când s-a întors șefa, chiar înainte de Crăciun, și ne-a dat primele, mie mi-a dat o mie, adică foarte mult la vremea aia, asta drept mulțumire că îi ajutasem. A fost bine, să nu zic foarte bine, și după vreo trei ani de zile am fost nevoit să plec la Mamaia, la hotel Rex. La hotel Rex, am lucrat tot restul anilor până am ieșit la pensie în anul 2006. Acolo a fost mai rău, adică în primii ani, cât am fost șofer la aprovizionare, mi-a mers treaba bine. Îmi rămânea și mie cât pentru o masă-două, iar dacă vreun produs se apropia de expirare, ni-l împărțeam între noi, angajații, că era hotel de lux și nu putea să servească clienții cu orice. După o perioadă, nu m-au mai acceptat șofer, a venit nu știu ce cunoștință de-a patronilor și l-au pus în locul meu, iar pe mine, pe mine m-au lăsat să am grijă de curtea din spate și de plajă, să fie curat, să nu fie câini, să nu aibă probleme clienții. În perioada asta am avut salariu mic, plus că toți mă șicanau ca să ies la pensie, parcă nu mai aveau loc de mine...

Și acum sunt la pensie, cu o pensie de opt milioane, pensie cu care mă descurc foarte greu. Nu pot să-i laud pe ăștia, că, dacă îi laud, nici că ne mai cresc pensiile. (*Râde.*)

Acuma e mai greu, doi pensionari în casă, băiatul student la București, e foarte greu la opt milioane pe lună amândoi, e foarte greu ca să poți să îți plătești datoriile. Dar omul se roagă de sănătate, că dacă ai sănătate le poți duce pe toate, așa, nu cu mașini mici, nu cu mulți bani.

MONICA RUXANDRA LUPȘA

„Am fost cam de vreo șase-șapte ori în RDG, cam de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot așa, șase-șapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia."

Nume: Dumitru Lucian Stan
Locul nașterii: satul Bogata, jud. Brașov
Stare civilă: căsătorit
Ocupații anterioare: inginer stagiar, polițist la circulație
Statut actual: pensionar

Am să încep cu o problemă care o am în amintiri de mult și o țin minte toată viața, e copilăria care oricine știe că e ceva deosebit. M-am născut în satul Bogata, din județul Brașov, un sat de circa 100-120 de case, așezat pe malul Oltului, în Țara Oltului care e situată între Țara Bârsei și Țara Făgărașului. La marginea unor păduri foarte, foarte mari, pădurile munților Perșani, cam de circa 20 de kilometri lățime și 200-250 de kilometri lungime, adică din munții Făgăraș până aproape de Odorhei. Satul e tăiat în două de un râuleț, Valea Bogății, care pe timp de vară, pe timp secetos, e mic de tot, un pârâiaș. Însă când plouă abundent, devine... năprasnic..., inundând în dreapta și în stânga și prin sat și intrând pe ulițele satului, însă neafectând casele care, așa cum se știe, în Ardeal sunt construite din piatră, nu din paiantă, și nu sunt probleme acum și nici atunci.

Acest mic râuleț se varsă în Olt cam la 200-300 de metri de sat. Asta ca să dau ambianța și să fac geografia locului unde

m-am născut. Încă din copilărie, alături de fratele meu și vărul meu cu care am crescut, fiind mai mici ca mine, eu fiind cel mai mare, pasiune deosebită era cutreierarea codrilor, a fânețelor, a luncilor de pe văi și de pe malul Oltului și îndeosebi pescuitul pe Valea Bogății. Dar nu pescuit cu undițele sau alte scule, ci cu mâna, desculți pe sub pietre, unde prindeam pești mai mari sau mai mici, chiar și păstrăvi, cleni. Mai târziu, când am mai crescut, pescuiam în Olt crapi, somni, deci o pasiune care mi-a rămas și în momentul de față, la fel ca și vânătoarea. Multe întâmplări și peripeții am avut în copilărie și cred că sunt unele deosebit de interesante și am să încep să amintesc de cele mai semnificative și mai hazlii, ca să spun așa... Prima care mi-o amintesc este întâmplarea cu urzicile. Adică, una din pasiunile noastre din copilărie, a copiilor din sat, mai ales a băieților, era căutarea cuiburilor păsărilor, să vedem câte ouă, cât au crescut puii, când zboară puii, când le aduce de mâncare. Zile întregi, ore întregi stăteam și ne uitam la cuib să vină păsări.

Ce păsări?

Vrăbii, cinteze, sturzi, capîntortora, o pasăre de pe mal, așa îi zice la noi, capîntortora, o pasăre splendidă, albastră, care zboară deasupra apii foarte frumos, și era o pasăre cu totul deosebită. Asta era... avea o prestanță cel care găsea cuibul de capîntortora și știa unde e... cu toate că pasărea își construia cuibul în locuri cu totul și cu totul deosebite și foarte greu accesibile, cum ar fi sălcii găunoase, cu gaură înăuntru, mărăcinișuri extraordinar de mari și așa mai departe... Așa cum am spus, am descoperit un cuib de această pasăre, capîntortora, într-o salcie așezată în cimitirul de vite al satului, o suprafață de circa 50 de metri în diametru pe malul Oltului, unde oamenii din sat își îngropau vitele și păsările, animalele care mureau. Deci, era un cimitir separat. Cimitirul acesta era năpădit, așa, ca o pădure, ca o junglă, de urzici, între un metru, un metru și jumătate-n lungime, și salcia respectivă era chiar în mijlocul acestor urzici. Și atunci, cum să facem noi, care umblam mai toată vara aproape dezbrăcați, în chiloți sau chiar și fără chiloți

pe malul Oltului. Am apucat și am făcut rost de niște bețe, am tăiat niște bețe așa serioase...

Asta pe la câți ani?

Eu aveam cred că cinci-șase ani și frate-miu și vără-miu, normal, erau mai mici, frate-miu mai mic cu doi ani, vără-miu cu patru ani, deci îți dai seama că de-abia umbla după noi. Și ne-am apucat și bineînțeles nu numai eu și frate-miu, ci și ceilalți băieți din sat cu care am copilărit, cu care am crescut, și care unii dintre ei au început să moară la ora actuală și au îmbătrânit foarte tare, și ne-am apucat și-am bătut cu bețele urzicile și am făcut o potecă până la salcie. Și cine a descoperit cuibul, eu l-am descoperit, trebuia să mă duc să mă urc în salcie și să văd ce ouă are, dacă are pui, să dau raportul la toată lumea. Și după ce am făcut poteca respectivă, ne-am strecurat printre urzici, și dacă nu mă înșel, frate-miu sau alt băiat, nu mai țin minte, dar numai doi inși, până la salcie și m-am suit în salcie și am găsit cuibul. Am băgat mâna în scorbură și am găsit patru ouă, țin minte și acum, parcă. Patru ouă, da. Și în timp ce mă străduiam să scot ouăle, să le vedem cum arată, ouăle de capîntortoră, că nu mai văzusem, salcia găunoasă s-a rupt (*râde*) și am căzut în mijlocul urzicilor, așa dezbrăcat, în chiloți. Și m-am și lovit și cred că urlând de durere am rupt-o la fugă pe potecă, am rupt-o la fugă prin mijlocul urzicilor și nu m-am oprit până acasă. Când am ajuns acasă, bunicul meu, căruia îi ziceam și o să-i zic de acum înainte „moșu", bunica, care îi voi zice „mama Saftă", că așa îi ziceam, când m-a văzut: „Ce-ai făcut, măi, hudalăule?" (*Râde.*) „Aaaaaa, am căzut în urzici pe malul Oltului." „Bravo!" Deja începuseră să-mi iasă bube, adică băsici peste tot și pe față, fiindcă urzicile fiind de un metru, un metru jumătate, na, am trecut prin ele. Bunicu a luat un ciubăr, ciubărul este un fel de cazan de lemn, mare așa, l-a umplut cu apă din vale, vă dați seama că a cărat apă de la vale că era mai caldă, apa de fântâna era foarte rece și n-avea timp să încălzească apa, că eu urlam ca din gură de șarpe, și m-a băgat în butoiul cu apă, tot! (*Râde.*) Și așa mi-am petrecut o noapte întreagă...

În butoi?

În butoiul cu apă, din când în când scoteam capul și mă băgam la fund iară... și toată lumea era adunată în jurul butoiului, râdeau de se prăpădeau și eu când râdeam, când plângeam. (*Râde.*) Asta a fost întâmplarea cu urzicile și cu cuiburile de păsări de care îmi amintesc. Ajunsesem la 16-17 ani, eram elev la Brașov în clasa a șasea sau a șaptea la Liceul Șaguna și, așa cum am spus, îmi petreceam toate vacanțele la bunici în Bogata, nici nu așteptam să se termine ora, nu mă mai duceam pe acasă, de la oră fugeam direct la gară și direct în Bogata. Îmi amintesc o întâmplare hazlie, dar care pentru mine a fost cu mari dureri de cap și spaime... Toamna, spre toamnă, mergeam la vânătoare de mistreți. La pândă, în pădurile pe care le-am amintit, deci așteptam mistreții care se întorceau din câmp, din lanurile de porumb și cartofi, și se retrăgeau în pădure dimineața. Plecaserăm cam pe la ora unu jumătate-două din sat, că aveam de mers cam două ore bune până la locurile de pândă din pădure, niște treceri pe care le cunoșteau bătrânii nemaipomenit de bine, bătrânii fiind unchi-miu și taică-miu, și m-au așezat pe mine, fiind novice în ale vânătorii, și dacă nu mă înșel era prima dată când m-am dus la vânat cu arma proprie, adică eu să trag în mistreț. Da, da, era prima dată. Și m-au așezat lângă un fag gros, la întretăierea a două pâraie, care nici unul nici altul nu aveau apă, erau numai niște pâraie seci, probabil atunci când ploua se umpleau de apă și pe unde probabil trebuiau să se retragă mistreții. Ori pe la mine, ori pe la taică-miu, ori pe la unchi-miu, multe trecători. Și era noapte, nu se vedea absolut nimica în pădure. Nu-ți vedeai degetele, așa întuneric era în pădure. Dacă voiai să vezi ceva, te uitai în sus printre frunzele stejarilor, printre coroanele stejarilor și fagilor, dacă aveai norocul să vezi o bucățică de cer, mai vedeai stelele și îți mai vedeai mâna. Da... și stând acolo liniștit, la un moment dat aud așa ceva care făcea „huhuhuhuhuuuu", vă închipuiți că mi s-a ridicat părul în cap cu pușca în mână! (*Râde.*) Nu știam ce este. Au mai trecut câteva minute și iar „huuhuuuhuuu". E, atuncea am băgat-o pe mânecă rău de tot. Am crezut că e vreo

stafie, așa un sunet de... Era o pasăre ce se numește huhurez și care e din neamul bufnițelor, care însă, ca și bufnița, numai în pădure stă și pe care eu nu-l auzisem încă niciodată. Și care are un cântec așa, ca un râs batjocoritor, strident, așa, ca de cimitir. Vă dați seama că la cimitir m-am gândit întâi, la o stafie. Pe urmă, taică-miu și unchi-miu ziceau că, dacă aveam și norocul să mai vină atunci și mistrețiii, zic, eu precis făceam pe mine de frică. Dar nu s-a terminat calvarul că, la un moment dat, am auzit pe fagul lângă care stăteam niște zgârieturi. Mamăă, o fi vreun hoț, se dă jos din fag acuma când se face ziuă. Acestei presiuni n-am mai rezistat (*râde*) și am tras un foc de armă. Am uitat să vă spun că aveam o pușcă Mancher, era imediat după război și se găseau puști peste tot, era o pușcă de război cu un glonț de 12-13 mm, așa de mare, foarte puternică, cu care însă eram învățat să trag, că doar mi-o aranjase unchi-miu, îi tăiase o parte, o făcuse carabină. Dar avea un recul formidabil, că de vreo trei ori m-a dat jos. Și făcea un zgomot extraordinar. Așa au răsunat pădurile, de am auzit ecoul împușcăturii pe vreo patru, cinci dealuri. Vă închipuiți că s-a terminat vânătoarea, s-a terminat tot după focul ăla de armă, s-au dus dracului și mistrețiii, și tot ce era în zonă. Și apare taică-miu: „Ce-i, în ce-ai tras, ce-ai lovit, ai dat ceva jos?" Io... tăceam din gură, că nu știam cum mă cheamă. Și până la urmă m-au liniștit și mi-au povestit. Nu vă spun că am plecat spre casă, că s-a terminat vânătoarea, nu se mai putea. Pe tot drumul mi-a povestit și își ziceau ei: „Uite, asta a fost greșeala noastră, că nu ți-am spus de huhurez". De unde să știu eu că ăsta era o pasăre nevinovată, de mărimea unui porumbel. (*Râde.*)

Prin clasa a șaptea, am fost selecționat în echipa de schi CFR Brașov. Erau trei echipe de schi la vremea respectivă în Brașov: una aparținea de Dinamo, una de Armată și una de Sindicate, CFR Brașov. Și taică-miu, fiind ceferist, zice : „Nu te duci nici la Dinamo, nici la Armată, te duci la ceferiștii noștri". Și m-am dus la ceferiștii noștri. E cazul să amintesc că am învățat încă de mic, la șapte ani, să schiez în Brașov și mergeam pe schiuri foarte bine. Deci, cum am spus, am intrat în echipa de schi

a CFR-ului, echipa în care mai erau încă doi colegi de-ai mei din aceeași clasă cu mine, iar alți doi colegi din aceeași clasă erau la Armată și unul la Dinamo. Și era o întrecere extraordinară. Eram, ca să zic așa, mândria liceului. O perioadă extraordinar de plăcută, și de frumoasă și de liniștită, începând din 20-22 decembrie, da... 20 decembrie, intram în cantonament în Postăvaru, Poiana Brașov, Postăvaru și cutreieram toate pârtiile și toți munții și ne întorceam la școală în preajma lui 5-6 mai. Deci îți dai seama cât stăteam în cantonamente, în concursuri. Aveam concursuri în Poiană și pe Postăvaru foarte multe, aveam concursuri în Bucegi, pe Valea lui Carp, aveam un concurs extraordinar în prima, în a doua zi de Paști, pe Valea Cerbului, plecare de la Omu și sosire jos, unde am niște amintiri cu totul și cu totul deosebite, ca natură vreau să spun. Plecam de sus de la Omu, pe viscol și pe zăpadă mare, și când ajungeam jos la poalele Bucegiului, înfloreau pomii. Ooo, ceva cu totul deosebit. Ultimul concurs care-l aveam, în fiecare iarnă, era Cupa Negoiu, de 1 Mai, după care ne retrăgeam. Așa mi-am petrecut niște ani... ultimii ani de liceu, primii ani de facultate.

Am terminat Facultatea de Automobile și Tractoare a Institutului Politehnic din Brașov, cinci ani de facultate, așa cum era pe vremurile noastre, și am fost repartizat la București, la atelierele de reparații auto ale Ministerului de Interne, lângă Apaca, în spate la Apaca, unde am lucrat ca inginer auto, întâi stagiar și pe urmă am avansat ca șef de secție până în 1962. În 1962, un prieten și coleg de la o altă secție îmi zice să mergem, să ne mutăm la Miliție. Neam de neamu' meu nu făcuse armată (*râde*), nu fusese în armată angajat, și am întrebat despre ce e vorba. „E vorba despre o chestiune deosebită, circulația de la Miliție vrea să se dezvolte și are nevoie de oameni tineri și pregătiți." „Aoleu, zic, da' la mine în Bogata nimeni n-a știut circulație și n-aveam de unde dracu să știm." „Lasă, că o să înveți, hai să mergem să vorbim cu șefu' de acolo." Mi-am luat inima-n dinți, ne-am dus împreună acolo și am vorbit cu... era un colonel foarte-foarte simpatic care mai târziu a fost mentorul meu, colonelul Vlăsceanu, care ne-a convins să ne angajăm la Miliție.

Și așa în 1962, spre toamnă, am intrat în Miliție cu gradul direct de locotenent-major, având în vedere că eram cu facultatea...

Terminată...

Terminată... și îmi pare rău dacă spun, nu se prea auzise de oameni cu facultate în Miliția noastră de pe vremea aia. Și mai ales oameni care au făcut facultatea în mod normal.

Și era un grad mare locotenent-major?

Locotenent-major da, pentru că primul grad de ofițer era sublocotenent, al doilea era locotenent și de-abia al treilea era locotenent-major. Mai urmau pe urmă căpitan și apoi gradele superioare. Și m-am angajat la circulație. Vreau să vă spun că, de la început, să nu mint, am vrut să plec de vreo 20 de ori. Să-mi dau demisia, mi-am și scris-o, că nu mă acomodam deloc cu locul, nici cu colegii, nici cu sistemul, nici cu nimica, eram... crescut în pădurile Bogății și mai puțin învățat.

Și ce trebuia să faceți?

Păăi, era să fiu militar, trebuia să zic „să trăiți", să stau în poziție de drepți, să fiu la timp la serviciu, să plec când îmi dă ordin, să vin când mă cheamă, asta este miliția, ca și poliția de astăzi de altfel. Și n-am reușit să plec, că de fiecare dată Vlăsceanu mă chema și îmi zicea: „Bă, băiatule, nu fi prost, mă, de ce să pleci tu de aicea, când noi ne bucurăm și vedem că avansezi, că îți place, că. ." Mie chiar că nu-mi plăcea, dar ce să fac, mă arătam și eu că îmi mai place, nu puteam să... „De ce să lași să vină în locul tău unul mai prost, să ia banii ăștia", că luam bani frumoși la vremea aia...

Cam cât?

Păăi, când am terminat facultatea, am luat ca inginer stagiar cam 800 de lei salariul pe lună și când am terminat la ateliere, primeam cam 2 000, până în 2 500 ca șef de secție. Și la Miliție luam deja cam 3 500-4 000, aaaa, unde am pus și haine, am uitat să-ți spun, cizme, pantofi, ghete, ciorapi, izmene, cămăși, maiouri, manta, costume de gală, costume obișnuite, Ordinul 50 care era

ăla cu alimente, cu nu știu ce, ohoo... erau niște avantaje mari. Și într-adevăr, de fiecare dată, mi-am dat seama și m-a convins să-mi retrag cererea de demisie. Și-așa de bine mi-am retras-o, că am ieșit la pensie de la circulație, după 38 de ani de serviciu! Și... aa... între alte probleme obișnuite, vreau să amintesc că de-abia începuse să se dezvolte circulația, să încerce ca oamenii de la circulație să învețe din documentare, din cărți... Care și ălea nu prea erau, de ce să spun minciuni, că toate erau numai rusești, toate erau numai de la ruși, și rușii din circulație erau cei mai slabi, mai slabi ca noi chiar, dar mă rog... nu m-am lăsat și m-am zbătut și am cerut să ni se pună la dispoziție documentare, cu atât mai mult cu cât, în perioada respectivă, țara noastră aderase la Consiliul Europei pentru circulație, era un comitet special al circulației pe Europa, cu sediul la Geneva. Ca să nu-ți mai spun că l-am și văzut personal, am stat mult pe acolo, așa, să ne aducă documente, să ne aboneze la reviste străine, că nu se putea pune problema de reviste în afară de reviste rusești, nici nu se putea pune problema de reviste...

Asta era pe vremea lui Ceaușescu?

Pe vremea lui Ceaușescu, dacă era 1962, '62, '65, '66, așa, și chiar dacă nu era pe vremea lui Ceaușescu, era chiar înaintea lui, pe vremea lui Gheorghiu-Dej...

Da, da, da...

Dar era cam... cam același regim. Regim, vreau să spun, același sistem de lucru. Am avut multe probleme cu colegii, pentru că nu erau așa de bine pregătiți, eram la început singurul inginer care se descoperise, nu în circulație, ci în Miliție, și am uitat să precizez că am fost angajat la Inspectoratul General al Miliției, pe Ștefan cel Mare acolo, la Direcția Circulație. Dar pe vremea când m-am angajat eu, era un Serviciu Inspecția Auto Circulație, care a devenit Direcția Circulație. Și colegii mei, îmi pare rău, oameni muncitori, dar niciunul dintre ei pe vremea respectivă nu aveau nici liceul, nu vreau să amintesc că, împreună și cu un alt coleg care a venit mai târziu, tot inginer venit de la armată, ne-am străduit și i-am ajutat să își ia

bacalaureatul, că altfel îi dădea afară. Dar nu asta e important, important este că am rămas la circulație... În perioada de care vreau să amintesc, Direcția Circulație se dezvoltase bine, eram șef de serviciu, șeful Serviciului Sistematizare și Organizare a Circulației — Drumuri și Străzi, cu corespondență în fiecare județ. În fiecare județ aveam unu-doi ofițeri care răspundeau de această linie de muncă, și fusesem în Elveția, unde stătusem niște luni la specializare, nu știu, nici astăzi nu-mi vine să cred cum am putut pe vremea lui Ceaușescu să ajungem să învățăm de la Poliția de Circulație elvețiană, și s-a cunoscut că de acolo am învățat tot ce știu, însă, din păcate, începuseră niște timpuri de dictatură, nu pot să-i zic dictatură, dar niște reguli, cu totul deosebite, niște mofturi făcute de familia conducătoare...

Ceaușescu?

Ceaușescu, bineînțeles, și îndeosebi... marea savantă, fosta laborantă, și după doi ani, academician. Începuseră deja aceste frecușuri, și bineînțeles că și eu eram direct în mijlocul lor, răspunzând de o linie de muncă destul de delicată a drumurilor și a străzilor, și a organizării circulației. Vreau să amintesc numai o... fază de genul ăsta. Se mutaseră în Primăverii, era toată zona, Ceaușescu și Ceaușeasca, la vila aia în Primăverii, toată zona aia era super-păzită și înconjurată de toate armatele posibile și imposibile, și la un moment mă cheamă generalul Vlăsceanu, că ajunsese general, și-mi zice: „Uite, ce dracu facem, că..." Și vă spun autentică chestiunea, așa... „ce dracu facem, că uite, Tovarășii, în ghilimele, s-au plâns nemaipomenit și cei de la Securitate ne-au dat telefoane, că nu pot să se odihnească noaptea că se aude pe lacuri, se aud zgomote, fluierături, șuierături de... lovituri de... ce facem?"

Am stat, m-am gândit, m-am dus și m-am consultat cu alți prieteni, că aveam prieteni foarte buni, la Direcția de Drumuri, la Institutul de Construcții, la Facultatea de Drumuri, am discutat cu ei, uite, și mi-au zis simplu: „Facem rost de un sonometru — sonometrul e un aparat care măsoară sunetele — și te duci matale frumușel și te postezi în fața vilei lui Tovarășu' și stai noaptea acolo și înregistrezi zgomotele". Bineînțeles că

s-a aprobat imediat și împreună cu un coleg foarte bun care, Dumnezeu să-l odihnească, a murit, colonelul Viașu, corespondentul meu de la Capitală, de la Străzi și Drumuri, m-am dus și m-am postat în mijlocul aleii respective, în fața casei, am instalat sonometrul pe un trepied, bineînțeles, nu vă spun că eram înconjurați de securiștii de la Pază și Protecție, care, fără să vă spun minciuni, pe unii chiar îi cunoșteam după atâtea, atâția ani de întâmplări, că fusesem și cu Ceaușescu la vânătoare, multe întâlniri...

Cum așa?

Păi, mergeam înaintea lui cu trei zile, cinci zile, am fost și, de exemplu, când a fost o întâlnire, îmi cer scuze că trec de la una la alta, a fost întâlnirea dintre Ceaușescu și Tito la Turnu-Severin și m-am dus cu o lună înainte în Turnu-Severin și am marcat drumurile, am aranjat indicatoarele, am organizat circulația, am făcut devierile necesare și când a venit Ceaușescu, cu câteva zile înainte de a veni cu toată suita și trupa, eu m-am retras, bineînțeles. Și am mai fost și în alte părți... După ce termin cu sonometrul ăsta, o să vă povestesc, să-ți povestesc o chestiune cu totul și cu totul deosebită. Și, revin, am stabilit că nu era mare minune. Se auzeau într-adevăr cam vreo, cam așa, vara, din juma' în juma' de oră două-trei fluierături și cam din oră în oră, un huruit, așa pe apă nemaipomenit, care am stabilit că cine crezi că era? Era tramvaiul 5 care trecea podul Floreasca. Noaptea circula mai rar, de aia era din oră în oră. Și ce să-ți mai spun, că e și de comă, așa am scăpat de tramvaiul de pe Floreasca. Am scos tramvaiul de pe Floreasca și am dat, și am dat, greșesc, s-a dat, s-a scos tramvaiul, s-a dat dispoziție la trenuri, care vara erau foarte multe, că e linia Constanța la Gara Băneasa, și când ajungeau la semnalul de distanță, trenurile fluierau. Și să nu mai fluiere nici ăia. Și i-am lăsat pe Tovarăși într-o liniște nemaipomenită.

Revin acuma să-ți spun treaba pe care am amintit-o: sunt trimis la zona Moinești, Comănești, în zona Bacăului, acolo, pentru că Tovarășul face o vizită. Era o vizită de primăvară, o vizită cred că prin martie. La zonele petroliere și la o gospodărie

agricolă colectivă care, între noi fie vorba, nu numai că scârțâia, chiar îi căzuseră și roatele, că ce-am văzut acolo, am rămas cu gura căscată. Tovarășul trebuia să viziteze un grajd de vite, de vaci, că ziceau că vacile dau mult lapte și aoleu... și când am intrat eu în grajdul respectiv, așa erau de slabe vacile, de erau agățate de grindă, de sus de la grinda grajdului, cu niște chingi ca să nu cadă, să le țină în picioare. Și le-am zis ălora de acolo: „Bă, astea vreți să le-arătați lu' Ceaușescu, vă nenorociți!" Și atunci ce crezi că s-au gândit savanții noștri din zonă: să treacă munții repede și să împrumute vreo 20 de vaci din județul Harghita (*râde*) care erau rotofeie și să le aducă pentru orele cât vizitează Ceaușescu, să le aducă în grajdul respectiv, să le vadă Tovarășul cât sunt de grozave, și ce grozavi sunt ei. Și într-adevăr așa au făcut, le-au adus cu vreo patru, asta a fost greșeala lor extraordinară, cu vreo patru-cinci zile înainte le-au adus și...

Au slăbit între timp...

Ce să slăbească, să-ți spun, că nici nu-ți vine să crezi! După două zile, doctorul veterinar să moară pe acolo, pe lângă vaci. Vacile nu mai beau apă și nu mai mâncau. S-au străduit, ce s-a întâmplat, au fost deochiate (*râde*), dar toți eram înnebuniți. Zic așa, între ghilimele înnebuniți, că io n-aveam nicio treabă cu ei. Și ca să aflăm până la urmă realitatea: vacile erau din județul Harghita și erau învățate să bea apă minerală, și ăștia n-aveau tone de apă minerală, și a trebuit repede să le urce la mașini și să le care înapoi la Harghita, că mureau vacile la Moinești, și i-a tăiat de pe listă lu' Tovarășu' vizita la grajdul respectiv care era gol. (*Râde.*) Ce părere ai?

Da...

Cred că e bine să scot în relief... Uite, mi se, mi se aglomerează amintirile și mai plăcute și mai neplăcute, vreau să amintesc una mai puțin plăcută. Așa cum se știe, marile noastre sărbători erau 1 Mai și 23 August, nu exista Crăciun, Paști sau așa ceva, nu se descoperiseră sau, chiar dacă le descoperiseră, și le țineau țăranii noștri și oamenii din pătura de mai jos, nu tovarășii... Mi-aduc aminte că de un 1 Mai eram în control

în zona pieței Charles de Gaulle, se făcea defilarea... Defilarea nu era la Arcul de Triumf, ci la Charles de Gaulle, acolo la bulevardul Aviatorilor. Nu eram prin față, că în față erau ofițerii și subofițerii de circulație de la Capitală, eu, fiind de la Direcție, eram mai de supervizor, mai deasupra. Și eram în zona magazinului de pe Dorobanți, la ieșirea Dorobanților la piața Charles de Gaulle, pe stânga după Televiziune, unde sunt niște magazine. Și la magazinele respective, din greșeală — că pe urmă responsabilul magazinului și nu mai știu cine din conducere au fost dați, schimbați rapid de tot — aduseseră portocale și banane. Și mămicile și tăticii care fuseseră la defilare, că defilarea era pe terminate, făcuseră o coadă...

Lungă...

...de sute de persoane la coadă la portocale și banane. Și din nenorocirea lor pe acolo s-a repliat Tovarășa cu mașina, tovarășa Ceaușescu, și când a ajuns și a văzut coada aia uriașă, a oprit mașina, s-a dat jos și a întrebat: „Ce se-ntâmplă aicea, ce, ce-i manifestația asta?" Și nu știu cine, i-a spus cineva că se dau portocale și banane... Și s-a uitat așa și a zis: „Din clipa asta, nu mai se dă nimica și nu mai le dați portocale și banane, că ăștia sunt obișnuiți cu mere și cu pere, cu prune, nu cu banane și portocale. Ce-i aici, nu se mai vând banane și portocale aici!" Și vă închipuiți că nu mi-a căzut nici mie extraordinar de...

Și nu s-au mai dat banane?

Nu, s-a închis magazinul, absolut, nu ți-am spus că i-a schimbat pe responsabili și pe toți. Asta era una din extraordinarele indicații prețioase, care le dădeau Tovarășii noștri. Ca să nu-ți mai spun, mi-aduc așa, pe rând, aminte că pe vremea respectivă aveam un ministru de interne, Bobu. Da, Bobu, așa-l chema, absolut, Bobu[1]. Și, Bobu-i venea și bine că era un bob, un bob cam mare, că era umflat și gras... (*Râde.*) Degeaba râzi, că așa era. Și mi-aduc aminte că venea la control, la control la noi la

[1] Emil Bobu, n. 1927, înalt demnitar comunist și om de aparat, a fost ministru de Interne din martie 1973 până în 1975. (*n. red.*)

Direcție și prima oară am luat plasă, a doua oară n-am mai luat plasă. Venea și, cu un băț sau cu mâna, deci nu controla altceva decât punea mâna sau bățul pe fișete, pe fișetele noastre în care țineam hârtie, și vedea dacă sunt hârtii sau praf. Ăsta era controlul făcut de ministrul nostru. Așa... și prima dată a găsit într-adevăr și hârtii, și puțin praf, pe urmă a doua oară n-a mai găsit. Și vreau să-ți spun, da' nu știu cum să-ți spun, între noi mergea. Mergea vorba, zice când, dacă știam că vine Bobu, punem un rahat să dea în el când controlează, să-i cadă rahatul (*râde*) de pe fișet. E de râs, da' e și de plâns, să știi. Este și de plâns, da... Uite, mă gândesc la o altă chestiune, tot mai tristă. Lucrând la circulație, la Direcția Circulație, aveam extraordinar de multe deplasări în țară. Pot să spun că din 365 de zile, cât are un an, eu 265-270 eram plecat. Și vă închipuiți că familia mea, compusă din soție și o fetiță, care e maaare de tot acum și deșteaptă (*râde*) ca mama ei, nu prea se descurcau totdeauna extraordinar că începuseră deja lipsurile foarte mari. Nu mai găseam carne, nu mai găseam zarzavaturi, nu mai găseam ulei, nu mai găseam pâinee (*ridică vocea*), pâinea era problema, și pâinea, ca să nu mai spun de ouă, nici nu vreau să-mi amintesc. Cât a fost fetița mea mică, vai cum m-am chinuit ca să găsesc cutiile alea de lapte praf, dacă-mi amintesc bine, Milupa... așa, cu niște pile extraordinare pe la (*ridică vocea*) pe la Spitalul de Urgență, pe la Centrul de Sânge de pe Doctor Felix, pe la Spitalul Militar. Mă descurcam până la urmă, cu bunul meu prieten și coleg, Dumnezeu să-l odihnească, că a murit, fostul șef de circulație din județul Harghita... unde era singura fabrică la vremea respectivă de lapte praf, Rarău, parcă, dacă mi-amintesc și, care Câmpeanu Șoni, că era ungur, el era șeful circulației, îmi făcea rost de la fabrică, bineînțeles că pe bani, nu pe gratis, îmi făcea rost de cinci, șase, zece cutii de lapte praf, pe care mi le trimitea sau mă duceam, treceam eu când veneam din țară pe la el și le luam și aduceam lapte praf la fetița mea.

Asta în fiecare lună?

Păi, cât îmi trebuia, bineînțeles, când n-aveam, îi dădeam telefon și-i spuneam: „Șoni, n-am lapte, e clar?" „E clare, e clare!"

(*Imită accentul maghiar.*) Deci cam așa ne descurcam, destul de greu, cu multe relații și cu multe aranjamente, la început mai greu, pentru că ardelenii sunt mai înceți așa, mai... mai, hai să zic mai cinstiți, n-am făcut nicio ilegalitate prea mare, decât numai de genu' ăsta, mai târziu m-am învățat și eu cum să pun problemele, așa, și le-am pus bine...

Și...?

De exemplu, într-o primăvară, da, într-o primăvară, era o criză de carne în București, dacă n-aveam relații pe la măcelării... mă rog, și mă duc într-o misiune la Timișoara și vorbesc cu cei de pe acolo, zic: „Măi, oamenii lui Dumnezeu, cum cumpăr și eu de la voi niște carne de porc bună"... A, nu, nu, nu era primăvară, era la începutul lui decembrie, exact, că venea Crăciunul, perfect, veneau sărbătorile de Crăciun care erau absolut necunoscute, că la noi mai-nimeni nu-l ținea, adică teoretic nu-l ținea nimeni, dar practic îl țineau 99 la sută din români și ăia de...

Era interzis?

...nu era interzis, mă, dar nu se vedea cu ochi buni. Deci, dacă tovarășul, nu Ceaușescu, tovarășul secretar de partid X afla că te-ai dus la biserică... La noi nu se punea problema. Noi, la Miliție, nici nu discutam de asta. Să prindă milițianul să meargă la biserică, nu se poate. Sau milițianul să facă Crăciun, să aibă brad.

Nici brad nu?

Nici brad nu, și io mai făceam rost de brad de la Poiana Brașov, aveam niște cunoștințe foarte bune și prieteni, care-mi mai dădeau câte un brădișor, îl mai băgam în portbagajul mașinii, că nu se prea vedea, și îl duceam acasă la fetița mea, că îi plăcea.

Și nu v-a prins niciodată?

Nu m-a prins niciodată, nimeni nu îndrăznea să mă oprească, nu mă opreau decât cei de la circulație care mă cunoșteau, de

atâția ani de zile, că deja de acuma începuse să... Ce mai, 10 ani, 15 ani, 20 de ani aproape aveam de circulație...

Și ați avansat în grad...

Și am avansat în grad, bineînțeles, de la locotenent-major, după vreo zece ani eram maior, după vreo 15 ani eram locotenent-colonel și pe urmă după vreo 17 ani, colonel plin. Și așa am ieșit la pensie, colonel plin, colonel făcut cu mult înainte de a ieși la pensie. A, (*râde*) și acolo am peripeții foarte multe. Dar vreau să-ți spun cu Timișoara. Și zice: „Cum să nu, mergem la Contim", că pe la vremea respectivă Contimul Timișoara era în floarea dezvoltării, ca să spunem așa, era o unitate, o creșcătorie de porci cu peste 100 000 de porci. Uriașă... și bineînțeles că în fiecare zi ăia tăiau porcii, vindeau, și eu m-am dus acolo. De ce să mint... Hop și eu cu ei pe acolo, cu un gemănțănoi de vreo 15-20 de kile și am cumpărat cel puțin 20 de kilograme de carne, am plătit cu bani, cu bon, că știam că nu se poate să nu fim urmăriți, nu zicea nimeni dacă mă duceam și cumpăram și aveam bon. Acum n-am de ce să mint, că am plătit o carne așa, mai modestă, și am luat o carne mai bună (*râde*) mai cu puține oase decât era aia normală. Și cum s-o aduc? Băieții de acolo zic: „Ahaa, lasă că vorbim noi, ne punem de acord cu băieții noștri de la aeroport și o bag în avion până la București".

Cu avionul mergeați?

Cu avionul mergeam, București-Timișoara, cu avionul mergeam, încă, la vremea respectivă, nu mergeam cu mașina. După aia de ce să mint, că după aia am avut mașină în permanență și mă duceam oriunde. Și m-am urcat în avion, am urcat și gemănțănoiu' și când am ajuns la Băneasa, că la Băneasa aterizau cursele interne, m-am dat frumos jos, mi-am așteptat geamantanul, căram de mi-a venit rău, nici nu mai țin minte, și nici nu mai are importanță de altfel cu ce am ajuns acasă, nu stăteam departe.

Dar la vamă nu v-au controlat?

Păi aicea nu, aici nu era vamă...

A, da, așa e...

Numai Otopeniul, când vii din străinătate, e cu vamă. Aaa, mai erau privitori cu ochi mari, dar eu eram îmbrăcat milițian, eram ditai maiorul sau lent'-colonel, cine se băga pe mine? Hai că mi-am amintit de vamă. Am avut șansa extraordinară, extraordinară zic, că ăsta este cuvântul, prin șefii mei pe care i-am stimat, și i-am iubit, și i-am și ajutat, cu ajutorul meu au făcut liceul, și unii dintre ei și facultatea, așa... dar oameni au fost. Am avut șansa să plec, să prindem prin Ministerul de Interne, nu cu ministrul Bobu, cu rahatul, ci alt ministru mai la locul lui, în 1970, uite mi-aduc aminte extraordinar, am avut șansa să prindem niște burse, îi spunea „Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare". Burse de care am beneficiat și eu de una, niște luni bune în Elveția, și practică zilnică cu poliția de circulație elvețiană, unde am stat așa cum am spus, nici nu mai țin minte exact, vreo patru sau șase luni, cam așa. Foarte mult am stat, adică mult, având și norocul, mă rog, bafta (*râde*) că de bine, de rău, mi-a plăcut și am învățat în liceu limba franceză. Și am fost în zona de limbă franceză a Elveției, la Geneva și Lausanne. Țin minte și acum. Oo, ceva... tovarășii de la contrainformații ne-au zis cum să ne comportăm, să nu fugim, că ne omoară familia, toate minunile, să nu ne cumpărăm mașină, că aveam bursă mare, să nu... n-aveam voie nimic. Nu știu, îmi pare rău, nici nu știu dacă aveam voie să facem pipi în Geneva. Trebuia să-l punem într-o sticlă, să-l aducem încoace. (*Râd.*) Nu râde, că nu e de glumă, eu spun ca formă de glumă dar astea sunt lucruri trăite. Din 1970 circulația a început să se dezvolte foarte, foarte mult. S-au făcut drumuri, a apărut la noi semnalizarea, a apărut la noi marcajul, că nu aveam marcaje și așa mai departe, dar nu asta e important. Important este că aveam foarte mulți bani. Aveam o bursă mare. Dacă nu mă înșel, 1 200 de franci elvețieni pe lună, și la vremea respectivă un Renault 16 la mâna a doua, la Geneva, era 2 000 de franci. Deci îți dai seama, că cu bursa de pe două luni, eu îmi cumpăram un Renault 16, care era minunea de pe lume, ohhooo, dar atâta mi-ar fi trebuit! Și atunci, ce să mai spun, am cumpărat fel de fel de lucruri.

Vreau să spun că la noi, la vremea respectivă, nu se descoperise la categoria noastră, chiar dacă era o categorie un pic de milițian mai răsărit, nu se descoperiseră blugii, nu găseai parfumuri, nu găseai rujuri. Da, aveam două fete în casă și-o fetiță, și-o nevastă, care erau înnebunite de ăstea, ca toate fetele și femeile. Și ce să-ți spun că din banii adunați, mulți, am cumpărat fel de fel de nimicuri, dar printre care am cumpărat la toți din familie câte un ceas elvețian, am cumpărat parfumuri, pentru care am dat niște sume colosale (*ridică vocea*), ca să-ți spun așa. De exemplu, ce parfum să-ți zic... *Chat noir*, de exemplu, o sticluță mai răsărită, am dat vreo 300 de franci pe ea, sau 400. Deci niște bani serioși. Așa... și am cumpărat blugi pentru fetiță, am cumpărat haine de piele extraordinare, am cumpărat tricouri... la noi, la vremea aceea, nu se descoperiseră încă tricourile cu palmieri, cu scrisuri, erau numai de-ăstea, maiouri ordinare din pânză și din celuloză și așa mai departe. Și așa am reușit și am cumpărat de toate, și când m-am întors... știu ce vrei să mă întrebi, nu mă mai întreba, cum le-am băgat în țară... Le-am băgat cu mare atenție, că știau colegii mei de la direcție și de la IGB că ne întoarcem cu toții și s-au dus pe la tovarășii de la vamă și ne-au făcut trecuți. Adică nu au mai deschis geamantanele, că la vremea respectivă, la modul sincer, nu se descoperiseră la noi în țară drogurile. Deci n-aveau ce controla, dar ei tot controlau, dar na, să n-aduci nu știu ce, aur n-aveam, cu toate că, de ce să mint, că mai aveam, că luasem pentru fetiță și pentru soție inele și lănțișoare și d-ăstea, și d-ălelalte, care ți le-am spus acum, aveam vreo două geamantane și o sacoșă pline... Îmi dau seama că, dacă mergea cu mine și nevastă-mea, era cu totul altceva. Eu, cum m-am priceput, hahaha, nu-ți spun că mi-am cumpărat și, pasiunea veche, scule de pescuit elvețiene (*râdem amândoi*), care la noi nu se descoperiseră la vremea aia, scule, în afară de undița clasică, din alun. Așa deci, asta ar fi problema că m-ai întrebat mai devreme, mai înainte, cum am reușit să trec peste vamă. Uite așa, tot prin aranjamente și prin pile.

Revin la viața de zi cu zi, că asta e cea mai importantă, zic eu, și mă refer mai mult la familie și subliniez, nu știu pentru a câta oară, că era deosebit de grea viața, chiar și pentru mine, care deja eram destul de bine situat și de bine plătit, ca să zic așa. Și vreau să spun că am avut posibilitatea să fac foarte multe deplasări și în străinătate, am fost cam de vreo șase-șapte ori în RDG, cam de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot așa, șase-șapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia. Deci, toate țările noastre de aicea, din Europa comunistă, le-am străbătut și pe linie profesională. Că și la Geneva am fost de mai mult ori, am uitat să spun că m-am dus la Consiliul Europei acolo, de câte ori au fost ședințe mai importante, am fost și eu. Nu întotdeauna m-am dus eu, s-au dus și alții. Așadar am fost la anumite congrese sau ședințe de stat mari, pe linie de circulație, la cehi, la nemți, parcă și la unguri am fost o dată. Dar vreau să-ți spun că spre norocul meu, norocul familiei mele, cam toate lucrurile importante le aduceam din aceste deplasări, că la noi nu se găsea mai nimic. N-ai cum să-ți amintești, că se stătea la cozi de seara până dimineața, pentru cinci sau zece ouă, se stătea la cozi de seara până dimineața pentru niște tacâmuri de pui, că ajunseseră proverbiale chestiunile ăstea și pentru ulei, și pentru făină, și pentru macaroane, și vreau să spun că într-o țară așa de bogată și care avusese tot ce vrei, nu mai avea nimic pentru populație. În schimb, tovarășii trăiau extraordinar de bine, aveau magazinele lor speciale, și magazinele speciale erau într-adevăr pentru corpul diplomatic și le amintesc pentru că și eu prin aranjamentele mele mai aveam acces din când în când și la tovarășa responsabilă de la magazinul diplomaților, de unde noi cumpăram ba câte un serviciu de cafea, ba câte un serviciu de farfurii de bucătărie, fel de fel de minuni de genul acesta, care într-adevăr nu se găseau nicăieri, și vreau să-ți spun că mi-aduc aminte așa... la grămadă, ca să zic așa, că din URSS în mod deosebit aduceam, cumpăram și le puteam trece granița, că nu erau interzise, că aveam bani de deplasare și justificam banii, și nu la noi era problema ci era la ei, să treci granița lor întâi...

Da...

Așa am adus televizor mic, portabil, care la noi nu se descoperise, televizor portabil, nu s-a mai auzit așa ceva, era încă pe vremea televizorului alb-negru, dar portabil? Aoleuuu...

Deci aveai voie să intri cu...

Aveai voie, dar să justific că am avut bani, cu ce am cumpărat. De exemplu din Cehoslovacia mi-am adus costume de vânătoare, cizme de cauciuc, tot de vânătoare... Nu-ți mai spun că de fiecare dată aduceam tricouri de-astea femeiești, nici nu mai știu, ciorapi, mai puțin pantofi, că nu mă pricepeam la pantofi și nici nu erau ceva deosebit la vremea respectivă. Erau în Vest, dar în Est nu... De la nemți tacâmuri, seturi de tacâmuri foarte bune, nu pentru comerț, pentru casă, pentru casa mea, pentru părinții mei, pentru fratele meu, așa, unelte de pescuit. Haaa, mi-aduc aminte că, fiind și schior, că am fost schior cum am amintit, am ajuns în zonele de la Garmisch-Partenkirchen, unde era zona de schiuri extraordinară de munte a RDG-ului. Și de acolo am găsit la un magazin de ăsta universal, la vremea respectivă nu se descoperise la noi magazinul universal, am găsit un robot de bucătărie care, dacă nu mă înșel, ne-a ținut 30 de ani, dacă nu 40. Care noi nici nu auzisem că există în lumea asta roboturi de bucătărie, sau chestiuni de genul ăsta. Da... și așa cum ți-am spus, n-a fost niciodată problema trecerii prin vamă, pentru că am avut întotdeauna bani, deci am justificat, toată treaba era să justifici și să nu exagerezi.

Da, dar un om care nu avea poziția dumneavoastră...

Aaaa, un om care nu era în situația mea avea probleme. Da... poate că în final scăpa și el, dar îl înnebuneau, până justifica leu cu leu tot ce a cumpărat.

Dar nici nu aveai voie să ieși din țară, nu-i așa?

Nooooo, nici discuție... deja eu de atâtea ori ieșisem, că mă cunoșteau: și la graniță, era granița de la Borș, care mă cunoșteau ăia de la ieșire, ca să nu-ți mai spun că iarăși ieșeam numai însoțit de tovarășul șef de circulație de la Oradea, prieten foarte

bun, care îmi mai dădea câte o damigeană de vin, două, trei damigenuțe de palincă, să avem și noi cu ce să-i cinstim pe ăia de acolo, așa, pe la Albița, ieșeam din URSS pe la Albița... A, probleme deosebite la Albița. Mi-aduc aminte că am ieșit odată la Albița cu un autobuz cu motocicliști, că, mă rog, sportul mi-a plăcut și mi-a plăcut și sportul cu motocicletele, alergarea pe motociclete, și eram în Federația Română de Motociclism, și i-am însoțit, bineînțeles, cu aprobare, para-aprobare de la ministru, aoleu, așa... am însoțit o echipă de motocicliști cu care m-am dus la niște concursuri. Era un concurs în URSS, unul în Polonia, unul în RDG, unul în Cehoslovacia și unul în Ungaria. Deci cinci concursuri, îi zicea Cupa Țărilor Socialiste, care ținea câte o etapă în fiecare țară.

Dar n-ați concurat...

Nu, că eu eram conducător de delegație, alții concurau, dar eu i-am însoțit, că ne-am dus cu un autobuz, am reușit să mergem cu un autobuz. Și uite că, bineînțeles, șeful circulației de la Vaslui m-a ajutat cu niște vin bun, cu niște țuică, să avem să le dăm la ruși, că le place. Și mi-aduc aminte că am ieșit din vamă, bineînțeles că ai noștri știau, eu m-am dus și am rezolvat, fiind conducătorul delegației, eu, cu numai doi inși, nu erau concurenți, conducătorul de delegație, care eram eu și antrenorul. Și, când am trecut granița, nici n-am trecut bine granița, că dintr-o parcare a ieșit o Volgă. Și am zis...

Era poliția...

Nu, nu era poliția, era civilă, da' rusească. Că trecusem granița, trecusem Prutul la Albița. Ceasna-Huș-Albița. Și i-am zis antrenorului, zic: „Bă, fii atent că ăștia sunt securiști". Și am mers în imensitatea măreției Uniunii Sovietice, nu-ți mai spun că chiar ne-a venit și să plângem, dacă este important acest lucru, am trecut prin Basarabia. Și de câte ori ne-am oprit, veneau la noi românii și plângeau și cerșeau pâine. Și le-am dat toată mâncarea noastră care am avut-o, uite că îmi vin lacrimile și acuma. Așa erau de... necăjiți (*emoționat, roagă să oprim puțin reportofonul*).

Îmi cer scuze, sunt mai sentimental, m-a întors pe dos, și acuma mă întoarce pe dos. Și am trecut Nistrul pe la Hotin, țin minte extraordinar, și ne-am dus, în acest drum foarte lung, pe care nu-l puteam face într-o zi, două zile am mers pe drum, noaptea nu aveam bani de hotel, dormeam în autobuz. Aveam niște condiții minime și dormeam în autobuz. Și ne-am învățat, că tovarășii noștri cu Volga mergeau după noi liniștiți.

Dar nu v-au oprit niciodată?

Nu ne-au oprit niciodată, se ținea după noi. Când opream, opreau și ei. Și când am intrat în Kiev, am trecut, la ieșirea din Kiev, într-o parcare mare, ne-am oprit să ne culcăm. Și înainte să ne așezăm să ne culcăm, îi zic antrenorului, zic: „Hai, dă-mi și mie o sticlă sau două sticle, câți sunt ăia?" Doi erau, da, uite, mi-aduc aminte. Zic: „Dă și mie o sticlă de vin". Zice: „Nu le ducem sticle de vin, le ducem rachiu, țuică, că lor le place țuica". Și ce noroc am avut că am avut amândoi inspirația asta. Am luat sticla de țuică și m-am dus numai eu, să nu creadă că-i atacăm. Și le-am bătut la geam, dormeau și ei. Le-am bătut la geam, au deschis geamu', s-au uitat și le-am împins sticla pe geam, în cea mai frumoasă limbă română, că rusă eu nu știam deloc, și le-am dat sticla, au luat-o. Ce să-ți spun, de comă. După vreo jumate de oră bună, cine bate la ușa autobuzului: unul din ruși, cu sticla goală, ca să le mai dăm... Le-am mai dat! (*Râde.*) Le-am mai dat o sticlă și cred că praștie s-au făcut, că a doua zi am plecat și cel puțin 100-200 de km n-am văzut Volga după noi, și pe urmă ne-au ajuns din urmă, deci au dormit până la amiază. Dar am avut extraordinar de mare noroc, că aproape de... că noi am fost pe undeva aproape de Leningrad, deci îți dai seama, 1 000 de km. Și aproape la trei sferturi din drum, că n-am socotit bine, n-am știut că sunt atât de mulți kilometri, aproape să rămânem fără benzină la autobuz. Aveam autobuz Skoda de-ăla vechi și ne-am oprit la o pompă de-asta, să cumpărăm motorină. Și era o coadă, de cel puțin 40-50 de camioane uriașe la motorină. Zic: „Băi, nici la vară n-ajungem, nici la concursul din Polonia, dacă stăm aici la coadă". Și hop că apar cei doi rusnaci ai mei, zice (*se bate în piept*) și spune ceva în rusă:

„Stați liniștiți, că rezolvăm noi". S-au dus ăștia și au venit cu o mână de bonuri, ne-a băgat autobuzul prin față, am umplut tot ce am avut noi, că ne-a ajuns pe urmă până prin Ungaria sau, dacă nu mă înșel, până în România. Am avut motorină pe toată deplasarea asta. Pe urmă, când am ajuns la destinație, când să ne despărțim, m-am dus să le mulțumesc. Și m-am dus și cu antrenorul care vorbea, se putea înțelege cu ei rusește. Și-mi zice: „Băi, știi ce-mi zic ăștia? Că știu că ești ofițer de miliție la circulație, de când am intrat în țară".

Păi, de unde?

Eee, de unde... păi, nu știi, n-ai auzit vorba că dacă ploua la Moscova, bulgarii își deschideau umbrela la Sofia? Așa era și la noi: când am ieșit din țară la ei, cine-a ieșit? Stan Lucian ăsta e ofițer de circulație. Așa, știa despre tot.

Dar cu Ceaușescu v-ați întâlnit așa, față-n față?

Da, da. M-am întâlnit și chiar am dat mâna de câteva ori, a dat el mâna cu mine, nu eu cu el, eu i-am răspuns numai, de mai multe ori, pentru că, într-o perioadă de ani de zile, după ce devenise mare amator de vânătoare, îl însoțeam la vânători, însoțeam e cu ghilimele. Mă duceam, de exemplu dacă se ducea în zona Brașovului, plecam cu două, trei, patru zile înainte și vedeam zona pe care se duce și vedeam cum e circulația, cum să fac devierile, toate treburile astea, pentru că nu se discuta să circule el sau coana Leana cu mașina în trafic. Traficul era departe, era interzis, cel mai bun lucru pentru toată lumea, ca să stai liniștit, era să nu se circule: nici pietonul, nici mașina, nici... Și am mers foarte mult la vânătoare și uneori am obținut niște autorizații de vânătoare.

De la cine?

De la Ministerul Silviculturii, în zonele, nu în rezervațiile lui Ceaușescu, că acolo mai rar am intrat, de ce să mint, după ce pleca Ceaușescu, dar în zonele adiacente, că săracele animale sălbatice, după o vânătoare cum era... de exemplu în Lipovani sau în Valea Bogății și împușcau 120 de mistreți și făceau

o gălăgie trei zile, trei zile stătea la vânătoare, sau două, îți dai seama că toate animalele fugeau în pădurile dimprejur și alea erau păduri imense... Așa și noi, pac, repede după ce pleca el și era liniște, mergeam să împușcăm și noi câte ceva, cu autorizație, că asta era pasiunea mea din copilărie.. Am fost în cel puțin 30-35 de cabane de vânătoare, de vile... A, nu, nu, greșesc, dacă pun la socoteală și observatoarele de urși, de cerbi, sau de mistreți.

Ale lui Ceaușescu?

Ale lui Ceaușescu... făcute special pentru el, că n-avea voie altcineva, așa, cred că ajung la 60-70, cu toate astea. Am fost în extraordinar de multe, în toate județele țării, mai puțin în județul Olt, Dolj, deci în județele de la Dunăre, dar am fost și pe Dunăre: în Giurgiu și în Călărași, am fost și acolo, la case de vânătoare ale lui Ceaușescu și la observatoare. Deci la extraordinar de multe vile în care stătea Ceaușescu, adică stătea când se ducea acolo, o dată pe an, dar aia era îngrijită, aoleeeu, n-aveam voie nici să intrăm, ne descălțam...

Cu cine mergeați?

Păi, cu șeful Silvicului... mai mult și mai mult ne duceam cu responsabilii. Era cel care îngrijea casa... un pădurar, care ne cunoștea... bineînțeles că ne cunoștea lumea. Îmi cer iar scuze că trec de la una la alta, dar așa-i la bătrânețe. Mi-am adus aminte de o chestiune, din prima mea tinerețe, prima mea viață de familie, la miliție când, mă rog, mă descurcam destul de binișor, îmi luasem și mașină, deci... m-am descurcat, îmi cumpărasem mașină, aveam un Renault 10... și primesc aprobare să fac o excursie cu nevasta mea.

De la cine?

De la șef, de la ministru, că eu fiind șef de serviciu, ministrul trebuia să-mi dea aprobare ca să ies în străinătate. Și e adevărat că mai fusesem cum am spus, în mai multe, n-a fost o problemă așa deosebită, dar asta era. Și am făcut o excursie, zic: hai să vedem Ungaria, Cehoslovacia și Polonia... eu și cu soția. Și,

pentru că de aprobare am primit aprobare, dar bani nu ne dădea nimeni, că nu aveam voie să schimbăm decât o sumă extraordinar de mică, care practic nu ne ajungea decât de benzină. Și atunci am umplut mașina, Renault-ul 10, de mâncare, de conserve, de tot felul...

Pe care de unde le cumpărați?

Păi, de unde... de la magazinul corpului diplomatic, de la nu știu unde...

Și haine?

Ei, acuma, haine mai aveam, că le adusesem din alte părți. Dar altceva vreau să-ți spun... Nu mai spun, cred că am cumpărat, aveam în mașină vreo 20-30 de sticle de coniac. Era coniacul românesc făcut de Zarea, un coniac hooohooo, care se căuta în străinătate și la noi se găsea. Băuturi s-au găsit, slavă Domnului, mâncare nu se găsea, dar băuturi găseai... și tutun. Ceea ce era mai interesant e că am făcut rost, tot așa, de la magazinul ăsta, și se mai și găseau, așa, de cum îi spune... combinezoane, chiloți de damă din... cum dracu îi zice...

Bumbac?

Nu bumbac, se căutau, aoooleuuu, în Ungaria...

Și de unde le luați? Tot de la...

Tot de acolo le-am cumpărat... erau din plastic, dar nu știu cum se numeau... mă rog... și astea se căutau extraordinar în Ungaria, și în Polonia în mod deosebit... și ca să nu-ți mai spun că astea se căutau cel mai tare în Rusia, în URSS. Rușii căutau d-ăstea cu disperare, dădeau niște bani pe un sutien, îți plăteau rușii, că iar fac o divagație, îți plăteau rușii costul, de exemplu, a trei-patru zile de hotel. Un sutien... așa se căutau de extraordinar. Și am plecat în excursia asta, nu-ți spun că la vamă, iar, cu pile deosebite am putut trece cu toate ăstea, că n-aveam voie să luăm decât două sticle de coniac, nu știu ce, mâncare puțină. Și nu ne-a mai controlat, am intrat așa, cu ajutorul funcției și... da... Și ne-am dus în Ungaria, nu ne-am oprit în Ungaria, am

oprit în Cehoslovacia. Parcă acuma văd... la Banska Bystrica... și ne-am oprit acolo la o parcare să ne culcăm și am scos niște coniac d-ăla, și într-adevăr au venit niște cehi și am vândut și acolo, pe coroane cehești...

Deci ați vândut și sutiene, și chiloți, și tot...

Numai astea: sutiene și chiloți. Aaa, nu, iartă-mă... combinezoane și chiloți, nu sutiene. Și le-am vândut acolo, am vândut și combinezoane, și chiloți, că ne-am făcut bani să ne ducem să ne cumpărăm și noi ceva. De unde n-aveam nimic... de la un magazin din Cehoslovacia, din Praga. De la Bystrica am trecut la Praga și după am intrat în Polonia. Și... o chestiune interesantă, pe când ne oprea poliția, că, na, ne mai oprea, mai greșeam și noi, că nu știam pe o stradă, am mai intrat pe sens interzis, îi spuneam în cea mai frumoasă limbă română, că în franceză nu știau ei (*râde*), știam eu, dar ei... în engleză nu știam eu, poate știau ei, în nemțește nu știam amândoi sau cehii știau nemțește, dar eu habar n-aveam. Și le spuneam că și eu sunt polițist de la circulație, și ne înțelegeam și ne lăsau. Și ne-am dus la Praga să căutăm un magazin, un magazin mare, parcă acum țin minte: Lebăda Albă, Bila Labut. Exact, uite că mi-aduc aminte... aoleeeu, nici nu credeam că-mi aduc aminte. Și ăsta era așezat pe o stradă cu sens unic și nu știu cum mă tot învârteam și mă tot duceam pe contrasens. Și chiar în capătul străzii era un polițist. Și iar treceam mai departe și nu intram, că mi-era frică de polițist, că altfel intram, că magazinul era la vreo 15 metri de intersecție. Și am trecut de vreo trei ori așa, și până la urmă ne-a oprit polițistul că ce tot ne plimbăm pe acolo, că doar ne-a văzut că eram cu număr de București. Și i-am explicat eu în cea mai curată limbă cehă pe care n-o știam, i-am explicat că caut magazinul Bila Labut... aaaaa, Bila Labut (*îl imită pe polițist*) și mi-arată... și zic: „Știu, știu, dar cum intru?" Pac, a făcut de două ori din mână, a oprit circulația și m-a băgat la Bila Labut pe contrasens (*râde*). Deci asta e una din întâmplările noastre. În Polonia, la fel, am trecut pe la Zakopane și... cred că trebuie să-ți spun că am fost foarte impresionat, în primul rând a fost printre primele mele treceri pe acolo, am

fost impresionat de Cehoslovacia. Era o țară foarte bine organizată, am observat, am făcut și fotografii cu indicatoare și drumuri, că asta era meseria mea, mă pasiona și această meserie, că de asta am și rămas atâția ani. Dar când am trecut din Cehoslovacia în Polonia, cum e reclama cu lama Gillette, „am trecut de la civilizație la barbarie". Un haos la fel ca la noi... Polonia, la pământ, la pământ... Ca să nu-ți spun că singura chestiune care mi-a plăcut în Polonia, și am admirat acest lucru... nu pe Hitler, ci autostrăzile poloneze făcute de Hitler. Extraordinar, și chiar m-am întristat, dacă nu am zis mai rău, că n-am avut norocul ca tovarășului nostru Ceaușescu să-i placă și lui să circule cu mașina, să vadă... că a fost prin atâtea țări și a văzut atâtea autostrăzi și circulație organizată și tot, tot ce trebuie... Nu l-a pasionat mașina, l-a pasionat elicopterul, că poate că, dacă îl pasiona mașina, aveam și noi mai multe autostrăzi acuma, că am ajuns de rușinea Europei cu... cu străzile noastre nenorocite și cu drumurile...

MARIA CARMEN ANDRONACHE

„Oricine se putea descurca, dacă avea puțin curaj și spirit întreprinzător."

Nume: Dumitru Stoica
Data nașterii: 16 noiembrie 1935
Locul nașterii: Ploiești
Ocupații anterioare: inginer la o întreprindere de medicamente, apoi la o întreprindere de automatizări și telecomunicații

Care este perspectiva dumneavoastră în momentul de față asupra perioadei comunismului?

E totuși destul de împărțită treaba, dacă ar fi să spun, pe mine mă îngrozește ce-a fost; dar pe de altă parte, eu știu... poate că liniștea altora este importantă. Multora le-a fost călduț. Mediul de atunci, pentru persoanele medii și poate chiar și puțin peste mediu, era un mediu călduț, bun. Pentru cei din vârf sau care puteau să facă performanță era un mediu dur.

Ce înțelegeți prin mediu călduț?

Păi, îți asigurai nevoile de bază fără nicio problemă, nu aveai stresuri, puteai oricând să arunci vina pe altcineva. Era clar, bun: ITP-ul, RATB-ul, Niculaie (Nicolae Ceaușescu — *n. n.*) pe oricine, pe partid, pe oricine vrei tu, nu erai de vină, ca să zic așa, erai relaxat. Și totodată aveai liniște, știai că lucrurile merg, nu te lasă societatea să nu ai, ca să zic așa, ca să devii periculos. Dacă tu nu aveai serviciu, venea poliția să te ia și să te bage la un serviciu, la ceva acolo, mai puțin bănos, mai nu știu ce... așa cum se întâmpla la mineri; când eram eu stagiar pe la mineri.

Asta chiar că e o chestie interesantă. Eu am plecat de la mineri în plină campanie de recrutare. Trimiteau delegați de acolo în toată țara, lucrau împreună cu miliția și aduceau oameni. Aveau foi de drum, nu știu ce... și aduceau oameni. Plecau pe tren cu ei, un delegat cu cinci, zece oameni, cu câți putea să aducă. Dintre ei doi, trei, patru, reușeau să scape, dom'le... fugeau. Eu am plecat în perioada în care săracii delegați aveau probleme, că ei vizau foile de drum, dar nu mai ajungeau cu același număr de oameni la destinație.

În perioada aia am reușit, nu cred că a mai fost vreunul, fără nicio exagerare, să-mi fac transferul de la mineri în partea asta, la Electrotehnică. Era extrem de dură chestia. Ce s-a întâmplat, ce conjunctură a fost, nu pot să-ți spun (*emoționat*), niște chestii foarte ciudate, așa, unele care au ținut și de dibăcenie, dar și de noroc chior.

În ce perioadă se întâmpla asta?

Eram încă în stagiatură, că dacă aș fi fost în afara stagiaturii, nu era nicio problemă, îmi dădeam demisia, dispăream și la revedere, dar dacă nu terminam stagiatura acolo, nu puteam profesa în altă parte. Fără stagiatură, nu puteai profesa în altă parte, iar statutul era destul de nasol. Știi, pe vremea aia, dacă aveai vreo facultate, nu făceai mari isprăvi, dacă nu voiai. Deci foarte mulți nu făceau pentru că nu-i pregătea școala ca să facă isprăvi, dar stăteau la loc călduț. Câștigau cu: „Să trăiți, domn' inginer", „Doamna ingineră, la la la", mai mișcau și o hârtiuță și treaba mergea ca pe roate. N-avea nimeni ce să-ți facă.

Cum reușeați să vă descurcați în perioada comunismului?

Să vă spun cum reușeam să mă descurc în perioada stagiaturii. Trei ani de zile, obligatoriu, făceai stagiatura. Foarte interesant era că nimeni nu cunoștea statutul stagiarului. Statutul stagiarului era un fel de nebuloasă. Se zicea că are niște drepturi, că are niște obligații pe care eu nu le-am văzut niciodată scrise, cred că nimeni nu le-a văzut niciodată scrise. Era mai mult o fabulație, iar eu pe treaba asta am avut de câștigat acolo la mineri. Dacă eu, care mă străduisem să văd așa ceva, nu

văzusem, mi-am zis, nene, că nici ăștia nu știu și am încercat cu ei chestia respectivă. Mă duceam și spuneam: „Domne, statutul stagiarului prevede că la trei luni de zile trebuie să-mi schimb locul de muncă", spre exemplu, una din chestii, asta pentru că nu-mi convenea unde mă dăduseră ei acolo. Au luat-o de bună! Deci multe chestii. O treabă foarte interesantă; pe vremea aia era greu să recunoști că nu știi, că ți se dădea peste mână și profitam exact de chestia asta. Unde scrie, păi aveau curajul să mă întrebe? N-aveau curajul! Încă o dată spun că exista, după câte știu o lege scrisă pentru stagiari care prevedea că trebuia să-ți dea un salariu sau o jumătate de salariu, o primă de instalare, atât, restul nu știu nimic oficial. Eu mă duceam: „Avem dreptul să ne mobilați locuințele, să ne dați butelie", și tot felul de chestii de genul acesta, pentru că prinsesem chestia respectivă. Era interesant că nu știa omul ce să-ți facă ca stagiar. Nu putea nici să te dea afară, pentru că nu aveai unde să te duci ca stagiar, adică nu te primea nimeni. Păi, cum să mă dea pe mine de la Ministerul Minelor, unde să mă trimită? N-aveau niciun drept. Tu, ca stagiar, puteai să lipsești de acolo cât voia mușchiul tău. Era o nebuloasă statutul de stagiar. Ei, avea și stagiatura partea ei frumoasă, că nu te făcea să te simți stresat. Dar, într-adevăr, puteai să intri în pâine, doar că nu aveau instrumentul să te oblige. Dacă erai un inginer plin, te putea da afară, erau chestii... îți puteau da peste mână, dar ca stagiar nu știau ce au dreptul și ce nu au dreptul să-ți facă. Pentru că nu te puteau da afară, nu puteau să-ți dea nici negație, era așa-numita negație ca să poți să te duci în altă parte.

Câți oameni aveați în subordine și cam cum vă priveau ei?

Ei, aici e partea interesantă. Pe mine, șefii nu știu cum mă puteau suporta, pentru că nu mă puteau butona deloc. Eu mai lucrasem înainte pe la medicamente, lucrasem de noapte, vacanțele le lucram și mă copsesem un pic. Nu mă speriam de ce spunea acela, mai ales că mă prinsesem că nu are ce-mi face ca stagiar, și până la urmă ce puteau să-mi facă? Plecam acasă, veneam în București și trăiam fără nicio problemă. Nu aveau cu ce să pună presiune pe mine în chestia asta și atunci încercau

prin tot felul de metode de-ale lor, „băi, îi dăm de muncă, să greșească", să nu știu ce. Făcuseră echipe, în mod normal o echipă era pe la 10-15 oameni. Aveai dreptul să fii șef direct doar pentru 10-15 oameni. Ca să ai mai mulți, păi trebuie să mai fie și un maistru și altcineva. Atunci ei îmi făcuseră o echipă și îmi dăduseră un fel de muncă de nimic, îi ziceau ei de intervenție, dar de fapt însemna să strâng fiarele vechi de prin haldele alea, halde le zicea la platformele de lucru pentru excavatoarele alea gigant. Trebuia să strâng fiarele vechi, să intervenim unde era nevoie: de tras ceva, de mutat. În mintea mea intervențiile... eu care făcusem service deja, stai, nene, că eu am făcut electrotehnică, pe mine nu mă duci la fiare vechi. Eu mi-am făcut imediat trupă de electricieni, i-am pregătit repede și interveneam cu adevărat. Atunci ei, pentru că nu-mi puteau da peste mână, îmi tot măreau trupa și îmi dădeau alte și alte chestii de făcut. Ajunsesem la un moment dat, ca șef direct, să am peste 60 de oameni în subordine. Era enorm, te speriai! Doar că treaba era ușor de contracarat. Nu mă oprea nimeni să-mi numesc șefi de echipă, nicio problemă. Făcusem o așa-numită trupă de balauri. Îl aveam ca balaur-șef pe Petrică. Ăstuia i se zicea balaur dintr-o anumită poveste, ce făcuse el pe-acolo. Deci ăsta era balaurul-șef, aveam bălăurași și ăilalții erau balauri. Eu nu mă băgam, eu ziceam că sunt șeful de balauri (*amuzat*). Făcându-mi trupa asta foarte mare, îmi puteam permite o groază de treburi. Oamenii erau dintr-o grămadă de locuri, din Moldova, aduși cu arcanul, detașați câte trei luni, șase luni, de la întreprinderi, de peste tot; aduși sub sloganul „Să-i ajutăm pe mineri" și îți dai seama, omu', până ajungea el în Moldova, îi lua o zi numai să se ducă, încă una să se întoarcă, ce să facă cu două zile libere, trei pe care i le dădeau ăștia?

Eu profitam de chestia asta, că erau foarte mulți și puteam să jonglez cu ei. Locurile de muncă erau pe dealuri, unde se făcea exploatarea, și atunci îi acopeream, nu era nicio problemă. Mă duceam, îmi luam setul de lucru pe care îl aveam de făcut și îi distribuiam de așa manieră, încât să nu se simtă lipsa. În felul ăsta le dădeam la oameni și câte o săptămână și mai mult.

Veneau de acasă cu vin, o parte îl beau cu băieții, o altă parte o primeam și eu. Fiecare se simțea... Era și o vorbă între ei: „Ia zi, moșule, ți-a dat șefu' drumul acasă? Și cum vii?" „Păi, cum să vin?" „Vii cu trenul?" „Da." „Bravo, măi, și când vii cu trenul, cum bați la ușă?" „Păi, cum să bat?" „Păi, cum, mă, cu mâna? Dă-i cu picioru'! Poți? N-ai mâinile ocupate, nu te doare?" Se și practica, pe de altă parte, să se plătească o zi de muncă cu un pachet de Kent.

Dar dumneavoastră cam ce le pretindeați pentru favorurile făcute, pentru zilele libere?

La mine veneau de obicei cu două sticle de vin. Eu la un moment dat, pentru că la mineri era un mediu extrem de dur, îți spun, n-am pomenit așa ceva, eu când plecam de la muncă, nici nu mă opream de vorbă cu tine două minute pe stradă. Îți ziceam: „Mă găsești la bere!" Efortul fizic și îmbâcseala, umblatul ăla pe dealuri, praful când era uscat sau noroiul groaznic când ploua, deci mediul era atât de dur, încât nu rezistai fără să bei o bere sau două. De la berea asta, eu plecam la fotbal. Ăsta era avantajul, având trupa mare, îmi făceam imediat o echipă. Băieții nu mă puteau refuza. „A zis șefu' să mergem la fotbal". Acolo este interesant, într-adevăr, că șefu' de mineri e șef, tată! Nu era ca pe aici, să-i răspunzi șefului... Cozma, de exemplu, păi d'aia a fost el un tip dur, la ei nu discutai în chestia asta. „Dacă ăsta mi-e șef, mi-e șef la toate, de la femei până la ultima chestie", gândeau minerii despre statutul șefului, el era tare. Dacă te simțea minerul că nu ești șef cu adevărat, că ți-e frică de el, ăla erai. Mai bine plecai de acolo, trebuia să pleci de acolo. Am văzut cazuri. Nu se mai putea face nimic, îți făceau viața un iad și trebuia să pleci. Ei trebuiau să simtă, nu neapărat că ești mai tare decât ei la bătaie, trebuia să simtă că nu te dai la o parte. Pentru că, oricum, dacă s-ar fi iscat conflictul, imediat ar fi sărit ăilalții, dar trebuia să nu te dai tu la o parte, să nu le arăți că ți-e frică de ei. Erau câte unii munți de oameni, ei trebuiau să simtă că ești un tip tare, drept, și că nu te dai în lături de la nimic și că doar tu ești șefu'. Jucam fotbal în neștire, în fiecare zi cel puțin două ore.

Unde locuiați acolo?

Stagiarii, în general, primeau apartamente. Cariera se afla în județul Gorj, la „gorjopiteci" cum le spuneam noi, Mătăsari, și se numea Mătăsari Jilt.

Ce se exploata în zonă?

Se exploata lignit, cum se zicea: 20 milioane de ligniți[1]; un cărbune prost, și se distrugeau dealurile alea acolo, se mânca din ele cu excavatoare gigant, mai era și mineritul subteran, dar mai slab.

Cum vă descurcați cu mâncarea?

Știi ce se întâmpla? Acolo, fiind un mediu foarte dur, aveai deci nevoie de un pic de alcool. Eu, când mă întorceam de la fotbal, ceilalți treceau la tărie, mediul ăsta era de la bere la tărie... așa o țineau mai tot timpul. Hrana, pentru că mediul era așa dur, trebuia să conțină multă grăsime, să aibă multe proteine și de aceea se aducea ceva; găseai poate mai mult decât în alte părți: grăsimi, slănină, mai știu eu ce fel de chestii. Cam asta mâncai, că nu aveai altceva! Era o masă dată la intrarea în șut, pentru că altfel risca să ajungă minerul leșinat în subteran sau în carieră, iar accidentele erau extraordinar de frecvente.

Eu cred că era în medie cam un accident mortal pe lună, și pentru că nu lucrau meseriași de fapt, oameni cu reflexe formate. Aduceau oameni pentru trei luni, șase luni, care nu știau să se ferească de chestii de-astea. Cu mâncarea se descurca lumea, îți mai dădea și acea grăsinică... Minerii oricum învățaseră să se descurce.

Mi-aduc aminte că a venit odată unul cu ceapă. Îl întreb: „De unde ai luat, mă, asta?" El îmi răspunde: „Am fost la bunicu', nu era acasă, dar nu se supără, că a zis că să trecem când vrem noi". Bunicu' era vecinul, adică așa-i ziceau ei. Era o chestie interesantă că nici ăla nu făcea scandal, pentru că ăștia nu se duceau să distrugă, dar aveau nevoie, că mureau de foame și

[1] Aluzie la o anecdotă politică foarte cunoscută care spunea că populația României numără 20 de milioane de lihniți. (*n. red.*)

atunci trebuiau să facă ceva. Decât să-i distrugă toată tarlaua, că dacă ar fi intrat o trupă întreagă de mineri trotilați, la revedere, nu-i mai rămânea nimic, nu mai zicea nimic „bunicul". Se mai ducea la unul, se mai ducea la altul (*râde*) și ăștia mai descurcăreți erau din trupa mea. Șantierul era foarte mare, iar IAMSAT-ul lucra lângă.

Ce înseamnă IAMSAT?

O întreprindere de automatizări. Ăștia la care am lucrat eu ulterior, cea mai mare întreprindere de profil, cea mai tare întreprindere din țară, pe vremea lui Odi (prescurtare de la „Odiosul", fostul dictator, Nicolae Ceaușescu — *n. n.*), singura de cinci stele. Și ce făceau ăștia de la IAMSAT? Aveau o organizare de șantiere frumoasă și creșteau și găinușe, să aibă ei acolo găini pe șantier. Unul dintre balaurii-șefi de la mine ce crezi că a făcut? Fiind iarnă, găinile se aflau într-un țarc cu plasă de sârmă și, ca să nu se cunoască, să nu taie sârma și să se iște complicații cu poliția, a săpat un șănțuleț așa (*descrie prin gesturi modul în care a săpat șănțulețul*), un tunel mic, au băgat mâna pe acolo, au aruncat grăunțele pe dinafară și au stat cu mâna până au prins găina. Deci recurgeam la tot felul de chestii de-astea. Toate astea erau în timpul serviciului, nicio problemă.

Dar știați de toate acestea?

Îmi povesteau și vedeam, la urma urmei, că doar aveam la masă găinușă. Nu poți să le zici că erau furturi, făcea ce putea omul, chiar nu mă supăram pe ei. Era poate lucrul care te susține psihologic mai mult, luptai, făceai ceva. Erai un pic împotrivă, nu te identificai cu nenorocirea care era. Poate că știau și ceilalți și permiteau așa ceva.

Puteți spune că frustrările oamenilor se materializau întotdeauna prin aceste mici șiretlicuri?

Nu, erau pur și simplu nebuni! Aveai alte chestii apropo de refulări: în artă, te bucurai la un spectacol, alea în schimb erau, pur și simplu, niște chestii ca să faci ceva.

Cum altfel mai profitați de faptul că aveați o funcție mai înaltă și dispuneați de un anumit număr de subordonați?

Dă-mi voie să-ți povestesc o întâmplare. Balaurul-șef, un personaj la 45 de ani, cu barbă ca a mea, foarte glumeț, foarte tare omul, mergea în peșteri. Era omul cu care mergeam eu în peșteri, de fapt. Era și cam nebun, pentru că în peșteri nu mergi singur. Eram aproape singurul cu care accepta să meargă în peșteri sau pe munte... deci avea tot felul de fixuri. Balaurul îi spuneam pentru că tipul era tot cam așa, un Gică-contra, nu-i păsa lui, fusese el membru de partid, dar nu mai plătea cotizație și a venit la un moment dat unul de la partid care era și un fel de șef, de nu știu ce, și ăsta s-a supărat pe el și i-a zis : „Băi, balaure, dacă îți dau un șut te trimit pe Bourelul". Bourelul era dealul. „Aterizezi pe Bourul! Că n-ați făcut voi partidul!" — că ăia îl amenințaseră că îl dă afară din partid. „Eu nu recunosc partidul ăsta, eu nu în ăsta m-am înscris."

Un tip mai zăpăcit, și pe care eu bineînțeles că l-am luat și l-am făcut balaurul-șef. El era Piotr, Piotr îi ziceam, ca să-l oftic un pic, pentru că el era dinspre unguri și avea oftică pe ruși. Pe el îl chema Petre, Jughea Petre, dar eu îi ziceam Piotr. El era șeful trupei de pescuit. Crescuse pe Crișuri, în Bihor, și se băga pe dedesubt în apă, pe lângă pietre, și îmi spusese: „Moșule, mă tragi de picioare, dacă nu ies după un minut, că asta înseamnă că s-a întâmplat ceva" și ieșea omul meu cu pești în slip, cu pești în dinți, că nu-i convenea să intre de zece ori. A ieșit odată cu un pește măricel, n-a putut să-l prindă și i-a băgat degetul în ochi, așa a ieșit cu el. Interesant era că toate astea se întâmplau în timpul serviciului. Mai mult decât atât, treaba se întâmpla la vreo 15 km de locul de muncă, și-l trimiteam cu o mașină. Asta chiar că era o nebunie curată, să reușești să scoți o mașină, o basculantă d'aia, să poți s-o trimiți la distanța aia...

Nu trebuia să vă justificați într-un fel că mașina aceea pleacă de acolo?

Păi cum să nu? Nu numai, dar dimineața luam lucrări și în ziua aceea trebuia să te descurci fără.

Cum îi tratați pe subalternii dumneavoastră?

Chiar nu făceam deosebirea. Eu așa am făcut cu oamenii și mai târziu, n-am făcut niciodată deosebirea. Eram împreună, nu discutam. Am dormit cu ei împreună în barăcile lor de lemn. Jucam tot timpul fotbal împreună, ne distram, făceam tot felul de tâmpenii, nopți albe etc. Reușisem să-i scot din chestia cu băutul, pentru că nu puteau să bea, și să mai joace și fotbal, și să mai fie buni și de muncă. Până atunci chiar nu jucau fotbal, deși aveau un teren foarte bun. Ceilalți stagiari păstrau distanța. În momentul în care nu erai îndeajuns de stăpân pe tine, trebuia să pleci.

Ce alte avantaje puteați găsi în mediul acela, pentru faptul că aveați o școală și o funcție mai înaltă?

Natura postului de conducere pe care îl aveam îmi permitea să plec oricând pe munte o săptămână, două. Lăsam unu, doi responsabili, subalterni de-ai mei, și plecam fără nicio grijă. Pe de altă parte, erai și privit altfel. Ca avantaj material, primeam un pachet de Kent pentru fiecare zi de muncă. Eu eram fumător, dar alții vindeau pachetele primite, care în final ajungeau, prin rotație, tot la ei. Practic acele pachete erau vândute, cumpărate, primite și iar vândute de mai multe ori. De fapt, ăștia primeau bani sub formă de bun material. Un pachet costa 100 de lei, ceea ce însemna echivalentul unei zile de muncă. Un salariu mediu era cam la vreo 3 000 de lei.

Ce altfel de afaceri se mai făceau acolo, având în vedere că vă aflați într-o zonă în care se exploata cărbune?

Sincer să fiu, nu se făceau afaceri prea importante. Un lucru care se mai practica de ăștia mai mari era că, atunci când vreunul dintre ei își construia vreo casă prin apropiere, își luau băieți la lucru. Dar și mișcările astea erau destul de reduse, pentru că nu prea aveai voie să construiești chiar așa, oricum, nu aveai voie să ai două case pe vremea respectivă. Din zilele astea de muncă se câștiga cel mai mult, mai ales dacă era vorba de vreun localnic care avea nevoie de zile libere pentru agricultură, dacă era de afară, avea nevoie de timp ca să ajungă acasă. Pe

lângă aceste pachete de țigări pe care nu le pretindeam întotdeauna, în funcție de cum se descurcau și ei, îi mai înțelegeam, dar când veneau de acasă era știut că aduceau câteva sticle de vin sau de palincă. E adevărat că de multe ori le consumam cu toții acolo, deși aș fi putut să le păstrez sau să le consum cu cealaltă trupă de stagiari, pentru că totuși trupele erau diferite.

Interesant e cum am ajuns să mă împrietenesc mai mult cu unii dintre ei. Eu m-am dus și am preluat o linie de producție, ceea ce însemna: benzi transportoare imense, excavatoare imense, o linie tehnologică, iar eu nu știam mai nimic despre toate astea. Nu știam nici măcar ce să le cer oamenilor și atuncea, când mi s-a dat prima sarcină să repar rolele de la nu știu ce bandă, nu puteam să mă fac de râs, mai ales față de oameni. Și am întrebat și eu: cine a mai reparat role? Pentru că era trupa nouă și acela care avea curajul să spună că se pricepe avea, după mine, și ceva calități de lider. În felul ăsta oamenii s-au ales de la sine. Îi spuneam: „Ia câți oameni îți trebuie și mergi să repari ce era de reparat". Și în felul ăsta nici nu afla nimeni că eu nu mă pricepeam și cel care forma echipa lua atâți oameni câți avea nevoie. A doua oară știam și eu cum se face treaba. Totuși, faptul că aveai cultură tehnică te ajuta să te adaptezi repede, n-aveai de ce să-ți fie teamă.

Cum altfel vă mai descurcați în perioada de stagiatură?

În mediul acela, după cum ți-am mai povestit, nu prea puteai face mare ispravă... îți pot spune, în schimb, dacă vrei, cum m-am descurcat la medicamente.

Când ați lucrat și la medicamente?

Asta se întâmpla pe la 17 ani, când eram la seral. Eu mai întâi am făcut școala profesională, apoi am dat o diferență și m-am înscris la seral și în timpul ăsta mai și lucram.

Acolo, la medicamente, cel mai ușor te puteai descurca cu „bobițele", bobițele însemnau ampicilină, deci antibioticele, pentru că pe vremea lui Odiosul era interzis avortul și avorturile implicau automat și antibiotice. Erau extrem de importante, pentru că nu puteai să faci o chestie de genul ăsta fără să

ai antibiotice. Ele, atunci, deveneau extrem de importante. Nu numai astea, ci și PP-urile erau de asemenea la mare căutare, care aveau, la fel, efecte de ordin anticoncepțional, n-aș putea să-ți spun exact care erau efectele, și o grămadă de alte medicamente. Îți luai foarte ușor din fabrică pastilulețele și te puteai duce, de exemplu, la mare. Păi, la mare te puteai duce la bucătărie să ceri o friptură mai bună, o porție mai mare sau chiar mâncare în schimbul acestor „bobițe". Dădeai bobițe, luai cărnica, erai tratat altfel.

Dar oamenii erau în general familiarizați cu ideea de a da pastile pentru anumite facilități?

Cum să nu? Dacă el știa că eu vin de la medicamente și nu-i duc și lui niște bobițe, se uita urât la mine. De exemplu, aveam o delegație; ca întreprindere, trebuia să mă duc să cumpăr mai știu eu ce materiale pentru instituție, de la Electrotehnică limitatori, contractori. Omul ăla: „De unde sunteți?" Păi, de la Întreprinderea de Medicamente, automat te întreba: „Niște bobițe, ceva, nu aveți?" Imediat îți puteai face intrarea cu niște bobițe.

Fiind la seral, aveam fete, băieți la 30-40 de ani, oameni care aveau și copii care aveau nevoie de diverse medicamente. Îmi spuneau și eu le aduceam pentru niște sume de bani, e adevărat, simbolice. Țin minte că mi-a căzut odată un tub de calciu pe care îl băgasem la cizmă. Aveam cizmă cu fermoar și mi-a căzut chiar cu cinci metri în fața postului de control și am trecut cu el în mână.

Cum luați medicamentele din întreprindere?

Păi, nu era deloc greu. Toată lumea care lucra la IMB, Întreprinderea de Medicamente București, avea acces la medicamente.

De ce ajunseseră, totuși, așa la mare preț medicamentele?

În primul rând nu aveai acces la ele decât pe bază de rețetă și, ca să ai rețeta, trebuia să ai diagnosticul respectiv.

Era chiar așa o problemă să procuri o rețetă pentru calciu în vremea aceea?

Unele aveau prețul destul de mare, așa cum se întâmpla cu calciul efervescent, și pentru copii era necesar, în felul ăsta aveam și eu destule comenzi. În orice caz, antibioticele intrau într-o clasă ceva mai specială, pentru că erau cam interzise, nu aveai acces la ele, nu mai conta practic prețul, iar altele aveau prețul chiar mare. Bani luam, e drept, destul de rar; de cele mai multe ori, le dădeam pe alte produse sau favoruri. Existau totuși și riscuri. Eu, de exemplu, aveam un caz în secția de perfuzabile cu o femeie la vreo 40 de ani, care făcea așa-zisa pușcărie la locul de muncă. Practic, ajunsese de-și cumpărase o mașină pe baza medicamentelor vândute. Își făcuse un fel de rețea de distribuție cu farmaciști, cu doctori, iar când a picat, a picat...

Nu exista totuși niciun sistem de control?

Se ajunsese să se fure inclusiv din loturi de export gata ambalate practic, și de aici a pornit un întreg scandal. Nu mai exista rușine, nu-i mai speria aproape nimic. Totuși, se făceau niște controale de rutină la poartă.

Trăiați cu o anumită teamă că ați putea fi prins?

Sincer să fiu, nu prea, pentru că eu luam nimica toată și pentru faptul că și pedepsele și modurile în care se judecau erau în funcție de valori. Până la o anumită sumă, te judecau la întreprindere; de la o anumită sumă, treceai la penal. Chestie care știu că s-a păstrat mult timp. Or, la cât luam eu, un flacon, două de medicamente... Nu luam niciodată mai mult, pentru că nu aveam cui să le dau, nu mi se cerea decât așa, în cantități mici. Totuși, eu nu pot spune că am făcut comerț cu așa ceva, mă ajutam de „bobițe" în anumite situații.

Nu le vindeam pe bani, pentru că eu mă ocupam mai mult cu altfel de lucruri pentru bani, pe care le făceam cu mâna mea. Mă refer la aparate electronice, precum orga de lumini, stații audio care se căutau extraordinar. Totuși, nici din asta nu făcusem o adevărată afacere; era mai mult un venit ocazional.

Spiritul întreprinzător pe vremea aia era destul de redus, pentru că nu aveai chiar așa nevoie, dacă eu mă puteam duce liniștit la munte, liniștit la mare...

Având în vedere faptul că terminaserăți o facultate și făceați parte dintr-o altfel de pătură socială, cam cum simțeați represiunile sistemului?

Eu n-am simțit neapărat niște represiuni; pur și simplu, dacă mergeai cu toată lumea, făceai ce ți se spune, nu era nicio problemă, îți era chiar bine, dar câteodată voiai să mai mergi și pe lângă. De exemplu, eu n-am fost niciodată la o manifestare de-a lui Nicolae Ceaușescu. Nu mă prindea pe mine nimeni, nimeni la o astfel de manifestare. Atunci trebuia ori să fii foarte tare, că te bătea la cap, că nu știu ce și nu știu cum, să nu-ți fie frică; deși, dacă tot nu mi s-a întâmplat nimic, e clar că nu prea avea ce să ți se întâmple. Dar lumea trăia cu frica respectivă. De exemplu, eu nefiind membru de partid, n-aveam nimic împotrivă în totalitate. Eu spuneam că eu nu pot să fiu membru de partid: „Pentru că voi veniți să mă întrebați și eu o să vă spun de ce vreau să intru și o să iasă scandal". Când voiai să intri în partid erai întrebat: „De ce vrei să intri în partid?", iar eu le-aș fi răspuns că vreau să intru pentru că vreau să plec pe mare. Și ca să evit orice problemă, m-am ținut departe de acest partid și de întrebările la care trebuia să dau un răspuns. Îi cam blamam totuși pe ăștia, pentru că ei aveau, așa, o organizație destul de bună, deci făceau un fel de ședințe unde puteau să discute orice fel de problemă, dar ei nu le discutau, pentru că le era teamă. De ce nu merge una și alta, ce ar trebui făcut ca să meargă etc. Nu discutau nici chestii de morală sau de altceva. Practic, ședințele alea deveniseră o chestie stereotipă. Venea activistul de partid, citea ceva, semna condica și la revedere. Pe mine nu mă puteau prinde la așa ceva, eu, când voiam să pierd timpul sau altceva, mergeam la tenis.

S-a întâmplat vreodată să simțiți prezența vie a Securității?

Pe ici, pe colo a mișunat, dar eu n-am prea simțit-o și să-ți spun ceva, fără nicio exagerare, poate chiar se știa că eu vorbesc

cum vorbesc. Și atunci când ziceam pe vremea lui Odi, prin '88, aveam o lucrare tare de tot la Turnu-Severin la fabrica de apă grea și m-aș fi mirat, dacă se monitorizau într-adevăr oamenii, n-aveam cum să scap nemonitorizat măcar la telefon sau la hotel.

Una din ideile și chestiile mele de bază erau: cum scăpăm de el, ce facem? Că de împușcat nu merge! Trebuie găsită soluția. Discutam chestia asta la liber, fără nicio reținere, și nu mi s-a atras atenția niciodată. O fi fost, n-o fi fost scris undeva... N-am avut nicio problemă și chiar eram liber la vorbă și la cum mă comportam.

Am avut totuși niște probleme, dar în cu totul alte conjuncturi. Eram deja la IAMSAT și am avut o lucrare la Academia Militară. Niculaie trebuia să vină să țină acolo o cuvântare, și trebuia să facem instalația de climatizare și mai era o lucrare importantă cu interfoanele. Interfoanele astea erau importante, pentru că pe atunci, neexistând telefoanele mobile, ele reprezentau comunicarea între posturile de pază, și eu m-am dus la lucrarea respectivă, m-am băgat în lucrare așa, mai pe lângă, adică nu era responsabilitatea mea. La un moment dat, din cauza unei greșeli care chiar nu mi-a aparținut, nu mergeau alea cu niciun chip practic în ultima zi. Nu mergeau interfoanele, deja începuse să se discute destul de nasol că nu le mergea la pază comunicarea. Se bănuia ceva... Eu mai avusesem un antecedent odată. Ăștia mă trimiseseră cu o pancartă la un miting, iar eu am plantat pancarta și am plecat și nu s-a mai găsit aia și a ieșit un scandal monstru. Frica cea mai mare era că o să găsească pancarta aia cu Niculaie vopsită și desenată. Asta era problema lor și se știa de unde e, că era pancarta cea mai țapănă și mai frumoasă. Eu m-am dus cu ea pe umăr până acolo, am plantat-o și am plecat, deci nu am stat, nu nimic, nici că mă prindea. Am dus-o până acolo, că mi-era rușine de un moșulică care trebuia, săracu, s-o care. Că eu am tot refuzat, că eu nu duc nimic, pe mine nu mă interesează, eu plec; trebuia s-o ducă el și mie mi-a fost milă de el, bun, lasă că o duc eu, dar ar fi trebuit să și stau în continuare.

Avusesem chestia asta, discuții destul de dure cu partidul pe tema asta, la care ei mi-au zis: „Păi, dacă erai membru, practic nici nu știi ce ți se întâmpla, ai avut noroc că nu ești membru de partid", iar eu le-am spus că nu a fost noroc, că e de fapt meritul meu. În momentul ăla s-a terminat... Și venea la nici o lună de zile chestia asta cu interfoanele, și-atunci deja Securitatea într-adevăr trebuia să apară, pentru că ei se ocupau direct de chestiunea asta. S-a dovedit până la urmă că eu n-aveam nicio vină, din contră, eu am făcut să meargă treaba. Atunci, într-adevăr, am simțit că e foarte posibil, având în vedere legătura de mai înainte, să am probleme țapene. Am scăpat ca prin urechile acului. Nici măcar nu-mi dau seama cum am găsit defectul. Adică îmi dau seama, dar vreau să zic așa, am fost aproape de noroc cu chestia aia.

Cu ce se ocupa efectiv IAMSAT-ul?

IAMSAT-ul era o întreprindere de montaj-service, automatizări și telecomunicații. Tot ce ținea de automatizare în industria grea. Chestia cea mai importantă era că noi puneam în funcțiune instalațiile. Mai era trustul TIAB care făcea montaj, suda țevile, făcea instalații, dar nu aveau punerea în funcțiune. Noi eram în schimb ultima frontieră în meserie.

Aici ce fel de șiretlicuri puteați face ca să vă fie mai bine? Cum vă puteați descurca efectiv?

Se mai putea ciunti de prin materiale. Aveam pe unul care își spunea Meșterul Vasile Hoțu, când dădea mâna. Era meșter la Ploiești și ăsta nu pleca de la întreprindere absolut niciodată fără ceva: o bucățică de cablu, șuruburi ș.a. A fost un caz concret când noi am plecat la bere și meșterul Vasile Hoțu a zis: „Aoleu, am uitat ceva! Stați așa!", și atunci s-a întors cu un buzunar de piulițe, „N-am găsit decât piulițe!" Erau și specimene de genul ăsta.

În rest, nu se făceau așa multe chestii. Nu ciupeau chiar atât de mult. În rest, marea majoritate nu făcea nimic. Cine știe, își lua dacă avea nevoie acasă de chestii de nimic.

Având un post de conducere, aveați posibilitatea să faceți mai multe lucruri de genul ăsta?

Da, de exemplu, la un moment dat am avut nevoie de un cadru pe care îl proiectasem, dar pentru care îmi trebuia o sudură, pe care n-o puteam face în niciun caz acasă. Vorbeam cu băieții din altă secție și ei îmi făceau treaba. Eu la rândul meu, dacă puteam să-i ajut cu ceva, îi ajutam. Practic, era un schimb de favoruri.

Altă treabă care se mai practica era cu benzina. Asta era chiar la ordinea zilei. Cine lucra la rafinărie avea și benzină. Se fura benzină în film. Film îi zicea la sacul de plastic care era pe rolă. Rupea din rola respectivă, tăia cam cât era un sac de plastic, o înnoda, băga benzinică în ea, o lua în cârcă și dispărea. Au fost cazuri în care au scos prin țevi.

De exemplu, la Teleajăn aveam mereu probleme, pentru că ăștia ziceau că măsurătorile noastre nu erau bune. Noi eram cu automatizările și s-a descoperit că ăștia reușiseră să tragă țeavă pe sub poartă și aveau direct acces la rezervor. Am asistat la o treabă legată de benzinică. Veneam cu un șef de lucrare de la IAMSAT prin curtea rafinăriei și la distanță ni s-a părut o chestie ciudată la unii. Aveau o dubă și au închis cam brusc și a părut că le-a scăpat ceva. Colegul meu a zis: „Fii atent, că ăia fură benzină și le-a scăpat benzina pe jos!" Așa a și fost! Ăia s-au speriat de noi, ne-au văzut de la distanță, au recunoscut uniformele și au fugit în cea mai mare grabă. N-au mers nici o sută de metri și le-a luat mașina foc. Culmea culmilor a fost că le-a luat foc mașina sub niște conducte, la vreo patru, cinci metri. Ne-a fost teamă că se poate întâmpla ceva foarte grav. Cum s-a stins focul, nu pot să spun, dar am și acum convingerea că ei au pățit chestia asta din cauza noastră. Erau chestii de genul ăsta, unii picau, alții nu. Se practicau tot felul de chestiuni de felul ăsta la Teleajăn. Astea erau avantajele pentru cei care lucrau acolo.

Avantajul la IAMSAT era că lucra cu 13 întreprinderi în toată țara și în felul ăsta, dacă aveam nevoie de ceva, dădeam telefon la Cluj, de exemplu, și ne rezolvam problema. Legăturile

erau deja făcute, pentru că și altul putea apela la mine să-l rezolv cu ceva, deci nu era o problemă. IAMSAT-ul îți oferea și alt avantaj. Era printre puținele întreprinderi care îți ofereau posibilitatea, în perioada aceea, să pleci să lucrezi în afară fie la arabi, fie la nemți, la democrați, unde câștigai mult mai bine. Foarte mulți veneau aici doar pentru acest motiv. Pe mine nu m-a tentat chestiunea asta.

În concluzie, considerați că v-ați putut descurca pe timpul comunismului?

Da, oricine se putea descurca, dacă avea puțin curaj și spirit întreprinzător. Pentru cine voia să facă o ispravă, să se informeze în ceva, era o nenorocire, dar din punct de vedere material te mai puteai descurca.

LOREDANA MODORAN

„Zicea nevastă-mea: hai mă mergem și noi să facem bișniță. Nu, eu nu sunt născut să fac bișniță, eu m-am născut să fac comerț."

Nume: Constantin Muscă
Data nașterii: 1942
Locul nașterii: Frătăuții Vechi, jud. Suceava
Stare civilă: căsătorit
Ocupații anterioare: strungar, comerciant, șef de unitate magazin
Statut actual: pensionar

Unde v-ați născut?

M-am născut în județul Suceava, la Frătăuții Vechi, este o localitate mai puțin cunoscută, pentru că este tocmai la granița de nord a țării. Am fost refugiați de război. Sunt născut în timpul războiului, în '42. Am fost refugiați de război, tata a rămas pe front și mama cu cei doi copii, eu și cu o soră, ne-am retras spre București, am stat în București.

Cât timp ați stat în București?

Eu nu am stat prea mult, familia mea a rămas în București, a stat în București, sora mea e și acum în București, și ea, și copiii ei. Eu, datorită greutăților familiei, am avut o viață mai zbuciumată. Am fost dat la internat și am urmat cele șapte clase plus școala profesională la internat, la cămin de copii, așa le zicea la internatele astea înainte — cămin de copii. Între timp situația în țară se stabilizase, veniseră comuniștii la putere. Dar eu, și acum, dacă-mi aduc aminte de viața care am dus-o în copilărie, nu am nimic să reproșez regimului de atunci, pentru

că m-a purtat prin școli, m-a școlit, m-a îmbrăcat, mi-a dat cazare, deci am primit o educație conformă cu regimul în care trăiam.

Din punctul de vedere al educației nu aveți nimic de reproșat regimului...

Nu , absolut nimic.

... dar din alte puncte de vedere?

După aceea, după ce m-am copt și am devenit matur, normal că au fost lucruri care nu ne-au convenit, desigur. Prea multă severitate în libertatea omului, în libertatea de exprimare, în libertatea de circulație și așa mai departe, lucruri arhicunoscute și arhidiscutate. Vreau să spun că, datorită acestui regim, eu am fost educat în așa fel, încât să am respect față de muncă și pentru propria-mi viață și viața de familie.

Povestiți-mi despre Suceava, despre locurile natale, despre tatăl dumneavoastră.

Prea puține lucruri știu de acolo, pentru că am plecat la vârsta de patru ani, deci m-am născut... nu, de doi ani. M-am născut în '42 și în '44 au intrat rușii, frontul rusesc peste noi și atunci fiind primul sat de la granița cu ei, de la Prut, ne-au îndepărtat de acolo și fiecare a apucat încotro a putut.

Și tatăl dumneavoastră a rămas pe front?

Tatăl meu, da, era pe front. Mama fiind la București, după ce s-a terminat războiul, tata n-a mai vrut să vină la București după mama, iar mama n-a mai vrut să vină înapoi la țară și au rămas... un fel de despărțiți, n-au divorțat, dar nici n-au mai stat împreună. Deci mama a stat cu noi la București și tata a rămas, cât a mai avut de trăit, vreo șapte-opt ani, în sat.

Câți ani ați stat în București?

Eu am stat de la doi ani până la zece ani. Tot datorită acestei situații, acestor frământări din timpul războiului, nesiguranței, până au luat comuniștii puterea și s-au dat niște legi; s-au făcut niște legi, pentru că era un haos, ca după război. Am fost dat

foarte târziu la școală, am fost dat la zece ani la școală. Eram, aveam colegi și mai în vârstă ca mine, deci eram copii din timpul războiului, chiar așa eram socotiți.

Și cum ați ajuns din București în orașul Motru?

Nu, din București, după ce am terminat școala profesională, care am făcut-o lângă București, la Alexandria, doi ani de strungărie, am fost strungar în fier, am fost repartizat cum erau atunci regulile, repartizat, tocmai la Bâlteni, aici lângă Târgu-Jiu, unde era o schelă petrolieră, în orașul Bâlteni. Și am fost repartizat ca strungar acolo, la schela aceea petrolieră. Am lucrat doi ani, doi ani și ceva, până am făcut vârsta de armată. M-a încorporat în armată și m-a dus înapoi în București în armată. Armata am făcut-o tot în București. După armată, am venit înapoi aici la locul de muncă, dar se produseseră niște schimbări, începuse construcția combinatului chimic de la Craiova, de la Ișalnița. Toată secția mea de strungari fusese transferată acolo, cine voia. Eu eram prea slab și prea pipernicit ca să mă duc la o asemenea întreprindere de chimice, pentru că asta este, un combinat chimic. Și atunci m-am interesat și mi-a zis că se va construi un combinat chimic. Zic eu: nu, nu mă duc în chimie, pentru că nu am eu fizicul de... și am plecat înapoi. Mi-am luat cartea de muncă și am plecat înapoi în București. În București am mai stat o lună, timp în care mama și cu sora îmi căutau servici, dar n-am rămas în București. Ca să fiu sincer cu mine, mie nu mi-a plăcut Bucureștiul niciodată, ca oraș de locuit în el. A făcut întâmplarea ca să mă întâlnesc în gară cu un prieten, cu care terminasem clasa a VII-a, pentru că, eu fiind internat în cămin de copii, căminul te trimetea după vârstă în alte localități. Deci eu am făcut trei ani de internat la Bușteni, clasa I și a II-a le-am dat într-un singur an; și-a III-a, și-a IV-a le-am făcut la Bușteni. Deci până în clasa a V-a inclusiv. După aceea, am depășit vârsta care se încadra la căminul din Bușteni și m-a trimis în clasa a VI-a... am făcut-o la Miercurea Ciuc. Și de acolo probabil că depășisem vârsta, sau au fost alte chestii care nu pot să le discut, eram între maghiari acolo, eram izolați și ne-a

transferat. Pe mine m-a trimis la Botoșani, unde am terminat clasa a VII-a. Și am ajuns înapoi în Moldova, deci...

...la locurile natale...

Haha... am fost foarte... circulabil, așa, în timpul vieții mele. Viața, eu vi-o spun în mare, am avut mai multe perioade. Și în Botoșani... deci, revin înapoi în București, după ce am terminat armata. Mama și cu sora mea vor să-mi găsească servici în București, mie nu-mi prea convenea și întâmplarea face ca să mă întâlnesc cu un prieten de la Botoșani, care făcusem clasa a VII-a cu el, el fiind extern, nu intern, dar eram prieteni. Și îmi spune să mă duc la Botoșani, că vrea să facă o echipă de fotbal. Eu eram și mare sportiv la vârsta aceea. Zis și făcut. Mi-a promis că mă angajează imediat la întreprinderea unde lucra el; formăm o echipă de fotbal... M-am dus acasă, mi-am făcut valiza și-am plecat la Botoșani. La Botoșani, asta era în anul 1964, am fost într-adevăr imediat angajat, prietenul ăsta al meu s-a ocupat de mine și am stat o perioadă la el în gazdă. După aceea, mi-a găsit o gazdă. M-am angajat, am început să joc fotbal cu el. Formasem o echipă acolo. „Textila Botoșani" îi spunea, și am stat în Botoșani din '64 până în '68, perioadă în care am cunoscut-o pe soția și ne-am căsătorit în '65. Dar eu, aici la Bâlteni, cât am lucrat doi ani și ceva, începusem liceul la seral. Deci aveam șapte clase plus două de profesională și ambiția mea a fost să fac și liceul, indiferent în ce situație. Și m-am apucat aicea. Dar m-au luat în armată. După aceea, mai târziu, peste ani, nu se mai lua în armată dacă făceai liceul, te amâna și te lua în armată după ce terminai liceul, atunci, în anii aceia când eu eram la vârsta de 19-20 de ani și începusem liceul, nu m-au iertat și m-au luat din clasa a IX-a. Terminasem clasa a IX-a și treceam într-a X-a. Era liceul cu 11 ani atuncea. Și am plecat, m-am dus înapoi la Botoșani, am cunoscut-o pe soție, să ne căsătorim. Eu am avut condiția asta: nu mă căsătoresc până nu termin liceul. Eu aveam în continuare ambiția să fac liceul. Și soția a zis: păi, și ce, căsătorit nu poți să-l faci? Bine, ne-am căsătorit. Într-adevăr, am continuat liceul. Bineînțeles că era foarte greu, și cu servici, și cu liceu. Amândoi am fost săraci,

nici eu, nici ea n-am avut. Am avut dorința de a avea amândoi și atunci am început să muncim amândoi. Și servici, și seral, o perioadă de doi ani mi-a fost foarte greu, trei ani.

Ce lucrați?

Strungar, eram strungar.

Și soția dumneavoastră?

Textilistă. Deci amândoi lucram în schimburi. Prin rotație, deci. Și noaptea. Așa se lucra atunci. Eu nu lucram după-masa, pentru că eram la școală, și-mi acorda această șansă uzina la care lucram. Lucram numai schimbul unu și trei. Și, ca să fac rost de bani, lucram și schimbul unu, și schimbul trei, și după-masa eram la școală și aveam foarte puțin timp de odihnă. Dar am trecut aceste greutăți, am terminat și liceul, a venit și primul copil, am două fete. Amândouă sunt în București. A venit și primul copil și situația s-a agravat. N-avea cine să stea cu copilul. L-am dat la soție la creșă. Erau creșe din astea pe lângă uzină, săptămânale. Îl duceai lunea dimineață și-l luai sâmbătă seară. Când m-am dus prima săptămână să-mi iau copilul de la această creșă, vreo oră nu am putut s-o îmbrac. S-a prins de gâtul meu și țipa și plângea și atunci m-am hotărât să n-o mai las la cămin, eu cunoscând viața fără părinți și crescut de străini. M-a șocat comportamentul copilului, ori fusese bătută... mă rog. M-am hotărât să nu o mai las la internat, i-am spus soției: te lași de servici, muncesc numai eu, dar copilul eu nu-l mai dau la internat. Părinții soției erau aici, în Motru, socrul meu a fost miner. Și-atunci, în iarna lui '67 spre '68, am adus copilul aici, la socri. Dar nici departe de copil nu puteam să stau, voiam să am familia închegată. Și-atunci, în vara lui '68 am venit aici în Motru, pentru copil, ca să fim împreună. Și de-atunci am rămas în Motru.

V-ați angajat aici?

M-am angajat imediat, am fost imediat angajat în comerț, pentru că aveam un avantaj față de ceilalți comercianți, aveam liceul. Foarte puțini, nu foarte puțini, atunci unul singur din 500 de angajați la comerț mai avea liceul. Și eu eram al doilea.

Vorbesc de cei care lucrau productiv, la comerț, la vânzare, nu de birouri, de contabilitate, acolo erau. Dar vorbesc de cei care lucrau la magazine. Unul singur mai avea liceul. Popescu îl chema. Și eu eram al doilea. Și, bineînțeles, directorul care era pe atunci m-a angajat fără nicio condiție, ba m-a și sprijinit o perioadă, pentru că nu voiau să-mi dea drumul nici ăia de acolo, de la Botoșani. Eu am fost un copil ascultător, un copil crescut pentru muncă, că de aia nu am nimic de reproșat regimului care m-a educat, pentru că am fost crescut în spiritul muncii și al disciplinei. Și eu am fost un om disciplinat și cuminte la locul meu de muncă. Și acolo voiau să mă țină, îmi făcuseră dosarul să mă trimită la școala de maiștri. Și eu am plecat și nu voiau să-mi dea drumul. Și a trebuit să plec de aici, acolo eram angajat, aici eram angajat. Aici nu mai voia să mă lase ăsta, acolo nu voiau ăia să-mi dea drumul. M-am înțeles cu directorul de aici și mi-a zis: „Du-te!" Pentru că mă chemaseră ăia de acolo, conform nu știu cărei legi de atunci, să lucrez o perioadă de cinșpe zile, cu preaviz, să mai lucrez o perioadă la ei, altfel îmi desface contractul de muncă cu nu știu ce alineat care-mi dăuna mie în decursul vieții. M-am dus înapoi la Botoșani și am mai lucrat acolo și abia atunci am putut să-mi iau cartea de muncă de acolo și să mă angajez definitiv aici. Aici am stat cam vreo două luni pe un post de primitor-distribuitor marfă și imediat s-a ivit un post de șef de unitate. M-a pus șef de unitate, de unde am ieșit la pensie. Timp de 30 de ani am fost șef de unitate la magazinul ăsta din centru.

În timpul comunismului ați reușit să ieșiți din țară? Ați vrut?

Da, am vrut, am ieșit în țări socialiste, în Bulgaria și Cehoslovacia. Puteam să ies și mai departe. A fost odată o excursie prin țările scandinave, unde au plecat persoane de aici din Motru, și am fost rugat ca să mă duc, dar era prea scump pentru mine. În Bulgaria am fost, cu ACR.

Erau excursii organizate?

Da, da, cu ACR, cu mașinile noastre personale, pentru că aici, după ce am intrat în comerț, mi-am luat propria mașină. Dacia,

mașina românului. Am ieșit cu ACR cu mașinile în Bulgaria, nu mai țin minte, șapte-opt zile. Și după aia, în '89, în august am făcut concediul în Cehoslovacia, chiar înainte de revoluție. Se putea, dacă aveai bani și erai hotărât să te duci undeva, se mai ieșea, mai greu, dar se ieșea.

Și nu v-a tentat să rămâneți afară?

Nu, n-aș fi rămas afară niciodată, nici dacă aș fi ieșit săptămânal sau lunar din țară. Îmi iubesc prea mult, nu vreau să-mi dau aere de patriot, îmi iubesc țara și prietenii. În altă parte, acuma știu, e greu, am rude afară... e greu să fii străin.

Aveți rude care au plecat în străinătate în timpul comunismului?

Da, am o nepoată, fata lu' sora mea, care e... (*către soție*): unde e, dragă, Liliana, în Elveția, în Canada, pe unde e? Și, bine, ne mai întâlnim când vine și ea în țară, la doi-trei ani o dată și ne povestește: de atâția ani, de 20 de ani încă nu este acomodată complet. A plecat de aici din Motru, fata cuiva a câștigat la biletele astea care se trag și se câștigă și a plecat afară și nu se poate acomoda. De un an de zile, cu soț, au plecat amândoi și au servicii bune. (*Către soție:*) Verginica, ia vino puțin! Cum a câștigat a lu' domnul profesor Drulă, cum a plecat în America?

Soția: Loteria vizelor.

Constantin Muscă: Da, și a plecat cu soțul ei în America.

Soția: Nu, stătea cu prietenul ei de doi ani și el a făcut pentru amândoi. Și a câștigat ea, și nici n-o știut că joacă la loteria vizelor, și s-au căsătorit la urgență, că le trebuiau minim șase luni de căsătorie. I-o cununat fata noastră a mică. Dar au nimerit foarte bine.

Constantin Muscă: Da, dar vreau să spun că nu se acomodează. Despre asta vorbeam acum.

Soția: Da, așa e. În cinci ani, vrea să vină înapoi.

Constantin Muscă: Da, asta ziceam, nu se acomodează.

Soția: Da, de la aer până la ce vrei...

Constantin Muscă: Noi, poporul nostru e un popor vesel, primitor...

Soția: Și fratele lu' ginerele meu face studii în Canada, dar tot la anul vine înapoi, nu se poate...

Constantin Muscă: Da, da...

Soția: După șapte luni... deci l-o primit la nu știu câte facultăți, și după șase luni a vrut să abandoneze, o ales una din ele, își dă doctoratul în matematică financiară... și deja o depus pe aici, prin București, pe la diverse... nu se poate acomoda.

Constantin Muscă: Noi suntem un popor de oameni calzi...

Soția: Mai avem o prietenă foarte bună... și s-o îmbolnăvit foarte rău, foarte rău, o făcut gută, mă rog, acum s-a făcut bine, e acomodată, dar acum și-a cumpărat o casă în Timișoara și vrea să-și facă un cabinet, că ea o terminat stomatologia. Și câștigă foarte bine, sunt zile când câștigă cât ar câștiga în România într-un an și nu-i trebuie să rămână! Vine înapoi. Și-o luat la Timișoara să-și facă cabinet. Nu se poate acomoda. Știi cine se acomodează? Cine n-o trăit bine deloc acasă.

Constantin Muscă: Probabil...

Soția: Dar care au vrut...

Constantin Muscă: Nu, niciodată nu mi-a trecut prin cap această idee și nici n-aș fi pus-o în aplicare niciodată. Nu mi-aș fi părăsit țara, familia, prietenii, niciodată, pentru nimic în lume!

Ați fost membru de partid? În PCR?

Da, am fost. Altfel nu puteam să-mi ocup funcția de șef de unitate.

Povestiți-mi despre activitate... de câte ori mergeați la partid?

La ședințe, ședințele erau lunare și era metodologie. Nu cred că acuma este altfel. Erau doi, trei mai răsăriți, dintre care eram și eu, că făcusem liceul, și ne înscriam la cuvânt din oficiu. Nu mai trebuia să ridici mâna că ai ceva de spus. Și trebuia să spui exact ceea ce voiau să audă șefii, conducătorii: că o să-mi îndeplinesc sarcinile de plan, că o să fie ordine și disciplină la

locul de muncă... deci asta erau ședințele. Eram 80 de inși în sală, vorbeau 3 și 77 dormeau. Așa erau ședințele. Credeți că acuma sunt altfel? Nu, acum sunt tot la fel. Am scăpat de PCR... am spus: nu mai fac politică pentru nimic în lume!

N-ați mai intrat în niciun partid?

Nu, nimic, nici să nu aud. Mă săturasem de... de... cum să spun... polologhie, minciuni din timpul comunismului și n-am mai vrut să aud despre politică.

Despre cultul Conducătorului, ați fost învățat de mic...?

Nu, nu. Prin '65 Ceaușescu a fost ales. După aia a mai durat vreo doi, trei ani până când Ceaușescu a văzut tot ce se întâmplă în jurul lui... abia prin '68, '69 a început el să ia frâiele în mână. Eu așa am văzut această perioadă. El până în '75 a avut o perioadă de acomodare, mai schimba pe ici, pe colo pe cineva care nu era fidel lui sau... Și după aceea a început cultul personalității. Dar nu știu dacă e bine s-o zic, dar o zic, chiar dacă lucrezi în domeniu, vei lucra în domeniu. Acest cult al personalității, dumneavoastră, presa îl faceți. Toate ziarele, tot programul de televiziune... uitați-vă și acuma: cine l-a făcut pe Hagi rege? Presa! Cine l-a făcut pe Mutu briliant? Presa! Cine îl face pe Becali, nu știu cum îi zice... cel mai iubit, sau mare mahăr? Și televiziunea, și radioul! Nu noi, oamenii ăștia, scoatem niște... eu știu... că până la urmă sunt niște reziduuri, așa le consider.

Nu noi scoatem, ci presa. Întotdeauna m-am gândit la aspectul ăsta și nu cred că n-am dreptate. Pentru că văd și-acuma prin ziare titluri de-o șchioapă, cu rozuri, negru cu verde, când vrea să-l preamărească pe unu. Și imediat o ia ziar după ziar, după aia dau la televizor, apare la radio. Lu' Hagi acuma nu-i mai ajunge nimeni la nas, că el e Regele! Cel mai bun jucător al tuturor timpurilor! Tot presa l-a făcut. Acum muri Dobrin, ați auzit, tot așa un mare fotbalist. Acum majoritatea îl văd pe Dobrin cel mai mare fotbalist. Atunci cine este? Care este? Tot din presă! Ce iau de la presă? Care-i cel mai bun? Nu sunt lămurit deloc. Deci până când nu-l peria pe Ceaușescu cei din jurul

lui, nu s-a auzit așa de el, când au început să-l perie, să-l dea cu titluri de-o șchioapă prin ziare, atunci a început să se creadă și Ceaușescu cel mai tare din parcare. Acesta este adevărul! Foarte simplu. Nici de ea nu s-a auzit până prin '75. După aia a început: doctor docent... tot în presă citeam că ea și-a luat doctoratul, eu n-aveam de unde să știu că ea e *doctor honoris causa* în Elveția, sau pe unde se plimbau ei. Ziarele scriau de-o șchioapă. *Scînteia*. Că ăsta era ziarul, citeai în *Scînteia*... o jumătate de pagină era titlul: Tovarășa Doctor Inginer Honoris Causa și așa mai departe. Deci astea presa le făcea. Și ei așa credeau. Pentru că cultul ăsta al personalității, dacă nu este întreținut, nici n-ar exista, dar el este întreținut, întreținut de cei din jur...

La Revoluție erați aici, în Motru?

La Revoluție eram aici, în Motru. Eram la servici. Aveam un aparat de radio, micuț așa, pe un raft acolo. Și au început să vorbească. Prima și prima dată l-am auzit pe Dinescu. Dar eu am crezut că-i o piesă de teatru. (*Râde.*) În timpul ăsta, soția lucra peste drum, a fugit soția la mine: „Ai auzit, ai auzit?" „Ce să aud?" „L-au dat jos pe Ceaușescu!" Și eu: „Nu l-au dat jos, e piesă de teatru!" (*Râde.*) Pentru că nu-mi venea să cred, atât de convins eram că Ceaușescu nu va cădea niciodată, cu toate că-n ultimul timp mai prindeam și noi Europa Liberă, mai prindeam sârbii, bulgarii, mai auzeam niște zvonuri, așa, dar credeam... eram atât de sătui, încât nu mai credeam într-o minune. Eram în privința asta bătuți în cap de tot, nu mai credeam că se putea întâmpla o minune. Și, ceea ce este frumos, în Cehoslovacia, revoluția a fost înainte de revoluția din România, și când am fost în Cehoslovacia, ce-am văzut în Cehoslovacia...

În ce an ați fost în Cehoslovacia?

În '89, exact în anul Revoluției. Și ce-am văzut în Cehoslovacia, cum trăiau oamenii aceia și ce aveau oamenii aceia în magazine... Păi, la ei erau magazinele pline cu carne, rafturi întregi de carne, pe sortimente, atâtea oase, atâta macră, atâtea pulpe, atâtea... sortată... și te uitai la ea, că nu-ți venea să crezi. La noi se băteau pe doi porci la alimentară, în jumătate de oră

nu mai rămânea nici oscior din ei. Și acolo stătea expusă în vitrină. Peste tot curățenie, liniște, găseai ce voiai, cumpărai, schimbai bani în orice valută, în Cehoslovacia comunistă, în '89. Și când am venit acasă și am auzit că Cehoslovacia a făcut revoluție, nu mi-a venit să cred. Ce-or fi vrut, mă, ăștia? Noi de ce nu facem revoluție, dacă ăștia au făcut revoluție, cum am văzut noi că trăiesc, la noi oare de ce nu se mișcă nimic? Noi eram atât de convinși că nu se va mișca nimic la noi, încât nici nu am crezut când am auzit la radio. A trebuit să fug acasă, să deschid televizorul...

Povestiți-mi despre ultimii ani ai lui Ceaușescu. Știu că toată lumea trăia greu, erau cozile infernale...

Domnișoară, lumea exagerează. Eu nu pot să spun, aș fi subiectiv să-i analizez pe alții cum au trăit. De ce spun asta? Pentru că noi în comerț, am trăit bine. În sensul că eram toți colegi: și cel care vindea paltoane, și cel care vindea pâine, și cel care vindea carne, eu care vindeam oale și soția care vindea stofe, toți eram colegi. Și ne serveam unul pe altul. Deci eu nu pot să spun că m-am dus într-o alimentară și am cerut două kilograme de carne și măcelarul nu mi-a dat. Că eu eram Muscă, de la magazinul celălalt, care avea și el nevoie să vină la mine, să cumpere un cadou, la o onomastică. Sau trebuia să se ducă la un șef, la o intervenție, și trebuia să se ducă cu ceva, nu putea să se ducă cu mâna goală. Și atunci noi între noi ne serveam. Deci eu nu mă pot plânge că am trăit rău. M-ar bate Dumnezeu. Eu am trăit bine și înainte de Revoluție.

Singurul lucru care era pentru noi foarte stresant era această politică de îngrădire a libertăților, nu puteai să zici nimic. Îți mai sărea câteodată mustarul, mă luam în colți cu primul-secretar și eram imediat sancționat și pus în ședință. Eram imediat pus în ședință. Am fost de vreo trei ori pus în plenul... Deci nu puteai să-ți spui o părere, să ai alta în afară de cea a prim-secretarului de partid, chiar dacă era bună, nu ți-o puteai exprima, nu ți-o puteai pune în aplicare, pentru că nu erai lăsat. Numai ce spunea primul-secretar, numai ce vedea de sus în jos, aia era bun. De multe ori mie nu-mi conveneau anumite chestii

și încercam să le spun pe față. Și, de fapt, le chiar spuneam, eram și recunoscut pentru acest curaj al meu de a spune lucrurilor pe nume. Dar nu realizam nimic. Îmi dădeam seama că degeaba mă frământam, că nu realizam nimic.

În rest, v-am spus, eu nu mă pot plânge că am trăit rău. Asta era cel mai rău, educația asta de partid, erai în permanență supravegheat și controlat. Se știa în permanență ce faci. În rest, cu organele de stat eu n-am avut niciodată probleme. Nici cu miliția economică, cum era atunci, că toată lumea era speriată, nici cu... absolut cu nimeni, pentru că eu, în general... v-am spus de la început, am fost educat să-mi văd de treabă și să-mi fac meseria bine.

Și dacă am fost 35 de ani șef de unitate, înseamnă că mi-am făcut meseria bine, pentru că cred că am fost o excepție pe tot județul. La același loc de muncă 35 de ani nu cunosc pe cineva care să fi rezistat, pentru că nu rezistai, pentru cea mai mică abatere te schimba. Eu am reușit să mă comport de așa natură încât să-i mulțumesc. Și pentru asta... să le zic, cum să le zic... avantaje?... eram mereu cooptat: în Comitetul Oamenilor Muncii, nu lipseam, în Biroul Organizației de Partid, nu lipseam, eram pus președintele Comisiei de Judecată pe întreprindere. Aveam, eram legist, toată lumea mă știa că sunt drept și eram pus să fac judecată, să-i judec pe alții. Deci în permanență eram cooptat în treburi din astea. Eu veneam foarte rar acasă, pentru că noi aveam program de la 7:00 la 12:00 în prima parte și după-masă de la 4:00 la 8:00, a doua parte. În timpul ăsta, de la 12:00 la 4:00, era pauza de masă. Eu veneam foarte rar acasă în timpul pauzei de masă. În timpul ăsta mereu aveam câte o ședință, ba la partid, ori la Comitetul Oamenilor Muncii, ori în partea ailaltă unde eram președinte, la Comisia de Judecată. În permanență eram ocupat și foarte rar veneam acasă în pauza de masă.

Și, deci, n-ați avut nevoie să dezvoltați o altă afacere, particulară?

Înainte de Revoluție?

Da.

Nu, dar după, da. Și acum am afacerea mea. După Revoluție, la vreo trei, patru ani, eu totuși nu am plecat din comerț, cu toate că era liber. Ce se întâmplă? Noi în timpul acesta, cât am făcut această meserie, comerț, înainte de Revoluție, am trăit mereu cu spaimă, pentru că, vă spun, legile erau atunci foarte severe. Și se aplicau. Pentru 25 de bani, cât era atunci, te băga la pușcărie în 24 de ore. Te judeca și în 24 de ore erai și arestat. Pentru 25 de bani suprapreț. 25 de bani suprapreț însemna, înainte de Revoluție, cei 10 bani pe care-i aveți acuma, la moneda asta, pentru că nu ați apucat monezile de 25 de bani, nu?

Nu.

Așa... Deci noi în permanență eram stresați de această frică, să nu greșim și să ne ia de lângă familie. Asta pentru comercianți a fost un stres formidabil, care peste ani la mine s-a și cunoscut, s-a manifestat. După Revoluție, vreo trei, patru ani, nu am vrut să plec, să-mi dezvolt o afacere sigură, personală, eram deja prea în vârstă, trecusem de 50 de ani. 50 de ani aveam. Mulți s-au apucat de bișniță, cu sârbii, când au ieșit, au ieșit buluc. Mie nu mi-a plăcut bișnița. Eu am lucrat în comerț, dar n-am făcut bișniță, nu mi-a plăcut bișnița, eu am făcut comerț, meserie, eu nu m-am dus la bișniță niciodată. Nevastă-mea s-a dus de două ori în Iugoslavia, apoi nu s-a mai dus nici ea. Zicea nevastă-mea: hai, mă, mergem și noi să facem bișniță. Nu, eu nu sunt născut să fac bișniță, eu m-am născut să fac comerț.

Soția când a fost în Iugoslavia? După Revoluție?

Da, după. Atunci toată lumea făcea bișniță. Și după-aia pe soție au restructurat-o, după doi, trei ani au dat-o afară și atunci soția, s-a apucat ea, ca să nu stea degeaba, s-a apucat de o afacere cu ginerele meu cel mare. Îi mai ajutam și eu. Că, după Revoluție, eu am fost tot omul funcțiilor (*râde*), după Revoluție m-au ales președinte de sindicat la întreprindere. Fiind președinte de sindicat, am intrat în contradicție cu conducerea, că

asta îmi era menirea, să țin cu oamenii muncii, nu cu directorii. Am intrat în contradicție cu ei, și după vreo trei ani, patru, m-au dat și pe mine afară.

Și-atuncea, când am fost pus și eu pe liber, am deschis și eu afacerea mea. Și a mers, cam până în 2002, când m-am îmbolnăvit de inimă, m-am operat... Soția mai aleargă, cât mai poate și ea. Dar pentru mine, acuma este mult mai mare liniște. Chiar dacă fac aceeași meserie, nu mai este stresul care era înainte de Revoluție. Pentru că acuma totul este la vedere. Clientului nu-i convine să cumpere de la mine, că-i vorbește vânzătorul urât sau că-i marfa mai scumpă, se duce la alt magazin și găsește aceleași lucruri. Pe când înainte, un magazin era unicat, eu eram unicat în Motru. Cine voia o farfurie sau un pahar din ăsta, numai de la mine le lua. Sau o stofă să-și facă o pereche de pantaloni, nu găsea în altă parte decât la soția mea. Pe când acuma, intri din ușă în ușă și găsești aceleași lucruri. Cu toate că eu nu sunt de acord, ochiului meu nu-i place acest amalgam de... pentru că în ultimii ani, când începuse și la noi să se facă un comerț cât de cât mai civilizat, magazinele se profilaseră, adică nu mai erau bazare. Pentru că dacă intri într-un magazin, de unde cumperi pâine, carne, ulei, cremă de ghete, pantofi, ăla nu e magazin, ăla e bazar. Și la noi începuse pe timpul ăla să se facă magazine de profil. Și la mine, la început, când luasem magazinul, era un bazar, aveam chimicale, electrice, motociclete, televizoare, frigidere, aragaze, în afară de farfurii, și oale, și detergenți și tot... era un bazar. Pe parcurs, nu am rămas decât cu menaj, cu partea de menaj. Și deci începuse și la noi să se facă lucruri frumoase. Acum e iar un amalgam de mărfuri prin toate magazinele. Nu știi unde să te duci să găsești ceva. Unde intri, găsești aceleași lucruri. Ochiului meu nu-i place... dacă suntem în domeniu, lucrăm în domeniu.

Există vreun lucru pe care ați fi vrut să-l faceți în timpul comunismului și nu l-ați putut face?

Da, eu am fost, v-am spus de la început, un copil cuminte... aș fi vrut să fac o facultate. Și nu am putut s-o fac. Nu mi s-a asigurat după ce am terminat liceul... Dacă mi se asigurau

condiții să fac, poate făceam și o facultate la seral, am avut foarte multă ambiție să învăț. Și după aceea, după ce am trecut de 30 de ani, bineînțeles că nu mai... Am putut să fac după Revoluție. Dar pentru mine astea, care s-au făcut după Revoluție n-au fost facultăți. Eu, dacă mă duceam la o facultate, mă duceam să învăț ceva, nu să mă duc cu portbagajul să-mi dea diploma, că eu n-aveam nevoie de diplomă, eu întotdeauna am vrut să învăț ceva. Și pentru mine facultatea asta însemna, să învăț ceva, ce nu știu. Nu ca să mă duc să iau o diplomă, să o am în buzunar și să mă laud cu ea, că am o diplomă.

Oricum, nu avem ce face numai cu diploma...

Bineînțeles, eu așa am văzut-o de la început. Pe timpul când eram copil, se vorbea foarte mult de școala sovietică a lui Makarenko[1]. Nu aveți dumneavoastră cum să știți, nici n-ați mai citit nimic de ruși. A fost o școală care presupunea autoeducația, adică să devii autodidact. Și noi am crezut mult în această treabă, în această școală. Și m-am autoeducat, prin foarte multe cărți citite. Eu și cu soția mea am citit... Ne certam pe cărți seara. În loc să dormim, că mai aveam și noi câteva ore libere seara, ne certam pe cărți. Aveam în Botoșani un librar, de la anticariat, care, cum ne vedea pe stradă, ne făcea semn: „Am o carte pentru voi". „Da, dar noi nu avem bani." „Nu-i nimic, lasă că-mi aduceți banii." Și, de multe ori, aveam cinci lei în buzunar și în loc să ne ducem să luăm o pâine, cumpăram o carte. Și-am citit foarte mult, eu cu soția. Ne-a plăcut. Și, în afară de asta, acuma când stau să mă gândesc că voi, generația asta, nu mai citiți, nu vă mai duceți într-o bibliotecă... internetul e acum, își fac temele pe internet copiii; pentru noi este ceva în neregulă... poate om fi noi mai conservatori? Nu știu...

---

[1] Anton Semionovici Makarenko (1888-1939), exponentul cel mai notoriu al pedagogiei sovietice, inițiator al coloniilor de reeducare a copiilor străzii în URSS, după război și autor al faimosului *Poem pedagogic*, a cărui idee principală era crearea „omului nou" prin influența/presiunea colectivului. (*n. red.*)

RALUCA-ELENA CIOBANU

„La fiecare zi când venea să își ia rația, trebuia să îi bagi un pește omului. Ce era să fac cu peștele ăla? Să îl mănânc eu tot?"

Nume: Elena Nicolae
Data nașterii: 23 martie 1938
Locul nașterii: comuna Dârmănești, jud. Argeș
Stare civilă: văduvă, are o fiică
Ocupații anterioare: contabilă, gestionară
Statut actual: pensionară, proprietara unui mini-magazin mixt

Care au fost primii pași în activitatea dumneavoastră profesională?

Am început activitatea la 18 ani, când mi-am început studiile. Primele studii superioare au fost Școala de Zootehnie Veterinară și nu am putut să lucrez în domeniul ăsta pentru că mă repartizase într-un județ îndepărtat, la Drăgănești de Olt. Am făcut un an de zile practică didactică și m-am înapoiat în județul Argeș. Aflând că este un post vacant la contabilitate în comuna Leicești, în Argeș și având anumite cunoștințe de contabilitate, am încercat să mă încadrez la Cooperație.

Ca să vă angajați acolo, ați avut nevoie de intervenție, cunoștințe?

Nu, nu exista. De exemplu, una dintre candidate venise cu intervenție de la un instructor de partid și întâmplarea a fost ca eu să fac toate subiectele și ea, dacă nu a făcut nimica, cu toate intervențiile, normal că am reușit eu.

Și ați început să lucrați...

Am început să lucrez, în primul an de lucru m-au trimis la școală la Slatina, unde am făcut șase luni de zile pentru specializare.

Ce făceați la început?

La început am intrat planificatoare, niște chestiuni mai ușoare decât evidența contabilă.

După aceea am luat post de contabilă de gestiuni, în care țineam evidența contabilă la toate gestiunile din comuna respectivă. De exemplu, aveam comuna Coșești care avea un număr de 16 pană la 20 de magazine. Eu țineam evidența la toate magazinele astea.

Să înțeleg că ați fost un caz norocos, nu ați avut nevoie de intervenții, însă totul a mers rectiliniu, cel puțin la început?

Am avut și ghinioane. Că nu au vrut să mă încadreze până nu aduc cererea de intrare în colectiv a tatălui meu.

Ce înseamnă asta?

Se înființase CAP-urile, adică Cooperativele Agricole de Producție, unde se lucra în masă.

Și nu a vrut să mă încadreze, mi-a băgat motivul ăsta. Că tata nu este înscris în CAP și nu și-a predat toate atelajele, animalele, ce are omul în gospodărie, ca să intre la CAP.

Și ce ați făcut?

M-am dus foarte frumos acasă, nici nu i-am spus lui taică-meu, că normal n-ar fi fost de acord să-și dea atelajele și vitele. Și eu am făcut cererea din propria inițiativă, fără să știe părinții mei, și i-am înscris la CAP. Când am început serviciul, au venit să îi ia animalele, plug, căruță, ce avea. Normal că tata nu s-a opus, că era pentru binele copilului.

Dar de ce ați început să munciți de la 18 ani?

Părinții mei n-aveau servici nici unul, am început încă de la gimnaziu să mă ocup cu munca, de la 12-13 ani. Nu era greu, pentru că eram copil, tânără, fără alte griji, sănătoasă.

Cum era comerțul pe timpul comunismului? Știu că existau rații, că oamenii sufereau. Dacă erați gestionară, o duceați mai bine?

Așa se spunea, că toți care lucrează în comerț sunt fericiți, că ei, vezi Doamne, au posibilități mai bune, rații mai mari.

Dar cum a stat situația?

Într-un fel era și adevărat. Adică eu dacă voiam să îmi iau o pâine întreagă și nu 200 de grame, aveam posibilitatea, că îi dădeam un bacșiș la șoferul care-mi aducea pâinea de la panificație, și-mi aducea două-trei pâini în plus. Fie că o dădeam la o femeie amărâtă, bătrână și bolnavă, fie că luam și eu o pâine în plus, mă descurcam eu, ca vânzător. Dar aveam, pe de altă parte, multe lucruri pentru care mă stresau.

Ce anume?

Adică aveam niște cifre de plan, să facem planul la vânzare, mă rog, să facem planul la cartofi, la carne de pasăre, de iepure, la ouă, la toate astea.

Și vă ieșea întotdeauna?

La toate astea trebuia să îngrădim omul, când venea omul să își ia rația, îl obligam. Ei spuneau să nu îl obligăm, pe de altă parte ne pretindea nouă.

Cum să îl obligați?

Adică, dacă nu ne aduci 10 ouă astăzi, nu mai vii să iei pâinea sau nu mai vii să iei zahărul sau restul de alimente. Fiecare cetățean avea un plan: 70 de ouă, 5 kile de carne de pasăre, 5 de iepure, mă rog, și pentru asta îi spuneam când venea la rație: nu pot să vă dau rația, dacă nu mi-ați adus achiziții.

Și dacă nu aducea, chiar nu dădeați?

Ba dădeam din propria inițiativă, dar nu aveam voie.

Și dumneavoastră cum scăpați?

Ce făceam: când luam salariul, mă duceam în alimentară și cumpăram cofraje de ouă.

Dar cum le cumpărați?

Pe furiș, dădeam ceva la vânzătoare.

O cunoșteați pe vânzătoare?

Nu o cunoșteam, dar îi ofeream și ei un bacșiș, că și atuncea predomina mita ca și în toate timpurile, îi ofeream ceva și mă mai organizam cu mai mulți oameni care erau în magazine, că și alea se dădeau pe rație. Nu îmi dădeau mie 1 000 de ouă că voiam eu.

Nu se dădeau decât câteva ouă și găseam mulți oameni, de acolo din magazine, le ofeream banii, le dădeam și lor un bacșiș ca să se bage la coadă ca să îmi ia ouă și luam o anumită cantitate de ouă. Prima zi. Eu planul îl aveam mult mai mare, mă duceam la o săptămână și îmi luam alte ouă.

Și dacă veneau și la dumneavoastră oameni să vă ofere bani pentru a lua, în loc de 200 de grame de pâine, 10 pâini, le dădeați?

La asta, nu. Nu era o obligație, nu aveam voie să obligăm omul, dar de la sine recurgeam la treaba asta, pentru că ne punea să dăm declarația la sfârșitul lunii că vom face planul, dacă nu, să ne scriem demisia, și atunci noi eram îngrădiți total. Și omul venea și îmi spunea: „Doamnă, nu am de unde să dau ouă, să dau cantitatea asta de pasăre, ajutați-mă dumneavoastră și, uite, contribuim și noi cu bani. Și eu îl îmborderam cu banii pe care mi i-a dat și îi dădeam ouă în valoarea banilor, omul figura că le-a adus el, dar în realitate erau cumpărate de mine de la alimentară.

Șefii de comună, primarul și ceilalți tot câte 50 de grame de orez luau?

Ei, da... de unde! Veneau în toate magazinele și luau o jumătate de kilogram, un kilogram...

Cum puteați să dați câte un kilogram, vă aduceau achiziții?

Știau ei că ar trebui să aducă, fără să le mai spun eu.

Și le dădeați?

Le dădeam, că ne era frică de ei, ne dădea afară. Nu se spunea, dar se manifesta. La prima ședință eram sculați în picioare, criticați.

Vi s-a întâmplat să vă prindă vreodată cu ceva?

De exemplu, odată m-a prins cu niște ouă un instructor de partid, era unul Zamfir.

Și mă aflam tocmai în incinta magazinului respectiv. A trebuit să fugim peste luncă, pe niște câmpuri, pe jos. Nu a apucat să ne identifice, că am rupt-o la fugă. Era în ziua aia să înnebunesc. Zic: dacă ne prinde acum, e sfârșitul!

Ce se întâmpla dacă vă prindea?

Ne dădea afară din servici și ne făcea și dosar penal. Asta era o infracțiune gravă-gravă.

Cât câștigați pe vremea aceea?

Câștigam foarte bine, că munceam foarte mult. Pe vremea aceea ajungeam și la 5 000 de lei pe lună, care erau salariu pentru trei-patru luni pentru alte categorii... Foarte bine câștigam, că eram și la un magazin de centru și aveam o vânzare foarte bună. Aveam un procent. Dacă aveam vânzarea foarte mare, ieșeam triplu poate la salariu.

De ce vă loveați cel mai des?

Întâmpinai greutăți peste tot. Inclusiv la o fabrică de ciment dacă mergeai, trebuia să dai bani la oamenii care te încărcau, să dai o ciocolată sau un pachet de cafea la doamna care îți făcea factura, ca să nu ne bage pe gât toate porcăriile care stăteau în stoc ani și ani.

Era tot ca și acuma, poate și mai rău.

Ce vă spuneau ceilalți oameni?

De exemplu, când îi condiționam la rație să ia un pește, ajungea în prag și îmi dădea din prag cu peștele ăla.

De ce?

Pentru că îi băgam pe gât peștele ăla. La fiecare zi când venea să își ia rația trebuia să îi bagi un pește omului. Ce era să fac cu peștele ăla? Să îl mănânc eu tot? Ne dădea trei-patru cartoane de pește, adică 100 și ceva de kilograme pe care trebuia să îl vinzi în două zile, era o marfă perisabilă.

Ați suferit vreodată pentru mâncare?

În privința asta, nu. Pentru că mă duceam în alte zone ale țării, de exemplu, unde era Nicu Ceaușescu.

Ce funcție avea Nicu Ceaușescu?

Era prim-secretar în Sibiu, era foarte bine văzut, foarte apreciat, dar el nu a raționalizat nimic, la el toate era la liber. Și mergeam acolo în Sibiu, ne uneam mai mulți salariați, mergeam cu o mașină, băgam benzină toți și acolo ne aprovizionam cu pâine, cu ulei, cu de toate, cu de toate care nu era nimica pe rație. Veneam cu de toate bunătățile de la Sibiu.

Și cum erau prețurile? Erau ridicate?

Nu, nu! Vai, cu 100 de lei făceai aprovizionarea pentru o săptămână. Ne mai duceam la Slatina, de unde era Ceaușescu, unde, la fel, era o zonă foarte bună.

Să înțeleg că regretați vremea lui Ceaușescu?

Într-un fel, da!

De ce într-un fel, da... într-un fel nu?

Într-un fel, da, pentru că nu exista om să doarmă în stradă cum există astăzi cazuri nenumărate. Nu exista om fără servici, numai puturoșii atunci erau oameni care dormeau prin șanțuri beți sau mai știu eu cum.

Aveau serviciu, aveau bani, dar nu aveau mâncare, cum așa?

Asta este! Că eu am avut posibilitatea să merg în anumite excursii în fosta Uniune Sovietică, spre exemplu. Și acolo ne

uitam cu cea mai mare milă, că vedeam toate bunătățile și nu aveam și noi posibilitatea să ne înfruptăm și noi din toate.

De ce, nu aveați bani?

Aveam, dar la vamă nu aveam voie să trecem cu mâncăruri. Nu puteam să îmi cumpăr de acolo, când vedeam eu acolo curcanii ăia în vitrină, și mezeluri, de toate, de toate, citricele astea se vindeau în cantități enorme la liber pe stradă. Pe câtă vreme la noi vedeai numai tacâmuri, numai pește.

Deci mâncarea nu era bună?!

Mâncarea era lipsă! Când venea Ceaușescu în vizită, toate alimentările și toate piețele erau arhipline. După ce trecea el, Ceaușescu cu primii secretari și toate astea vedeai ceapă, roșii, pește, astea.

Cum era cu politica? Ați fost în vreun partid?

Am fost doar pionieră și UTC-istă.

Ce înseamnă?

Adică, după o vârstă, dacă erai un elev bun, muncitor, te făcea automat UTC-istă — Uniunea Tineretului Comunist. După aceea trebuia să mă fac membră de partid și asta nu am făcut-o, că trebuia să dai o cotizație și nu îmi plăcea.

Ce trebuia să faci ca posibil membru de partid?

Ședințe foarte dese cu propagandă, de-astea care nu îmi plăceau deloc, trebuia să spui numai minciuni, că ai făcut, că ai dres, numai dezinformări trebuia să prezinți ca membru de partid. Am făcut școala de propagandiști, cursuri de propagandiști.

Ce erau acestea? Unde le-ați făcut?

Tot politică. Am făcut la Pitești, am făcut propagandă politică. Trebuia să susținem Partidul Comunist, că totul merge ca pe roate, lucru care era numai minciună.

Ați întâmpinat vreodată greutăți că nu sunteți membru de partid?

Când fata mea a terminat liceul, am înscris-o la un Institut al Armatei la Sibiu și întâi m-a întrebat dacă sunt membră de partid. Eu am zis că sunt membră de partid, gândind că între timp voi deveni membru de partid. Dar nu am mai reușit, că asta care era la noi secretară de partid a bănuit de ce vreau eu neapărat, ca să îmi bag copilul la școală în armată, și n-a mai vrut să mă mai facă. M-a amânat mereu: „Lasă, mai stai, de ce nu ai vrut să te faci până acuma?"

La vremea aceea credeați că era bună situația în România?

Nu, nu credeam, mai ales noi care lucram în domeniul acesta, care eram dușmăniți și de populație, eram stresați și fricoși, așteptam de la o clipă la alta să ne aresteze, să ne dea afară din servici. Nu prevedeam decât răul. Numai somnul de noapte era o perioadă când și atuncea visam. Toată lumea spunea că ăștia sunt bandiți, ăștia au de toate.

Cum se comporta primarul comunei față de această situație?

Era mai rău ca oricare. Pretindea să îi faci toate favorurile. De exemplu, aveam un primar care avea o nuntă în familie. Mi-a luat covorul din magazin, covor persan, l-a folosit la nunta fiicei lui și după nuntă mi l-a strâns frumos și mi l-a scuturat și mi l-a adus înapoi în magazin.

Și nu l-ați reclamat?

Vai, dacă îl reclamam pe el, trebuia să îmi dau demisia. Nu mai spun că s-a răzbunat după aceea. M-a ținut numai în reclamații, numai în șuturi, numai în controale, mi-a făcut o reclamație să îmi facă un control cu poliția, cu cel mai bun revizor contabil, pentru că eu trebuie să am cel puțin 150 000 delapidare. Nu știu de unde i-a venit lui trăsnaia asta, să mă compromită probabil. Mi-a pus sigiliu pe magazin, de exemplu când a murit tata nu m-a crezut, a zis: „Morții cu morții, viii cu viii".

Și ce a urmat?

Am intervenit. Am plâns la președintele Cooperației, că era tot așa, comunist înfocat și să își mențină scaunul ne exploata pe noi la maxim, să facem toate planurile ca să figureze el acolo ca cel mai bun primar, președinte de Cooperație cu activitate intensă și realizabilă.

La vremea aceea spuneați că nu este o perioadă fericită comunismul. Cum vedeți acum situația?

Acuma este dezastru. Acuma numai cine are, mă rog, posibilitatea, nu știu cum, prin ce metode, dar prin privatizările astea în masă mulți oameni au rămas fără servici, încadrările se fac până la o anumită vârstă.

Dacă ați mai avea și acum 18 ani, în perioada capitalistă, ați mai putea face aceleași lucruri?

Nu știu.

De ce?

Că văd lumea foarte decepționată, foarte supărată, foarte amărâtă. Ca să ai bani, un capital, trebuie să te împrumuți la o bancă, unde-i foarte mare dobândă, și nu știi cum pornești cu afacerea. Dacă este rentabilă, nu e rentabilă, nu toată lumea are bafta asta. Depinde de ce zonă este, depinde afacerea de ce stil este, mă rog...

Cum ați pornit cu propriul magazin?

După Revoluție, m-am privatizat și eu.

Nu puteați să vă privatizați și înainte de '89?

Nu. Atuncea, pentru cei care dispuneau de bani, exista un fel de mandatare. Un patron adică, care avea magazinul lui, marfa lui cu banii lui, dar care se numea mandatar. Era și el verificat tot ca un salariat de rând, dar trebuia să aibă obligatoriu un profit, ca să dea un impozit la stat. Nu realizai cât îți spunea statul, te desființa.

Dumneavoastră când ați început?

După Revoluție, nu am înțeles ce înseamnă economia de piață, nu am avut curaj să mă privatizez imediat, nu înțelegeam ce înseamnă legea concurenței.

Și aveam capital.

Ca în final să apară jocurile astea, Caritas-ul și Philadelphia, și în loc să mă privatizez, să îmi fac o afacere, am mers din rău în mai rău. Deci am muncit o viață și am sărăcit într-o zi. Am rămas lefteră, am dat ultimul ban. Asta gândire am avut-o la momentul respectiv.

Și ce ați făcut?

M-am îmbolnăvit, m-am supărat, că am muncit o viață, numai eu știu cât degeram acolo, fără foc, stresată, bârfită de toată lumea, că cereai să aducă achiziții. Mi-am luat inima în dinți și întâi am luat magazinul în gestiune cu statul. Marfa era tot a mea, plăteam la stat impozite exact cum erau mandatarii pe timpul lui Ceaușescu.

Ați întâmpinat greutăți în obținerea actelor?

Nu, acum am înțeles că este mai greu. Am făcut din nou cursuri la Sanepid.

Cum v-ați simțit pentru prima oară în propriul magazin?

Am rămas mult timp cu același stres și nici în ziua de astăzi nu mă pot obișnui cu gândul că o să vină oricând un control, actele tot timpul la zi, tot, tot, tot... Stresul a rămas același.

Și oamenii?

Acum e foarte, foarte greu. Trebuie să dai pe datorie, dacă mai recuperezi banii, bine, plângi, te consumi, te îmbolnăvești, trăiești cu sedative și chestii de-astea care normal nu sunt sănătoase. Normal ar trebui să îmi întrerup eu activitatea, dar având numai pensia mea, nu mă pot descurca în familie și trebuie să merg în continuare.

După 50 de ani de activitate, ce sfat ați da unui tânăr care vrea să se realizeze cinstit?

Cinstit nu poate, nu poate să realizeze nimic material. Oricât ar spune cineva în lumea asta că realizează prin muncă cinstită ceva, nu există! Uite, eu muncesc cinstit și nu pot realiza o avere.

De ce are nevoie?

De pile peste tot și de puțin noroc, că, dacă ai o pilă și nu ai și puțin noroc, e în zadar!

ALEXANDRU-MIHAI DAVID

„Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete..."

Nume: S.V.
Data nașterii: 5 iulie 1937
Locul nașterii: București
Stare civilă: văduv, un copil
Ocupații anterioare: specialist în importuri de produse alimentare
Statut actual: pensionar

Vă rog să-mi spuneți cum vă numiți, ce vârstă aveți și locul în care v-ați născut?

S.V., 70 de ani, în București născut.

Vorbiți-mi, va rog, puțin despre familia dumneavoastră. Despre părinți. Ce ocupație aveau ei? Cum se numeau? Despre frați, dacă este cazul.

Înainte, să spun așa, de '44, părinții mei au muncit de le-a sărit capacele și ochii. Au plecat de acasă de săraci, de la 11 ani. Tata a lucrat la o fabrică de mezeluri, cu trei clase primare. Mama, ucenică la un unchi care era venit mai vechi, că așa se aduceau unii pe alții. Tata a fost un om mai isteț, așa, cum să spun, și patronului i-a plăcut de el, și-a cumpărat o casă pân' Mărțișor, pe lângă Arghezi, pe acolo. Și-a cumpărat casa asta, o ducea bine. Acuma muncea bine, începuse să fie un fel de distribuitor la fabrica asta de mezeluri. Patronul l-a văzut așa isteț, i-a deschis, i-a luat o firmă, o prăvălie pe Lânăriei. Și în '40, în '39, ei, a venit războiul. Tatăl meu trăiește și acuma, are 96 de ani.

Mama s-a dus. M-a crescut pe mine și avea o ambiție să fac comerțul. Patronul i-a luat în '39 o fabrică, o prăvălie și prăvălia asta a fost pentru tatăl meu un dezastru, că el a plecat concentrat, a rămas mama și, când a venit după front, după astea, era considerat liber profesionist exploatator. Săracu', n-a disperat, a intrat paznic la o întreprindere. Era greu. Mergea cu... cumpărai cu cartele, pâine pe cartelă, ulei, zahăr, gaz, c-aveam mașină de gaz, că stăteam la curte acolo. Dom'le, pe urmă până am crescut eu, și el a avut o ambiție eu să fac comerțul, iar eu am făcut comerțul. Doi ani la liceul fost Carol, c-așa se făcea înainte, și s-a transformat în patru, și m-am dus și am terminat la Kretulescu, secția de merceologie. Am avut și am moștenit de la el, că el a fost cu trei clase și a făcut-o și pe a patra și a luat-o cu... n-avea voie să deschidă firmă, cu relații, cum era și atunci, și el a avut o ambiție să termin eu comerțul și am terminat secția de merceologie, și-am terminat-o la Kretulescu.

Ce meserie ați practicat? Cu ce vă ocupați exact în perioada aceea și dacă puteți să-mi relatați din ce însemna activitatea întreprinsă de dumneavoastră?

Domnule, am fost repartizat, am intrat în alimentația publică. Am muncit și mi-a plăcut să muncesc. Și mi-a plăcut meseria, c-am avut niște profesori de la ASE, de la Academia Comercială, care acești oameni erau foarte dotați, foști profesori de acolo, da' erau într-o stare proastă, adică erau din partide, liberali, dar erau niște oameni minunați. Dacă învățai bine, dar măcar să simți, și intrai de la școală la TAPL-ul (Trustul de Alimentație Publică Locală — *n. n.*) ăsta. Pe urmă s-a cam desființat TAPL-ul ăsta, iar TAPL-ul ăsta s-a făcut IAPL (Întreprinderea de Alimentație Publică Locală — *n. n.*). Pe mine m-a preluat ICRA (Întreprinderea de Comerț cu Ridicata pentru Produse Alimentare — *n. n.*). Și la depozitul de la Obor am devenit merceologul principal cu ICRA, toate produsele care erau atunci: brânzeturi, pește. Și am ajuns șeful desfacerii. Și am dus-o bine după aia, că aveam tot ce-mi trebuie. Aveam în mână toată distribuția. Serveam restaurante, serveam pe toată lumea. Dacă te duceai la restaurant, îți dădea câte o masă. Eram așa un negustor.

Datorită acestui lucru am început să fiu, începusem să iau niște produse alimentare din afară. Și în '63, la 23 de ani, am fost trimis în Albania. Și am încărcat 100 de tone de brânză telemea, feta. Am ieșit bine cu ea, că trebuia să fie cu calitate, să se încadreze în normele care erau. Dacă am făcut treaba bună acolo, s-a transformat ICRA, tot importul s-a făcut o agenție de import. Așa s-a chemat prima dată. Ușor am ajuns șeful depozitului. M-am bucurat de foarte multe facilități. Eram și puțin dur, adică exigent, lăsam oamenii să trăiască, dar nu exagerat, erau urmăriți ca dracu. Și am mai fost șeful complexului ăla din Timișoara. Am plecat în China de șapte ori, în Coreea, în Algeria, în Maroc, în Turcia.... Produse. Și la pensie a fost bine până la un moment dat. A venit un director ungur. Nu m-am avut bine cu el, pentru că a dat întreprinderea la greci. Eu eram vechi, eram în Comitetul Oamenilor Muncii și eram considerat salariat, aveam acum peste 200 de oameni în subordinea mea. Preambalare, produse din import. Și s-a întâmplat că după asta directorul m-a prins că eu am propus ca să se dea întreprinderea la salariați și a ieșit un scandal cu niște nemernici și am plecat. Atenție, că m-au și scos la pensie, dom'le, și am ieșit la pensie.

Asta a fost după '90, după Revoluție. Pe mine mă interesează foarte tare cum se desfășurau lucrurile înainte. Ce însemna activitatea asta pe vremea comunismului?

Dom'le, până în '90, am fost șef la Halele Obor, acolo aveam pește proaspăt, la brânzeturi, la astea, mă descurcam destul de bine. Da, i-au arestat pe mulți colegi gestionari că făceau afaceri.

Ce fel de afaceri?

Afaceri, că luau bani. Se ocupau cu afaceri. Sau vindeau produse cu surplusul. Pe urmă ăștia de la magazine se certau și-i arestau că au luat de colo-acolo, și n-am luat bani niciodată. Dar, în schimb, aveam tot ce-mi trebuia acasă.

Am înțeles...

Aveam tot și pe urmă am găsit o soție minunată.

Vorbiți-mi despre familia pe care ați întemeiat-o.

Și în '74 m-am căsătorit cu soția asta a mea care mi-a murit acum. O bunătate, un cadru medical, și am făcut o familie, ne-am făcut un apartament, un copil minunat. I-am făcut și lui rostul. Am avut și eu o ambiție la rândul meu. Am intrat, dacă am plecat de la servici, am lucrat la Regia apei, la RGAB, la ape, numai ca să pot să-i fac facultatea, că am avut și eu o ambiție, cum a avut tata cu mine. Și acuma a venit necazul ăsta cu soția, restul minunat.

Am să vă rog să-mi mai vorbiți despre familie. Frați aveți?

Am un frate, da. Frate care m-am ocupat foarte mult de el. Fratele ăsta al meu a fost mic și mama era o habotnică, foarte credincioasă, și mi-a plăcut să am grijă de el, că atunci aveam posibilități, eram salariat. Io am avut un necaz, am avut o gripă asiatică și am fost operat la ureche și eu nu prea mai aud bine, port aparat, dacă observați. Ei, mama a mai făcut un copil la 12 ani diferență. Ei, io având serviciu, aveam grijă de fratele meu. Fratele meu e foarte bine, e director general acuma la un magazin din București. A făcut facultatea. Am avut grijă de el să facă și facultatea. Iar acuma fratele meu e un boier mare. Cum am făcut eu pentru el, așa m-ajută și el acum în suferința mea. E bine și e drăguț. Are soție minunată, tot directoare, are o fată avocată, totul e bine, copiii noștri sunt bine. Ce să vă spun?

Spuneți-mi cum vedeați dumneavoastră lucrurile pe vremea comunismului? Lăsând cumva la o parte cum vă descurcați dumneavoastră, ce însemna, cum vedeați viața celorlalți...

Erau întâmplări. Cum era atunci... Eram încă acolo la depozit unde eram eu șef, nu puteam să fiu secretar de partid, dar eram în birou, cu probleme d-astea economice, și eram și în Comitetul Oamenilor Muncii pe întreprindere. Și am avut doi directori minunați, generali. Dacă munceai, dar munceam de-mi sărea capacele. Munceam sâmbetele și duminicile până la orele două. Sâmbăta mai mult. Duminica la toți le spuneam. Veneau vagoane, 50-60-70 de vagoane. Cine să le descarce? Dacă nu le

descărcai, plăteai locație, îți imputa, te chema la partid că erai neglijent, că nu o faci, că o aduce cu greutăți, că-ți bați joc de bani. Viața nu-ți oferea condiții, n-aveai mijloace de cărat. Munceau băieții, oamenii, de le sărea capacele. Dar trebuia să fii cumsecade cu oamenii. Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete. Cum băga mai mult mâna, își prindeau degetele. Îi prindea, îi chema ... Adică eram și io puțin... faptul ăsta, să trăiască fiecare, să-și mai completeze ceva. Că aveam de toate. Aprovizionam toată țara. Produsele astea de import erau căutate: ness, măsline etc. Și veneau și ei cu câte ceva de acolo: câte un salam, câte-o bucată de carne. Adică asta era, era... A fost bine! Acum pentru familie...

A fost bine în sensul că aveați produse...

Stați puțin. Produse nu se găseau. Casele de comenzi erau aprovizionate de mine. Și erai bucuros să cumperi, numai să găsești. Ei mă rugau: „Nea Vasile, te rog frumos, dă-mi și mie două-trei cartoane de ness în plus, că avem și noi obligații cu Miliția, cu astea". Și erau și ei drăguți și îmi dădea contra-costul. Era 30 de lei kilu' de carne. Eram bucuros dacă mie îmi rămânea salariul, restul aveam. Era bine, atât vă spun, a fost bine. Eu am dus-o bine, eu am ieșit acum la pensie pentru copil, pensia sunt mulțumit de ea deocamdată. Îmi pare rău că mi-a murit soția. Că noi acuma ne descurcam. Era nemaipomenit de bine. Asta e.

Acum, după ce au trecut 18 ani de la Revoluție, cum priviți situația? Atunci v-a fost bine. Acum?

Domnule, a fost bine și după aia, că eu mi-am dorit schimbarea. Că dacă am fost plecat prin lume așa, io am zis: „Domne, o să fie bine!", dar nu mă așteptam să fie diferențele astea de clasă. E ceva groaznic, că s-au făcut bogații și ăștia nu mai au limita măsurii. N-au limita măsurii. Așa se vede. Tot felul de averi. Mie nu mi-a trebuit nimic. Nu m-am băgat în niciun fel de afaceri, am stat în banca mea. Mi-am văzut de treabă, v-am spus — am intrat și la RGAB încă un an jumătate, ca să pot să-l țiu pe băiat în facultate. Am dus-o bine, pe urmă cu pensia, na,

ușor-ușor, am ajuns și cu pensia bună, dar acuma, că a mărit-o, trebuie să-i ofer copilului să rămână el în apartament, să mă mut eu în garsonieră, că el are o garsonieră. Și asta e!

Povestiți-mi de deplasările acestea pe care le făceați în străinătate. Ce se întâmpla în timpul acestor călătorii? Spuneați că ați mers în Coreea, în China...

Plecările astea ale mele afară au fost o apreciere a statului. Eram unul dintre cei mai mari specialiști în produse de import. M-am dus în China — am încărcat pește, în Coreea de Nord de cinci-șase ori după cafea, în Algeria și în Maroc după măsline, în Turcia, în Albania de vreo două-trei ori, în Rusia am încărcat carne de mânzat și astea, adică eram bun. Plecările astea, ca pentru munca pe care o făceam io, erau ca o relaxare. Era acest director general, fost colonel de securitate, șeful Contrainformațiilor, îmi spunea așa: „Dacă tu ești corect și treburile merg bine aici, să fiu și io la ministru lăudat — că eram o persoană atunci — îți dau și ție o plecare". O plecare d-asta era o aerisire, 30 de zile. Am văzut Roma, am văzut Parisul, am văzut și eu astea, am trecut prin ele, pe acolo, câteva zile. La nivelul meu, pentru mine a fost ceva extraordinar. Asta a fost. Acuma, trăim din amintiri. (*Oftează.*)

Vorbeați de beneficii. Povestiți-mi mai multe. Povestiți-mi cum era cu Securitatea. Au încercat să vă abordeze în vreun fel?

Ce se întâmpla: nu m-au trimis niciodată afară singur. Cel care a răspuns de Ministerul Comerțului Interior, Cozmanciuc îl chema, era un om rar. Eu n-am întâlnit... Ne-am întâlnit și la înmormântarea unui fost director, după Revoluție încoace. Era un om așa și pentru că au existat probleme cu mărfurile, și cu recepțiile, și cu astea, d-asta m-au trimis pe mine, făcuseră alții. Mă trimitea alături de cineva. Ăla de lângă mine a fost totdeauna un securist. Și trebuia să fii atent, să nu faci acolo șmecherii, că te pedepsea. Și dacă eu luptam pentru marfă, să fie bună, să ducem țării bun totul, n-am avut reclamație, și pentru asta m-am simțit bine. Și ținea omul ăsta la mine mult. A fost

un om rar, rar! (*Oftează.*) Nu a trebuit să-i spun nimic. Știa.... M-a trimis și cu aghiotantul lui Petru Groza[1] de vreo două ori. Ăștia au fost oamenii care au lucrat în Securitate. (*Abătut:*) Eu n-am lucrat, n-am avut treabă cu Securitatea. N-am fost informator. Trebuia să știi să te comporți cu ăștia. Cu comandanții, de la secțiile astea două. Eram așa amabil cu ei. De ziua lor, de aniversări eram atent, că aveam cafea din import, vă dați seama, și le trimiteam și lor cu ocaziile astea, dar treaba era să fii corect, că nu te ierta. Erai prieten cu ei până la proba contrarie, când punea și te urmărea, dar mi-am văzut de treaba mea. Vă spun, mi-am văzut de viața mea corect.

Spuneți că n-ați vrut să colaborați cu Securitatea. Ați simțit cumva presiuni din partea lor, au încercat să vă...?

Coopteze? Pe vremea aia, zicea așa: ca șeful unității, trebuie să fii... să nu fii informator, dar să sesizezi din proprie convingere, spuneau ei, prin sarcinile astea pe care le ai. Și ce se întâmpla? Când prindeau oamenii furând — și furau, că se fura —, nu știu ce nu făceam ca să nu iasă necaz. Că, dacă aveai evenimente, nu era bine, și mă descurcam cu ei.

Detaliați-mi, vă rog. Eventual, dacă vă amintiți vreo întâmplare de genul ăsta...

L-au prins odată pe unul cu cinci kile de cafea și m-a chemat comandantul: „Băi, tovarășu' Sima, ce s-a întâmplat aici? Păi, dacă fiecare ia câte cinci kile așa, îți dai seama unde ajungem?" „Dați-mi și mie voie să mă uit la marfă!" O luam și o făceam cu gunoaie. O făceam cu gunoaie. (*Zâmbește.*) Luam la mine o pungulită, cu talaj și cu din astea, puneam în ea și-i ziceam: „Păi, da, domne, e murdară", că știam că sunt oameni de treabă. Îmi zice: „Uite cum facem noi: ca să nu iasă probleme, o dăm la analiză." (*Râde.*) Și eu: „Bine, domne!" Și când o ducea la analize cu alea găsite prin ea, ieșea că a fost resturi. Am făcut așa, ca să

[1] Petru Groza (1884-1958), om politic comunist, prim-ministru între 1945-1953 și președinte al prezidiului Marii Adunări Naționale din 1953 până la moarte. (*n. red.*)

se rezolve. N-am băgat pe nimeni în belea. Și acum, când mă întâlnesc pe stradă cu colegi, mă pupă și îmi spun: „Băi, șefule, ce-ai fost dumneata pentru noi! Am mâncat toți o pâine lângă mata." (*Zâmbește mulțumit.*) Adică, omul să ia puțin, să nu bage degetele, să se lingă pe ele. Atât!!! Așa a fost. Iete, acuma ce să-mi mai facă?

Vă rog, dacă mai aveți astfel de amintiri, istorisiți-le cu încredere.

Ce să-ți mai spun? N-am avut probleme așa, deosebite. De exemplu, înainte să mă cheme pe mine în Algeria, s-au îngropat vreo 60 de tone de măsline stricate și a trebuit să fiu atent acolo. Munceam de-mi săreau capacele. V-am spus, era plăcut. (*Oftează.*) Adică nu munceam ca aici, de dimineața până seara și duminica. Și vedeai lumea! Așa am ajuns și eu în Maroc, la Marrakesh. Era frumos, era plăcut. Mă duceam și eu seara la hotel, la restaurant, la o bere. Era bine așa cum era. Asta a fost. (*Oftează.*) Nu mă trimitea niciodată singur — doi inși. Numai în Coreea de Nord m-a trimis singur.

Și cum a fost să mergeți singur în Coreea?

E... Pe vremea aia era în Coreea, Doamne, Doamne! Acolo toată lumea mânca la cantină. N-aveau salarii, decât niște indemnizații. Mă duceam de aici, plecam cu cașcaval afumat, cu o sticlă de palincă și veneau și ei doi, că doi îmi dădea cu mine, când mergeam acolo în țară la ei. Mă transportau numai noaptea, să nu văd pe unde mergem. N-au încredere în nimeni. Erau în stare de război cu SUA. Eee, asta e! A fost bine! La ei, acolo, n-aveam niciun avantaj, decât să iau marfă bună. Se cam supărau că le lăsam multă marfă, da' ce să fac? Eu eram reprezentantul țării și venea la mine marfa asta pe care o luam înapoi în țară. N-aveai voie să faci nimic, că ieșeau probleme și apoi se punea întrebarea: „Cine a fost acolo?" — și îți imputau niște valori, de făceai și pușcărie. (*Oftează.*) Trebuia să fii atent. Așa a fost, a fost bine. Gata!!!

Cum era pe vremea aceea cu beneficiile de care aminteați mai devreme?

Ce se întâmpla, domne? Era treaba că, dacă întreprinderea era bine organizată și cum făceam parte din Comitetul Oamenilor Muncii și eram toți uniți, nu ne bârfeam, nu ne bălăcăream, directorul era bun, o duceam și eu bine. Asta a fost. A fost, adică munceai, să fii corect, și dacă nu creai probleme de ordine și la partid, vă dați seama, atunci era, aveam din comerț. Te chema ăștia la ordine, la partid, dacă aveai locații. Dacă n-aveai, dacă se fura, că aveai, cum să vă spun, răspundea — de mine, de noi întreprinderea — Direcția Generală a Poliției, cea din Ștefan cel Mare, că eram pe toată țara, cu tot importul. Aveam depozite la Timișoara, la Arad, la Constanța, portul, puncte de frontieră și răspundea ăia de noi. Și ăla era un milițian afurisit. Te verifica pe teren, dacă-s bani. Te urmărea și aici, acasă. Venea aici, acasă, să vadă dacă miroase a friptură.

Asta mă interesează foarte tare...

A venit aici, dar eu ce să spun? Întrucât lucram aici, unde lucram, nu puteai să fii sincer cu vecinii, că ăștia te mânca de fund. Și când plecam afară, venea Securitatea și făcea verificări. Și aveam un șef de scară nemaipomenit de cumsecade, unul care a lucrat la Semănătoarea. Și venea pe la mine: „Iar pleci afară? A venit Securitatea să te verifice." „Și ce i-ai spus? Că sunt nasol?" Eee... și aveam o sticlă tot timpul cu ceva bun și beam cu el aici și eram adică bine cu vecinii. Nu mi-am făcut de cap, nu mi-am făcut să ies din anonimat și... Să zică că aici e chefuri... Nu!

N-ați vrut să ieșiți în evidență cu nimic...

Nu. Și așa munceam, de-mi sărea capacele. Aveam și nevasta cumsecade, bună. Asta a fost!

Ce preferați: ce a fost înainte de '89 sau perioada de după?

Io n-am fost de acord cu ce-a fost înainte.

Ce vreți să spuneți?

N-am fost de acord, adică era prea rău, adică cum să spun... Mie nu-mi plăcea. Cu toate că, vă spun, toată lumea avea de lucru, te obliga să muncești. Dar eu care plecasem afară, în alte părți, unde lucrurile mergeau mai bine, nu știu cum să spun, mai libertate. Dar n-am crezut că după Revoluție la noi să se facă o așa diferență. Unii să tragă și alții... Domne, nu-mi place! Deocamdată se luptă, deocamdată Guvernul ăsta luptă cu Președintele, auzi tot felul de indivizi care s-au îmbogățit de nu mai știu de ei. Eu îi mulțumesc lui Dumnezeu să am sănătate și copilul meu să-și facă un copilaș cu nor'mea și să le dea Dumnezeu și lor noroc, să fie sănătoși. Asta e viața!

Dacă ar fi s-o luați de la început ce ați prefera?

N-aș mai vrea ce-a fost! Adică, eu am făcut diferența asta, nu trăia toată lumea bine. Acuma care muncește și pleacă și afară și aduce, are posibilități. Dacă muncești, dacă ai inițiative, dacă îți merge mintea și se ocupă să facă treabă, domne, și cu agricultura asta, dar și cu tot, tot, tot, să iasă lucrurile bune. Normal că aș vrea, dacă ar fi fost acum, să fi fost și eu mai tânăr. În regimul ăsta de acum, există mai multe posibilități. Îți merge mintea, muncești. Înainte, trebuia să ai relații și trebuia să te ții de ele.

Cine erau oamenii aceștia care aveau relații și ce însemnau de fapt aceste relații?

Da' cine nu era? Toată lumea era cu partidul, toată lumea era.

Totul se învârtea în jurul partidului...

Eeeee... secretarii de partid, ăștia, ăștia, cu clase puține, cu pregătire proastă și erau în funcții importante. Trebuia să taci, să fii șmecher, să te descurci, trebuia să fii abil. Asta e! Asta a fost!

MARIA CRISTINA IORDACHE

„Ai mei n-aveau avere și eu, în general, am fost un om corect..."

Nume: Aurel Bădescu
Data nașterii: 1930
Locul nașterii: București
Stare civilă: văduv, are o fiică în vârstă de 40 de ani
Ocupații anterioare: comerciant, exportator de lemn și cherestea
Statut actual: pensionar

Aurel Bădescu locuiește într-un apartament, pe Bulevardul Ferdinand, plin cu obiecte vechi: monede, cărți, albume de fotografii și foarte multe discuri. L-am cunoscut pe domnul Bădescu la un târg de vechituri, unde își scosese la vânzare câteva dintre lucrurile strânse de-a lungul vieții. Spune că așa reușește să mai facă niște bani, să pună în circulație achizițiile pe care le păstrează acasă de atâta vreme — căci nu are cui să le lase — și să cunoască tot felul de oameni.

Domnul Bădescu ține să menționeze, în chip de introducere: „Să știți că ce vă povestesc eu s-a mai estompat între timp, dar sunt unele lucruri pe care mi le amintesc precis. Am avut în tinerețe, însă, o memorie foarte bună... îmi amintesc că venea la liceul nostru, un liceu militar, mareșalul Ion Antonescu. Trebuia să pregătim ceva, un fel de serbare... eu eram mereu ales să recit, pentru că rosteam tare și învățam foarte repede poeziile — pe vremea aia, era la modă un poet, Vasile Militaru. Directorul îmi dădea poezia, mi-o citea o dată, și a doua zi o recitam perfect. Liceul ăsta militar la care am fost se chema Liceul Mareșal Ion Antonescu, era un liceu *first class*. Era pentru copiii ai căror tați muriseră pe front. Și venea mareșalul,

câteodată venea și regele Mihai, și-mi plăcea să le privesc reacțiile. Eu recitam întotdeauna printre primii și reușeam să fac impresie bună."

Care a fost ocupația dumneavoastră pe vremea socialismului?

Eu am lucrat din 1954 până în 1990 la o întreprindere de comerț exterior. Deci... aveam 24 de ani pe atunci și am ieșit la pensie de acolo. Obiectul întreprinderii de care vorbesc era exportul de produse lemnoase, iar serviciul unde am lucrat eu se ocupa cu exportul de cherestea. În cadrul acestui serviciu, eu mă ocupam de exportul de cherestea de fag în Anglia.

Cum ați ajuns să lucrați în această întreprindere?

Eu n-am studii superioare... am făcut o școală din aceasta, de specialitate, cu lemnul, la Curtea de Argeș. Ei, școala asta s-a potrivit foarte bine pe ce trebuia să fac eu aici. Nu știam eu limba engleză, dar am învățat-o. Pe vremea aia se făceau niște cursuri de patru ani. La sfârșitul fiecărui an se dădea examen, era foarte serios, și când terminai, îți dădeau o patalama la mână și erai om! Te ajuta și la salariu, că îți dădea un supliment de 15%, și te puteai descurca în viață. Dar eu am venit în București pentru că am fost repartizat și am lucrat la o fabrică până m-au chemat în armată. Când am terminat armata, fabrica unde lucrasem se desființase și am rămas șomer. Am întrebat în stânga, în dreapta, până când, într-o zi, văd în piața Rosetti o firmă unde scria „Export lemn — Întreprindere de stat". Și mi-am zis atunci: „Domne, asta cu lemnul e cam ce-am învățat eu..." Și m-am dus acolo să mă angajeze. De-acum, eram cu armata făcută, eram tânăr, arătam destul de bine, și pe vremea aia, poate ați auzit, în 1948, a fost reforma, cam tot ce-a fost vechi se dădea la o parte, se căutau cadre noi... Eu eram tânăr și aș fi avut șanse, dar era greu de intrat. Așa că... m-am dus azi, m-am dus mâine, m-am dus poimâine, până prin vară... și în vară abia am pătruns, pe postul unuia care era bolnav. Și apoi acolo... am făcut treabă. Eu verificam facturile și avizele de expediție, și pentru asta erau vreo 10-11 oameni. Acolo am stat un timp, până când șefa noastră s-a pensionat și m-au făcut

pe mine șef, în două-trei luni. Lucrările, facturile, erau unele mai grele, altele mai ușoare... Sistemul era de așa natură, că fiecare își alegea de pe o masă ce voia. Unii își luau ce era mai ușor, greul le rămânea altora, și așa aveau motiv de ceartă. Până când, într-o zi, m-am dus la magazie și am luat 12 mape, le-am scris numele la fiecare și le-am împărțit. La început, nu le-a convenit, mă întrebau ce sistem era ăla. Dar după un timp, veneau la mine să-mi mai ceară de lucru, pentru că la sfârșit de lună calculam la fiecare ce-a lucrat, și ieșeau decalaje mari...

La serviciul unde am lucrat ulterior, erau creșteri de plan foarte mari și serviciul avea nevoie tot mai mare de angajați. Șeful de serviciu căuta oameni și, stând de vorbă cu directorul, acesta m-a recomandat. A venit la mine din curiozitate și, după ce am discutat vreun sfert de oră, mi-a zis: „Vrei să lucrezi la mine?" Și am rămas la el în serviciu. Aici era serviciul operativ, unde se făceau comerțul și exportul. Întâi m-am ocupat de partea internă și apoi am trecut la extern. S-a ivit o situație din asta... și am devenit comercialist. Pe munca asta erau numai economiști și ingineri. Nu știu sigur, dar s-ar putea să fi fost singurul din serviciu fără studii superioare. Eram vreo 30 acolo, vreo cinci-șase se ocupau de comerțul intern, restul de piețele externe. Lemnul se vindea în Anglia, în Germania, în Austria, în Italia, în Grecia, în Țările de Jos, în Orientul Mijlociu. Și am călătorit aproape peste tot, dar Anglia am cunoscut-o mai bine și m-a impresionat din punct de vedere comercial. Cine are fericirea să lucreze acolo un timp e un norocos. Am avut contacte și cu alte tipuri de societăți, unde regulile erau diferite. Spre exemplu, la arabi nu era recomandat să trimiți delegați femei. Ei, și s-a întâmplat ca pe Iran să lucreze chiar o femeie — făcuse comerț exterior, de... S-a dus directorul nostru și a încheiat niște contracte, și au stat vreun an aici, nu s-a livrat nici un metru cub. O deplasare frumoasă a fost în Grecia. Oamenii, foarte primitori. Grecii ăștia știu să trăiască! Ei se ocupă de turiști în timpul zilei și seara, după șase, ies afară, la o masă, și mănâncă bine, beau un vin și cântă până la miezul nopții. Sunt oameni foarte simpatici.

Ați fost membru de partid?

Nu! Mi s-a propus de mai multe ori, dar... m-am fofilat. Era o bătălie crâncenă pe posturile astea, înghesuială mare, pentru că acest carnet îți folosea fie să avansezi, fie să pleci în străinătate. Era mai ales miza străinătății. Și când era vorba de o mărire de salariu, de o avansare, se ținea cont... Eu, neavând studii superioare, nu puteam să aspir la un post de șef de serviciu, de director... și pe vremuri se cerea ca într-o întreprindere, când se fac membri de partid, numai 10% să fie din cei administrativi, restul să fie cei care muncesc. Păi... la noi era vorba mai mult de funcționari, deci, în situația mea, m-am putut strecura. Ei, că a mai fost câteodată câte unul, că mi s-au mai făcut reproșuri, da, dar m-am putut fofila până când am ieșit la pensie și n-am avut de-a face cu „ăștia". Dar vă spun că 90% din cei care intrau în partid o făceau din interes, nu din convingere. Își dădeau seama oamenii că în felul ăsta pot să se realizeze oarecum. Trebuia să fii prea prost să o faci din convingere. Păi dacă tot sistemul ăsta venea din Est... și noi știam cum era acolo... atunci de ce-ar fi mers mai bine la noi?

Dar, revenind, mai era o chestie: eu nu eram însurat. Nu-ți dădeau voie să pleci în străinătate, dacă nu erai însurat — prezenta o garanție lucrul ăsta. În fine, aveam de acum 32 de ani. Aproape că mă exaspera directorul: „Măi, în fond, tu de ce nu te însori? Că eu am nevoie de om care să facă treabă și aici, și acolo (în Anglia — *n. n.*), și nu vreau să trimit pe altul, că tu ești omul meu!" Ce era să-i spun? „Domne, eu m-oi însura, când m-oi însura!" — că se mai făceau și combinații din astea — pentru un interes, se mai căsătoreau oamenii. S-a mai întâmplat — aveau amândoi dosar bun —, că se cerea dosar bun pe vremea aia, să nu fi avut părinți cu avere, în mare, cam asta era... Eu, ce să zic, dosar bun aveam: veneam de la Curtea de Argeș, din părinți țărani, tata a luptat pe front, a murit în Est, dar de asta nu s-au luat niciodată... Că unii au avut și pe chestia asta necazuri. Ai mei n-aveau avere și eu, în general, am fost un om corect. Oricum, tot ce făceai, pe vremea aia, ți se consemna la dosar.

Și totuși, ați reușit să mergeți în deplasări în străinătate, chiar și fără carnet de partid? Erați un om de încredere?

Chiar și fără să fiu în partid sau fără să fiu securist. Se putea, dar eram o excepție. Le era teamă să nu rămâi cumva pe-acolo, dar, în cazul meu, nu se punea problema asta. Mă cunoșteau de atâția ani... și eram bun. Vedeți, pe vremea aia pilele chiar funcționau. Erau mulți care, mai ales într-o astfel de întreprindere, îmi râvneau postul. Șefii, cei cu influență își trimiteau preferații unde doreau. Dar să vă spun un lucru: unii munceau și alții nu prea munceau. Or, ca o instituție de genul acesta să funcționeze, cineva trebuia să și muncească. Și eu munceam serios, era o muncă obositoare... noi încărcam mărfurile în Galați, aveam trei-patru vase pe lună. Eu mă duceam la Galați de trei ori pe săptămână: aveam trenul dimineața la 6:00 și mai ajungeam în Gara de Nord seara, la 11:00. Dimineața, trebuia să fiu bun de muncă. Să faci toate aceste drumuri într-o săptămână, nu era deloc ușor.

Care a fost prima deplasare în străinătate?

Pe la 32 de ani, s-a întâmplat... m-am și însurat... și în fine, prin octombrie îmi spune șeful meu: „Vezi că pe 1 martie e târg la Tripoli. Te-am înscris, vezi să nu cumva să mă încurci..." Și prima mea deplasare a fost pe 4 decembrie 1965. Am stat 41 de zile. Inițial trebuia să terminăm pe la sfârșitul anului, dar nu mergea treaba prea bine, așa că s-a hotărât că e mai bine să mai rămânem. A fost o experiență frumoasă, am făcut prima oprire la Viena, apoi la Milano, unde s-a întâmplat să călătorim în avion cu corpul de balet de la Scala din Milano. Și apoi am ajuns în Libia. Acolo trebuia să fac și ceva treabă, adică aveam un plan de contractat. Eu tot încercam, tot încercam, dar nu se lega nimic. Până când a sosit un delegat de la Roma — îl cunoșteam, mi-era prieten. La libienii ăștia, care erau „sub italieni", chiar și economic, practica era să aștepte mereu să vină delegații de la Roma ca să încheie contractele. Și așa am reușit, în scurt timp, să contractăm întreaga cantitate. Altfel, a fost ceva deosebit pentru mine. În martie, acolo se coc citricele. Erau atât

de multe citrice, că în piață se făceau grămezi mai mari decât cele de pepeni, de la noi. Cu diurna pe-o zi, luai atâtea portocale, încât nu puteai să le cari în sacoșe. Le vindeau aproape pe nimic.

Reușeați să aduceți și în țară produse din străinătate?

Da, se puteau aduce lucruri. Dar aveam o diurnă de 9-13 dolari pe zi, pentru mâncare și alte cheltuieli. Deci, sume prea mari nu aveam la dispoziție... și să știți că nu se puteau face pe vremea aia afaceri mari de genul acesta... Puteai să iei niște țigări, o sticlă de băutură, dar nu se punea problema de cantități sau de sume mari. Eu, unul, n-am auzit să fi făcut cineva... și când ajungeai în țară, tot ce-ți rămânea, până la un cent, trebuia să depui la bancă. Într-un cont al tău, dar pentru ăia trei dolari și câțiva cenți, figurai cu cont în bancă. Și asta nu dădea bine... știți cum e cu invidia... câteodată, nici nu se mai ținea cont ce sumă ai, dacă aveai bani în bancă...

Vă amintiți câteva întâmplări interesante din timpul serviciului?

Cum să nu... sunt câteva întâmplări pe care le țin minte și acum. Prin 1957, când am intrat eu în postul ăsta, era în plan să se exporte vreo 8 000 de metri cubi. În 1982, ajunsese la 80 000 de metri cubi. Creșterile astea se datorau creșterii planului pe cinci ani, pe care trebuia să-l îndeplinești. Pe Anglia lucram cu doi agenți. Înțelegeți cam ce e un agent? Un intermediar. În ultimă instanță, când derulam 80 000 de metri cubi, ei aveau fiecare câte jumătate. Ei se ocupau de partea externă, de problemele care apăreau acolo, pentru că noi nu aveam acolo un birou. Eram în termeni foarte buni, iar ei ne făceau acest serviciu în baza unui comision. La un moment dat, primim un telex din Anglia de la unul din agenți, care ne transmitea că peste o lună firma lor nu va mai comercializa cherestea de fag. Deci, urma să ne găsim un alt agent. Acuma, un astfel de agent îți plătea marfa din momentul în care ai expediat-o, până când ajungea în Anglia și clienții plăteau. Prin urmare, depindeam foarte mult de acești agenți. Eu mă ocupam de exportul acesta spre Anglia, de la contractarea mărfii la furnizor, transport și

plata în afară. Telexul acesta era neașteptat și trebuia luată o decizie urgent, pentru că puteam rămâne cu marfa care era deja în porturi. M-am gândit, m-am răsucit și, până la urmă, i-am spus directorului că ne putem descurca și cu un singur agent, cu toate că era un volum foarte mare de marfă. Se punea problema dacă agentul cu care rămâneam ar fi vrut să preia și cantitatea de marfă rămasă de la celălalt — dacă n-o prelua, nu făceam planul — și dacă acei clienți de care se ocupa primul agent vor vrea să lucreze cu celălalt. Eu, însă, mergeam pe principiul că englezii n-ar vrea să rateze o afacere bună, mai ales că agenții erau mereu în concurență și încercau să-și „fure" unii altora clienții. Prin urmare, directorul mă trimite peste două zile în Anglia, să rezolv acolo treburile. Îmi dădea o mare răspundere. Am ajuns la Londra și, împreună cu reprezentantul nostru de acolo, am hotărât să mergem a doua zi la agentul cu care urma să continuăm să lucrăm. Aici, i-am făcut directorului o propunere foarte îndrăzneață: ca omul cu care lucram la cealaltă agenție, un domn Every, să treacă la agenția aceasta cu tot cu clienții, documentele etc. Dacă am văzut că directorul nu ne dă un răspuns, l-am întrebat dacă putem să discutăm și cu președintele agenției, lordul Peter Morgan. N-au trecut nici zece minute până când ne-a primit. Peter Morgan era un englez la 1,95 metri și vreo sută de kilograme, rozaliu, isteț și foarte bogat. Până atunci, eu îl mai văzusem, ba chiar cred că am și dat mâna cu el, dar nu se prea uita la noi. De data asta, a venit la mine și mi-a zis zâmbitor: *„Hello, my friend, welcome...* Sunt de acord cu tot ce ați propus, ba chiar și cu altele, dacă n-ați apucat să le spuneți pe toate..." După ce am modificat contractele și ne-am ocupat de hârțogărie, am mers la un restaurant să mâncăm. În timpul prânzului, i-am spus președintelui de agenție: „Să știți că Every — salariatul de la cealaltă firmă, pe care acceptase să-l angajeze — este un tip foarte bun în ceea ce face, o să vă ajute foarte mult. Vă va fi de mare folos ca director-adjunct — poate și cu o mărire de salariu" — am mai îndrăznit eu să zic. El, după ce se uită lung la mine, îmi zice...„Aveți dreptate, de ce nu? Poate ar trebui și o mărire de salariu." Acum,

acest Every, care avea 54 de ani și căruia i se desființase postul, trecea printr-o mare încercare, fiindcă se gândea că fiind aproape de vârsta pensionării, nu-l va mai angaja nimeni. După ce am aranjat toată povestea la firmă, l-am anunțat pe Every că rezolvasem problema: „Domnule Every, felicitări, nu v-ați pierdut serviciul, ba chiar aveți un salariu mai mare cu 500 de lire". Deci, am rezolvat onorabil și problema întreprinderii, pentru care fusesem trimis la Londra, și problema lui Every, care mi-a spus după aceea că nici nu se gândea el, în nopțile lui de insomnii, cine o să-l ajute atât de mult.

Altădată, trebuia să plec în Anglia, în Irlanda și în Islanda. Mi-au dat bani englezești, irlandezi și islandezi. Știți cum se întâmplă... Banca are, așa, un obicei, că vrea să se descotorosească de tot mărunțișul. Mi-au dat aproape un kilogram de mărunțiș și eu, ce era să fac, l-am luat, decât să am discuții cu ei. În aeroport, după ce mi-au cântărit bagajele, m-au dus într-o cabină. Acolo, mi-au cerut să declar ce bani am și au verificat după foaia de bancă dacă e totul în regulă, dacă am atâția bani câți mi s-au dat. Acuma, ce făcusem eu acasă, tot râzând cu nevastă-mea de mărunțișul acela care-mi rupea mie buzunarele, am oprit niște penny englezești care erau vechi și interesanți pentru mine, care sunt colecționar. Dar ăia erau ceva fără valoare... Domne, mi-a cerut socoteală pentru ăia trei penny. Adică, puteam să-i cheltuiesc în Anglia, dar nu să-i las acasă. Ca să vedeți până unde mergeau uneori cu controalele! Ei, dacă te prindea cu ceva, o încurcai cu ăștia.

S-a mai întâmplat odată să am și o altfel de problemă. Eu am fost în Irak și am vândut vreo 20 de metri cubi de cherestea. Statul irakian impune ca o astfel de marfă, și nu numai, să fie tratată, în țara de origine, împotriva dăunătorilor. Asta se face prin fumigare. Vasul respectiv este golit, pleacă echipajul și vine o echipă de-a noastră specializată, care face această operație ce durează cam patru zile. În perioada asta de patru zile, pe banii noștri, echipajul stă la hotel. Apoi se obține un certificat de fumigare și, în felul ăsta, marfa poate fi exportată. Trebuie știut că întreprinderile astea de comerț exterior aveau fiecare

câte un securist. Într-o zi, sunt chemat de omul acesta, de la noi din întreprindere, să mă ia la întrebări în legătură cu clauza aceea de fumigare. Eu i-am explicat pe îndelete că majoritatea statelor din lume impun o astfel de clauză la încheierea unui contract, pentru a-și proteja pădurile și culturile. Mie mi se dăduse în scris, din țară, acordul ca să închei acest contract cu Irakul, cu clauza aceasta de fumigare. Cineva din Galați, de la o sucursală de-a noastră, reclamase la Securitate că unul de la întreprinderea noastră s-a deplasat acolo și a încheiat contracte care ne costă o grămadă de bani. Lucru neadevărat, pentru că prețul pe care-l primisem noi pe cheresteaua aceasta era cu vreo 30-40 de dolari mai mare pe metru cub față de țările din jur. Or, la 20 000 de metri cubi, erau 400 000 de dolari, și operația aceasta de fumigare ne costa 10-12 000. Dar uite cum erau oamenii de rău intenționați... Noroc că băiatul ăsta, după ce i-am explicat eu toată treaba, m-a lăsat în pace, și-a dat el seama despre ce e vorba.

Considerați că ați avut anumite privilegii datorită funcției pe care o ocupați?

Da, unul. Am văzut lumea. Și asta face cât o școală. Dar materiale... mai nimic. Cu toate că, dacă le strângi pe toate, poți să spui că am fost mai norocos decât alții, dar, din diurna pe care o aveam noi în deplasări, se trăia greu. N-aveai cum să te pricopsești din banii ăia. Ca să-ți dau un exemplu — eram în Anglia într-o iarnă, cu o colegă de serviciu. Fiind în perioada sărbătorilor, ce puteam să facem? Ne-am plimbat prin Londra, pe la muzee, prin magazine, am văzut schimbarea gărzii, când deodată colega mea îmi spune: „Măi, Aurică, tu știi că mie mi s-au tocit pantofii, de-am rămas pe ștaifuri?" Deci, cam așa o duceam noi prin străinătate. Am mai fost în străinătate și după Revoluție, la fiica mea, în Olanda. Am o fiică de 40 de ani, singurul copil, măritată în Olanda.

Ce nemulțumiri aveați dumneavoastră pe vremea aceea?

Domnișoară, pe vremea aia se lucra aiurea... noi lucram și sâmbăta, și duminica uneori, dar nu se vedea. Prostia era de

„sus". Lucram mai mult degeaba și se lucra cantitativ, nu calitativ. Deși am crezut că, dacă dispărea sistemul care era atunci, nouă nu ne va trebui decât foarte puțin ca s-o ducem bine. Și pentru asta e de vină clasa politică... au ieșit la suprafață numai oameni care nu urmăresc să se producă ceva. Nu s-a făcut mai nimica. Tot ce avem noi acuma — casele astea, uzinele, hidrocentralele, sunt făcute dinainte. Că nu sunt ele super-performante, asta așa e, dar pentru realizarea lor s-au depus eforturi. Mă rog, și cu Ceaușescu ăsta... ăsta nu trebuia primit în București! Și-am fi scăpat de toată povestea asta... El, probabil, o fi avut și calități, dar nu de conducător. Să nu credeți că tot ce s-a construit s-a făcut pentru că s-a produs mult și bine în țara românească. Ceaușescu a prins o conjunctură și a împrumutat bani, iar pe urmă ne-a pus pe noi să plătim pentru tot ce-a construit.

Și acum, cu ce vă ocupați?

Uite, îmi fac de lucru cu antichități, cu lucruri din astea... Merg cu ele la târguri, le mai vând și cunoscuților... a trebuit să-mi găsesc de lucru... păi, aș fi avut alternativa să o duc cum o duc majoritatea pensionarilor. Dar am pasiunea asta de când mă știu. Eu, când am venit în București prima dată, în 1951, aveam salariul 400 de lei, și o chenzină era de 200 de lei. Ei, din chenzina asta, în prima duminică, m-am dus în târg și mi-am cumpărat un tablou. Mergeam prin târguri și prin străinătate, pe acolo mai umblam, că în rest teatrele erau scumpe, restaurantele erau scumpe... La Londra se ținea în fiecare duminică, la Liverpool Station, un târg mare... poate cel mai mare din partea aceea a Europei. Veneau din Belgia, din Franța, din Olanda, plus ai lor, englezii. Găseai lucruri foarte interesante, de exemplu, mie îmi plăceau porțelanurile. Englezii au porțelanuri foarte bune și bine lucrate, și cu teme. Erau magazine de porțelanuri care în timpul săptămânii vindeau și duminica scoteau marfa la târg. Eu căutam piese din cele dezasortate. Aveau acolo piese vechi, de zeci de ani, erau și de dinainte de război, cu decorații foarte frumoase. Asta cumpăram din târguri, în general porțelanuri, că erau și destul de ieftine.

Nu v-ați gândit niciodată să rămâneți prin țările pe unde ați călătorit?

Nu! Sub nicio formă! Chiar eram în relații așa de bune cu clienții, încât unii mi-au propus să mă ajute. Dar nu... eu sunt român. Și n-am simțit că m-aș fi putut adapta în vreun alt loc. Uite, fiică-mea s-a dus foarte repede, eu n-aș fi făcut-o sub nicio formă! Generația ei a fost una de sacrificiu... Uite, eu am fost în țările nordice de cinci ori. E foarte greu să intri în mediul lor, să-i faci să te accepte. Eram odată în Olanda, într-o sâmbătă, ieșisem la o plimbare, când văd, în fața unui magazin, pe unul care purta cu el o pancartă. Scria că făcea greva foamei. La un moment dat, pe la prânz, cât m-am învârtit eu pe acolo, văd că se duce să mănânce. Cum n-aveam ce face în ziua aia, mă apuc să-l urmăresc. El se uită la mine și-mi zice: „Domne, dumneata ești român". „Păi, după ce mă cunoști?" „După pantofi", îmi zice el. Am aflat că fusese într-un ansamblu de dans și rămăsese de vreo doi ani acolo, dar făcea foamea, era vai de el... deci, dacă nu ai o calificare, poți să mori de foame și acolo, la fel ca în România.

Ați așteptat Revoluția, vă gândeați că o să se întâmple?

Aaa, nu... a fost greu de prevăzut așa ceva... doar atunci, în ultimele zile. Ei, când a început în Germania, în Polonia, ne gândeam că valul va veni și peste noi. Or, trebuia să fii și la curent cu problemele astea. Iar eu, cum nu eram în partid...

Unde erați când a început Revoluția?

Eram în București, la întreprindere, chiar în Piața Rosetti. Am văzut chiar un incident serios aici... Era sâmbătă, mi se pare, și veneau manifestanții și foarte mulți, tineri. Pe trotuare era plin de armată și poliție. La un moment dat, două tanchete se întorc să meargă spre Piața Galați. Atunci s-au urcat pe ele niște indivizi care au început să se agite foarte tare, mai să-i ia la bătaie pe tanchiști. Ăștia, când au văzut așa, au tras capacul acela în jos și au vrut să iasă. Dar fiind atât de grăbiți, n-au mai nimerit bine, că și drumul era îngust, și au lovit una, două, trei,

patru mașini, una peste alta, le făceau sandvici. Când au ajuns în fața unui institut de proiectare, iar s-au împotmolit. Și au apărut din nou ăștia, cu benzină, cu niște cabluri, să le dea foc. Dar, când au început să tragă câteva rafale, s-a făcut liniște și tancurile și-au continuat drumul, tot peste mașini. Noi eram la întreprindere și ne uitam din spatele porții, pe un geam cu zăbrele. Ni s-a spus să ieșim cu toții pe poarta din spate, unul câte unul. Veneau valuri-valuri de manifestanți dinspre uzinele de la marginea Bucureștiului. Am mai ieșit din casă luni și am ajuns în fața Casei Centrale a Armatei, unde erau tanchete cu militarii care deserveau. Lângă o tanchetă, erau cartușe goale, cam preț de două-trei găleți. Am cerut și eu un cartuș din ăla, de amintire. Mi s-a spus că pot lua câte vreau. Când am ajuns aici la intrare, la întreprindere, se făceau controale. Și m-am gândit atunci: uite cum mă bagă în belea obiceiul ăsta al meu de-a strânge tot felul de nimicuri! Și după ce-am aruncat cartușul cât colo, am ridicat mâinile și i-am lăsat să mă percheziționeze. (*Râde.*) Dacă n-aș fi fost bolnav cu inima, aș fi participat. Dar să vă spun un lucru comic: din cât era întreprinderea noastră de mare, unul singur a participat la Revoluție, o femeie de serviciu. Nu știa nici carte, nu știa nimica. „Păi, ce-ai făcut, Mario, acolo?" „Domne, mi-a plăcut să mă uit și eu..." Și-a stat toată noaptea acolo și dimineața ne povestea ce-a văzut ea la Revoluție. Și încă o chestie: vizavi de sediul întreprinderii era sediul țărăniștilor. Prin iunie, după Revoluție, a fost scandal mare aici: veniseră la un moment dat zeci de oameni care manifestau acolo în față. M-am dus și eu să văd despre ce era vorba. Domne, ăștia își cereau niște bani! Țărăniștii îi angajaseră să facă scandal la Revoluție și le promiseseră câte o sută de lei. E și ăsta un aspect aparte al Revoluției... Ce regret eu e că, dacă venea Revoluția asta cu vreo 20 de ani mai devreme, aș fi intrat și eu în sectorul privat, mi-aș fi deschis o firmă care să aibă legătură, cumva, cu lemnul.

NICOLETA CRISTINA IOSIFIDIS

„Trebuia să ne descurcăm singuri ca să supraviețuim. Că, dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame..."

Nume: Iosifidis Fotache
Data nașterii: 12 noiembrie 1928
Locul nașterii: comuna Eschibaba, sat Neatârnarea, jud. Tulcea
Stare civilă: căsătorit, trei copii
Ocupații anterioare: vânzător, gestionar, șef de depozit
Statut actual: pensionar
Relație de rudenie cu autoarea: bunic-nepoată

Tataie, cum a fost viața dumitale de când te-ai născut și până în ziua de azi? Care au fost cele mai frumoase amintiri, dar și cele mai neplăcute momente de care îți aduci aminte? Povestește-mi viața dumitale așa cum îți aduci aminte.

M-am născut în 1928, luna noiembrie, pe data de 12. Am fost 14 frați la părinți. Eu am fost al șaselea copil, dar când m-am născut, patru erau morți. Am fost zece frați până mai acum câțiva ani, când au murit Mihai, Victor, Iancu, Ion, Anița și Maria. Din cinci băieți, eu sunt singurul care mai trăiește și, din cinci fete, două au murit și trei trăiesc.

M-am născut în comuna Eschibaba, sat Neatârnarea. Până la vârsta de șapte ani, am stat acasă cu mama, tata și ceilalți frați și surori. Acasă la părinți eram zece. Cinci mai mari și cinci mai mici. Când stăteam la masă, nici nu aveam loc cu toții. Cei mai mici aveam masă rotundă și mâncam fără să stăm pe scaune, mâncam în genunchi lângă masă. Frații mai mari mâncau cu tata și cu mama la masă. Pe urmă, din moment ce pleca unul,

când se însura, trecea unul de la masa mică la masa mare și așa s-a întâmplat până s-au însurat fiecare în parte și au plecat la casa lor.

La șapte ani, am intrat în clasa I, iar la școală am mers doar șapte ani, că pe vremea mea școala nu era atât de importantă. Nu se punea așa accent pe școală cum se pune acum. La școală nu eram printre primii, dar am învățat cât am putut eu de bine ca să trec clasa și să termin alea șapte clase care se făceau atunci. Nu pot să spun că nu mi-a plăcut la școală, dar pe vremea mea puteai să te angajezi și fără prea multă carte. Și ca să câștigi bani, trebuia să muncești. Nu îmi mai aduc atât de bine aminte anii de școală. La școală nu am avut prea multe întâmplări, poate, dar știu că am avut colegi buni, cu care mă înțelegeam foarte bine și erau și cei mai buni prieteni ai mei. Tot cu colegii mei îmi aduc aminte că mergeam la colindat în fiecare iarnă. Mergeam și cu flăcăii din sat cu plugușorul, cu capra, cu ursul... Eram doi băieți, eu și cu un vecin din sat, tot așa, mai cu carte, unul contabil, unul casier, care adunam banii și pe urmă plăteam muzicanții de Crăciun și de Anul Nou, când în sat se făcea ziua horă și seara serată, cum era pe atunci. Cu toții ne adunam la local, fete și flăcăi, și dansam în horă și cântam. Așa ne distram noi pe vremea mea, nu ca acum, când se iese în cluburi și discoteci. Nu ieșeam în oraș să ne distrăm cum faceți voi acum, noi ne întâlneam la poarta casei și stăteam pe o bancă și povesteam, erau alte vremuri.

În anul 1950, m-au luat în armată, în Turnu-Măgurele, la infanterie. După două luni de zile, au făcut un careu acolo în regiment și nu știam de ce. Eram cu un băiat și el mi-a spus că pe ăștia, care îi alege, îi trimite în altă parte. Și, într-adevăr, i-a luat pe toți străinii, grecii, turcii, nemții, sârbii și noi credeam că o să ne trimită în altă parte. Și cum eu acolo pe fișă eram trecut grec, m-au ales și pe mine. Dar nu ne-au trimis în altă parte, ci ne-au trimis acasă, pentru că eram de naționalitate străină. După aceea, după doi ani de zile cât am stat acasă, m-au luat din nou în armată și m-a dat la București, la popota ofițerească. Acolo la popotă eram mai mulți băieți. Unii dintre

ei lucrau la dormitoare, alții la bucătărie, iar pe mine m-au luat ca ajutor al plutonierului la magazie. Eu mă duceam în oraș să fac cumpărăturile pentru ofițeri la îmbunătățiri, adică de mâncare, dar așa îi spunea atunci. Și școala asta de ofițeri ne-a luat și ne-a dus la Lunca Bradului, la o fabrică de cherestea, unde am stat o iarnă. Țin minte că odată aduceam lemne cu brațele de la fabrica de cherestea, unde munceam noi acolo, și când ne-am întors, ne-a chemat ofițerul afară pe mine și pe alți băieți care împliniseră 26 de ani și ne-a dat drumul acasă. Pe noi nu ne-a ținut un an în armată, ci cât au ținut ordinele astea. Prima dată am stat două luni la Turnu Măgurele și acum am mai stat și aici aproape opt luni. Eu și cu alți colegi am plecat acasă că am împlinit 26 de ani, dar ceilalți, care erau mai mici, au rămas acolo.

Care a fost primul dumitale loc de muncă? Și cum a fost, îți mai aduci aminte?

În ceea ce privește locul de muncă, la 17 ani m-am angajat băiat de prăvălie la Dumitru Chiriac, la Hamangia. Acum îi spune Baia, Baia de Dobrogea, dar atunci îi zicea Hamangia. La Baia am lucrat, ți-am zis, băiat la patron, la prăvălie, și mi-a mers bine câțiva ani. Avea depozite mari patronul ăsta, depozit de cherestea, de țiglă, de lemne, de cereale, de sare. Era prăvălie mare și eu eram în prăvălie, dar afară la depozite mai erau și alții care lucrau. Băiat de prăvălie înseamnă că eram vânzător. Dar tot eu vindeam și la depozitul de sare, de cereale, și la depozitul de țiglă, mai primeam și lemne când veneau căruțele cu lemne de la Panduri. Atunci închideam prăvălia, trăgeam zăvorul și mă duceam să primesc marfă. Mă duceam în curte acolo și cântăream lemnele, ca să nu iasă lipsă apoi. De depozitul de cherestea se ocupa un moș, un pensionar, moș Georgescu, cu care eu mă înțelegeam bine. Eram băiat ascultător și îmi plăcea să învăț mereu câte ceva. Patronul avea multă încredere în mine, de aia când pleca la București sau pe unde pleca el după marfă, ne lăsa mie și încă unei doamne cheia, să avem grijă de depozite. Mai mult eu eram omul de bază, că doamna aia nu știa mai nimic, era o bulgăroaică care abia dacă înțelegea

românește. Și uite așa, eu mă ocupam de tot, făceam banii, mă ocupam de vânzări, de aprovizionări, de tot ce ținea de prăvălie. Mai aveam și două fete, amândouă erau la școală, și cu ele făceam banii în fiecare seară.

Și uite-așa am lucrat eu la prăvălie în Hamangia, până în 1949, când m-a chemat acasă tata. Motivul a fost faptul că eu aveam cunoștințe de comerț, și cum la noi în sat era cooperativă sătească și câțiva inși, care lucrau acolo, au dat de mai multe ori lipsă în gestiune, președintele cooperativei i-a spus tatei să mă cheme acasă, ca să mă angajez la cooperativă și să țin gestiunea.

Cooperativa am luat-o în primire când aveam aproximativ 22 de ani, că la 23 de ani m-am căsătorit. Am dus-o bine și cu cooperativa o perioadă de câțiva ani. Lucram ca gestionar aici, primeam marfă, număram banii, mă ocupam de tot. Păi, când primeam marfa, veneau atunci căruțe întregi, că așa se aducea marfă pe vremea aia, cu căruța. Eu mă ocupam de vânzări, banii care îi făceam îi număram și îi duceam jos la casierie, și uite așa am mers cu cooperativa până în anul 1960. A fost o perioadă bună. Noi aveam cooperativa în sat, acolo la Neatârnarea, dar biroul cooperativei era la Eschibaba, acum îi spune Stejarul, și atunci contabilul și președintele aparțineau de biroul din Eschibaba. M-am descurcat bine și cu gestiunea cooperativei, până când a fost preluată de biroul de la Beidaut. Aici, la Beidaut, era un machidon contabil-șef, un escroc care, ori de câte ori venea marfă, el își alegea pentru copiii lui o pereche de pantofi, una de săndăluțe, pentru copiii lui. Problema nu este că își alegea ce voia, ci că niciodată nu plătea. Nu voia să plătească, pentru că el era contabil-șef și trebuia să scot eu ciubucul ca să acopăr cheltuielile și pentru copiii lui. Și uite așa, o dată, de două ori, până când m-am enervat și m-am certat cu el din cauza asta și am plecat. M-am supărat și m-am dus la Babadag, la președintele Uniunii. Atunci era Uniunea Raională Babadag. M-am dus la Bădișteanu, am intrat, i-am povestit tot și i-am zis că nu pot să mai stau, vreau să dau în primire. Și președintele Bădișteanu mi-a dat aprobarea, am

chemat pe cineva de la birou ca să dau în primire gestiunea și toată cooperativa și apoi m-am întors în Tulcea, în anul 1960. Aici am stat la Marin Garoiu și în tot acest timp am încercat să îmi caut ceva de lucru, să intru undeva. Și am căutat până am dat de un machidon care era la Forțele de Muncă, cum era atunci, și i-am dat toate datele și a plecat la Constanța, că noi din Tulcea nu aveam județ, aparțineam de regiunea Dobrogea pe timpul acela, și mi-a făcut el dosarul cu toate actele. Au trecut câteva luni și el nu mai dăduse niciun semn de viață, îi dădusem și niște bani lui. Când am văzut că nu mai vine, am plecat de la Marinică și m-am dus cu chirie la o consăteancă, Marița, la care am stat câtva timp, și pe urmă am venit acasă la Neatârnarea, am luat-o pe mamaia ta Sanda și copiii și ne-am mutat la Tulcea cu toții.

Dar nu mi-ai povestit cum ai cunoscut-o pe mamaia Sanda...

Pe bunica ta am cunoscut-o tot în sat, la Neatârnarea, la sărbătoarea de Crăciun, în anul 1950, când eu aveam 23 de ani și ea avea 17 ani. Sanda era fiică de chiabur și țin minte că seara la unul din balurile care se țineau de Crăciun, când am dus-o acasă, porțile mari erau încuiate. Eram atunci eu cu ea și cu mama ei, și acum soacra mea nu știa ce să facă, să deschidă poarta pe de o parte, dar nici cu mine nu voia să o lase singură. Și numai bine, când s-a dus mama ei să deschidă poarta, eu atunci am fluierat și a mai venit încă un flăcău, un prieten de-al meu și am luat-o de brațe și am fugit cu ea cu tot. După o săptămână ne-am dus acasă la părinții ei la iertăciune. Ne-a dat socrul meu câte o palmă la amândoi și până la urmă ne-a iertat. Și eu atunci eram bine văzut în sat, pentru că eram gestionar, eu conduceam balul și serata. Eu mă ocupam de plata muzicanților și a tot ceea ce ținea de organizarea balului. Faptul că eram bine văzut în sat conta foarte mult pentru părinții Sandei, că atunci, ca și acum, nu aveai voie de la părinți să te întâlnești cu oricine. Trebuia să fii un băiat înstărit, cu situație bună, ca să te placă părinții fetei, în cazul meu.

Eu cu Sanda m-am căsătorit în anul 1951 și țin minte că am avut de suferit din cauza nunții mele cu ea. Era atunci, în

perioada comunismului, și după ce am furat-o pe Sanda și m-am însurat, secretarul de partid era un comunist rău și din cauza faptului că Sanda era fiică de chiabur mi-a pus multe piedici în ceea ce privește locul de muncă. Dar împreună am trecut și peste asta și în 1952 s-a născut și primul nostru copil, unchiul tău, Ilie, apoi s-a născut mătușa ta, Nina și ultimul a fost tatăl tău, Ion. Am făcut casă acolo, la Neatârnarea. Ne-a ajutat socrul meu, Dumnezeu să îl ierte, el ne-a făcut casa, că el era tâmplar, zidar, era meseriaș într-un cuvânt și ne-a ajutat foarte mult. Dar nu am rămas la Neatârnarea, că am plecat de acolo și am vândut-o. Am vândut casa și, cu banii pe care i-am mai strâns și noi, ne-am mutat la Tulcea. Atunci era bine că puteai să faci rate și noi am făcut și pentru geamuri, și pentru uși, pentru tot. Casa am ridicat-o noi. Cumnatul meu, Gică, fratele bunicii tale, a ridicat-o până sus. Noi am făcut chirpicii, am făcut tot și pe urmă tot în rate am plătit de mi-a tencuit-o, mi-a făcut-o toată. Numai în rate am plătit tot. Altfel nu aveai cum, pentru că nu erau bani grămadă ca să faci totul odată.

În tot acest timp, cât am lucrat la casă, eu, bunica ta și copiii am stat cu chirie pe strada Podgoriilor, la niște lipoveni acolo. În același timp, încercam să îmi găsesc ceva de lucru, pentru că, ți-am zis, machidonul ăla de la Forțele de Muncă, care mi-a făcut dosarul, a plecat la Constanța și nu a mai dat niciun semn. Între timp, am terminat casa și m-am mutat acolo cu Sanda și cu copiii, Ilie, Nina și Ion.

Până la urmă am găsit un loc de muncă la fabrica de pâine, care aparținea de Constanța, regiunea Dobrogea, și intrasem la aprovizionare, ca achizitor. Eu eram responsabil de descărcarea vagoanelor de făină, de sare, eu le primeam, semnam de primirea lor și apoi anunțam muncitorii, să vină să le descarce. Mă duceam la gară, unde veneau vagoanele cu marfă, și supravegheam descărcarea... Aveam la dispoziție un anumit timp de câteva ore pentru a descărca vagonul, în funcție de mărimea lui, și, dacă nu îl respectai, atunci intrau vagoanele în locații și în cazul ăsta mă găseau pe mine vinovat de asta, că nu descărcasem la timp. Dar nu mi s-a întâmplat asta, pentru că aveam

o echipă de muncitori buni. Eu mă duceam, îi anunțam că au venit vagoanele și ei veneau și descărcau, apoi eu mă întorceam la gară, spuneam că le-am terminat de descărcat, mă ștergea de pe foaie și terminam treaba.

Țin minte că odată, după ce am terminat vagonul de descărcat și am semnat de primire, m-am întâlnit cu fostul meu director comercial de la Babadag, de când lucram eu în cooperație, domnul Ivanov, și mi-a spus că se desființase Uniunea Raională de la Babadag, unde el era director comercial, și aici în Tulcea era director plin la „Alimentara" și la „Industrial". Și, când mă vede, mă întreabă: „Măi, Iosifidis, tu ești?" Și eu zic: „Da". L-am recunoscut imediat și am vorbit cu el. M-a întrebat unde lucrez și i-am povestit că sunt la fabrica de pâine, la aprovizionare. Și atunci mi-a zis să mă duc mâine pe la el pe la birou, ca să vorbească cu mine.

A doua zi m-am dus la el la birou acolo, m-am prezentat și mi-a făcut toate formele ca să îmi dea gestiunea. În ziua următoare am adus toate actele care mi le-a cerut și mi-a dat în gestiune un magazin pe strada Radu Negru, în Lipoveni, lângă Monument. Am lucrat și acolo aproximativ cinci ani, am dus-o bine. Eram vânzător, aprovizioner, mă ocupam de tot ce însemna magazinul ăla. Apoi m-a dat la un alt magazin, tot să țin gestiunea, pe strada Isaccei. Pe Isaccei, aici, era un magazin mai mare, o unitate, cum îi ziceam noi. Aveam în subordine și cinci fete, plus Sanda. Una era casieră, alta servea, alta supraveghea și eu trebuia să supraveghez bunul mers al magazinului și să țin gestiunea, să număr banii. Am stat și aici la unitate aproape doi ani, până când s-a demolat strada Isaccei, și odată cu ea și magazinul. După ce s-a demolat și magazinul ăsta, mi-a dat altul în gestiune, în Piața Nouă, vizavi de tribunal. Acolo mi-a dat un magazin și țin minte că atunci se servea la cântar. Clientul venea la casieră, spunea ce voia să cumpere, aceasta bătea totul pe casă și îi făcea bon, apoi clientul se ducea la fata de la alimente care îi cântarea, el dădea bonul și apoi primea marfa. Banii îi lua casiera. Și aici eu mă ocupam tot așa cu gestiunea, cu supravegherea magazinului, și mi-a mers bine vreo câțiva ani.

Dar țin minte că în perioada asta, când lucram aici în Piața Nouă, a venit odată directorul întreprinderii noastre, Grigoraș îl chema, și mi-a spus că pleacă la contractări și toți gestionarii i-au dat câte o sută de lei. Atunci erau bani mulți o sută de lei, dar trebuia să îi dăm, pentru că el era directorul general și în jurul lui ne învârteam cu toții. Cu directorul adjunct era mai ușor, dacă îi dădeam o sticlă de rachiu sau coniac, nu mai aveam treabă cu el. Și i-am dat și eu o sută de lei, dar ca să nu îi scot eu din buzunar să îi dau, i-am spus uneia dintre casierițe să scoată din casă o sută de lei și să îi dea tovarășului director Grigoraș, că pleacă la contractări. M-am gândit atunci că dacă vreodată ies lipsă, casierele știau că eu din casă îi dădeam bani directorului Grigoraș, și spuneam că ăsta este motivul pentru care am ieșit prost la inventar. Și atunci directorului bineînțeles că îi era frică. Dar de fiecare dată fata scotea bani din casă și îi dădea. Asta s-a întâmplat o dată, de două ori, de trei ori, dar până într-o zi, când am intrat în vorbă cu el, cu tovarășul director Grigoraș, și l-am întrebat: dacă eu am să ies lipsă vreodată, fetele astea de la casierie nu vor spune oare că veneați și luați bani din casă, câte o sută de lei, de fiecare dată când plecați la contractări? După ce am avut discuția asta cu el, s-a supărat pe mine și nu a mai venit să ceară suta aia de lei niciodată. Dar, în schimb, când venea, avea mereu motiv să se ia de mine. Ba că sunt pânze de păianjeni, ba că este mizerie, praf, și mereu găsea ceva să mă certe. L-am lăsat o dată, de două ori și apoi nici că l-am mai văzut pe el, că am aflat că intrase în concediu. Și până s-a întors el din concediu, eu am fost transferat la un alt magazin.

Din Piața Nouă m-am mutat în cartierul 23, pentru că băiatul care se ocupa aici cu gestiunea a ieșit lipsă și m-au adus pe mine.

Eu am avut noroc că aveam în gestiune magazinele cele mai bune, unde veneau cei mai mulți clienți, pentru că șeful contabil era un grec, Ianuris îl chema, și ținea la mine ca la băiatul lui. El m-a întrebat dacă nu vreau să mă mut din Piața Nouă și eu i-am zis că așa cum spune dumnealui e mai bine. Unde era aglomerație și afluență mare de populație, magazinele alea

ieșeau mereu lipsă și Ianuris, pentru că mă considera un băiat bun și muncitor, m-a dat pe mine acolo, la magazinul ăla mare, să fiu șef de unitate. Unul dintre motivele pentru care ieșeau lipsă era și faptul că aici nu era ca la magazinul din Piața Nouă, adică nu se plătea la casă, ci după ce făceai cumpărăturile, abia atunci te duceai la casă să plătești ce ai cumpărat. Și unii clienți plăteau mai puțin decât cumpărau, adică furau. Și când s-a făcut Autoservirea, casierele erau cu spatele la ușă și cu fața spre magazine, pentru că în interiorul magazinului erau oglinzi și în felul acesta casierele puteau să se uite și în oglinzi, unde se vedea dacă cineva fura. La început aveam trei casierițe, dar apoi, pe parcurs, aveam mai multe, apoi au fost angajate și alte supraveghetoare. Și într-o zi mă cheamă una dintre casierițe și îmi zice să fiu atent la unul dintre clienți și când iese să îl controlez. Așa am făcut. L-am lăsat să plătească la casă ce a plătit și, când dă să iasă, îl opresc să îl controlez. Și, într-adevăr, avea ascunsă în haină o sticlă de vodcă. A ieșit mare scandal atunci în magazin că aveam o supraveghetoare lipoveancă a naibii de rea și a făcut aia o gură acolo că el fura și ele plătesc pagubele. Și ca să nu chem Poliția, l-am pus pe omul ăla să plătească sticla de vodcă și nu i-am dat-o și apoi a plecat. Și aici la Autoservire, în cartierul 23, am lucrat vreo doi ani, după care șeful contabil m-a întrebat dacă nu vreau să iau în primire gestiunea de la Ciuperca în locul lui Rotaru, că ăla era bețivan și nu își dădea așa de mult interesul și ieșea și lipsă din cauza asta.

Prima dată i-am spus tovarășului șef contabil că m-a mutat de acolo-colo, mereu mă mută și nicăieri nu stau mai mult de doi sau trei ani. Țin minte că într-un singur loc am stat cinci ani. Eu eram mulțumit de posturile pe care le aveam, că mie îmi dădea locurile cele mai bune de lucru, că eram băiat bun, dar parcă nici eu nu mai voiam să fiu mutat dintr-un loc în altul. Și dacă tovarășul șef a considerat că așa e mai bine, am luat în primire și magazinul de la Ciuperca. Era un magazin mare și acolo, era tot un fel de autoservire, țin minte că se numea Unitatea 5. Acolo, tot așa, aveam și mezeluri, și brânzeturi, era autoservire cu de toate. Și când m-am mutat acolo, eram tot șef de unitate.

Și am profitat de ocazia asta și am adus-o și pe Sanda să lucreze, și pe mătușa ta Nina, care între timp s-a căsătorit cu Stelică. Și pentru că Stelică terminase și el școala de comerț și avea cunoștințe în vânzări, l-am luat și pe el. Sanda și Nina amândouă erau casierițe și Stelică era cu contabilitatea, el făcea banii cu mine, îi număram și țineam gestiunea. Și uite așa, acolo la autoservire eram toți patru de-ai casei. Plus că aveam două fete, amândouă de încredere, care mai lucraseră cu mine și unde mă mutam eu, le luam și pe ele. Una, doamna Maricica, o femeie foarte cumsecade, de nădejde, tremura dacă îi dădeai ceva. Îi era frică și să mănânce ceva din magazin, ca să nu iasă lipsă la inventar.

Țin minte că odată i-am dat o felie de brânză și i-am zis să o ia de la mine așa și să mănânce acasă, că avea și ea copii, să mănânce cu ei. Și ea nu voia, zicea: „Nu, șefu', lasă, să nu cumva să ieșim lipsă la inventar". Și nu o lăsam până nu lua ce îi dădeam, că doar eu răspundeam și de inventar. Și până la urmă lua, dar lua cu frică și tare nedumerită era. Ei, și uite așa cea mai mare încredere am avut-o în ea și încă o fată care lucra la mezeluri și tot așa fată corectă era. Pe ele două tot timpul le luam cu mine și împreună făceam treabă bună. Aveam acolo raion de mezeluri, de brânzeturi, erau raioane mari, și fiindcă ea mai lucrase tot la mezeluri, am băgat-o și aici, la magazinul de la Ciuperca, la fel. Și acolo lucra pe tură cu încă o fată, care era din magazin. Și când treceau două sau trei săptămâni, îi spuneam lui Stelică să facem un inventar la mezeluri, să vedem cum stăm.

Făceam inventarele repede, în maximum trei sau patru ore terminam de cântărit și calculat. Așa, inventarul în magazine îl făceam o dată la șase luni, că magazinul era mare, avea patru sau cinci gondole, adică rafturile acelea mari pe care pui marfa, atunci se numeau gondole. Magazinul era mare, aveam două fete care păzeau, una pe o parte, cealaltă pe altă parte și în sfârșit treaba mergea bine. Când făceam inventarul în magazin, participau toate angajatele, casierițele și supraveghetoarele, plus eu și Stelică. Imediat ne apucam de treabă, numai un caiet ne

trebuia și un pix și scriam tot-tot după rafturi, cântăream tot de la mezeluri, cântăream câtă carne este, câte brânzeturi și la sfârșit trăgeam linie. Eu, dacă am fost pe post de contabil la unitățile unde am lucrat, învățasem bine să calculez, înmulțirile și toate adunările le făceam imediat, le cunoșteam deja pe de rost, eram expert, dacă aveam experiență în domeniu. Și când venea revizorul să îmi facă inventar, la urmă îmi dădea un rând de foi mie, unul lui și calculam împreună. Atunci nu era calculator, adunam pe foaie. Înmulțeam pe foaie, apoi trăgeam linie la final și apoi vedeam dacă mă potrivesc cu el. Unde nu mă potriveam, mai făceam o dată și eu, și el, să vedem cine are dreptate, cine a greșit. Și la sfârșit, când calculam, uneori aveam și plus. Adică ne ieșeau bani în plus. Și atunci luam și eu, și Stelică, împărțeam banii. Le dădeam și la fete, dar lor nu bani, că le învățam prost. Lor nici măcar nu le spuneam că am ieșit plus, că erau multe și nu puteam să împart la toate. Numai la cele de încredere le mai scăpam câte o felie de brânză, un baton de salam și ce le mai dădeam eu pe acolo, dar bani nu dădeam niciodată. Mereu când era vorba de inventar le spuneam să ia și să mănânce ce vor ele, dar acolo în magazin, că nu le dădeam să pună și în geantă.

Acum îmi aduc aminte că odată, când lucram în Piața Nouă, aveam o fată acolo, mai săracă, cu bărbatul în pușcărie și acasă avea doi copilași. Și a luat și ea o bucățică de salam și a ascuns-o în geantă. Și două fete răutăcioase de acolo, care au văzut-o, au venit la mine și mi-au spus să o controlez când pleacă, că a luat mezel și a băgat în geantă. Și eu nu puteam să spun că nu mă duc, pentru că atunci spuneau că am legătură cu aia și o las să fure. Și m-am dus să văd despre ce era vorba. Când să plece, i-am spus să scoată tot ce are în geantă, ea s-a înroșit la față și într-adevăr avea o bucățică de salam. Și atunci am întrebat-o de ce nu mi-a spus mie că vrea o bucățică de salam, ca să nu fure și să o vadă celelalte fete, să o critice. Ea mi-a răspuns că i-a fost frică și rușine ca să îmi ceară și mie mi s-a făcut milă de ea. I-am dat atunci bani și i-am zis să se ducă să plătească la casă bucățica de salam și să o ia acasă. Mi-a fost milă de ea, că a început să

plângă că are copii acasă, și eu nu eram hapsân să o dau afară. Eu în atâția ani de zile de când lucram, nu am făcut un referat la nicio fată. Și poate le găseam vinovate de mai multe ori, dar nu am vrut să le dau penalizare. Un referat înseamnă atunci când le prindeam cu ceva, scriam pe o foaie, un referat, așa îi ziceam noi, unde ziceam cu ce am prins-o, cu ce a greșit. Referatul îl făceam ori să o schimb pe fata respectivă, ori să îi trimit foaia șefului mare ca să îi dea penalizare. Nu, nu am făcut treaba asta niciodată, că nu îmi stătea în fire. Chiar țin minte că odată un prieten m-a întrebat dacă am făcut vreun referat la o fată cu care am lucrat. Și i-am răspuns că nu, nu am făcut nici unul, că deși le prindeam că fură, mi-a fost oarecum ca să le fac un referat. Le făceam un avertisment între patru ochi, sau de față cu fetele, ca să nu mai fure, că nu este bine și din cauza lor plătește tot personalul. Intenția mea era să le motivez să lucreze și să le fac să nu mai fure, nu să le fac rău.

Așa cum îți spuneam, și aici, la Ciuperca, am dus-o bine o bună perioadă ca șef de autoservire, eram mulțumit că o aveam și pe Sanda acolo cu mine, și copiii, Nina, Stelică, și ne mergea bine la toți. Singura problemă care am avut-o aici, la Ciuperca, a fost după șase luni de când eram angajat, când am dat nas în nas cu tovarășul director Grigoraș, ăla de ți-am zis că nu mă înghițea pe mine de când lucram în Piața Nouă. M-a întrebat ce e cu mine acolo și i-am răspuns că m-a mutat șeful contabil și că sunt șef de unitate. Atunci s-a dus tovarășul Grigoraș la șeful contabil, cine știe ce i-o fi zis, dar eu între timp m-am dus la șeful contabil în birou și, dacă l-am găsit singur, i-am zis că tovarășul director Grigoraș nu mă înghite deloc și o să mă țină aici să lucrez chiar dacă nu mai vreau. Atunci l-am întrebat pe șeful contabil ce părere are dacă îi cer lui Grigoraș să mă lase să plec, oare îmi dă voie? Și el mi-a zis să îmi găsesc un loc bine plătit, dacă asta vreau, că răspunde el de ce o să se întâmple. Și uite așa am scăpat din nou de escrocul ăla de Grigoraș și nici probleme nu am avut din cauza plecării mele.

Mi-ai spus că după ce ați terminat de făcut casa, v-ați mutat în ea. Ce s-a mai întâmplat între timp, după ce v-ați mutat la casă? Povestește-mi despre cum era viața dumitale personală.

Păi, m-am mutat la casă, pe strada Libertății, cu Sanda și copiii. Aveam o casă mare cu patru camere și două bucătării, una de vară și una de iarnă. Aveam grădină mare și o grămadă de flori. Nu am ținut niciodată animale la casă, că nu aveam suficient spațiu, dar am crescut mereu păsări. În tot acest timp, cât eu am lucrat, Sanda a stat acasă cu copiii, să îi crească. Au mers rând pe rând la grădiniță, la școală și, pentru că nu era diferența mare de vârstă între ei, mereu au avut grijă unii de alții. Îmi aduc aminte când erau Nina și Nelu amândoi mititei și se duceau împreună la grădiniță, se țineau de mână, Nina avea patru ani, tatăl tău avea trei ani, și se duceau dimineața cu Sanda tocmai la grădinița de copii, care era departe de casă. Nu am fost un tată dur, dar mi-am educat copiii așa cum am știut mai bine. Nu i-am bătut, dar nici pe brațe nu i-am ținut.

Îmi aduc aminte că odată, când avea tatăl tău vreo cinci sau șase ani, Sanda l-a îmbrăcat frumos, să meargă la biserică, și l-a lăsat în curte, să se îmbrace și ea. Atunci aveam pui de rață în curte și numai bine că până să fie bunica ta gata, Nelu a început să înece puii de rață și s-a murdărit din cap până în picioare. Atunci a ieșit bunica ta și în loc să mergem la biserică, i-a dat o mamă de bătaie tatălui tău și în casă a înțepenit. În rest, nu am avut probleme cu copiii. Au fost copii buni și ascultători, au mers la școală, la facultate și apoi s-au căsătorit. Prima a făcut nunta mătușa ta Nina, apoi, după câțiva ani, unchiul tău Ilie și peste doar o săptămână s-au luat și tatăl tău cu mama ta. La început, Ilie și Ion au stat cu noi, apoi s-au mutat pe rând. Primul s-a mutat unchiul tău Ilie, și-a luat casă și s-a mutat cu Monica. Tatăl tău a stat o perioadă îndelungată la noi la casă, până și-au adunat bani și s-au mutat la casa lor. Nelu lucra ca zidar într-un bloc, unde făcea ore ca să poată să primească acolo în bloc un apartament. Când a fost gata blocul, s-a mutat și tatăl tău cu mama ta și am rămas eu și cu bunica ta singuri la casă. Acum

fiecare era așezat la casa lui, noi eram mulțumiți, copiii erau mulțumiți și lucrurile mergeau bine.

În viața mea personală nu au mai intervenit schimbări. După ce am plecat și de la magazinul de la Ciuperca, țin minte că eram într-o excursie cu bunica ta la Maliuc. Și am văzut acolo un hotel mare, lângă el era o alimentară și nu m-am lăsat până nu m-am dus acolo să mă interesez cine lucrează acolo, dacă nu pot să intru și eu. Când m-am întors la Tulcea, m-am dus la directorul Direcției Comerciale, îl cunoșteam, pentru că venea în control la Autoservire, și i-am spus că am văzut la Maliuc un hotel atât de mare și de frumos și că tare mi-aș dori să lucrez și eu acolo, să mai stau prin baltă, să mă mai recreez. Și directorul mi-a spus că, dacă vreau să mă duc, se poate, pentru că ei acolo îi dau numai pe cei disciplinați, și eu eram un băiat bun și cumsecade. A făcut directorul în așa fel, încât l-a scos pe machidonul care era acolo, unul Masaca, și m-a băgat pe mine. Nu prea a vrut să mă lase pe mine contabilul șef cu care mă aveam bine de acolo, de la Ciuperca, pentru că eram băiat bun și el avea nevoie de băieți eficienți acolo, care să nu dea lipsă. Dar până la urmă mi-a dat permisiunea să plec, pentru că asta era și dorința mea. Uite așa, în anul 1976 am preluat și unitatea aia de la Maliuc. La unitate aici primeam lapte în fiecare zi de la oraș și venea cu barca până la ponton unde aveam doi băieți, care lucrau în spatele hotelului la o centrală, și încărcau băieții cărțul cu lapte și îl duceau la mine în magazin.

Aici, la Maliuc, îmi era atât de bine. Machidonul care fusese înaintea mea avea și el un țarc acolo, unde creștea porci, și eu am cumpărat și țarcul ăla de la el, unde am adus opt porci. Îmi adusesem păsări, pe care să le cresc eu acolo, le făcusem țarc și tare bucuros eram de ele. Țin minte că aveam niște curci care toată ziua umblau pe acolo, se aruncau tocmai până pe hotel și stăteau toata ziua pe acolo. După o perioadă de timp, pentru că eu nu mă mai duceam acasă, că aveam acolo cameră la hotel, am adus-o și pe bunica ta cu mine la Maliuc. Pe bunica ta am angajat-o ca vânzătoare la magazinul din spatele hotelului, ca să nu stea degeaba, și eu eram șef de unitate la hotel acolo.

Și stăteam toată ziua amândoi, ea se ocupa de păsări, de porci pe acolo, eu mă ocupam de hotel. Ca și acum, și atunci veneau străinii în România, veneau nemții, israelienii, acolo, la hotel, se puneau să mănânce afară la terasă, și curcile mele erau pe hotel. Trimitea vicepreședintele pe un băiat la mine să îmi zică să dau curcile jos de pe hotel, că vede lumea și nu e frumos. Dar nemții, când vedeau curcile, toți erau cu aparatele de fotografiat pe acolo, care mai de care. Păi, la cât de multe erau, aveam aproape 25 de curci acolo și toate erau ale noastre. Sanda le creștea, ea le hrănea, punea cloști să scoată pui și în fiecare sâmbătă când pleca acasă, pleca cu oalele pline de mâncare, că acolo tăiam păsări, porci de Crăciun, prindeam pește. Pleca bunica ta acasă cu multă mâncare și Stelică și cu tatăl tău Nelu doar ce se eliberaseră de armată și veneau amândoi la ponton să o aștepte pe mama lor, mergeau acasă și mâncau cu toții.

Aici la hotel era foarte bine. Nu aveam probleme în ceea ce privește munca și angajații. Țin minte că veneau pescarii cu mult pește și nu aveau unde să îl vândă. Odată a venit unul cu un somn, cred că avea un metru și jumătate, dacă nu mai mult, 60 de kilograme avea și voia să mi-l vândă. Dar nu l-am luat, că era prea mare și eu eram singur. Așa, mai mici luam, dar mari nu. Aveam băieții ăia de acolo de la Centrală, ei mă ajutau mereu. Bine, că le plăteam, le mai făceam cinste cu o sticlă de vin, mâncam împreună, ne înțelegeam bine acolo.

Și aici am stat mai bine de doi ani, până când am găsit un loc mai bun de muncă în Tulcea, în oraș. Când am plecat de la Maliuc, am luat atunci toate păsările, țin minte că aveam vreo 200 de păsări, curci și gâște, toate le-am luat. Din porcii care îi crescusem acolo, am lăsat doi în țarc și restul, șase la număr, i-am vândut pe toți. Am încărcat atunci toate păsările pe o barcă mare de fier, care numai margini are, dar nu este acoperită, și m-a tras un vaporaș mic până în ponton la Tulcea. Acolo mă așteptau băieții cu mașinile și am încărcat toate animalele cum am putut și le-am dus acasă. Am umplut atunci curtea de păsări și bunica ta era tare fericită.

Când am plecat de la Maliuc, aveam ceva bani strânși de pe porcii pe care îi vândusem. Și atât mi-a trebuit, că a venit într-o zi bunica ta acasă să îmi zică ea că a văzut la complexul Diana un frigider foarte mare și frumos și că ar vrea să ne cumpărăm și noi unul. Și m-am dus cu Sanda la Neculai Dumitru, nașul de cununie al părinților tăi și nașul tău de botez. Ne-am dus la el, că erau mai ieftine la depozite și el se ocupa de frigidere. Era șef de depozite acolo. Neculai Dumitru lucra la Tulcea, dar aparținea de ICRM. (Întreprinderea Comerț cu Ridicata Metalo-Chimice — *n. n.*) Constanța, și m-a întrebat dacă nu vreau un post bun, în Tulcea, la depozitul de menaj, pentru că cel care lucrează acolo, Caraciobanu îl cheamă, iese la pensie și rămâne postul liber. I-am răspuns că eu am plecat din Deltă, de la Maliuc, și am vorbit cu fostul meu șef de la fabrica de pâine să mă reangajez acolo. Când eram la Maliuc, fostul meu șef de la fabrica de pâine, unde lucrasem cu ani în urmă, mi-a spus că, dacă o să am nevoie de un loc de muncă, să îi dau un semn, că el mă angajează înapoi la fabrică, pentru că am fost un băiat bun și muncitor și nu lipseam niciodată de la muncă. Și el acum avea nevoie de oameni serioși la depozitul central, la aprovizionare. Atunci m-am dus la el, mi-a făcut decizie și tot ce mai era de făcut și a rămas ca să iau în primire la fabrică toate magaziile cu saci cu sare, cu făină, cu tot ce avea acolo. Șef de depozit voia să mă facă.

Era bună și oferta lui Neculai Dumitru, dar eu peste câteva zile trebuia să iau în primire la fabrică și pentru că mai lucrasem acolo știam că e bine, cunoșteam oamenii de acolo și aveam ușile deschise. Dar Neculai mi-a zis să las fabrica și să iau în primire aici, la depozitul de menaj, că am să fac treabă bună. Acolo la depozite erau mai mulți care lucrau. Era depozit de chimice unde lucra Victor Matic, depozit de electrice, unde lucra Neculai Dumitru, și depozit de menaj unde trebuia să intru eu. Acolo, la depozitul de menaj, avea plastice, uz casnic, sticlărie, faianță, porțelan, aproape șapte sectoare, fiecare cu câte ceva.

Până la urmă, am acceptat oferta, am luat 10 000 de lei de acasă și am plecat cu Neculai Dumitru la Constanța la directorul

general al ICRM-ului. Pe atunci 10 000 de lei erau mulți bani. Am ajuns la director acasă, am parcat noi mașina și am intrat. Neculai se cunoștea cu directorul, că îi mai ducea carne, vin și ce îi mai ducea el acasă și se aveau pe bune. I-a zis Neculai că m-a adus pe mine ca să mă propună să mă angajeze în locul lui Caraciobanu, că am experiență în vânzări, am lucrat atâția ani în diverse locuri și am fost mereu un băiat bun și muncitor. Caraciobanu mai avea o lună sau două de muncă și apoi ieșea la pensie. Directorul a fost de acord și și-a dat consimțământul. Atunci am scos cei 10 000 de lei din buzunar și i-am pus acolo pe masă. Directorul zicea că nu este nicio problemă, să nu mă deranjez, că nu îi ia. Îi tremurau mâinile când a văzut că i-am dat banii. Era un director bun, adică nu lua bani de la unul și de la altul. Atunci Neculai i-a zis să îi ia cu toată încrederea, cu nicio frică, pentru că răspunde el de eventualele neplăceri. I-a spus despre mine că sunt un băiat bun, că este prieten de mulți ani cu mine și nu este niciun fel de problemă. El probabil credea că vreau să îi dau mită, dar eu voiam să mă pun bine cu el, ca să îl am de partea mea pe viitor. Și a luat directorul banii până la urmă și mi-a dat în scris pe o foaie să îi iau eu locul lui Caraciobanu după ce acesta iese la pensie...

După o săptămână, a venit și merceologul și cu șefa contabilă de la Constanța. Au venit să îl scoată la pensie pe Caraciobanu și să îmi dea mie în primire. Atunci Caraciobanu a zis că el nu pleacă la pensie, că o să facă cerere să mai stea un an. Pentru că nu știau cum să procedeze, revizoarea a dat telefon la director și i-a spus că domnul Caraciobanu vrea să mai stea un an. Directorul bineînțeles a spus că nu i se mai aprobă nici măcar o zi și că trebuie să dea în primire imediat. Păi, normal că a spus așa, doar eu îi lăsasem niște bani acolo. Știam eu de ce i-am lăsat. Deși Caraciobanu nu a vrut în niciun chip să dea în primire, noi am început inventarul acolo cu merceologul și contabila-șefă. Muncitoarele s-au pus să aranjeze marfa la rând pe rafturi acolo și am început să iau în primire. Țin minte că o săptămână a durat întreg procesul. Era mare magazinul, dacă atunci când banii erau în doi lei, trei lei, eu aveam marfă de

7 milioane în depozit. Aveam rafturi de sus și până jos, toate pline cu de toate, începând de la cuțite, linguri, furculițe, până la tot felul de plastice, lighene, vase emailate, porțelan, faianță, tot felul de bibelouri, farfurii, castroane, absolut de toate. Eram mulțumit de munca mea, eram șef de depozit, adică mă ocupam cu livratul mărfii în oraș, în Deltă și unde mai aveam comenzi. Se primeau la depozit vagoane de marfă. Aveam în subordine opt fete. Șase muncitoare, o recepționeră și o contabilă care îmi făcea actele. Eu dădeam marfa, muncitoarele încărcau mașina și contabila făcea avizul de expediție. Astfel că atunci când pleca mașina cu fete să livreze marfa prin oraș, lua doar avizul și acolo doar preda marfa, semna, lua banii și pleca.

După un timp, recepționera mea a fost dată afară și atunci am adus-o eu pe mama ta să lucreze acolo cu mine. Ea lucra atunci ca ospătăriță și tatălui tău nu prea îi plăcea lucrul acesta. Așa că i-am împăcat eu pe amândoi și mama ta era mulțumită și tatăl tău nu mai avea ce să comenteze. Când s-a angajat mama ta, m-am dus cu ea la Constanța, i-am dus și un cadou șefei de cadre, care a luat-o pe Sica în primire, i-a făcut fișele și așa a început să lucreze la depozite. Și acolo a rămas o perioadă bună de timp, chiar și după ce am ieșit eu la pensie.

Victor Matic de la depozitul de chimice era în același timp și director adjunct, pentru că directorul general era la Constanța și trebuia ca unul dintre noi să știe tot ce se întâmplă în depozit și să dea raportul. Atunci când m-am angajat eu, Neculai Dumitru nu s-a consultat și cu Victor, ci doar i-a dat foaia de la directorul general care atesta că eu încep să lucrez la depozit. La două săptămâni după ce am luat eu în primire, Rizu, care era merceolog, cu recepționera depozitelor și cu Victor Matic, au depus o reclamație la poliție împotriva mea. Ei toți aveau ceva cu mine, merceologul era bun prieten cu Caraciobanu care ieșise la pensie și recepționera voia și ea să aducă pe un machidon pe locul care acum îl ocupam eu. Astfel au făcut cu toții o plângere. Atunci a venit directorul general de la Constanța, era speriat tot și i-a arătat lui Dumitru reclamația primită de la Tulcea. Atunci directorul i-a luat pe Victor și pe Dumitru și i-a

dus la Poliție. Au intrat acolo, directorul general s-a prezentat și i-a spus colonelului că a angajat un cetățean pe nume Iosifidis Fotache în urmă cu trei săptămâni în locul unui angajat care ieșise la pensie și că acum a primit o reclamație cum că eu aș fi avut datorii a câte 20 000 de lei, de când lucram la Alimentara. Colonelul era bun prieten cu mine, pentru că, atunci când lucram acolo, el venea la mine în birou, îmi spunea ce voia să cumpere, îi făceam o listă și o chemam pe una dintre fete care îi aducea tot ce era nevoie și astfel nu mai stătea la rând, ci plătea pe loc. Când și-a dat colonelul seama că despre mine este vorba, i-a spus tovarășului director să mă angajeze pe răspunderea lui, pentru că el mă cunoaște și știe că sunt un om cinstit și nu am nicio datorie pe nicăieri pe unde am lucrat. Când a venit directorul înapoi cu Victor și cu Dumitru, au intrat în birou, i-a chemat pe Rizu, pe recepționeră, pe toți în afară de mine. Și mi-a povestit apoi Dumitru că directorul era foarte nervos și s-a descărcat pe toți trei, i-a mustrat, le-a dat câte o avertizare la fiecare că au făcut reclamație și au inventat că am datorie la Alimentara. Când m-au reclamat cei trei colegi la Poliție, nu s-au gândit că directorul o să se intereseze care este adevărul, ci că o să mă dea afară direct. Dar omul, dacă știa că a luat niște bani de la mine și Dumitru și-a pus obrazul că sunt un om corect, a vrut să afle care este adevărul, a venit la Tulcea și s-a interesat. La plecare, directorul mi-a spus să îmi văd de treaba mea, să nu îi iau în seamă pe cei care îmi vor răul, că el știe că totul a fost o minciună și eu sunt un om cinstit. După toată întâmplarea asta directorul general l-a numit pe Neculai Dumitru director adjunct, în locul lui Victor Matic. Uite așa s-a ales Victor Matic și fără șefie și cu mine pe cap. Dumitru Neculai a primit decizia în două săptămâni de la directorul general de la Constanța și de atunci el era răspunzător de sector, că toate depozitele acelea formau un sector.

Aici la depozit pot să spun că mi-a mers cel mai bine. Și aici mai furau fetele câte ceva din depozit, dar mulțumesc lui Dumnezeu că niciodată nu am ieșit lipsă la inventar și, chiar dacă furau, eu reușeam să scot ciubucul și pentru ce luau ele.

Nu căutam să le dau în cap, dar nici să le las așa nu voiam. Le făceam avertizări, le certam, le mustram de față cu celelalte fete, dar în toți anii mei de muncă nu am făcut niciun referat. Nu am vrut să fac rău nimănui. Acolo la depozite mai făceam și eu câte un ciubuc. Era greu pe vremea aceea și trebuia să ne descurcăm singuri ca să supraviețuim. Că, dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame. La depozit aveam bibelouri scumpe care din cauza transportului se mai ciupeau puțin și nici nu se observa, altele se spărgeau și le puneam la spărturi. Aveam o muncitoare mai în vârstă, Mioara o chema, de o seamă cu mine, și cu ea mă „înțelegeam" eu.

Țin minte că venea la mine și îmi spunea că un bibelou este puțin ciupit. Mă întreba ce să facem cu el, și îi spuneam să îl dea la spărturi. Când veneau băieții de la Constanța ca să ia spărturile, le dădeam tabelul cu tot ce era spart și puțin ciupit, iar după ce plecau ei să ia lopețile să încarce, o trimiteam repede pe Mioara să aleagă ce era ciupit și să le pună deoparte, ca să le dau eu mai departe la clienții care îi aveam eu. Uite așa ne mai ieșea și nouă câte un ciubuc. După aceea, când plecau băieții și venea merceologul cu revizoarea, o trimiteam pe o fată de acolo, o muncitoare, până la depozitul alăturat, la ICRA, ca să ia zece kilograme de brânză, cinci într-o pungă și cinci în alta, ca să dau fiecăruia în parte, merceologului și revizoarei, care veneau de la Constanța pentru recepție, ca să înregistreze spărturile. Eu eram atent cu ei ca să mai treacă cu vederea peste spărturile care le aveam, că și ei știau cum procedam. Ei nu îmi ziceau nimic, știau de „afacerile" mele, dar nu mă lăsau să vând la Cooperație, să nu le creez și lor probleme. Toată marfa asta ciobită, mai mult sau mai puțin, o dădeam la Isaccea, unde o aveam pe o doamnă, Culea, care era tot gestionară. Scriam bibelourile pe o foaie, pentru că nu puteam să îi fac aviz la o marfă care practic nu trebuia să existe, îi ziceam prețurile și i le dădeam. Ea îmi dădea banii și le vindea acolo la Isaccea cu mai mulți bani și își scotea partea. Aici la depozite am reușit să scot bani frumoși din „afaceri murdare" cum le spuneam eu. O aveam pe doamna Culea, mai aveam și la Sarichioi pe cineva

care mi le cumpăra și le vindea mai departe. Deși uneori mai ajungea și la urechile merceologului că am dat marfă și nu aveam voie să o dau, de fiecare dată îl îmbunam cu pește, cu vin, cu ce mai puteam și eu.

Cel mai fericit am fost când, într-o singură zi, am reușit să scot un plus de 10 000 de lei. Să vezi cum am făcut. Atunci se făceau polonice și ceainice mici care erau foarte căutate. Vaporenii cumpărau aceste produse foarte mult, pentru că le vindeau în străinătate. Eu aveam un prieten, Irinel, care avea doi copii, ambii pe vapor, și el cumpăra ceainice de la mine pe care le trimitea apoi copiilor. Aceștia la rândul lor le vindeau cu bani grei pe unde erau cu vasul, pe la arabi, pe la negri, și uite așa fiecare își urmărea interesul. Într-o zi, m-a sunat Irinel să mă întrebe dacă pot să îi fac rost de 2 000 de ceainice. Am dat telefon atunci la Sighișoara și am vorbit cu o prietenă de acolo, am întrebat-o dacă mă poate servi și mi-a zis că o să mă sune peste două zile să îmi dea un răspuns. Între timp, ea își aranja stocul și făcea în așa fel încât să mă ajute și pe mine, pentru că și eu eram mereu atent cu ea și o ajutam când avea nevoie. Peste două zile, m-a sunat fata înapoi și mi-a spus să mă duc, pentru că a reușit să îmi facă rost de cele 2 000 de ceainice. Am luat o mașină Aro și am plecat la Sighișoara, ca să încarc mașina. Am ajuns acolo, am luat marfa, cu aviz cu tot în regulă și m-am întors la Tulcea. Aici l-am sunat pe prietenul meu Irinel, care a venit, le-a luat pe toate și mi-a dat 10 000 de lei dintr-un foc. El le-a trimis băieților lui și cred că a scos de trei ori mai mult decât mine.

Dar cum niciun favor nu este pe gratis, și eu la rândul meu am plătit ceainicele acestea, dar nu cu bani. La Sighișoara m-am dus cu aproape 30 de kilograme de pește în semn de mulțumire pentru prietena care m-a servit. Pentru că la ei, la Sighișoara, peștele se caută foarte și nu prea este. În schimb, aici la Tulcea, era de ajuns să dau un telefon la Sarichioi, unde aveam un prieten bun pe care îl ajutam și eu ori de câte ori avea nevoie de câte ceva.

I-am spus băiatului că am nevoie de 30 de kilograme de pește și a venit a doua zi și mi l-a adus, iar eu îi dădeam marfă de la depozitul unde lucram. Era un fel de schimb contra schimb, favor contra favor, ne ajutam reciproc adică. Și eu, când îi trimiteam marfa, o alegeam pe cea mai bună și de calitate pentru el, ca să poată să o vândă și să își scoată și el niște bani. Îi trimiteam ce se căuta mai mult, ce era mai frumos și mai de calitate. În general vase emailate, înflorate frumos cu modele cu desene, iar el le vindea mai departe cu mai mulți bani decât costau ele în realitate. Uite așa, fiecare avea de câștigat în felul lui. Înainte, Cristina, totul se baza pe relații. Trebuia să ai prieteni ca să poți să ai ușile deschise și să reușești să îți ții cuvântul față de toate persoanele care îți cereau câte un favor.

Aici la depozite mi-am făcut mulți prieteni, toată lumea mă cunoștea, mă aprecia și eram bine văzut în orașul Tulcea. Am stat la depozit până în anul 1990, când am primit decizia de pensionare și am ieșit la pensie.

Ca să îmi omor timpul, mă mai duceam cu bunica ta la Izvoarele, aveam o bucățică de pământ acolo și puneam ardei, varză și alte legume, semănam, apoi mergeam și culegeam. Odată am avut plantate multe verze și și-a băgat cineva oile acolo și ne-a mâncat toată varza. De atunci, nici că ne-a mai trebuit să plantăm nimic. Am mai stat o perioadă de câțiva ani la casă și pe urmă ne-am mutat la apartament, prin anul 1997. Casa era deja prea mare pentru doi bătrâni, noi nu mai puteam să creștem păsări, mai mult stăteam prin casă, la televizor, și uite așa am decis să ne mutăm la apartament cu două camere, pe strada Podgoriilor, unde stăm și acum și suntem foarte mulțumiți. Nu mai alerg toată ziua după păsări, sunt mai liniștit acum. Dacă vreau să mănânc o găină, mă duc și îmi cumpăr și oricum nu mai mâncăm carne așa de multă la anii ăștia.

De atunci nu m-am mai angajat nicăieri, dar, ca să mai scot câte un ban, mai găseam eu câte ceva de făcut. Bunica ta era înnebunită cu florile, planta foarte multe flori, care la rândul lor aveau pui și, când aveam mai multe, ieșeam cu ghivecele de flori în fața blocului și vindeam la oamenii care treceau pe

stradă. Cumpăra lumea, că erau flori frumoase, erau îngrijite, și le dădeam cu cinci lei ghiveciul.

Nu prea mi-a plăcut să stau acasă, cel puțin nu în primii ani de pensionare, și de aceea mereu căutam câte ceva să fac, ca să mă țină ocupat, să nu mă plictisesc. O bună perioadă de timp, m-am dus la tatăl tău la atelier, el era mecanic auto și se ocupa cu reparatul mașinilor. Și mă mai duceam pe la el pe la service și îl mai ajutam, îi mai aranjam piesele și sculele, mai dădeam cu mătura prin atelier și mă simțeam de ajutor. Și tatăl tău, ori de câte ori mai făcea și el câte un ciubuc, îmi mai dădea și mie niște bani. Așa îmbinam utilul cu plăcutul și nu mă mai plictiseam. Știam că în fiecare zi trebuia să mă trezesc de la ora 7:00, că la ora 8:00 să deschid atelierul, pentru că aveam cheile mereu la mine. La tatăl tău la service m-am dus până când a plecat în Grecia și a închis atelierul. Am mai stat un timp acasă și într-o zi m-am întâlnit cu un vecin de scară, proprietar al unui magazin care era la noi în spatele blocului. Acesta m-a întrebat dacă nu vreau să preiau gestiunea de la magazinul lui, pentru că știa că am mai lucrat în domeniu și că am cunoștințe în comerț. Am acceptat imediat propunerea, pentru că era și aproape de casă, dar și pentru că magazinul era o alimentară micuță, care avea fructe, legume și câteva produse alimentare. Nici eu nu voiam să iau în primire un magazin mare, cu o gestiune greu de ținut, pentru că oricâtă experiență aș fi avut, anii trecuseră și eu îmbătrânisem și nu mai eram la fel de rapid în calcule, nici așa multă răbdare nu mai aveam cu inventarele. Dar aici, la magazinul ăsta mic, îmi mergea bine, nu era niciodată aglomerație, fiindcă era un magazin mai mult cu fructe și legume și era de cartier.

Am lucrat aici ca vânzător aproape doi ani de zile, până când patronul, vecinul meu, a decis să îl închidă, pentru că nu îi mai aducea profit. De atunci nu am mai lucrat nicăieri, ci doar vara mai ieșeam în fața blocului cu flori și mai vindeam câteva, câte aveam, dar eram mulțumit că stăteam la aer, conversam cu oamenii și îmi trecea timpul altfel.

Ai amintit la un moment dat despre perioada comunismului. Poți să îmi vorbești mai mult despre anii aceia?

Perioada comunismului a fost o perioadă de coșmar pentru toată populația. Eu nu am suferit foarte mult din cauza foametei, pentru că am lucrat în Alimentara și îmi luam de acolo tot ce aveam nevoie.

Dar îmi aduc aminte când lucram la Alimentara, în Piața Nouă, puneam o casieră și două fete în față să servească, pentru că se făcea câte o coadă de 300 de metri și stăteau clienții și câte doi la rând. Puneam la ușă ulei și zahăr, pentru că acestea erau cele mai cumpărate produse. Ca să ajungă la toți, nu le dădeam mai mult de două sticle de ulei și câte un kilogram de zahăr, ca să fie pentru toată lumea. Eu stăteam la ușă acolo și supravegheam să se păstreze rândul, să nu se ia la bătaie și le spuneam că cine pleacă din rând își pierde locul. Și stăteau și aveau răbdare, că nu aveau de ales, săracii. Care erau mai deștepți și voiau să cumpere mai mult, stăteau și cumpărau o dată și apoi se puneau din nou la coadă. Nu le puteam spune nimic. Era dreptul lor, dacă stăteau de două ori, cumpărau de două ori, eu ce puteam să le fac? Și la carne era la fel. Dar eu îi cunoșteam pe cei de acolo, că eram vecini de magazin și mă duceam pe ușa din spate, aveam semnul meu cum băteam, de trei ori, ca să mă recunoască și să îmi deschidă ca să cumpăr și eu carne și să nu stau la rând. Tot așa veneau la mine oamenii de la partid și mă rugau să mă duc să le cumpăr și lor câteva kilograme de carne, ca să nu stea ei la coadă. Și mă duceam, pentru că îi cunoșteam pe oamenii ăia și poate cândva aveam și eu nevoie să mă ajute cu ceva. Pe mine mă cunoștea băiatul ăla care venea cu mașina cu carne. Și de câte ori venea, îi arătam o pulpă pe care o voiam și îi ziceam să treacă pe la mine pe acasă și să o lase, că este Sanda și o plătește ea. Tot eu făceam rost și pentru părinții tăi și pentru unchii tăi.

Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ferit de neajunsuri și am avut mereu pe masă tot ce mi-a trebuit, pentru că lucram în magazin și îmi cumpăram tot ce îmi trebuia și fără să fie nevoie să stau la rând. Mai lung era rândul de la pâine, fiindcă lumea,

dacă nu avea bani de zahăr și ulei, pâinea era alimentul de bază și tot o cumpărau. Cumpăra lumea de la oraș pâine și pentru cei de la țară, pentru că acolo nu ajungea niciodată mașina cu pâine, și așa numai cei din față apucau să cumpere, iar spre sfârșitul rândului pâinea se vindea la jumătate, ca să ajungă la toți. Și nu era corect, pentru că așa cei din față cumpărau câte zece pâini și cei care se aflau printre ultimii luau numai jumătate sau chiar deloc, în condițiile în care așteptau mașina cu pâine și câte două ore la rând. La lapte și la carne erau cozi la fel de lungi. Știu că atunci carnea se găsea foarte greu, și pe săptămână aveai voie să cumperi doar o anumită cantitate de lapte, brânzeturi, conserve și alte alimente.

Lumea a suferit. Eu știu foarte bine că doar lucram cu alimente și vedeam care este situația. Veneau ăștia de la partid, de la poliție, care aveau bani și putere, și ieșeau pe ușa din dos cu lada de ulei și sacii de zahăr, pe când oamenii care stăteau la rând nu aveau dreptul decât la două sticle de ulei și o pungă de zahăr. În ceea ce privește îmbrăcămintea, nu erau atâtea modele câte sunt acum. Lumea nu dădea multă importanță pe modă și pe cum se îmbrăcau. Blugii erau ceva foarte rar, erau aduși din străinătate de cei care mergeau pe vapoare, pe ocean și aveau acces la ei doar persoanele care călătoreau mult. O pereche de blugi erau atunci 600 de lei, în condițiile în care salariul era de până la 2 400 de lei. Cei mai înstăriți, care aveau bani și voiau să își cumpere, erau în stare să dea și câte 1 000 de lei pe pereche. Eu nu am cumpărat niciodată blugi, că nu mi-au plăcut. Aveam la magazinul Diana un prieten care era șef și avea costume de tot felul și de toate culorile și îi spuneam lui că, dacă vine talia mea, să mă anunțe printr-un telefon să vin să îmi cumpăr. Și era de ajuns să mă anunțe o singură dată, că eu îmi cumpăram atunci câte cinci costume și nu îmi mai trebuia apoi. Faptul că lucram în comerț însemna mult, pentru că aveam relații peste tot, oriunde mă duceam aveam ușa deschisă.

În perioada comunismului existau reguli stricte, care trebuiau respectate și nu era cum este acum nici pe departe. A fost o perioadă destul de grea, în care toată populația îl venera pe

Ceaușescu și erau foarte mulțumiți sub conducerea lui. Atunci aveai două emisiuni pe zi la televizor, era un singur program TV și acolo lumea vorbea despre Ceaușescu. Emisiunile durau maxim trei ore și mai era și jumătate de oră de desene animate, după care din nou vorbea Ceaușescu. Acum putem să spunem cu voce tare că este democrație curată. Atunci au fost vremuri grele, trebuia să fii deștept ca să poți supraviețui.

Dacă ar fi să îți aduci aminte de cel mai frumos moment care ți s-a întâmplat în viață, care ar fi acela?

Cred că cel mai frumos moment a fost cel în care am întâlnit-o pe bunica ta. Și îi mulțumesc lui Dumnezeu că ne-am înțeles 56 de ani amândoi, că am avut copii frumoși și sănătoși, că nu am avut lipsuri și neajunsuri și ne-a dat Dumnezeu și de mâncare și de îmbrăcat tot timpul. Acum sunt om bătrân, am 80 de ani, dar sunt fericit că în toți anii ăștia nu am avut probleme cu sănătatea, tensiunea mi-a dat ea dureri de cap, dar atât. Am îmbătrânit lângă femeia cu care m-am căsătorit, copiii mei sunt fericiți la casa lor. Am doi nepoți și trei nepoate, toți sunt frumoși și sănătoși și mă rog să îmi dea Dumnezeu putere și ani să mai trăiesc să ajung la nunta lor, să apuc să îi văd și pe ei la casa lor și poate să îmi cunosc și strănepoții.

Supraviețuitorii

NICOLETA APOSTOL

„Eu sunt un om comun, unul dintr-atâția, și nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experiențe extraordinare."

Nume: Marian Mârza
Data nașterii: 1947
Locul nașterii: Brăila
Stare civilă: căsătorit, doi copii
Ocupații anterioare: angajat la Oficiul de Calcul al Institutului de Studii și Proiectări pentru Îmbunătățiri Funciare, șeful departamentului Achiziții
Statut actual: director economic la o firmă de contabilitate

Povestiți-mi despre părinți și despre copilăria dumneavoastră.

Cu toate că părinții mei s-au născut în Basarabia și au trăit acolo o parte din viață, s-au cunoscut în Brăila. Tata s-a născut în Reni, în 1919, dintr-o familie de origini tătărești, iar mama e din Bolgrad și s-a născut în 1921. Se numeau Ion și Maria. Tata a venit la Brăila ca să-și facă armata și după a rămas aici, pentru că s-a pus bariera între România și Basarabia. Nu mai știu anul, undeva prin '40, cert e că după război a devenit definitivă. Nu știu cum au fost condițiile în momentul acela, dar nu s-a mai putut întoarce. Deci tata a rămas mai mult din obligație sau fatalitate, zi-i cum vrei.

Mama a venit la Brăila de la 18 ani, la sora ei mai mare, după ce părinții ei au murit. De fapt, în Bolgrad au rămas două surori și un frate: fratele a murit înecat, iar surorile au venit încet, încet, la sora mai mare din Brăila, ca să aibă grijă de ele, cum ar veni. Și așa m-am născut eu. De la tata am luat înălțimea, ultima dată aveam parcă 1,95, iar de la mama fizionomia feței și părul

ăsta așa negru. Nu am avut frați sau surori. Mama a fost bucătăreasă la diversele cantine din oraș, iar la tata e o poveste. Cum să zic, tata nu a lucrat niciodată în câmpia muncii, cum îi zic eu, adică nu a fost încadrat în nicio structură a statului. Cât a fost mai tânăr, până prin '48, a lucrat în restaurant ca chelner și-apoi a fost comis-voiajor pentru oameni, așa, pe cont propriu. Activitatea pe care a făcut-o apoi toată viața a fost să meargă din casă în casă, vorbea cu oamenii, le lua fotografii și le mărea în tablouri. Le făcea cam de dimensiunea ecranului televizorului, dintr-o poză oricât de mică. Nu că ar fi avut studii în sensul ăsta, atât tata, cât și mama aveau patru clase.

Cum a fost începutul școlii?

Școala am făcut-o în Brăila, adică școala generală și liceul. Brăila a fost un oraș foarte frumos și cochet. Norocul Brăilei a fost că la război partea grea a fost suportată de Galați, care a fost distrus mult mai mult decât Brăila. Și-apoi, urbanizarea în Galați a fost făcută într-un mod un pic haotic, mai ales după construirea combinatului. Partea veche a Brăilei a rămas practic neatinsă, și multă vreme orașul și-a păstrat izul din perioada interbelică. Astăzi nu prea, casele nu sunt îngrijite și și-au pierdut farmecul. Noi locuiam în partea veche a orașului, în zona unde era Abatorul, „Carantina" se numea strada, chiar pe-acolo Panait Istrati și-a plasat acțiunea câtorva romane. Ce să zic, copilărie pe maidan cu ceilalți băieți. Amintirile mele din perioada copilăriei sunt cele ale unui copil lipsit de griji, că părinții mei or fi avut griji, asta nu mai știu.

În a doua parte a școlii generale, mi-am făcut prieteni pe care i-am păstrat până la liceu, când după ore mergeam la Grădina Mare, la o bere și mici. În liceu iarăși mi-a plăcut, am fost lipsit de griji. În oraș erau cinci licee mari și late, iar eu am făcut un liceu teoretic. Erau mai multe fete la noi, pentru că băieții mergeau mai degrabă la liceele industriale. Nu am avut colegi rebeli în liceu și nici mai târziu în facultate. Cum să zic, politica era departe de gândurile noastre, de după-amiezile din Grădina Mare, de serile la cinema, de discurile cu muzică.

Când ați devenit conștient de sistemul în care trăiați?

Acum e ușor pentru tineri să judece, dar noi nu aveam un termen concret de comparație, ăsta era mediul în care ne născusem și trăisem, era perfect normal așa cum era. Ne trăiam viața, pur și simplu. Mie spre exemplu, niciunul din părinți nu mi-a spus vreodată să nu vorbesc despre ce aud în casă. De asta eu nu prea apreciez filmele care au tematică perioada comunistă, e evident că-s făcute din perspectiva ochiului care a văzut cum e viața în afara comunismului. Singurul film cu adevărat bun cred că este cel al lui Mungiu; povestea umană, separată de partea istorică, e poveste valabilă în orice alt context spațial și temporal. Pe mine nu mă convinge nimeni că viața oamenilor din Irak este mai bună acum, după ce l-au dat jos de la putere pe Saddam Hussein. Foarte probabil, în război au murit mai mulți oameni într-o săptămână, decât a omorât Saddam Hussein de-a lungul dictaturii. Un popor este exact ceea ce își dorește să fie. Sau cel puțin ceea ce majoritatea își dorește. Dacă irakienii și-ar fi dorit să scape de Hussein, jumătate din treabă ar fi fost făcută fără ajutorul americanilor. E ceea ce se întâmplă acum cu Putin în Rusia, ei îl vor președinte pentru a treia oară, nimeni nu-i obligă, dar îi manipulează, desigur. E ceea ce s-a întâmplat în România în '89: dacă toți și-ar fi dorit să scape de comunism și de Ceaușescu, ar fi fost revoluție cu adevărat și nu o lovitură de stat. Dar românii nu credeau că se poate fără Ceaușescu pe-atunci și nu știau ce înseamnă viața în afara comunismului. Mă gândesc câteodată amuzat, că de nu l-ar fi împușcat atunci pe Ceaușescu, câteva luni mai târziu am fi văzut oamenii în stradă, cerându-l înapoi pe Ceaușescu.

Erau câțiva fanatici ai vremii, desigur, care citeau toate aberațiile publicate în presa de pe-atunci și credeau în cifrele astronomice sau în afirmațiile grotești ale partidului, hai să zicem 10% din români. Pe de altă parte, au fost intelectualii și elitele care au suferit de pe urma comunismului și au avut viața grea, alți 20% din populație. Dar mai ales eram noi, masa, cei care nu dădeam doi bani pe vorbele partidului, dar eram prea prinși de existențele noastre, pentru a filozofa despre cum e dincolo

de comunism. Pe atunci era ca și acum: muncă, casă, familie și copii. Aveam prea puțin timp și energie și pentru altele, cum ar fi politica.

Cum ați ajuns să fiți student la Informatică?

Prin clasa a VIII-a, am citit într-un almanah de știință și tehnică despre cibernetică și m-a atras ideea. La terminarea liceului, după bac, în sesiunea de vară, m-am înscris la cibernetică și-am picat cu brio. Ce să fac? Și m-am gândit: domne, unde pot să mă duc să fac ceva asemănător? Informatica era ceva asemănător. Aveam de ales între București, Iași și Cluj. Am preferat să dau la București, pentru că era mai aproape de casă. Și ce-am făcut? După sesiunea din vară, îmi rămâneau două luni ca să învăț la matematică pentru admiterea din toamnă, la Informatică. Cumnatul mamei avea stupi la Lacul Sărat, mi-am luat cărțile cu mine și stăteam toată ziua cu burta la soare, mâncam miere, pepene, pește și rezolvam probleme la matematică.

În toamna lui '68 am intrat la Facultatea de Matematică-Informatică, din cadrul Universității din București. M-au repartizat mai întâi la cămin la Facultatea de Drept. La Drept, stăteam câte patru în cameră, iar camerele erau mici și cam mucegăite. Apoi ne-au mutat în Grozăvești, ce bine mai era acolo, împărțeam camera cu un coleg și mirosea a curat. Curat pe atunci era asociat cu mirosul de clor și, cum să îți zic, mai bine clor decât mucegai. Când unul din noi primea mâncare, se-aduna jumătate de palier la el în cameră și dădeam gata pachetul care ar fi trebuit teoretic să ajungă o săptămână. Făceam cu rândul, pentru că în ziua următoare, ne mutam în cameră la altcineva care primea pachet de la mama, și tot așa. Căminele nu erau mixte, desigur, dar asta era mai mult în teorie decât în practică. Intra cam cine voia, când voia, pentru că nici programul afișat nu îl respectam. De asta zic mereu că a fost mai mult în teorie decât în practică comunismul, și vorbesc de toate nivelele.

La facultate, doi ani au fost generali, i-am făcut la comun, 300 de studenți per total, și-apoi ne-am ales specializarea, matematică sau informatică, după plac. La facultate am resimțit pentru prima dată în mod negativ faptul că tatăl meu nu era

încadrat în nicio unitate economică socialistă și, prin urmare, nici nu era înscris în partid. Am fost penalizat pentru că tata era un mic capitalist, liber întreprinzător, să zic așa, între ghilimele, și-așa nu am beneficiat de bursă.

Cum a fost studenția dumneavoastră în București?

Fiind student, cel mai mult mi-a plăcut că în București aveam mai multe posibilități pentru ca să îmi petrec timpul liber. Pe cine nu marchează trecerea de la un oraș mic la un oraș mare? Facultatea ne lăsa destul timp liber și nici eu mă înnebuneam cu învățatul, atât cât să fie suficient. Duminica mergeam în Herăstrău și jucam tenis de masă, prin cămin mai omoram timpul cu bridge, citeam cărți în limba engleză, ascultam discuri și mergeam la filme. Ce-i drept, nu știu cum ajungeau cărțile în engleză și discurile cu muzică străină în țară, dar nu ne lipseau prin cămine, circulau cu ușurință din mână în mână. Mergeam și la film, aveam de ales între filme românești, franțuzești, americane, de obicei veneau cele cu cowboy și desigur cele rusești. Astea erau mai plictisitoare ce-i drept, cu Natașa și Alioșa, bravii care se sacrificau pentru Mama Rusia. Bucureștiul era în fervoare, se construia mult pe atunci, și totuși era mai curat, mai liniștit și mai puțin prăfuit. Desigur, nici atâtea mașini nu erau, mai ales că în weekend se circula cu număr cu soț și fără soț. Oamenii se adaptau, astăzi s-ar isca un adevărat scandal dacă cineva ar face din nou o asemenea lege, în spirit pur ecologic. Pe atunci, circulau și autobuzele undeva până pe la 12 noaptea, iar pe timpul nopții funcționau mijloace de transport public. Îmi amintesc că tramvaiul 26 avea un traseu circular prin zonele semicentrale, mai era și un autobuz, iar de la Unirii pornea un autobuz către toate cartierele din oră în oră.

Noi n-aveam grija traiului, așa cum au mulți studenți din ziua de azi, care sunt nevoiți să își caute un job în timpul facultății. Deși trebuia să îmi plătesc cazarea la cămin și cartela la cantină, din banii pe care mi-i trimiteau ai mei, îmi rămâneau destui bani de buzunar. Bursierii primeau cartela pentru cantină gratuit și nici nu trebuiau să își plătească căminul, asta în condițiile în care peste 90% din studenți erau bursieri. Sistemul

era avantajos chiar și pentru cei care nu stăteau la cămin și nu mâncau la cantină, cum s-a întâmplat în cazul soției mele care locuia la o mătușă. Primeau în mână banii care ar fi trebuit să acopere cheltuielile, adică în jur de 600 de lei pe lună. În ziua de azi, nu știu câți părinți își permit să își trimită copiii la facultate în alte orașe, și mai ales în București. Locurile la cămin sunt puține, iar chiriile exagerate. Ca să nu mai vorbim de locurile la facultăți suplimentate de la buget.

Dumneavoastră sau colegi de facultate au avut probleme cu Securitatea?

Cum am mai spus, nici la facultate nu am avut neplăceri din cauza comunismului, singura ar putea fi faptul că nu am primit bursă. Nu am avut nici colegi care să fi avut idealuri democratice sau porniri anticomuniste, nu am avut. Știu doar că la un moment dat, prin anul III, doi colegi de an au fost racolați de Securitate. Sau mai bine să nu zic racolați, pentru că ei fiind informaticieni, s-au ocupat de partea de codificare și calcule, nu au fost ofițeri în adevăratul sens al cuvântului. Și să mai zic o chestie: și prin liceu, și prin facultate am făcut glume pe seama lui Ceaușescu și nimeni nu a pățit vreodată ceva.

Cum se făcea informatică pe atunci?

La facultate, noi am lucrat pe un IBM pe care Universitatea îl primise printr-o donație, nu mai știu de pe unde. Pe atunci nu erau calculatoarele personale, erau numai calculatoarele mari — *main frame* le zicea. Sună hilar acum să spui că aveam doar un calculator la 150 de oameni, dar noi chiar ne făceam treaba pe el. Era mare cam cât o bibliotecă, avea o consolă de unde se comanda totul, practic tastatura de astăzi, care a rămas neschimbată, și rezultatele veneau ca la mașina de scris, nu era cu monitor și afișaje. Ne făceam problemele, care de fapt erau niște programe și le perforam pe cartele perforate. Era un dispecerat în cadrul facultății, unde se strângeau toate programioarele noastre pe cartele perforate, iar a doua zi veneau rezultatele. Acuma, cinstit să fiu, pe vremea aia noțiunea de calculator personal nu prea era nicăieri în lume. Și să nu crezi

că România era depășită în domeniul ăsta. Dacă este s-o luăm istoric, în România s-a construit cam în aceeași perioadă cu Statele Unite primul calculator, numai că era analogic, nu numeric, cum era cel din State. Îl făcuseră specialiștii de la Institutul de Fizică Atomică, să îi ajute pe ei la calcule.

Unde ați fost repartizat la sfârșitul facultății?

După ce am terminat facultatea, am rămas în București, că pe vremea aia se făceau repartiții. Repartizarea se făcea în funcție de medii și, dacă până la media ta mai rămâneau locuri doar la Cucuieții din Deal, la Cucuieții din Deal te duceai. Cum acasă, în Brăila, nu se căutau informaticieni, a fost scuza ideală ca să rămân în București, nu de alta, dar erau vreo 60-70 de locuri de ocupat.

Care a fost prima dumneavoastră slujbă?

M-am angajat la Institutul de Studii și Proiectări pentru Îmbunătățiri Funciare, la Oficiul de Calcul de acolo. În câmpul muncii nu am făcut ce am învățat în facultate, cel mult m-a ajutat. Acolo am făcut ceea ce ar fi făcut un student de la cibernetică, adică analiză și dezvoltare de proiecte și programe informatice. Ca să îmi fac meseria, trebuia să ajung ori la Institutul de Matematică, ori la Fabrica de Calculatoare. Ce am făcut eu e ceea ce se face astăzi în societățile de soft, că eu am dezvoltat softul utilizator. Noi trebuia să facem softuri pentru a rezolva problemele lor.

Atunci m-a angajat cu salariu de pornire de 1 600 lei. Îmi permiteam să merg la cină la „Lido", și asta fără nicio ocazie specială, așa, doar pentru că locuiam prin zonă și eram burlac. Cum să nu îți permiți să mergi la restaurant, și chiar la unu' bun, dacă cu 12 lei mâncai o friptură care dădea pe-afară din farfurie, cu tot cu garnitură.

De prin '86, m-am angajat la Romtelecom, am fost șef la departamentul Achiziții și am rămas angajat la ei până în 2006, când mi-am luat inima în dinți și am plecat de la stat. M-am angajat la firma de contabilitate a soției mele. Am fost autodidact și am făcut bine c-am plecat, deși e mai mult de muncă atunci

când ești pe cont propriu. Când m-am dus să mă angajez, mai întâi de toate m-au întrebat dacă sunt înscris în partid. Așa cum astăzi recomandarea este extrem de valoroasă, așa pe-atunci era să fii membru de partid. Eu mă înscrisesem încă de când lucram la Oficiul de Calcul, trebuia să faci o cerere, te verificau, te luau la purificat și abia după îți aprobau cererea. Dacă ți-o aprobau. Mie îmi spuseseră că nu-s tocmai curat, tot pentru că tata nu lucrase într-o unitate economică socialistă.

E adevărat că se schimbaseră mult lucrurile în societatea românească în anii '80?

Prin '85, când Ceaușescu a hotărât să strângă cureaua și mai tare, aveai bani, dar efectiv n-aveai ce să cumperi. Toți își amintesc de cartelele pentru alimente, de Ceaușescu care ne-a pus la economie pentru că a vrut să plătească datoriile statului, toți au în fața ochilor alimentarele și cozile pentru orice, dar nimeni nu își mai amintește de anii '70, când practic a fost o risipă de orice. S-a trăit extraordinar de bine în acea vreme.

Se trăia mai bine înainte de '89 sau credeți că e mult mai bine acum?

Trebuie întrebat mai întâi din punctul cui de vedere. Al meu personal, eu m-am simțit bine și-atunci, mă simt bine și-acum. Dacă măresc grupul, în sensul că nu mă mai refer la mine personal, ci mă refer la starea unui oraș, a unei regiuni, a țării în general, se schimbă situația. Era mai bine atunci, aproape pentru toți. Azi, în schimb, e mai degrabă rău pentru toată lumea. În ecuația asta vorbesc mereu despre oamenii de mijloc. Gândește-te un pic, la ansamblul societății, că pe-atunci omul nu avea grija zilei de mâine, nu se sinucideau din cauza datoriilor, omul știa că, dacă a prins un loc de muncă, dacă nu fură, nu omoară și nu știu mai ce, iese la pensie liniștit. Acum, tu nu știi dacă ai ce pune pe masă. Răul care a rămas în urmă a fost într-adevăr mare, deși anumite elemente erau deja implementate în societatea românească fără să fie nevoie de comuniști, cum ar fi nepotismul sau mita. Iar stabilitatea nu e de ici, de colo, pe când azi nu avem așa ceva. Nu știm când și cu cât se va

scumpi pâinea și nu știm când ne-am putea pierde slujba. Cea mai mare bubă, după părerea mea, este faptul că mulți români nu știu să se adapteze. Am fost lăsați de izbelițe, frate, a venit Revoluția, ești liber, descurcă-te cum poți. Greu de făcut pentru unii care au fost obișnuiți să primească totul de la stat. Chiar și astăzi, mulți români tot așteaptă să primească ceva de la stat. Degeaba. Comunismul în schimb, avea grijă de oameni, zic eu. Atunci, chiar dacă nu îți făceai treaba sută la sută, primeai salariul la sfârșitul lunii. Azi, în schimb, muncești pe brânci și chiar rămâi mai mult decât ar trebui la birou. Nici atunci, nici acum, eu nu am suferit de foame. Și nici nu mi s-a întâmplat să merg în vizită la oameni și să nu aibă ce să-mi ofere. Chiar și când s-au introdus cartelele, nu a fost mare schimbare, era alimentara din colț, unde oamenii se cunoșteau de ani de zile, și acolo pe baza cartelei puteai lua ulei rafinat, rația ta, dar exista și uleiul nerafinat, mai maroniu și tulbure, pe care îl puteai lua fără cartelă. Era de-ajuns să o cunoști cât de puțin pe gestionară. Noi nu am dus lipsă și sunt convins că mai toți, ca și noi, se descurcau cumva.

Cum conviețuiați cu figura tovarășului Nicolae Ceaușescu?

Eu nefiind un militant, și nimeni din apropiații mei nu era, ne cam enerva să îl vedem așa de des pe tovarășul Nicolae Ceaușescu apărând la televiziune, dar ignoram aspectul ăsta, trebuia să conviețuim cu el, și gata. Nu exista frustrarea de astăzi, noi eram mulțumiți de pozițiile la care ajunsesem și ne descurcam cu banii. Televizorul stătea foarte bine și închis și cel mai bine stătea pe bulgari, unde difuzau filme. Prin '85 ne luasem și video, iar în '87 primisem înștiințare că ne fusese aprobată cererea pentru televizor color. Și-n ziua de astăzi, dacă oamenii ar primi un salariu decent, să zicem o mie de euro, că de atât ai nevoie în România pentru a te descurca, ai vedea cum subit mulți nu s-ar mai interesa de politică. Românul e nesatisfăcut, de asta îi urmărește așa de des pe Băsescu, Tăriceanu, îi înjură pe parlamentari. De-ar avea bani și un trai decent, ar fi mai puține polemici politice. Românul încă așteaptă de la stat,

de asta Băsescu, așa populist cum e, a prins la oameni. Dar, hai să nu deviem.

Ați fost un om privilegiat în perioada comunistă?

Pentru a trăi cât mai decent, recunosc, făceam și lucruri mai puțin ortodoxe, dădeam ciubuc, ca tot omul... sau apelam la un unchi de-al nevestei mele care deținea o funcție importantă în primărie. Aș zice că funcția lui și privilegiile pe care le-a avut nu țin neapărat de regimul comunist. Era funcția de așa natură și sunt convins că oricine altcineva care are o funcție cât de cât importantă în primărie se bucură și de mai multe privilegii și de numeroase relații. El ne-a ajutat mai mult decât o dată cu laptele pentru copii, ne spunea unde se va distribui mai întâi. La nuntă ne-a ajutat cu localul, nunta am făcut-o la Athénée Palace, actualul Hilton, și nu cred că eu mi-aș permite să-i fac nunta lui Dinu sau lui Mărguța la un asemenea restaurant, deși am o poziție economică mult mai bună decât a părinților mei.

Cum a fost la Revoluție?

Revoluția m-a prins acasă, în papucii de casă și-n pijama, uitându-mă la televizor. Apoi, termenul de revoluție e de-a dreptul impropriu. Mare parte dintre noi a trăit acel moment de maximă confuzie la televizor. E mult spus revoluție, a fost o lovitură de stat. Nici atunci nu am fost încercat de idealuri sau de apucături revoluționare. Am mers apoi la serviciu, i-am văzut pe oameni entuziasmați și chiar am avut o discuție cu subordonații mei și am încercat să-i temperez. Le-am spus că poate va veni vremea când eu va trebui să îi concediez, să fiu nevoit să iau în calcul cât de folositoare este munca lor, dacă merită salariul primit. Sau poate chiar, cu privatizarea, nici eu să nu mai am ce căuta acolo.

De fapt, eu nu am crezut în schimbare de la bun început, am văzut cum au venit la putere oameni care au fost în preajma lui Ceaușescu. Nu vreau să vorbesc în numele nimănui, nu vreau să generalizez, nu vreau să mă impun și să zic c-a fost mai bine atunci sau că-i mai bine acum. Mă refer strict la mine și spun că o duc la fel de bine ca pe timpul lui Ceaușescu. Nu mă dau

banii afară din casă, Revoluția nici nu m-a sărăcit, nici nu m-a îmbogățit și, dacă stau și mă gândesc, eu câștig cam la fel, nu fac foame, iar rarele dăți când plec din țară, tot pe la vecini dau, la bulgari, la unguri sau la cehi. Odată, în schimb, am fost la ruși, la puțin timp după ce m-am căsătorit. A fost o excursie de nouă zile, cu trenul. Am plecat din București, am trecut prin Chișinău, apoi prin Kiev, și în final am ajuns la Moscova.

Oricum, ideea care-i? Nu știu cât de potrivit am fost pentru interviul tău. Eu sunt un om comun, unul dintr-atâția, și nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experiențe extraordinare. Nici cu răul nu m-am confruntat, poate pentru că am fost mai ferit de anumite minusuri ale epocii. Spre exemplu, noi dintotdeauna am stat la casă în zona Unirii; aici, fiind aproape de centru și de Casa Poporului, nu prea se lua curentul; de frig nu am suferit, că aveam sobe în casă, și nici n-am fost nevoiți să urcăm câte opt-zece etaje înjurând de mama focului. Nu m-aș defini un comunist, așa cum ați spune voi, tinerii. Nu am fost un susținător al ideologiei, iar înscris în partid am fost pentru că asta era obișnuința. Nu sunt un nostalgic al vremurilor de-atunci, numai că eu nu văd schimbările în societatea noastră de după '89, dar poate în timp... doar istoria se face cu pași mici, nu?

PAULA BREZEANU

„M-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, partidul a căzut în 22 decembrie 1989. Să vedeți aici coincidență!"

Nume: Dragomir Ignat
Data nașterii: 15 iunie 1936
Locul nașterii: comuna Chechiș, municipiul Baia Mare
Stare civilă: căsătorit, doi băieți
Ocupații anterioare: profesor, jurnalist
Statut actual: pensionar

O să vă rog să îmi spuneți câteva lucruri despre dumneavoastră, unde v-ați născut, unde ați copilărit...

Numele meu este Dragomir Ignat, sunt un om care se găsește în a treia parte a vieții. Sunt un copil de țăran din Chechiș, Baia Mare, județul Maramureș. Părinții mei au fost țărani neaoși pe vremea când m-au făcut pe mine, pe urmă tata a ajuns muncitor la Phoenix în Baia Mare, mama țărancă lucrătoare la CAP, mulgătoare fruntașă, dar, pentru a nu le urma traiectoriile profesionale, au gândit că pe pruncul lor să-l deie la școală.

Sunteți singur la părinți?

Nu, mai am o soră, dar este mai mică decât mine cu opt ani. Diferența între noi s-a văzut și în copilărie, și ulterior. Soră-mea este cea care are grijă acum de mama, ea este în casa părintească, fetele au fost întotdeauna mai apropiate de părinți. Eu am continuat să mă școlesc, cum s-ar zice, deși pe vremea mea obligatorii erau patru clase. Patru clase care se făceau la mine în sat, la Chechiș, după care, pentru a face șapte clase, a trebuit

să fac o navetă de vreo opt kilometri zilnic în centrul de comună, în Dumbrăvița, unde exista școală de șapte ani. Ei... și cum concepțiile erau pe vremea aceea că omul îi bine să ajungă doctor, inginer sau popă, taică-miu, care era pe atunci diac la biserică, cred c-ar fi vrut să mă facă popă numaidecât. Mărturisesc că pe mine nu mă atrăgea în mod deosebit preoția, mai ales că în copilărie am avut experiențe foarte concret legate de această profesiune. Era obiceiul ca să se oficieze slujba de dimineață, liturghia de fiecare zi. Și cum tata, care era ori în schimb de șase ore la Phoenix în Baia Mare, ori, când era acasă, trebuia să meargă la coasă, sapă sau cărat de fân, cel care făcea slujbele de peste săptămână cu popa din sat eram eu. Ș-atunci eu făceam pe diacul. Sigur că, mă rog, copil fiind, într-o vreme m-a cam supărat popa și în loc să merg să îi răspund dimineață la liturghie, mi-am găsit o vâlcea acolo lângă biserică, am făcut un iaz așa frumos de lut și mă jucam acolo. O zi, două, trei, până când s-a prins popa unde sunt. Ș-o venit la mine: „Măi, dacă mâine nu vii la slujbă dimineața, te spun la taică-tu și scoate cureaua la tine!" Că pe vremea ceea se mai practica educația spartană pentru băieți. Și atunci, ca să nu urmez traiectoriile celor doi părinți, au zis să mă facă popă. Ei, n-a ținut figura dumnealor, ș-am terminat liceul Gheorghe Șincai din Baia Mare, care pe vremea mea se numea Școala Medie Mixtă numărul 1 și se făceau abia 11 clase. Este una dintre instituțiile de învățământ reprezentative din județul Maramureș. Ei, curios a fost că, după terminarea liceului Șincai, ai mei tot nu au renunțat la ideea de a face preoție și m-au trimis în Cluj să fac greacă veche și paleoslavă cu un seminarist, Simeon Telecan, în momentul de față parohul Bisericii Române din München de prin '75-'76, că văzând el ce rai comunist avem noi aici, a preferat raiul capitalist și a rămas în Germania. Dar Simeon ăsta, interesant este că era băiatul unui șofer de la partid din Cluj. Taică-su era șofer pe mașina de partid, iar fi-su era student la Seminarul Teologic. N-aveau spații de locuit. Locuiau într-un demisol din ăsta, cu o cameră și bucătărie. Și atunci, ca să am eu, pe perioada cât mă învăța el greacă și slavă veche, unde sta, mi-am băgat dosarul

la Facultatea de Filologie în Cluj pentru admitere, ca să mi se dea căminizare. Și în felul acesta am avut unde să stau, fiindcă admiterea la Teologie se dădea după admiterea de la Filologie. Și uite așa, pentru a avea loc în cămin, mi-am depus dosarul și m-am dus chiar și la examen, că, dacă nu, te dădea afară. (*Zâmbește.*) Și surpriza mare a fost după terminarea examenului de la Filologie, pe care l-am dat fără a avea vreun stres, deși erau șase sau șapte pe loc pe vremea respectivă... Pe mine mă interesa locul în cămin, să întind cât mai mult de timpul acela, dacă se poate și după 12 iulie, ca după aceea să merg la Sibiu pentru a da la Teologie... Stupoarea a fost... când s-au dat rezultatele, eram al doilea ca medie, admis al doilea ca medie la Filologie, deși eu mă dusesem doar cu scopul de a obține cămin. Sigur că m-am dus la secretarul-șef al facultății și i-am zis că eu vreau să îmi scot dosarul. S-o uitat la mine așa... cu o figură de leu întărâtat: „Ai înnebunit? Ai venit să iei locul cuiva, că pe locul dumitale nu mai poate veni nimeni. Dacă ai știut că nu-ți trebuie facultate, nu trebuia să te înscrii!" Mărturisesc că îmi dădea inima ghes să merg spre Filologie, că... am terminat secție umană și la Șincai, în Baia Mare. Pe vremea ceea limba de circulație era limba rusă, eu am făcut Facultatea de Limba Rusă.

Să înțeleg că dumneavoastră ați mers să dați admiterea la Filologie fără să le spuneți părinților?

Ba știau că trebuie să mă înscriu la o facultate și ziceau, înscrie-te ori la Filologie, ori la Drept, d-apoi să nu pici cu o medie să te faci de rușine. Și uite așa am rămas student la Filologie.

Și cum au reacționat părinții?

Au reacționat firesc, pentru că nu erau habotnici, nu țineau morțiș să fac Teologia, dar pentru sufletul lor ar fi fost bine. Fratele mamei, care era medic aicea în Baia Mare, și el i-a mai muiat un pic pe ai mei: „Păi, bă, fraților, uitați-vă și voi că comuniștii voștri distrug biserica, voi vreți să îi dați fiului vostru o meserie fără perspectivă?" Ș-atunci s-au mai muiat și ei și, fiind al doilea ca medie, primul a devenit președintele UASC-ului, sau... nu mai știu exact, Uniunea Studenților... și eu, al doilea, am devenit

șef de an. Dar n-a ținut decât în primul an, că pe urmă am avut eu grijă să fac atâtea absențe ca președinția să treacă la o fată care era conștiincioasă.

Cum era concepută atunci, în perioada comunistă, ideea de a face o facultate? Pentru că acum este o modă să ai studii, cum era atunci?

Pe vremea respectivă, numărul de locuri în facultăți era foarte mic. Pentru că ideea în sine era de a da patriei-mamă muncitori și țărani. Ș-atunci sita de triere, a celor ce ajungeau la facultate, era foarte-foarte deasă. Erau facultăți la care nu puteai să accezi decât dacă aveai recomandare de la comitetul din liceu. Mă gândesc la Drept, mă gândesc la Filozofie. Ei, faptul de a merge la facultate era visul foarte multor tineri. Cunosc colegi care au dat de 12 ori examen de admitere, deci 12 ani, de la 18 până la 30 de ani... Și pe vremea Filologiei, fiind unul dintre studenții buni, mă trezesc într-un an secretar de UTM pe an.

Ce însemna asta?

Uniunea Tineretului Muncitor, devenită pe urmă Uniunea Tineretului Comunist, care era pe filiera Partidului Comunist. UTM-ist eram din clasa a VII-a. Când ai împlinit 14 ani, dacă ai învățat bine la școală, te făcea UTM-ist. Dar cum am ajuns secretar pe an... pentru că acolo cine ridica primul mâna și propunea, ceilalți ziceau da, era unanimitate, nu exista votul real. Și un coleg zice: „Dragomir! Cine-i pentru?" Și sigur că toată lumea a votat. Și ies afară și zic: „Mă, nenorocitule, ce ți-o trebuit, mă, să mă pui pe mine chestia asta?" La care el: „Lasă, mă, că cu tine n-o să facem ședință, puneam o fată, ne ținea asta toată ziua în ședință de UTM". (*Gesticulează.*)

Cum era la ședințe? Ce se întâmpla mai exact?

La ședințele UTM era foarte interesant. Se propuneau teme lunare, cum ar fi: luna asta vom discuta despre succesele obținute la sesiunea din iarnă. Și cei cu note de 5 și 6 erau criticați tovărășește de colegi. Altă dată era tema: „Cum ne achităm de reciclarea materialelor". Ș-atuncea studentul aduna cam ce adună astăzi romii: hârtie, fier vechi, cartoane... Altă temă era:

„Cum te comporți în societate". Revenim la secretar. N-am ținut eu ședințe prea multe. Dar în anul acela trebuia să fiu primit și în PCR. Și m-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, și partidul a căzut în 22 decembrie 1989. Să vedeți aici coincidență! Eu am fost membru de partid cu cotizația la zi. Păstrez și astăzi carnetul de partid, dacă vreți, vi-l și arăt (*mândru*). Pe cei care după Revoluție încercau să mă momească, le-am zis că nu pot. „Păi, de ce?" „Măi, uite, eu port ghinion, am intrat în partid în 22 decembrie și pe urmă a picat în 22 decembrie. Dacă viu la voi la partid, s-ar putea să vă pice partidul!" Vreau să spun că în studenție, ca să încheiem capitolul acesta, interesul meu era să nu pierd bursa. Că nu-l prea vedeam eu bine pe tata, săracul, care nu-și putea plăti impozitele, dările, taxele, pe mama, care mulgea vaci la CAP, să mă țină pe mine student în Cluj. Ș-atuncea ideea a fost să învăț întotdeauna, să am peste 8,50. La noi bătălia era mare, fetele toceau. Când am terminat facultatea... Am uitat să-ți spun că pe timpul verii, venind acasă, m-am împrietenit cu niște oameni de la ziarul *Pentru Socialism*. Și, cum scriam vara pentru ei, când s-a terminat facultatea, am venit la ei. Pentru că era tentația oricărui absolvent, domne, să prind orașul, pentru că facultatea te obliga, am semnat un contract, mai ales dacă ai bursă, să ai trei ani de stagiatură la țară și numai după să dai concurs și să intri în oraș. Deci condiția era, indiferent cu ce medie ai terminat... Doar prin cine știe ce căi oculte puteai rămâne la oraș. Dar eu vorbisem cu ăsta și mi-o zis: „Măi, dar să știi că nu vii redactor sau ceva... vii corector, pleci de la corector, dovedești că ești bun și avansezi. Mă, băiatule, d-apoi trebuie să fii membru de partid." „D-apoi sunt, ho!" „Atunci e bine!"

Ce beneficii vă oferea faptul că erați membru de partid?

Puteai accede în funcții de conducere în primul rând, puteai urma cursuri de reciclare fără să plătești. Puteai deveni activist etc. Nu mă interesau pe mine asemenea funcții, oricum. Am repulsie față de politică și acum. Iar față de politica de atunci, mi-e absolut jenă să spun ce fel de sentimente am. Când am terminat facultatea, a fost în regulă, că n-a mai trebuit să mă duc

la repartiție pentru a obține postul de stagiatură la țară. Dar m-a învățat cineva să nu fac prostia asta. „Du-te, măi, ia-ți un post la țară, că o să umble ăștia după tine, unde ești, că n-ai cei trei ani. Că oricum te-oi întoarce în Baia Mare la ziar dacă zici că ți-au dat ăia deja de lucru". Zis și făcut! Când m-am dus să îmi iau repartiția în învățământ, ăștia mi-au dat delegație că-s în județ. Și mi-au și plătit drumul. Acolo era o fraudă mică pe vremea aia (*râde*), dar nu mai contează acum, că oricum s-a prescris.

Cum adică mică fraudă?

Păi, faptul că eu m-am dus prin delegație să iau repartiție nu știu ce... că ar fi trebuit să mă duc pe banii mei, dar ăștia mi-au dat delegație.

Dacă era descoperită frauda, ce consecințe ar fi fost?

Eu fiind din structurile de partid, trebuia discutat de comitetul de partid. Aici iar era o chestiune... pe un membru de partid nu-l puteai aresta fără a avea acordul Comitetului de partid. Dar la un moment dat partidul se întărise așa de tare, că numai pocăiții și cei care fuseseră condamnați nu deveneau membri de partid, că-n rest cu toții eram. Nu puteai în viața socială să te miști natural, dacă nu erai membru de partid. Și unde m-au plesnit pe mine. M-am dus, mi-am luat repartiția și curios a fost că în anul respectiv a umblat Televiziunea după noi. Se întorsese de la Moscova un activist de partid, nu mai reținexact numele, Alexandru... se întorsese ăsta din Moscova, probabil că a făcut el ceva spionaj pe acolo, pentru că a venit, din atașat cultural la Moscova, redactor simplu în Televiziunea Română. Deci căderea a fost așa... vertiginoasă, ca și cum nu i s-ar fi deschis parașuta. Ei, și atunci, ăsta s-a apucat să umble după noi. Ș-au găsit studenți pe la Drept care vindeau usturoi în piețele bucureștene și m-au găsit pe mine la *Pentru Socialism*. „Păi, tovarășu', zice, cum îi băiatul ăsta aici, când el trebuie să fie la țară, să își facă stagiatura de trei ani? Ăsta este un aspect. Al doilea aspect: l-ați luat în ziaristică fără să aibă origine muncitorească." Ș-atunci, scăparea mea a fost, Dumnezeu să îl ierte, secretarul cu propaganda de pe vremea aceea, Mitrofan Popa,

un om inteligent, absolvent de Științe Economice, pe urmă a fost și cadru didactic universitar, dar pe bune, nu gen Mischie, un om care, săracul, a murit de haltere (*face un gest ca și cum ar bea dintr-o sticlă*). Efort prea mare la ridicatul de pahare. (*Râde.*) Și ăștia au zis: „Domne, într-adevăr am greșit". Ăsta a fost un motiv pentru care eu nici măcar nu mai puteam rămâne în jurnalism, deși mă angajaseră ăștia. N-aveam nici origine muncitorească, nici stagiatură, deși aveam condei. Și prin noiembrie, așa țiu minte, mi-am luat bocceluța, am făcut și prostia să iau cărți cu mine, că doar ce dracu oi face eu trei luni unde luasem repartiție, în Prelunca Veche. Noi, băieții, când am terminat facultatea, am impus două condiții. Comunele în care mergem să aibă două facilități: curent electric și cârciumă. Eu, cum am ales în Prelunca, crezând că nu o să merg la ea, mi-am dat seama, când am ajuns, că acolo nu era nici curent electric, nici cârciumă. În schimb, la fiecare casă era cazan clandestin. Treaba cu cârciuma se suplinea în totalitate. Și de acolo m-au prins și m-au trimis șase luni în armată. Și numai în armată mi-am dat seama că începusem să fac dependență de alcool. În sensul că gazda mea, care era un țăran extraordinar de cumsecade, de școlit, de autodidact, închipuie-ți că ăla citise Dostoievski. Țăranul citise Dostoievski! Mă poftea seara la un pahar de ceai popesc.

Ceai popesc?

Ceaiul popesc înseamnă trei sferturi din ceașca de ceai cu ceai și un sfert țuică fierbinte. Ș-astă-seară am băut o cană, mâine două, și tot așa. Asta s-a întâmplat în noiembrie și în martie m-au luat în armată. Draga mea, în armată, vreo trei săptămâni îmi lipseau ceaiul și țuica. Ș-uite așa am ajuns profesor în Prelunca, după ce am plecat de la ziar, unde am stat din iunie până în noiembrie. În noiembrie m-o prins, în martie m-o dus în armată. După care m-au trimis ca director de școală la Crăciunești, lângă Sighet. Curiozitate sau nu, eram unul dintre puținii directori stagiari, n-aveam nici definitivatul. Sigur că n-am fost primit cu buchete de flori și cu brațele deschise, pentru că stricam niște jocuri politice locale. Directorul pe care îl schimbasem era cumnatul secretarului de partid cu propaganda din comună.

Ș-au zis ei: lasă, că scăpăm noi de românașul ăsta una-două, pentru că Crăciunești este localitate ucraineană. Ei voiau să mă lucreze pe la spate, dar eu terminasem Română-Rusă și, cum ucraineana e din legătura limbilor slave, mi-a trebuit mai puțin de o lună să înțeleg absolut tot ce discutau. Ș-am stat acolo doi ani de zile. După doi ani de zile, mi-am dat demisia, pentru că se acutizau problemele cu secretarul de partid. La vârsta aceea, cenzura este mică, diplomația aproape îți lipsește.

Pe vremea respectivă, mă tot bătea la cap un fost coleg de facultate: „Măi, vino la noi la Casa de Cultură. Tu știi să cânți și la taragot — că făcusem în Cluj și Școala Populară de Arte —, avem nevoie de tine aici la folclor, îți dăm cenaclul literar, o să fii metodist pe folclor și literatură". Zis și făcut. Am cerut transferul din învățământ și am plecat metodist la Casa de Cultură din Sighetul Marmației, unde am stat vreo trei ani. După al treilea an, în septembrie, mi-am dat seama că pentru a fi metodist la Casa de Cultură, nu îți trebuiau studii universitare.

În ce consta, practic, să fii metodist?

Adunai de două ori pe săptămână țiganii sau rromii, cum le zice acuma, cu iluzia că peste un an sau doi ani se va prinde un turneu în străinătate și ei vor fi în orchestră. Pe aceleași motive veneau și dansatorii. Dansatorii, care majoritatea erau muncitori, funcționari și care chiar au performat în perioada respectivă. După trei ani, mi-am dat seama că nu are sens, pentru că visele cu străinătatea erau mai mult iluzii și am solicitat reintrarea în învățământ. În toamna respectivă, nu mai țin minte anii și nici nu are rost să îi dăm, m-am dus la o nuntă, lângă Săpânța. Și mă vede directorul școlii care, culmea, îmi fusese coleg de cămin în Cluj. „Măi, Dragomire, dar ce îi cu tine de ești așa cătrănit?" I-am povestit eu faptele cu Casa de Cultură și îmi zice: „Mă, fii atent, la mine o plecat Tenenbaum, profesorul de rusă". „Unde o plecat?" „În Israel, că s-a repatriat." Ăsta era evreu. Este evreu și trăiește și acuma în Sighet, că s-o repatriat și o venit pe urmă înapoi. Nu și-a găsit de lucru în propria țară. Uite așa am ajuns eu la catedră din nou. Când am ajuns acolo...

Zice: „No, bine ai venit, uite cum stă treaba. Iei clasa a IX-a". „Și câți absolvenți de clasa a VIII-a sunt?" „27." „No, hai să vedem." Când mergem în clasă, trei copii. Și restul unde sunt? „Restul va trebui să mergi pe la familii să îi aduci la școală." „Aaaoleu. Păi, și de când?" „De azi, de mâine." Cu profesorul Dicariu mergem, îi adunăm. A doua zi iară... Câți copii avem? Nouă copii la școală. A treia zi, 16. A început să se simtă mișcarea noastră. Că, dacă aveai neșcolarizare, pe urmă te ardea la salar. Oricum, trebuia să îi adun pe toți... (*Moment de liniște, timp în care încearcă să își mai aducă aminte detalii.*)

Vine partidul local, toți profesorii cu elevii la cules de mere la livezi. Că merele se stricau, dacă nu le culegeam. Mergem la cules de mere și, când vine tractorul: „Cine îi tovarășul Ignat?" Zic: „Eu." „Sunteți chemat la Sighet de către tovarășul inspector Șantra." „Păi, de ce?" „Nu știu!" Mă prezint în Sighet la partid, în birou, la tovarășul care nu-mi dăduse voie să plec de la Casa de Cultură. „Tovarășul Ignat, bună ziua. No, cum îți place?" „E bine, zic eu, am reușit în trei zile să aduc copiii la școală, e bine." „Mă, profesor de limba rusă pentru ucraineni... Dar nouă ne trebuie un profesor de limba română pentru unguri." „Adică cum?" „Adică nu te mai duci la Remeț de mâine, ci te duci pe catedră de limba română la Câmpulung la Tisa." Și am ajuns profesor de limba română la Câmpulung la Tisa. Pot spune că este perioada în care chiar am făcut profesorat de limba română. Primul lucru pe care l-am făcut acolo... am făcut un cabinet de limba română care să dea cât de cât imaginea că ne găsim în România. Cu portrete de scriitori, cu citate. Și am reușit. Pentru că elevii erau toți vorbitori de limba maghiară în familie, le-am procurat dicționare, acelea ale lui Vasile Breban, și după o lună nu exista elev care... ce i-am învățat eu primul lucru: atunci când nu înțelegi un cuvânt, du-te și caută-l în dicționar. Te uiți la primele trei litere de sus de pe pagină și-ți dai seama. Și făceam concurs, cine găsește mai repede. Și în felul ăsta am stimulat eu foarte tare învățarea limbii române. Și astăzi, după atâția ani, într-o localitate unde nu se vorbește limba română, profesorul să fie de naționalitatea respectivă.

Pentru că, vrând-nevrând, când copilul nu înțelege un cuvânt în limba română, să îl explice pe corespondentul din limba respectivă. Înțelegi?

Era o chestie frumoasă. Făceam seara ofițer de serviciu pe comună împreună cu paza comunală. Era o dormeză soioasă acolo în primărie, pe care mai puneam noi capul și pe paznic îl trimiteam și mai bea și el o țuică, ș-așa... și asta se numea că asigurăm securitatea comunei. Eu dormeam și ăla era beat. (*Râde.*) Și într-o seară din aia, tineri fiind, mai jucam un pokeraș cu băieții, na, nu dormeam, fusesem chiar de serviciu. Și sună directoarea din Câmpulung: „Mă, Ignat unde e?" „La ore. Da' îi obosit, că o fost azi-noapte." Suna de la inspectorat: „Să îl trimiți la Bocicoiu Mare". Când am ajuns la Bocicoiu Mare, acolo era casa de copii cu școală generală. Eu aparținusem, când am fost în Crăciunești, de Bocicoi, Crăciunești era sat, iar școala coordonatoare era Bocicoiu. Între timp, acolo se întâmpla niște minuni. Era o contabilă, fie și ea iertată... Sunt foarte mulți cei despre care vorbesc la trecut și astăzi ei miros florile pe la rădăcină... Își băgase mâna în bugetul școlii, erau copiii dezbrăcați, nemâncați și sigur că pe ea au condamnat-o, o luat vreo opt ani și ceva de pușcărie, iar directorul a fost schimbat. Cum, de unde le-o venit ăstora ideea, pe mine m-or chemat și m-or numit director acolo. Cum-necum, mi s-o închis cercul. Am ajuns de unde plecasem, Bocicoi, la Casa de Cultură. În tot acest timp, o a doua profesie a mea, sâmbăta, duminica eu cântam pe la nunți, făceam industrie din cântat, din lăutărit. Vin acasă, îi explic neveste-mii că așa o hotărât inspectoratul. Mărturisesc că am ajuns acasă și l-am întrebat pe tata: „Uite, tată, în ce conjunctură am intrat, m-o pus director acolo la casa aia de copii. Și acolo sunt foarte multe chestiuni tentante. Sunt bani, sunt haine, alimente, lenjerie. Bine am făcut, că nu m-am putut nici prea opune?" Ș-atunce tata îmi răspunde cu o întrebare: „Cine o fost înainte director acolo?" Ăla din Târnaziu. „Păi, ce era el?" Profesor. „Bun, dar ce era? Era om sau era altceva?" „Păi, om era, ce să fie?!" „Păi, dacă te simți om, rămâi și tu la casa aia de copii." Ș-atuncea, îndemnul ăsta perifrastic al lui taică-miu

m-a ambiționat. Să fiu în stare. Primul lucru când m-am dus, găsesc pe omul de serviciu beat mort. „Tovarășe, de se mai întâmplă o dată, ai plecat din școală." Peste două zile, omul la fel. Îi pun o hârtie în față, nu era în stare să scrie două cuvinte. Eram atent la ce se întâmpla în unitate. Aveam doi muncitori. Și i-o rugat cineva din sat să le facă niște morminte, că se apropia ziua morților. Și băieții au luat două găleți de var, ciment. După 24 de ore, le-am desfăcut contractul de muncă. „D'apoi pentru două găleți de var?" „Da! Pentru două găleți de var." Aveam televizoare cu lămpi prin camere pe la copii. Și se tot stricau. Le trimiteam mereu la reparat. Până într-o zi... mă întâlnesc cu un prieten care era reparator de televizoare. „Mă, Dragomire, stai puțin. Tu nu-mi trimiți aicea aparate stricate, îmi trimiți numai aparate descompletate." Și mă gândesc să fac eu un flagrant. Și l-am prins pe băiat cu lampa în mână. I-am zis că-l dau afară. „D-apoi, domnu' Dragomir, pentru o lampă?" „Pentru toate lămpile, mă!" Și uite așa, lumea o prins frică de mine. „Mă, că ăsta râde, râde, dar și când te prinde... tot ți-o face." Și de unde cineva îmi dădea că voi rămâne în casa de copii șase luni, am rămas 12 ani! (*Zâmbește victorios.*)

Spuneați că ați fost membru de partid. Ce presupunea mai exact acest lucru?

Să ai funcție politică. Era chiar o expresie cu conotație erotică. Să fii membru în organ. Sigur că, fiind șef de instituție, te implica automat în Comitetul de partid Orășenesc. Unii puneau mai mult zel pe treaba asta, alții puneau mai puțin. De aceea cred că n-am avut niciodată apetență politică, pentru că, de câte ori apăreau chestii din astea, eu le stricam jocurile. Se hotăra că dăm pășunea din dealul cutare lui cutare și punea argumentele. Iar dacă îl auzeam eu că unul are argumente mai bune, iar ăla e pe pile, eram împotrivă. Era o altă chestiune, domne. Ca șef de instituție erai de regulă și propagandist. Chestia asta, ședințele de partid erau cu tematică, dar le făcea secretarul de partid. Ce am făcut eu ca membru de partid?... Sigur că m-au pus propagandist. Trebuia să fac învățământ politic. Ce însemna asta? Trebuia să înveți din doască în doască

documentele elaborate de partid. Cu dezvoltarea culturii, agriculturii, niște aberații de astea. Trebuia să ai caiet de învățământ politic, să conspectezi documentele de partid, să le înveți. Sistemul acesta de îndoctrinare. Și, dacă nu aveai conspectate chestiile respective, te penaliza. Nu-ți dădea premiu, care se dădea după competențele de pe parcursul anului și după rezultate. M-o pârât că lăsam colegii și colegele să citească direct din broșura aceea cu Congresul. Și am fost pârât că nu sunt exigent. Atunci nu erau reportofoane să mă poată proba (*zâmbește*), dar erau ochiul și urechea partidului foarte prezente. Nu-ți spun că am avut și necazuri.

Aici voiam să ajungem. Ce riscuri v-ați asumat? Ați avut probleme cu Securitatea?

Ei, mie îmi este cel puțin ciudat să îi aud pe unii că au suferit din cauza Securității. Vreau să spun că pe mine nu m-a chemat niciodată Securitatea, nu m-au întrebat niciodată de sănătate, dacă mi-s ochii verzi, dacă am vreo măsea cariată, dacă am cârcotit contra tovarășului Ceaușescu, nu m-a întrebat niciodată nimic. Deși spuneam bancuri... și bancuri politice, deși i-am uimit pe niște dascăli din Șieu, când, la începutul nunții mele, eu la microfon am spus: „Stimați nuntași, să încep cu o rugăciune, să ne ridicăm toți în picioare și să zicem... În numele Tatălui și-al Fiului"... și am spus rugăciunea până la capăt. Și ăia nu s-au entuziasmat ei atât de tare de cum am cântat eu, cât s-au crucit, „cum spune acesta, măi, rugăciuni". Sunt curios. Am fost un caz atipic și cu toate astea pe mine nu m-o întrebat nimeni nimic. Dă-mi voie să am niște rezerve față de ăștia de la Securitate. Aaa, mi s-a întâmplat o chestie cu Miliția. Tot îmi făceau reclamație. Că se fură, că nu știu ce. Ș-au venit băieții din Sighet, vreo cinci. Ofițeri toți. Și m-au purecat, de la a la z. Nu s-o putut confirma nimic.

Asta s-a întâmplat când?

Când eram director la Boșcoi. Domne, acolo era și o echipă de asta de reclamagii, toți făcuți pe vremea lu' Stalin. Și îi invit pe băieți acasă, în Sighet. S-au uitat milițienii prin casă, să vadă

dacă nu cumva era ceva care să provină de la casa de copii. Da' de unde, că eu aveam numai lucruri de calitate, nu eram eu să iau de acolo. Și a trecut săptămâna asta, urma ședința de partid. „Mă, fraților, vreau să zic că a venit echipa de miliție din Sighet, am aicea scris, cele sesizate nu se confirmă. Dar înainte de a discuta ceva direct la Miliție, nu mai bine îmi ziceați mie direct? Mă, haideți să ne înțelegem de acuma, când o mai fi așa, mergem și rezolvăm împreună. Pentru că eu nu am nimic de ascuns, să țiu cu unii sau cu alții, să fiu părtinitor." N-a zis nimeni nimic. Peste 20 de minute, îmi sună telefonul în birou. Căpitanul Bute de la Miliția Municipiului Sighetul Marmației. „Poftiți tovarășul căpitan." „Poți să vii până la mine?" Merg acolo, bat la ușă, intru... Mă ține omu' în picioare, tot învârte niște hârtii, nu zice ia loc... nu prăjituri sau cafea, dar totuși... era acea metoda comunistă de intimidare, că dacă îl ții pe om, ăla își face procese de conștiință. „Tovarășul căpitan, de ce m-ați chemat?" La care el: „Mă vezi că stau?" „Nu, dar am și eu problemele mele." „Daaa? Tovarășul director, nu-ți imaginezi de ce te-am chemat?" „Nu!" „Chiar deloc?" „Chiar deloc." „Tovarășul director! Dumneata știi foarte bine că Miliția este emanație populară. Miliția emană din popor, lucrează pentru popor și lucrează cu oameni din popor. Dumneata cum îți permiți să amenințI informatorii? Ce le-ai spus astăzi în ședință?" Deci, în 20 de minute după ședință, informatorul deja îl anunțase că i-am amenințat. Ce i-o spus, nu știu... Întotdeauna am știut cine o fost. Acuma, o fi el pe partea pe care o fi, că e „dincolo". Bun, și milițianul mă întreabă iară dacă nu știu de ce sunt acolo. „Mă, zic, eu atât le-am spus, că nimeni nu mai are voie să informeze decât dacă nu e închipuit." „Bun, dar asta nu stabilești dumneata." „Nu, nici el nu stabilește. Și doi, înainte de a sesiza direct, poate putem rezolva pe plan local. Eu asta am spus." „Bine" și iar începe să învârtă hârtiile, nu zice să iau loc, nu nimic. Mă, acum, mama mă-tii, chiar m-am enervat! „Tovarășul căpitan, mai aveți vreo problemă cu mine?" „Dar te grăbești?" „Da!" „Unde?" „La meci!" „A, mergi la stadion, ești cu mașina, nu mă iei și pe mine?" Zic: „Da, vă iau și pe dumneavoastră,

cum să nu vă iau?" Deci după ce făcuse el pe durul, cu intimidare și alea... vine acum cu asta. Și după '90 mi-a zis: „Măi, Dragomire, că tu ai fost un băiat bun și nu știu cum". Zic: „Da, și tu ai fost un milițian", ăsta a fost răspunsul. Ceea ce nu puteau ei să facă era să aresteze un membru de partid, dacă acesta n-a fost discutat înainte în biroul de partid, în comitetul de partid. Ăsta era unul din avantajele prin care comuniștii se autoprotejau.

Ziceați la un moment dat că ați avut mai multe probleme cu Miliția?!

Păi, ăla a fost singurul... A... și ar mai fi unul, tot cu Miliția. Un contabil de la casa de copii mi-a făcut o farsă. I-a completat la un tip o carte de muncă... ăla care n-a lucrat niciodată în casa de copii. Ăsta mai făcuse pușcărie și vezi... infractorii ăștia au recidivă, oricine ce ar zice. Bietul om, i-a completat cartea de muncă unui ucrainean din Valea Vijeului, Dumnezeu să îl ierte, c-a murit și ăla, cu care eu cântam la nunți. Și mi-au sesizat fetele din birou: „Mă, nu știu ce-i așa agitat Grigor, contabilul nostru în ultimele zile". Adică? „Măi, nu știu. Tot urmărește el ceva." El urmărea să pună mâna pe corespondență. Și într-o zi vine dispoziție de la Oficiul de Pensii din Baia Mare cu numele respectiv. Vine secretara la mine speriată: „Directore, mă bagi pe mine în pușcărie?" „Eu pe tine, ai înnebunit?" „Păi, uită-te, tu ai semnat cartea asta de muncă pentru Havrileț. Tu i-ai făcut la ăla vechime la noi. Ăla n-a lucrat nici o zi și tu îi faci vechime de șapte ani?" Măăăi, nu-i bine, zic. Cine putea face? Chem tot biroul la direcțiune: „Domnilor, aici am un document fals, o carte de muncă completată așa". Când am văzut scrisul, eu am știut cine e, că l-am cunoscut. „În 24 de ore, dacă recunoașteți cine a fost, încercăm să o reparăm. Mergem, anunțăm la pensii că a fost o eroare, dacă nu... mă iertați, dar urmează calea poliției." Nimeni, în 24 de ore nimic. Dimineața îi mai chem o dată. Zic: „Domnilor, au trecut 24 de ore. Mai aveți zece minute, dacă vă hotărâți... da..., dacă nu, eu am plecat la Miliție." Și m-am dus în Sighet... că n-a venit, evident. Aveam un fost coleg de liceu, Vasilică Câmpan. Și-i dau cartea de muncă. „Măi, Vasilică, ia

uită-te tu, ce părere ai despre asta?" Se uită și zice: „Măăă, păi asta îi completată aiurea. Uite, ăsta nu e articolul respectiv, ăsta nu e nu știu ce." Că se pricepea omul, era la Judiciar. Era un băiet isteț, dar a murit tânăr. „Măi, Vasile, uite care e treaba. Cineva mi-o falsificat semnătura, asta o ajuns la Oficiul de pensii..." Și deja prima pensie era pe drum, că am investigat. „Păăăi, zice... să oprim prima pensie!" Repede, ia ăsta legătura la Oficiul poștal din Baia Mare și dăm drumul la reconstituire. Că eu știam, dar nu puteam zice că scrisul e a lu' ăla.

Deci dumneavoastră ați fost practic aici în colaborare cu Miliția!

Da. Și mă duc la el și-i zic: „Măi, Havi, măi, ce rău ți-am făcut eu ție să mă bagi pe mine în pușcărie cu cartea asta de muncă? Eu intru în pușcărie, că aici apare semnătura mea. Acuma, tu trebuie să spui omul care ți-o făcut treaba și cu astea-s gata." Acela, săracu', era canceros, mai avea... în două săptămâni după aia, o și murit. „Măi, omule, zice, eu nu pentru mine, că eu nu apuc pensia asta, dar pentru nevastă-mea asta amărâtă, că dacă eu mor rămâne fără venit." „D-apoi bine, dar cine o fost omul?" „Nu spun, că i-am promis că nu spun." „Mă, dar dacă eu îl zic din prima, răspunzi prin da sau nu?" Era și șeful de post din Bocicoi cu mine, și căpitanul. „Răspund." Zic: „Grigor Petre." „Da..." *Quod erat demonstrandum.* Hai înapoi, hai la Grigor. Merem. L-am chemat. „Păi, mă, omule, nu ți-am dat două șanse? Trebuia să vii la mine, mergeam la Baia Mare, spuneam că e o eroare. Acuma, urmează calea legală. Că numai rău mi-ai făcut de când ești aicea!" Și sigur că a fost condamnat, dar cu suspendare, că avea și ăla 60 și nu știu câți de ani.

Deci, la casa de copii, acolo a fost o chestiune de probat, că să lucrezi cu copilul acela, de la care mulți erau tentați să îi ia și ciorapul. Eu totdeauna am fost de principiul că pe copiii ăia i-a bătut Dumnezeu, de ce să-i mai batem și noi? Și de aceea vă spun că mie nu mi-au plăcut ăia care furau. Pe o bucătăreasă, am vrut să o dau afară pentru un pachet de unt. Păi, în condițiile în care la 230 de copii eu dau cinci pachete de unt, că atâta îmi dădea voie statul comunist dimineața, unul îl iei tu? Păi, ce

rămâne, mă, pe felia ăluia? Un kilogram de unt la 230 de copii, împarte tu cum vrei! (*Revoltat.*).

Vreau să îmi spuneți mai multe despre perioada în care ați lucrat în presă. Cum era presa de atunci?

Presa de atunci se numea *Pentru Socialism*. Era un singur ziar, coordonat de Comitetul Județean de Partid, îl avea redactor-șef pe Ioan Reteganu, inginer, iar redactor-șef adjunct, pe un evreu, rudă cu Elie Wiesel, laureatul premiului Nobel pentru pace. Are casă memorială acolo, în Sighet. Pe urmă... erau structurate... Secția „Viața de partid", care reflecta tot ce înseamnă succese obținute sub înțeleapta conducere a partidului. Se dădeau nume de muncitori, nu știu ce. Când mergeai să te documentezi la un material, mergeai la directorul întreprinderii sau la secretarul de partid. Ce spunea el era literă de lege, ceea ce spunea celălalt puteai să iei în considerare sau nu. Apoi, erau „Secția economică", „Secția culturală" și „Secția socială". Sigur că mai erau băieții care încercau să bage sportul, că era semnificativ, și pe urmă era Serviciul de corectură. Atunci nu se culegea pe calculator. Se culegea la tipografie pe plumb. Cu bare de plumb, cu matriță cu linotip se așezau pe pagină, manual se trăgea cu tuș. Era un proces întreg și o rotativă mare, era lungă cam cât o batoză, pe care se puneau literele de plumb și se imprima. Treaba corectorului era să nu scape greșeli de culegere, că era cules de secretare, pe urmă de la materialul cules trecea la linotipiști, pe urmă ajungeau paginile la tine și trebuia să fii atent să nu scape greșeli. Pe urmă, mai era capul limpede, după tine. Capul limpede pe vremea aia avea și rolul de cenzor. Dacă era vreo propoziție care ar putea să lovească ideile de partid, ea trebuia scoasă. Să nu fie vreun cuvânt nelalocul lui, „domnul", sau mai știu eu ce. Cuvântul „domnul" trebuie să fie înlocuit cu „tovarășul". Se mergea până acolo, încât s-a zis „tovarășul preot". Popa era de fapt „dom' părinte". Mi s-a întâmplat și aicea o chestie ciudată, la un congres, aia putea fi urâtă de tot. Eram tineri, și eu, și linotipistul care culegea, și ambițioși. Eu mă știam om cu filologie și... mă, pe mine nu mă întreci tu, acolooo... culegător în plumb. „Mă, pui pariu

că îți bag greșeală în text și nu o prinzi?" „Nu mi-o bagi, mă!" „Pe pariu?" „Pe pariu!" Și pe o pagină de asta de nu știu care congres era dezvoltarea istorică... nu știu ce. Și în loc de „dezvoltare" era „devzoltare". Și văd eu *devzoltare*, dar observ după ce dăduserăăia bunul de tipar. Deci o trecut și pe la capul limpede. Văd eu *devzoltarea*, scot repede, scriu la margine și strig la Mirciucă: „Mirciucă, vezi, colo la rândul doi". Caută el și vine cu matrița. Apare „dezvoltarea" istorică. „No, gata, ai văzut că n-ai băgat greșeala?" Dimineață, cum ajung în redacție... „Fugi repede la tovarășul Boca la partid că e agitație mare." „Ce dracu am făcut?" „Tovarășul Ignat, cine o umblat în pagină după cenzor?" „Eu." Bănuia, că n-avea cine. Îi zic eu că am modificat, că era *devzoltarea* în loc de *dezvoltarea*. „Păi, acuma cum e? Ai citit?" Măgarul de Mircea băgase în loc de v, z, dar la „istorică", în loc de o, bătuse e. Și a ieșit dezvoltarea „isterică" a României... Păi, ce să spui? Pe vremea ceea, dezvoltarea *isterică* în loc de dezvoltarea *istorică* putea însemna un an, doi de pușcărie liniștit. „Păi, măi copile, mă, două lucruri ai greșit tu. Unu, că ai umblat după cenzor în pagină și doi, că n-ai citit tot rândul. O să fii penalizat, te scad cu atât. Și să sperăm că nu o să sesizeze multă lume și te scapi cu atât." Dacă ai ști cu ce emoții am trăit eu vreo lună după „dezvoltarea isterică", nici nu poți să-ți închipui. În rest, era prostia că erai pe lângă linotipiști, inhalai plumb. Ăștia erau terminați pe la vreo 40 de ani, săracii. Că toți erau cu plumb în sânge. Și nu era salariul mare.

Spuneați că vă plăceau bancurile politice. Dați-mi un exemplu din vremea aceea.

Păi... se striga lozinca: „Ceaușescu pace, Ceaușescu pace". Și eu am spus: „Măi, nu-i corect". „Dar cum e corect, măi?" „Ceaușescu, dă-ne pace!"

Acum, după ce ați trăit atâta timp în comunism, dar și în capitalism... era mai bine atunci?

Sunt trei categorii de oameni care afirmă chestia asta, că atunci era mai bine. Primii sunt naivii care încă le-a mai rămas acea îndoctrinare inerțială, și aceștia sunt scuzabili. Cea de-a

doua categorie sunt rău-voitorii care nu vor să recunoască libertatea pe care o avem și cea de-a treia sunt nostalgicii. Foștii activiști de partid, care acum au niște pensii ce alții nici nu visează. Și am să-ți dau un exemplu. În Sighet, stând la curte, tăiam porcul. Și aveam un vecin care venea și ni-l tăia. Venea dimineață, înjunghia porcul, eu mergeam la muncă și seara se lăsa cu cina porcului. Într-un an, vecinul Pătru al meu se pilește un pic mai tare și îmi zice: „Mă, eu diseară mă duc la serviciu, că-s de pază nu știu unde". Și seara îmi zice: „Măi, Dragomire, dar un pahar de palincă nu-mi dai?" Îi bag un pahar, așa, de 100 de grame și nu-l ia de la gură până nu-l gată. Eu niciodată nu am văzut un om îmbătându-se mai repede decât Pătru. În momentul acela, am văzut cum se transfigurează, cum îi cade capul, cum se împleticește și iese. „Mulțumesc, noapte bună!" Seara, în bucătărie, unde se făceau preparativele, eu adusesem bateria de la Dacia mea, că seara se lua curentul. Curent electric nu era. Peste vreo zece minute, mă cheamă socru-miu afară: „Pătru îi căzut aici pe trotuar, lângă fundație la noi, și trebuie dus acasă". Bun, dar ne trebuie lumânări. Că trebuie să iau bateria să o pun în Dacie și așa... Am făcut eu toată operația. Se ridicase omul copăcel de lângă zid și se ținea zdravăn de zid, să nu pice zidul. Zic: „Pătrule, dragă, hai să te duc acasă". „No, că bine ai face, că uite, am fost aici la un prieten să îi tai porcul și m-am cam șumenit." „D'apoi, la mine ai fost." „Lasă, măi, că am fost aicea la un prieten." Nu mă recunoștea. Îl iau în mașină, îl pun pe scaun. Și zice: „Mă, dar nu ți-oi plăti acum, că mi-o dat prietenul ăsta al meu 50 de lei, dar nu ți-oi da banii acuma". „Omule, dar nu-mi trebuie, că eu sunt." „Dar nu-i nimic, că îți dau niște caltaboși, niște carne." Și l-am dus pe poartă până în casă. Dar, dacă eu a trebuit să îmi iau bateria ca să tai porcul, să o pun la mașină ca să îl duc pe ăla acasă, săracul... și să mai spun că a fost bine în comunism? Atunci ori nu-s serios cu mine, ori n-am percepție câtuși de puțin reală. Nu! În comunism n-a fost mai bine! În comunism s-a căutat egalitarismul. Comunismul voia să facă un „pat al lui Procust". Nu se poate face așa ceva. Nu am niciun regret în ceea ce

privește comunismul. Ce e bine... în perioada comunistă s-a construit.

Credeți că mentalitatea pe care o aveți acum este diferită față de cea pe care o aveați atunci?

Este iarăși o tarla pe care am putea-o defrișa. Sunt oameni adaptabili, dispuși pentru schimbări. Și sunt oameni care sunt mai fixiști. Comuniști găsești astăzi câți vrei. Tendința spre totalitarism este de fapt lupta pentru putere. Mie mi-a plăcut să stau întotdeauna, și ăsta cred că e rolul jurnalistului, într-un punct, de unde să pot observa totul. Cine, cum și cât face bine. Cine, cum și cât face rău, și să îi trag de mânecă. Ce aș mai reproșa eu sistemului comunist este că ne-a învățat să nu gândim, să nu avem imaginație, să nu avem inițiativă. Drept dovadă, eu și astăzi sunt omul care aștept chenzina sau pensia. Condiția fundamentală pe care o cer eu unui om de presă este să fie moral. Acum presa se compromite prin neprofesionalism, prin oameni agramați, dar care numaidecât vor să își vadă numele în ziar sau figura pe sticlă.

Vă mai aduceți aminte de cozile care se făceau la magazine?

Eu, fiind tot timpul director de casă de copii, munca mea nu era pe lângă casă. Și atunci ar trebui să le mulțumesc socrilor că m-au ajutat. Oricum erau cozi, și lumea o ducea greu. Erau mulți care mureau de foame. Te așezai la rând de seară și abia dimineața dacă prindeai ceva, acolo.

Ați fost abordat de Securitate în scopul de a deveni informator?

Nu. Niciodată nu m-au întrebat nimic, nimic. Probabil că n-oi fi prezentat garanție în ochii lor.

V-ați gândit vreodată să plecați din țară?

Am fost plecat cu ansamblul de la Casa de Cultură în Franța. Și-apoi acolo era capitalism. Și un coleg m-a întrebat: „Măi, Dragomire, dar la noi când o să fie așa?" „Măi, dar la noi îi socialism, noi luptăm împotriva capitalismului!" În '72, mi s-a propus să plec în Elveția. Eram căsătorit de prin februarie și asta

a venit în august. Era periculos, era pericolul de a-ți persecuta familia și chiar au pățit-o urât mulți. Ar fi fost frumos. Eu visam să lucrez în presă acolo, dar de unde, că nu știam decât rusă.

Dar acum banii cresc pe toate gardurile. Pentru cei care au tendință să plece, eu le zic că în România sunt foarte mulți bani. Trebuie doar să existe mintea să știe să îi facă. Acum eu sunt doar un observator solitar al evoluției contemporaneității noastre. Am devenit un observator trist, dezamăgit, pesimist. Înclin să cred că vom ajunge ca o țară sud-americană, ca Argentina, unde diferența săraci-bogați va fi enormă. Psihologia noastră mioritică nu ne învață să fim pragmatici.

ALEX GHIORGHIU

„La nivelul meu, țările străine le vizitai pe hartă."

Nume: Marian Badiu
Data nașterii: februarie 1949
Locul nașterii: orașul Râmnicu Sărat
Ocupația: grafician
Relația de rudenie autor-subiect: nepot-unchi

Pentru început, cum vă numiți, unde și când v-ați născut?

Știi bine că mă numesc Marian și Badiu, și îți mai sunt și unchi. M-am născut în același oraș ca și tine, în Râmnicu Sărat, pe la 1949, într-o lună urâtă, februarie. Mie mi se pare frumoasă, poate că de atunci sunt și vesel. Hai să te întreb eu pe tine acum: care e rostul povestirii acesteia? Sau ce ai vrea să auzi?

Aș vrea să îmi povestești cum era atunci? Cum era viața? Știu că ai copilărit într-o perioadă tulbure a României, când rușii erau în țară.

Așa e, când m-am născut eu, rușii erau deja aici. Când eram eu mai mărișor, au plecat rușii. Eu am avut, ai să râzi, eu am avut și prieteni ruși, copil fiind. Locuiam într-o casă cu etaj. O casă naționalizată, de la un negustor, Leca. Negustorul ăsta a avut atâtea case și atâtea prăvălii, că la naționalizare statul i le-a cam luat pe toate. El a rămas să locuiască în casa în care locuiam și eu, la parter, și pentru că tata a fost băiat de prăvălie la el, ulterior, când s-a înființat noua întreprindere de comerț din orășel, sigur că da, a început să lucreze la această întreprindere. Fostul lui patron l-a preferat pe tata să locuiască în casa

naționalizată, la etaj. Așa am ajuns noi acolo. Și, dacă vrei să știi cum a fost cu rușii, în casa noastră la etaj au venit și ne-au luat, ne-au rechiziționat, cum se zicea pe vremea aia, salonul, o cameră mare-mare, cum nu se mai găsesc, în care se găseau o oglindă, o masă mare de 12 persoane, de 24 de persoane în total dacă o întindeai, și o sobă de teracotă albă, frumoasă, ca pe vremuri, și câteva scaune. Acolo, când eram mai micuț, îmi amintesc că mă jucam cu trotineta, de jur-împrejurul mesei, atunci când nu avem musafiri, bineînțeles. Ei, salonul ăsta ni l-au rechiziționat rușii, l-au împărțit în două, o cameră pentru părinți și-o cameră pentru copii, și-o chicinetă, și am început să locuim cu rușii... Rusoaica era învățătoare la școala rusească care se deschisese pentru copiii lor. El, bineînțeles, era militar, iar copiii erau... Ruslan și Ludmila. Ei, de pe vremea aia îmi amintesc că Ludmila ieșea pe coridor cu o chiftea mare, ovală, și cu o cană cu lapte dulce, și mânca cu poftă. Copil fiind, îmi făcea și mie poftă, și mă duceam la mama și îi ziceam: „Mamă, dă-mi și mie chiftea cu lapte!" Și mama se uita îngrozită la mine și mă întreba: „De unde ai văzut tu chiftea cu lapte? Cum să mănânci chiftea cu lapte?!" Și nu-mi dădea. Și astăzi, la peste 50 de ani de zile, când am chiftele în casă, îmi iau și mănânc cu lapte dulce, ca să-mi potolesc pofta de atunci.

Să trecem la prima experiență comunistă!

Da! Am fost pionier, și mi-a plăcut, și am crezut. Am fost UTC-ist și am crezut. Am fost UTC-ist până când, la o ședință la care se desfășurau alegeri, am primit un bilețel de la unul dintre membrii organizației, ca să îl propun pe viitorul candidat. Trebuia să pară chestia asta spontană, eu mă sculam în picioare și ziceam: „Eu îl propun pe următorul candidat!" Și trebuia să pară de la mine. Ei, îmi amintesc că, fiind cam ludic de felul meu, cam înclinat spre joacă, m-am ridicat, am scotocit amândouă buzunarele, am găsit bilețelul și am zis: „Eu, uite, mi s-a spus pe bilețelul ăsta că trebuie să propun următorul candidat". (*Râde.*) Atunci s-a sfârșit cariera mea de UTC-ist.

Membru de partid nu am reușit să fiu, pentru că nu am fost muncitor, nu am făcut parte din clasa muncitoare. Eram un

amărât de intelectual, nici din ăla foarte răsărit, mai jos, la talpa intelectualității. Noi eram inutili, nu făceam nici bine, nu făceam nici rău și nu se lega nimeni de noi. Când am venit la București după terminarea armatei, venisem la facultate și aveam nevoie și de un serviciu, îmi amintesc că am avut o experiență plăcută cu un secretar de partid de la uzinele Autobuzul. Pentru că, sincer să fiu, am venit în București la o cunoștință care locuia pe Giurgiului, în clădirea în care locuiesc și acum. Am sunat la Autobuzul, l-am cerut pe secretarul de partid, i-am spus cum mă cheamă, i-am spus de unde vin, i-am spus la ce mă pricep. Mi-a îngăduit să ne vedem a doua zi.

Și a doua zi m-a angajat. Și-aș putea spune că mie mi-a priit, am avut parte de un secretar de partid care a fost omenos. A, mai târziu am îndurat ca oricare, dar era, cum să spun, la vremea aceea mici măcar nu ne simțeam că suntem împotriva... știu eu... La noi nu era dizidență, vorbeam pe la colțuri, spuneam bancuri și ascultam Europa Liberă. Adevărată dizidență nu am știut să facem, nici măcar nu am fost în postura să facem așa ceva, nici nu am avut în jurul meu o organizație sau, știu eu, prieteni care să mă coopteze. N-aș putea spune că regret, nici că mi-aș fi dorit... ca fire, nu am avut o pornire așa revoluționară, prea revoluționară, prea războinică. Nu, n-aș putea spune că aș fi fost cel mai strașnic dizident, sau că aș fi suportat o dizidență din asta. Nu mă văd. Recunosc că nu mă văd.

A, ce pot să spun este că, la una din nenumăratele întâlniri sau vizite ale lui Ceaușescu care se petreceau la uzina noastră, fiind grafician... e penibil ce spun acum: dacă eram grafician, lucram la grafice. (*Râde.*) Sună comic. Da, făceam foarte multe panouri cu foarte multe grafice, care la vremea aceea se făceau cu o tehnică rudimentară, care presupunea o muncă de zile și de nopți din partea noastră, a celor de la proiectare, și care întotdeauna sfârșeau prin a fi greșite la capitolul cifre și la capitolul indicatori. Drept pentru care, după trei nopți de lucru, venea câte un activist de la nu-știu-ce sector de partid, sau ce nivel de partid, care citea, rămânea înmărmurit, țipa, și se schimbau toate și luam munca de la capăt. Știu că odată m-am

și război, m-am revoltat. După trei nopți nedormite, mi-au cedat nervii și cred că l-am băgat undeva pe la origini pe unul din activiștii ăștia, drept pentru care în noaptea respectivă am fost invitat să mă duc să mă odihnesc acasă și a doua zi nu am mai avut voie să intru în uzină. După aia, mi-au găsit tot ei loc, că eu am tot țipat că pe vremea aia nu aveai voie să nu ai serviciu. Și mi-au găsit loc la altă uzină, și trebuia să am o sancțiune, și trebuia să bifeze ceva să pară, acolo, o sancțiune. Cam așa a fost până la Revoluție. Cam așa a fost când, într-una dintre seri, pe 21 decembrie, după ce aflasem și noi de la diverse posturi de radio și de la colegi ce se petrecea în țară, iar la uzina nouă, unde fusesem angajat, aflasem de cu seară ce grozăvii se petrec la Timișoara și ce hoți și bandiți sunt acolo, în seara respectivă m-am dus și eu la Universitate și am avut parte, pentru puțin timp, ce-i drept, de furtunoasa „Loviluție", cum îi zicem noi acum, după atâta vreme. După asta, după ce s-a sfârșit, eu am făcut parte din gărzile acelea care pichetau uzinele și am făcut chestia asta cu arma în spate. Țin minte că m-am suit să sting un reflector care bătea înspre noi, fără să-mi dau seama că puteam fi ochit în orice moment.

Un alt moment care hai să zicem că m-a marcat s-a întâmplat, dacă îmi aduc bine aminte, chiar în aceeași noapte. Pe când patrulam, unul din colegii care erau cu mine a văzut un om care încerca să plece cu ceva din curtea uzinei. Nu știu unde îmi era capul atunci, dar am luat arma și l-am somat. El nu a reacționat și și-a văzut de drum. Atunci am tras un foc de avertizare, moment în care ăsta s-a trântit la pământ și a înghețat acolo. M-am uitat... a încercat să fure câteva kilograme de aluminiu. Bine că s-a oprit, pentru că mă gândesc că îl aveam și azi pe conștiință. Unele din momentele astea trăite de mine la Revoluție au fost consemnate de bunul meu prieten, scriitorul Titel Constantinescu, în cartea lui de memorii. Dacă vrei și ai timp, o să-ți citesc pasajul... (*Răsfoiește cartea.*) A, uite că am găsit: „Ora 14.45. Sună telefonul. Marian. «Ai fost în oraș?» «Nu.» «Păcat.» «Hai, spune-mi, am auzit ceva, dar nu știu nimic precis!» (...) Marian se afla la Piața Romană. De acolo mi-a dat telefon.

(...) Marian continuă să fie reporterul meu de război. Îmi telefonează drumurile lui entuziaste, de oriunde găsește un telefon. Aflu că au apărut elicopterele, au țiuit gloanțe, că tancuri amfibii au dat buzna în mulțime, ca la Timișoara. Îmi spune: «Am vrut să-ți dau telefon de la restaurantul Pescărușul, dar n-am găsit telefon liber. Ai fi auzit șuierat de gloanțe!»"

Ai carnet de revoluționar?

Mai târziu, când s-au făcut înscrierile pentru certificatele de revoluționar, am fost invitat și eu să-mi depun actele și, când am văzut ce tovarăși firoscoși și-au făcut și ei hârtie ca să primească și ei, sau să fie numiți revoluționari, m-am lipsit.

Spuneai că hai să-i spunem teapa de intelectuali minori din care făceai parte nu prea era băgată în seamă de nimeni. Cum era viața de intelectual pe vremea aceea?

Uite cum stau lucrurile. Au existat mai multe niveluri. Un nivel al intelectualilor cunoscuți care erau în vizorul aparatului Securității, dar nu știu multe amănunte despre lucrul acesta. Unchiul meu, scriitorul Titel Constantinescu, a avut confruntări cu Securitatea, dar în ce sens a avut confruntări cu Securitatea?... El a avut confruntări cu securistul din radio, care venea și prin diverse mijloace le impunea, adică venea și se ocupa de textele respective care trebuiau controlate, erau mici bârfe, se știa că unii dintre colegii lui erau turnători la Securitate, și asta se vedea prin faptul că plecau în străinătate, aveau căile deschise, lucru pe care nu-l avea toată lumea. Spun încă o dată, nu am făcut parte din zona aia care să simtă că face disidență, nu. Zona din care făceam eu parte era zona tinerilor care frecventau teatrul, nu toată lumea trebuia să frecventeze teatrul. Dar eu eram din zona aceea, care frecventa teatrele, galeriile, anticariatele și sălile de spectacol.

Momentele neplăcute s-au legat de locul de muncă. După episodul Autobuzul, au mai existat mici frecușuri. La noul loc de muncă, eram tot în proiectare și tot așa, pregăteam momentele speciale de 23 August, momentele de 1 Mai, când erau

tensiuni, erau frecușuri, că trebuiau pregătite foile acelea de spectacole mamut, când aveam grupa mea de la arhitectură, făceam panourile acelea vivante, dacă ai văzut, acelea care se schimbau cu chipul ei, cu chipul lui. Făceam plăcuțele acelea. Un moment neplăcut a fost când unul dintre colegii noștri, bine că nu s-a întâmplat, a uitat regulile de perspectivă și a executat pe podeaua mare a unei săli de sport de la Arhitectură, a executat corect tabloul din plăcuțe, numai că pus în stadion, ținând cont de curbura și înclinația stadionului, chipul dragei tovarășe a ieșit foarte-foarte umflat, cu fălcile trase, și turtit. A fost un moment neplăcut, să zic, când s-a urlat, când am fost sabotori cu toții, că s-a văzut asta pe stadion. N-a intrat nimeni în pușcărie pentru această gafă. În pușcărie se intra pentru lucruri serioase. Încă o dată îți repet, nu era la nivelul meu. La nivelul meu doar se auzea de chestiile astea. Încercam să ne ferim pe cât puteam. Este un sentiment de lașitate, dar cam asta era realitatea... Ce să spun, când s-au sfârșit toate chestiile astea, când a început noua epocă, când în '90 ne-am trezit că suntem foarte liberi, unii dintre noi au cam pierdut vremea prin Piața Universității, printre „golani", crezând din tot dinadinsul că acolo se poate schimba ceva, iar alții mai deștepți au făcut bani în perioada asta, au mimat diferite pasiuni pentru partidele de la guvernare, au prosperat. După Revoluție, meseria mea de grafician a căpătat o mai mare atenție și am simțit că fac munca mai cu interes, cu pasiune. Asta e o realitate.

Din ce mi-ai povestit cu alte ocazii, am aflat că socrul tău făcea parte din aparatul de conducere comunist. Cum era această situație?

Socrul meu a fost de profesie agronom și, printre alte meserii pe care le-a avut, și-a început și el cariera ca inginer agronom, apoi șef de fermă, până când a ajuns la București, la Ministerul Agriculturii, unde a urcat încet-încet până la funcția de director general pe probleme de Muncă și Salarizare din Ministerul Agriculturii. I-a fost bine o vreme îndelungată, iar când nu s-a mai putut, a ieșit la pensie. Eu zic că a fost într-un fel sau altul un profitor al sistemului, dar om muncitor, în schimb, un om

care nu a făcut carieră numai și numai pentru că era membru de partid. Recunosc cu multă sinceritate că nu știu dacă a fost membru de partid până la capăt, știu doar că asta i-a fost funcția și că de la nivelul ăsta și-a ajutat, bineînțeles, nevasta, care era șefa unui centru de control de medicamente, și bineînțeles și pe fiica lui, care, după ce a terminat Facultatea de Biologie, a lucrat la Institutul Pasteur. Ce e interesant e că, după Revoluție, socrul meu, care o ducea destul de bine, avea o vilă în 1 Mai, construită, e adevărat, pe banii lui, avea mașină, avea șofer, îmi amintesc că la Revoluție avea 600 000 de lei la CEC, o sumă enormă pentru vremea aceea, socrul meu nu a reușit să se adapteze: era tipul de intelectual care nu se putea adapta. Nu a jinduit după vechiul regim sub nicio formă, a rămas în băncuța lui de pensionar, cu un nepot de crescut, pe care trebuia să îl ducă la școală, să îl ia de la școală, și cu micile tabieturi ale bătrânului pe lângă casă, pe lângă familie, el fiind un familist convins.

Să ne întoarcem la momentul dinainte de '89. Cum făceați rost de bunuri care nu se găseau pe piață?

Era un mic trafic la fiecare întreprindere... Erau oameni care într-un fel sau altul făceau rost de valută și cu care cumpărau și cafea bună. Așa reușeam să luăm cafea. Ciorapii de damă de calitate, ciocolata, bomboanele bune se luau tot așa. Asta era formula de achiziționare. Mai existau, e adevărat, pentru cei cu bani, casele de comenzi, unde făceai comandă și îți aduceau carne, ulei, cu singura problemă că la fiecare comandă trebuia să înghiți o grămadă de produse de băcănie de care nu aveai nevoie. Sigur că existau privilegiați, care nu aveau nevoie de stilul ăsta de aprovizionare, ei beneficiind de aprovizionarea cu circuit închis. Uite, cum erau securiștii. Am și eu acum un vecin, care a făcut parte din Securitate și venea mereu acasă cu lădițe cu legume, cu carne. Mă rog, el spunea că le cumpăra, dar nu am cum să știu. Alt mod în care puteai să faci rost de o pâine în plus sau de un kil de carne era să-ți faci relații la șefii de alimentări. Dar și atunci erai la mâna lor. Când te duceai să

cumperi, te umileau că de ce ai venit atunci. Totul se desfășura după cum aveau ei chef. Ciudat e că, și atunci când dădeai șpagă, tot la mâna lor erai. Era greu și cu bunurile intelectuale, dacă putem să le zicem așa. Era foarte greu să faci rost chiar și de reviste mondene. Țin minte că, după multă vreme și după multe încercări eșuate, am reușit să-mi fac un abonament la revista *Paris Match*. E drept, asta am reușit-o prin intermediul unei rude care era stabilită în Australia. Când mi-a sosit primul număr, țin minte că avea câteva pagini rupte. Mai târziu am aflat că pe paginile respective era vorba despre vizita lui Valentin Ceaușescu în Anglia, unde a fost surprins de fotografi în prezența prințesei Margareta de România. Îți dai seama la ce nivel ajunsese paranoia lui Ceaușescu...

Cum te distrai pe vremea aceea?

Păi, am zis și mai devreme, eu eram din generația care se ducea frecvent la spectacole, la filme, colinda galeriile de artă și sălile de expoziții. Teatrul pentru noi era un mijloc de evadare din cotidian, de a uita puțin de problemele de zi cu zi. În vremea aceea, regizorii se întreceau în a găsi conotații antisistem în replicile actorilor. Le ziceam „șopârle". Eu am impresia că Securitatea știa de acestea, dar nu intervenea, pentru a lăsa o impresie de libertate, și poate că știau că oamenii aveau nevoie să se destindă. Ce regret eu este faptul că după Revoluție libertatea, cu care mulți nu eram obișnuiți, i-a determinat pe unii regizori să folosească abuziv în spectacolele lor aluzii sexuale, nuditate în exces, și asta numai de dragul de a părea moderni sau lipsiți de prejudecăți. Și poate asta a dus la spectacolul de prost gust cotidian pe care îl vedem în fiecare zi de mai bine de 15 ani. Sunt, poate, nostalgic după ceea ce cred că era singurul lucru bun în acea perioadă. Poate pentru simplul fapt că erau atât de puține momentele astea de eliberare, fiecare își dădea silința să iasă bine, și zic eu că lucrurile aveau alt farmec atunci.

Ai fost vreodată abordat de Securitate?

Spre norocul meu, în perioada în care am făcut armata, am avut nu neplăceri, e mult zis, dar m-a abordat un securist.

Într-una din zile m-a abordat părintește un ofițer care m-a invitat la el în birou. Trebuie să menționez că am făcut armata la Transmisiuni, Grupul de telefonie, și datorită dexterității și dicției mele, fusesem desemnat centralist al unității. Din postura aceasta, sigur că-i cunoșteam pe toți ofițerii din statul major. La întâlnirea cu ofițerul de care îți spuneam, acesta mi-a vorbit cu multă pasiune despre meseria lui și a început să-mi povestească că sunt nenumărați dușmani ai patriei, mulți indivizi care vor să facă rău poporului, sabotând pe diverse căi economia, sau știu eu ce alte grozăvii pun la cale, că o atare stare de lucruri cere vigilență din partea noastră, a tuturor, și că în sensul ăsta îmi propune să îi aduc la cunoștință dacă cunosc printre colegii mei situații care să îmi creeze suspiciuni. M-a chinuit așa tot întrebându-mă dacă a spus cineva ceva, dacă a ridicat vreo suspiciune, vreme de câteva luni. La răspunsurile mele în doi peri și la vizibila încercare a mea de a mă sustrage unor răspunsuri, a abandonat, în cele din urmă, inițiativa de a mă recruta. Nici astăzi nu înțeleg cum am scăpat așa de ușor. Mai târziu, când lucram la uzină, cu toții știam de existența unor turnători, cum ți-am mai zis. Dar pe lângă ei erau și ofițeri de contrainformații. Și azi îmi aduc aminte de Camera 16, unde cu toții știam că este biroul lor. După Revoluție, când s-a deschis această cameră de către muncitori, au găsit un dulap plin de casete cu înregistrări de telefoane și convorbiri din birouri. În orice caz, singurul incident în care vreunul dintre muncitorii de la uzină a avut probleme cu Securitatea s-a întâmplat într-o primăvară, când unul din colegii mei a luat-o razna. Omul voia să plece în afară și, cum pe vremea aceea era o mare problemă, i s-a refuzat de mai multe ori lucrul ăsta, presupun că a clacat. După cum ți-am zis, într-una din zile a venit la muncă și s-a suit pe unul din turnurile de apă de la IMGB (Întreprinderea de Mașini Grele București — *n. n.*). Țin minte că a venit un coleg la noi și ne-a spus să mergem repede afară, că s-a suit X, nu mai țin minte cum îl cheamă, pe turn. Deja afară era nebunie și agitație, și respectivul era sus și țipa că, dacă nu-l lasă să plece în

afară, se aruncă. Într-un final, l-au convins să coboare și l-au luat securiștii. După aia, nu am mai auzit nimic de el.

Cum puteai să vezi o țară străină pe vremea aceea?

Mai degrabă cum *nu* puteai. La nivelul meu, țările străine le vizitai pe hartă. Eram foarte mândru pe atunci că puteam să îți descriu țări precum Franța, Italia, Belgia, urmărind traseele pe hartă. Și mai târziu, după Revoluție, când un văr al meu plecat în Italia la muncă s-a întors după patru ani, eu îi puteam povesti mult mai multe lucruri despre Veneția sau Roma, despre cum se trăiește într-o familie din sudul Italiei, în care mama este capul familiei până la moarte, chiar dacă copiii ei se căsătoresc și au copii. Revenind la întrebarea ta, puteai să vizitezi atunci țări din lagărul comunist: Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, și mai ales URSS, unde de altfel am fost și eu, în câteva excursii frumoase. Prima dată am văzut Chișinăul. Înainte de a pleca, un coleg care avea rude acolo, m-a rugat să duc un mic pachet pentru rudele lui. Mi-a dat numărul de telefon și, odată ajuns, am sunat și a venit la hotel la mine ruda colegului, care m-a invitat seara la restaurantul Butoiaș. Era un butoi mare cât o casă, în care era restaurantul. Aici ruda colegului cânta romanțe românești. La încheierea programului, m-a invitat la ea acasă, unde, deși era trecut de miezul nopții, am petrecut până la ziuă. Și-a trezit soțul, profesor de fizică, și pe copii, Galea și Valerii, care, urmând talentul mamei, lucrau în domeniul artei.

Am mai făcut o excursie la Moscova, unde am rămas impresionat de muzee și, ai să râzi, de metroul moscovit, și o altă excursie foarte frumoasă în care am văzut Batumi, Suhumi, Soci și Samarkand. Am rămas surprins că rușii nu contrafăceau produsele care, spre deosebire de ce se găsea la noi, erau bune și gustoase. Pentru mine, care veneam dintr-o țară a surogatelor, lucrul ăsta era chiar ciudat. Pot spune că și oamenii mi s-au părut extrem de apropiați și deschiși. Atunci am înțeles eu de ce despre ruși se spunea: „Un rus — un bețiv, doi ruși — doi prieteni, trei ruși — un cor și patru ruși — o revoluție". Tot atunci am înțeles cât de util mi-a fost îndemnul „Învățați limba rusă cântând". Îți pot spune că din acel moment am devenit

filorus, eu având deja o pasiune pentru literatura și filmele rusești, cu secvențele acelea statice și lungi, în care simțeai toată stepa rusească și îți răsunau în gând versurile lui Esenin „...voi cai, voi cai și voi sănii, voi sănii"...

Așa, la final de discuție, poți spune că regreți acele vremuri, așa cum am auzit pe mulți din generația ta spunând?

Nu! Nu regret vremurile, în schimb regret anii pe care nu îi mai am. Sunt convins că, dacă aș avea anii de atunci, aș ști să fac mult mai multe. Cel puțin așa mi se pare mie vremea de acum. Că îți oferă mult mai multe posibilități și ai mai puține îngrădiri decât erau pe vremea aceea. Nu pot să zic că am fost un iubitor al acelui regim. Eu nu am știut altceva. M-am născut în el și a trebuit să trăiesc. Am zis, poate regret acum și anii, și, poate, distracția așa cum o percep eu, dar nu regimul.

ANDRA GEORGETA MARDARE

„Cu relații se putea obține aproape orice."

Nume: Alexandrina Iulia Roșculeț
Data nașterii: 18 mai 1926
Locul nașterii: Călărași, jud. Ialomița
Stare civilă: văduvă, fără copii
Ocupații anterioare: planificatoare, muncă de secretariat la Centrala Materialelor de Construcții
Statut actual: pensionară

Când v-ați născut și în ce localitate?

M-am născut în 1926, 18 mai. În Călărași, județul Ialomița. Acolo am terminat liceul și în perioada aceea am avut necazuri cu mama, care a fost foarte bolnavă. A avut o boală din asta cumplită, a făcut un cancer... (*suspină*) la care nu ne așteptam. Sora mea era în București, eu eram acolo... Și bineînțeles că am întrerupt liceul; n-am mai putut, că am avut grijă de mama mea. Nu știam, nu-mi dădeam seama de boala respectivă, că s-a manifestat printr-o... cum să spun eu... a avut o hemoragie de nu se mai oprea. Și atunci, speriată... am avut o prietenă și vecină de seama mea... am fugit la doctor și l-am adus, pentru că mama a leșinat. Am lăsat-o acasă, că eram numai eu cu mama, tata nici nu știu unde era (*suspină*). Era în timpul zilei, așa, pe la prânz, nu-mi mai aduc bine aminte. Știu că am fugit la un doctor, a venit, l-am adus, a văzut-o și ne-a spus, așa, despre ce e vorba,

în mare, dar nu știu, nu mă așteptam. După aia a rezistat foarte mult, adică o perioadă și-a revenit, a făcut un tratament.

Eu între timp am terminat liceul și am luat servici acolo, în Călărași. Și de acolo serviciul meu s-a mutat la Constanța și a trebuit să mă duc cu toată lumea, ca toți salariații, să mă mut acolo, departe de părinți.

De ce ați plecat la Constanța?

M-am bucurat, pentru că acolo aveam rude apropiate cu tata. Și așa am plecat la Constanța, dar între timp țineam legătura acasă cu sor-mea, pe-o parte, și cu tata, pe altă parte. Știu doar atât, când i se făcea rău și eram anunțată, știu că fugeam de la servici, mi-aduc aminte, pe scara trenului, mă urcam în ultimul moment, că plecam de la servici și mă duceam în ultima clipă să mă duc acasă, bineînțeles. Am stat o zi-două, nu știu cât am putut să stau atunci. Și tot așa am dus-o... După aia, iar plecam, iar făceam naveta, până în cele din urmă s-a făcut mai bine, s-a simțit foarte bine, că nu prea mânca, și atunci eram foarte îngrijorată, și între timp am primit scrisori, îmi scria tata, că e mai bine și chiar mama mi-a scris, și atunci m-am bucurat că am văzut scrisoare trimisă de mâna mamei mele, însemna că vai... însemna că-i bine. M-am bucurat, eu nu prea știam, că mă ferea sora mea. Ea știa exact ce ne-așteaptă, și în cele din urmă, când i s-a făcut foarte-foarte rău, știu că a transportat-o cu salvarea aici, la București. Aici a stat o perioadă, a fost foarte bine îngrijită, știu pentru că mergeam foarte des și eu, și sora mea. Intram, deși nu era ora de vizită.

La ce spital a fost internată?

La Colțea. Nu ne dădea voie să intrăm mereu, era greu. Dar ne aranjasem noi cumva și intram. A fost o perioadă iară bine, foarte bine, că a mai trăit încă aproape doi ani după criza aia cu hemoragiile. Nu-ți spun ce-am putut să spăl atunci. Spălam... spălam.

Și aici la București, după aceea am venit, a scos-o din spital sora mea, a stat la ea o perioadă. Ea, săraca, o avea pe fata ei

mică, era... abia născuse și a trecut și ea printr-o perioadă când nu trebuia... dar, mă rog, așa a fost să fie...

Erați nemăritată?

Nemăritată... eram în... așa... eram în perspectivă. Eram cu rudele viitorului meu soț, Alexe. Erau rude multe, toate surori, cu suflet bun, mă luaseră ca și când eram copilul lor. Și am stat pe lângă ele, dar am stat o perioadă și la o cumnată de-a mea care fusese căsătorită și i-a murit soțul, un frate de-al lui Alexe. Și după aceea m-am mutat la soacra mea, care stătea aproape. Am stat acolo cu ea, era bătrână, foarte bătrână, dar foarte bună, așa un suflet bun.

Contează mult asta...

Da... Și... of, Doamne, nu, înainte de a mă muta la neamuri, am stat cu chirie. Am stat și eu pentru prima dată cu chirie. Am găsit o doamnă foarte drăguță, cunoscută, feciorul ei era medic. Medicul lui Ceaușescu era... Dimitriu o chema, îmi aduc aminte. Avea o mamă bătrână, soțul ei era arhitect, avea o casă gen vilă, așa... mai mare, cu o curte frumoasă. Mi-a oferit o cameră foarte frumoasă...

Unde? În Constanța, nu?

Da, în Constanța. Am stat acolo aproape un an de zile sau... Nu mai îmi aduc aminte. Dar am stat destul. Și era și aproape de servici, foarte aproape. Și în perioada în care am stat acolo, a profitat mama mea. Atunci s-a simțit mai bine și a luat trenu' și a venit la Constanța. M-a anunțat... Mi-a scris și eu, bucuroasă, m-am dus s-o aștept la gară. Eu nu prea știam, nu eram așa lămurită. Eu nu prea credeam, dar sora mea știa tot. Și am așteptat-o... A stat vreo două săptămâni. Mai aveam acolo niște verișoare din partea lu' mama, și alea erau bucuroase. O iubeau așa de mult! Toată ziua erau acolo. Ea stătea cu mine, bineînțeles. Aveam un pat dublu, avea o sală unde să poată să stea... ea era mereu acolo, în mijlocul lor, când eu eram la servici. Acolo s-a simțit foarte bine și ea. Deci a avut perioade când s-a bucurat foarte tare. După aceea a plecat... A plecat iar

la București, la sora mea. Acolo sora mea știa ce o așteaptă, că o ținea la curent doctorița. Avea doctorița ei care se interesa și... încet-încet, așa, încet s-a stins acolo, la sora mea. Acolo a murit. A venit și tata, a stat lângă ea acolo.

Câți ani avea?

Cincizeci și doi de ani avea. Era tânără. Știu atâta, că o chema pe sora mea mereu să vină cu copilul la ea. Carmen, nepoata mea, era mică și mama voia să o vadă, și sora mea abia născuse, și nu era ușor să o vezi pe mama ta bolnavă. Sora mea era îndurerată pentru că mama era ca orice mamă. Când venea la ea, era de ajutor... știi cum sunt mamele? Ea făcea totul, ea îi făcea ordine, îi spăla tot ce avea de spălat prin baie, o ajuta foarte mult. Mă rog, eu eram prea tânără, mereu mă supăram și îi spuneam mamei că de ce se duce acolo să-i spele rufele, să-i facă treabă, și ea era așa de fericită să facă ceva, să poată să ajute. Mai ales pe sora mea.... În fine, și acolo s-a stins. Am fost anunțată la Constanța, știu că am fugit ca disperata, dar n-am mai prins-o în viață. A murit... A vrut sora mea să apuc și eu să o văd, dar nu s-a putut și am venit abia după ce s-a stins.

Am suferit foarte mult, dar m-a ajutat foarte mult că Alexe a fost alături de mine. Și familia lui a fost alături de mine și m-a scos din criza aia, din șocul ăla. Așa a trecut timpul altfel... mai ușor, parcă. La servici și cu ele eram peste tot, unde se iveau ocazii. Aveau un cerc de prieteni, cum se poartă acum în străinătate. Așa cum avea sora mea în America până acum câtva timp... (*Lăcrimează.*) Jucam remy, trecea timpul altfel. Pentru că mă luau cu ele, eu m-am simțit puțin mai bine. Încet-încet, am început să-mi revin. Atâta, singura bucurie pe care o avea mama mea era că eram ca și logodită cu Alexe. Știa că sunt pe drumul cel bun. Mama mea își dorea foarte mult să mă vadă căsătorită, la casa mea. Eee... și așa, a fost foarte urât. După aia, am rămas în servici o perioadă lungă acolo, în Constanța.

Unde lucrați atunci?

Pe vremea aceea lucram la secretariat, adică nu, am lucrat o perioadă la planificare. Atunci eram planificatoare și eram

foarte încântată, îmi plăcea foarte mult meseria mea. E adevărat, eram mai protejată, pentru că eram soția lui Alexe și el era șef acolo. De-asta eu eram mai protejată și toți ceilalți erau colegi și prieteni buni cu Alexe. Eram în familie, aveam o meserie bună, un loc de muncă bun. A fost o perioadă mai liniștită și cu mulțumiri.

E... după aia, încet-încet, a venit și perioada când eu și Alexe trebuia să ne aranjăm la casa noastră. Între timp, și Alexe și-a schimbat serviciul, adică la Constanța, pe lângă serviciul pe care îl avea la Drumuri, el era inginer de drumuri și poduri. Așa a avut șansa să găsească un post la o școală, la un liceu, unde era director de studii. Și după aceea, după ani de zile de lucrat așa în paralel, ne-am hotărât... Adică întâi și întâi Alexe a venit și și-a aranjat aici, în București, la Inspectoratul de Drumuri și Poduri, tot în cadrul Drumurilor. Și după aceea am făcut și eu actele, că am zis să-l urmez. Ne-am și căsătorit între timp. Am făcut cununia în București, trăia și sora mamei, cea care a crescut-o și pe sora mea. Pentru că eram căsătoriți legal, a fost simplu cu mutarea mea. Pe vremea aia era mai ușor. Atunci era clar, soția trebuia să-și urmeze soțul. Dacă el pleca să lucreze în alt oraș, se știa, soția se muta și ea, primea sigur aprobare. Altfel nu se intra ușor în București pe vremea aia. Am reușit, cu toate astea, să-mi găsesc și eu de lucru, pentru o perioadă, la Inspectoratul de Drumuri și Poduri. După ce Inspectoratul s-a desființat... s-a făcut o restructurare mare. Atunci, pe vremea aia, se făceau niște restructurări... (*Gesticulează.*) Erau afectate mai ales soțiile care erau căsătorite, adică aveau din ce trăi, nu era o problemă dacă nu lucrai, ca femeie. Mai multe colege de-ale mele au pățit așa. Dacă erai căsătorită cu ingineri, de la Drumuri sau din alt domeniu... asta era soarta. Așa am rămas pe dinafară și jumătate de an am stat aici, în București, până ne-am aranjat cu casa, că Alexe avea o garsonieră dublă vizavi de Poliție, dar era ocupată de un individ de la poliție care nu puteam să-l dăm afară, că era mare șțab, dar totuși eu eram foarte înfiptă și răzbătătoare, așa, mă zbăteam peste tot, am făcut cereri din timp, hârtii, audiențe... M-am dus

peste tot și am obținut o aprobare, pe motivul că aveam nevoie de o cameră în plus. Și atunci am explicat că avem garsoniera aia dublă, proprietate personală, și au fost foarte de treabă, pentru că l-au ținut pe individ sub... Adică era trecut pe liste, că se dădeau locuințe de la stat, și a ținut cont că noi aveam nevoie și ne-a aprobat după cât m-am zbătut eu, mi-aduc aminte c-am fost în audiență la secretarul de partid. Era greu de ajuns la omul ăla, foarte greu chiar... dar am ajuns cu programare la audiență. Am ajuns... am ajuns și am intrat aproape peste tot. M-am dus, am luat aprobare și după o perioadă ne-a promis, dar noi nu credeam prea mult în promisiunile lor, dar, mă rog, am așteptat... promisiunea s-a rezolvat până la urmă și ne-am pomenit cu hârtie... Ne-au anunțat, au venit acasă... Stăteam aici, în blocul ăsta din colț, cum îi zice? Blocul cu ONT, pe colț. La etajul trei sau șase, nu mai țin minte, într-o garsonieră; sunt foarte frumoase garsonierele, foarte frumoase... Am stat acolo. Asta era pe timpul lui Ceaușescu, înainte de '77. Am stat o perioadă acolo, ne-am zbătut, că nu știam cum o să facă poliția. Pentru că ăștia de la poliție trebuiau să facă și ei niște schimburi de locuință. Aveau o secretară care trebuia să-i dea locuință, și lu' ăla îi dădea locuință într-un bloc nou la Circ, se făceau niște rocade între proprietari, o nebunie, dacă stau să mă gândesc, și lu' ăsta i-a dat locuință. El era căpitan, ea era asistentă medicală, era înfiptă și nu prea voia, că era obișnuită să trăiască așa, în centru, în buricu' Bucureștiului, și era clar că nu voia să se mute, dar a trebuit să plece așa, din strada Eforie la Circ. Dar era foarte bine și acolo. I-au dat un apartament mare, că aveau împreună și o fetiță. Și uite așa ne-am trezit, eu și Alexe, cu o înștiințare aici când stăteam. A fost ceva care, îți spun, așa o bucurie!... nu-ți poți imagina! Ne-a invitat, mă rog, cine era atunci, mi-aduc aminte, marele știab, secretar de partid al sectorului parcă, așa ceva, sau secretarul de partid de la Poliție, și ne-a așteptat, mai întâi ne-a programat, ne-a așteptat, ne-am dus acolo și foarte frumos a vorbit cu noi doi. A zis: „Domnule Roșculeț, uitați, s-a rezolvat problema dumneavoastră. Vă puteți muta în casa asta. În data cutare ofițerul respectiv

părăsește apartamentul, i s-a dat altă locuință, ca dumneavoastră să vă puteți muta în casa cu pricina." În Eforie aveam o garsonieră dublă pe care am vândut-o când ne-am mutat aici, unde e policlinica, jos la parter, la Colței, exact pe acolo, chiar lângă policlinică. Eee... și acolo am stat vreo șase-șapte ani cred, da, atât am stat... (*Cade pe gânduri.*)

Da, am stat mult timp în apartamentul ăla din Eforie. Am stat foarte bine, garsoniera era frumoasă, dublă, două camere, un holișor potrivit, o bucătărie mică, mai mult semăna cu o chicinetă, o baie frumoasă, da... Am aranjat-o noi, atunci aveam tot ce ne trebuia la momentul respectiv în casa noastră, în micul nostru apartament în care ne duceam zilele, așa tineri cum eram amândoi.

Și a venit vremea când s-a... și aici a fost chestie că m-am zbătut iar, am zis că trebuie să ne mutăm, să avem casa noastră. Și m-am dus iar în audiență, de data asta la primul secretar care se ocupa de partea cu casele, cu locuințele, dar nu-mi aduc aminte acuma cum îl chema pe omul ăla... Îl cunoșteam așa, după nume, că era din Ialomița, din Călărași ca și mine doar, și parcă îl cunoștea pe fratele meu sau aveam rude comune, nu știu, eu am ajuns la el cumva... Era unul mititel și al dracului, era renumit, un bărbat ce părea foarte rău la prima vedere. Era mic și era rău, așa i se dusese vestea. Matei parcă îl chema, ceva la modul asta. Da, sigur, Matei îl chema! Dar, după atâția ani, nu mai poți fi atât de sigur de ce-ți amintești. Și oricum, plăcere nu-mi face să mă gândesc la anii ăia. Alergam prea mult.

Și totuși v-a ajutat Matei?

Da, după cum ziceam, acest secretar de partid, Matei, era temut de toată lumea. M-am înscris la primărie, m-am înscris în audiență, rău mai era omul acela! După ce m-am înscris la audiență, după nume, adică el pe mine mă cunoștea. Eram căsătorită atunci, dar lui i-am spus că sunt Mateescu din Călărași, i-am spus numele meu de fată și să știi că a fost foarte atent să-i spun, să-i explic, și a ținut cont de ceva. Nici acum nu știu dacă noi am fost rude sau cunoștințe, dar eu m-am folosit de asta.

Credeți că v-ar fi ajutat în orice situație?

Nu cred. Și a picat bine. De fapt lui i-a picat bine treaba asta și mie mi-a picat bine că a fost de treabă cu mine. Față de cum se purta cu lumea în general... era mare lucru să îl vezi că e așa cooperant. Și el m-a ascultat, i-am spus atunci cam ce voiam.

Noi, eu și Alexe, vizionasem cam toate cartierele, adică toate drumurile, toate blocurile astea din zonă, din centrul capitalei, și cam ce voiam noi, i-am spus și lui Matei ăsta. Mi-am fixat doar zona asta. Ne-am tot învârtit în zonă, pentru că stăteam pe aici, și i-am zis că aici eu știu un apartament, cu două camere, că pentru noi nu ne trebuie mai mult de atât. Nici nu mi-aș fi dorit o casă mult mai mare. Pentru două persoane, mi se pare și acum de ajuns un apartament așa. Dar lumea acum e mai grandomană. Să trecem peste asta.

Dar v-a aprobat ușor cererea?

Da. Și ne-a aprobat, pe loc a scris acolo, pe foile din fața lui, pe cerere, unde voiam... m-a întrebat unde voiam să îmi facă rost de apartament, unde preferam. Dar știți, mi-a zis, garsoniera pe care o aveți trebuie s-o vindeți, că n-aveți voie să aveți două proprietăți. Păi, o vindem, sigur c-o vindem... n-aveam bani altfel ca să cumpărăm, ca să plătim casa asta, că n-aveam din ce să plătim pe vremea aia, ca și acum. Ce? Tinerii de azi au bani de casă? Să fim serioși!

În cât timp a aprobat cererea? A durat mult?

Pe loc! Pe loc mi-a aprobat-o și am spus unde, în ce zonă voiam, și a scris acolo, la sfârșitul cererii: „Preferă în strada cutare și cutare". Mai voiam într-un bloc de pe Calea Victoriei, aproape de... unde să-ți spun eu... La Piața Amzei, pe colț, cum naiba îi zicea? Era un bloc mare de tot, cu zece etaje și acolo ne-a trecut la etajul zece, la ultimul etaj. Și am zis nu, la etajul zece în niciun caz.

Am fost la sediul de Vânzare-Cumpărare Locuințe și de acolo am aflat unde suntem repartizați. Am zis: „Domne, la ultimul etaj nu vreau". Acolo, la Vânzări-Cumpărări Locuințe,

acolo am depus toate actele necesare, am făcut toate formalitățile care trebuiau și pe vremea aia.

Între timp am vândut garsoniera asta. N-am avut probleme în privința asta. S-a vândut foarte repede și bine. Soțul meu n-a mai avut răbdare și a zis că o vindem cu oricât ne-ar da pe ea, numai să scăpăm și să ne luăm banii, ca să putem să ne mutăm la casa noastră definitivă.

Și între timp se lucra la blocul în care primisem apartamentul de la secretarul de partid, Matei. Eu între timp lucram tot în cadrul Direcției Generale de... (*se gândește*), nu, nu mai era atunci așa, se chema altfel. Stai să mă gândesc. Da, se chema Centrala Materialelor de Construcții în cadrul Ministerului Materialelor de Construcții. Acolo aveam relații, cunoștințe peste cunoștințe... printre constructori, chestii, și veneam foarte des la apartamentul ăsta să vedem cum merg lucrările, cum se mișcau muncitorii, cum avansează, ce mai schimbau din ce trebuiau să facă. În fine, îi controlam puțin din când în când. Era bine să îi supraveghezi. Îi vedeam cum avansează și ne plăcea ce vedeam.

Între timp, soțul meu, care era de meserie inginer constructor, stând acolo în Eforie, era foarte aproape de bloc, dar în perioada aia se îmbolnăvise și nu prea îi era bine, dar nu mă așteptam la așa ceva.... Nu, atunci chiar nu îi era bine. Dar venea la bloc, a stat aicea cu muncitorii când au pus gresia, când au pus șapa, când au pus... a stat tot timpul lângă muncitori. Și așa am rezolvat, ne-am trezit în blocul ăsta dorit, în care stau eu și astăzi, din păcate fără Alexe, ce-i drept, în '80.

Aveați vreun cuvânt de spus în fața muncitorilor? Dacă voiai altă gresie sau voiai să faci vreo modificare de la planul inițial al casei? Ce era de făcut?

Nu era așa de simplu... am renunțat la... numai la mocheta care era pe jos... linoleum era de fapt, scuză-mă, am renunțat. A trebuit să fac iar cerere, pentru orice îți trebuia cerere. Trebuia să vorbești cu proiectantul care se ocupa de bloc și ăla trebuia să îți dea o aprobare pentru orice modificare pe care o voiai în apartament. Așa am modificat zidul acesta de la dormitor, am

cerut să ne mărim dormitorul și am micșorat din bucătărie, și de atunci a rămas asta, debaraua adică, mai mică. Cămara, asta pe care nu o pot folosi prea mult acum. Nu debaraua, ci cămara. Și-am mărit dormitorul, în care mi-a intrat... în nișa aia care a ieșit de la bucătărie mi-a intrat dulapul de haine. Și așa pare mai mare camera, dacă era și șifonierul în afara nișei, nu știu cum aveam loc. Dormitorul nostru era cam mic la început.

Deci asta este povestea casei unde locuiți?

Da, așa a fost. Și în felul ăsta am ajuns aici. Adică am suferit pentru că pe soțul meu îl chema Roșculeț și cei din familia Roșculeț au suferit cu toții pe vremea lui Ceaușescu. Fratele lui Alexe a fost primarul orașului Constanța. Îl chema Voicu Roșculeț. El a fost închis pe vremea lui Ceaușescu. A fost urmărit, închis, săracul de el, prigonit, alergat, vai de mama lui... El a fugit cât a fugit și pe urmă l-au prins și l-au închis. L-au dus la... cum îi spunea? închisoarea aia renumită, la Poarta Albă.

Unde era această închisoare?

Asta era la Constanța, deși mai era una la fel de temută și prin Transilvania din câte știu eu. Și acolo, la Poarta Albă, știu că s-au dus rudele mele, soția lui și cei doi copii, că avea doi copii, o fată și un băiat, Mihaela și Radu, care a murit după ce ajunsese să fie avocat. Deja Mihaela și ea e ingineră, dar erau mititei pe vremea aceea. S-a dus mă-sa în ziua când avea zi de vizită și a trecut printr-o spaimă cumplită, că el a fost... a căzut un mal peste el. Așa au murit atunci și alții.

Pe el și pe alții îi puneau la muncă acolo în închisoare. Și a avut un accident de muncă, deci. Și a căzut malul de pământ atunci și l-a omorât, pe el și pe încă un om închis acolo, sau poate au murit mai mulți, nu știu. Nu mai țin minte exact. S-a întâmplat acum mult timp...

Cum a suportat familia tragedia asta?

Ceea ce s-a întâmplat a fost ceva îngrozitor. Știu, Ela, soția lui Voicu, era o femeie frumoasă-frumoasă, o italiancă superbă. Și a fost o lovitură cumplită pentru ea. Nu și-a revenit ușor

deloc. Mai avea și copiii ăia mici pe cap... Groaznic. Asta a fost pe vremea lui Gheorghiu-Dej, el era pe vremea aia la conducere.

Pentru că sora lui cea mare a fost măritată... au murit toate surorile... cu Radu Roșculeț, așa am auzit că ar fi fost rude puțin, nu știu ce grad. Aveau același nume, dar, mă rog, nu știu cum au ajuns împreună, cum s-au cunoscut. A fost poate o coincidență de nume. Poate. Nu știu cum s-au luat, este o altă poveste veche și încurcată. Radu era un om foarte cumsecade, era procuror și avea o casă superbă, o vilă pe... nici nu știu ce s-a ales de casa aia... Că bineînțeles că a dat-o afară din casă, am prins-o și eu acolo, că am ajutat-o să treacă mai ușor peste acea perioadă cumplită... Toată familia a suferit. Da, așa a fost. Au dat-o afară din casă, s-a dus la sora ei care era căsătorită cu un inginer agronom, și aia era cu probleme... dar aia mai puțin a suferit, că era bărba-su, mă rog, era într-o funcție înaltă, dar a avut noroc că avea casă mare, o vilă. Știu că și acuma are casa aia și a luat-o pe sor-sa acolo. Săraca a stat acolo. Au stat împreună ca surorile, doar ele două. Și-a luat lucrușoarele... ce lucruri avea! Superbe, îți spun! Ce lucruri de artă erau atunci, erau toate superbe, unicate și minunate. N-am cuvinte. O prietenă de-a mea, Puica, a cunoscut-o și când a murit, ea a fost acolo...

Am suferit foarte mult... (*Suspină.*) Sora cealaltă, pentru că erau trei surori, nu... patru chiar, una la Câmpina, care și aia a suferit, că a fost măritată cu un bogătaș. Așa era pe vremea aia, avea niște hoteluri în Câmpina, și a murit și aia, cea mai mare soră dintre toate, Toia după aceea, sora cea mică, Aurica asta, care era profesoară, și ea, pentru că era profesoară, era profesoară de fizico-chimice, a fost mai puțin persecutată, dar tot era văzută rău, că era de fapt din neamul Roșculeț. Pentru ea era bine că purta numele lu' bărba-su, Nicolau. Ailaltă, la fel, era căsătorită și purta alt nume, dar totuși se știa din ce familie te tragi. Și această familie a suferit foarte mult. Pe lângă faptul că sufereau femeile astea, fiind soțiile din neamul Roșculeț, aveau de suferit și copiii lor. Știu că nu au fost bine primiți la facultate, pentru că părinții lor erau cine erau.

Știți cazuri reale sau ați auzit doar de așa ceva?

Cum să nu! Asta chiar s-a întâmplat atunci cu copiii lor. Dacă părinții erau bogătași, au avut castele, moșii, au fost împotriva regimului comunist, sigur că da... așa se întâmpla. Știu și alte cazuri când copiii unor oameni ca ăștia nu erau primiți deloc la facultăți.

Nu-ți spun, Alexe săracu' după aceea, când s-a mutat aici și a intrat la Institut, la Epacetax, era un institut de proiectare, de lucrări d-astea hidrotehnice, și avea Institutul vizavi de Poștă. Institutul era p-o străduță, așa, o clădire nu prea înaltă. Pe Calea Victoriei, vizavi de Poșta mare. Chiar acolo era institutul la care a muncit Alexe o groază de ani, după ce am venit și ne-am mutat cu locuința în București. De acolo a ieșit la pensie.

Și el acolo știu că era văzut rău de tot. Țin minte perfect despre ce era vorba, erau la un pas să-l închidă și pe Alexe al meu atunci. Știi că s-a întâmplat ceva atunci cu Ungaria[1], atunci când a fost o răzmeriță nebună, și el era, nu era pe același post, dar avea un prieten bun, unu' din Constanța, încă un coleg de-al lui, un inginer care lucra în institut și le ieșise zvonul că ei se întâlneau în pauze și făceau... Nu făceau nimic rău, discutau doar probleme de-astea politice. Aiurea! Astea erau aranjamente ca să găsească un motiv să-i închidă. Pe urmă îl urmărea p-ăla și prin ăla și pe soțul meu, Alexe, care se știa că îl chema cum îl chema...știi și tu, Roșculeț. Poate că pare exagerat, dar așa a fost.

Vărul lui Alexe a scris o culegere de probleme de matematică, era un profesor renumit în acea perioadă. Ei erau ardeleni, din Brașov. Acolo s-au născut și au suferit... Vai, dar prin ce-au trecut și ei! Mă doare sufletul când mă gândesc prin ce-au trecut oamenii ăștia, atât de apropiați de mine... și acum eu am rămas așa de singură.

E dureros și în același timp ciudat să vorbesc despre ei cu voce tare. Câteodată doar mă gândesc, când sunt singură... mă

---

[1] Intervievata se referă, evident, la revoluția din Ungaria, din octombrie 1956, așa cum în secvența precedentă se referea la detenția la Canalul Dunăre–Marea Neagră. (*n. red.*)

gândesc la ce a mai fost, la ce am trăit alături de ei. Îi cunoșteam așa de bine, pe toți aproape.

Cum erau oamenii atunci?

Oamenii erau mai apropiați atunci, mai uniți, eu cel puțin așa cred. Uite, acum la mine nu prea mai vine nimeni. Deși rude mai am. Dar cu trecerea anilor... uite așa se întâmplă. Unii sunt plecați din țară, alții sunt chiar prin America. Ne-am depărtat. Of... grea este viața. Am suferit mult, să știi. Toată familia, cu adevărat îți spun.

Mai țineți legătura cu rudele din America?

Da, am o soră acolo și doi nepoți realizați. Ei nu au venit niciodată în țară, dar eu am fost o dată la ei în America. Pe vremea comuniștilor nu am avut voie să plec la ei, dar după Revoluție am plecat și am stat șase luni la sora mea. S-au purtat foarte frumos cu mine, dar acum, cu toate că îmi este tare, tare dor de ei, nu mă mai pot duce din cauza sănătății. Sufăr foarte mult din cauza asta.

Ce altceva s-a mai întâmplat?

Doamne Dumnezeule, l-au chemat la, cum dracu îi spunea? Nici nu mai știu cum îi spunea. Acolo unde te chema și puteai să nu mai vii. Nu mai te întorceai. Ca un fel de, nu știu, interogatoriu, așa ceva îi zicea. Pe, cum dracu îi spunea... pe strada aia care era renumită. Știu că l-au chemat acolo și vai de mine! Când a primit invitația, vai-vai, ce ne-am speriat atunci. Au fost niște momente de groază. Nici nu știam ce să facem. Când a primit hârtia și s-a dus, că s-a dus, săracu', îi era frică, dar nu puteai să nu te duci, dacă te chemau acolo. S-a dus la interogatoriul ăla, sau cum îi zicea, și l-a întors și pe-o față și pe alta, și pe față și pe dos, și îți dai seama că l-au interogat acolo tot pe chestia cu ungurii, vechea treabă, dar le rămăsese lor o idee tâmpită legată de asta. Colegu' ăla al lui, care era pus sub învinuire.

Dar tot erau niște informatori care erau infiltrați peste tot, nu-i așa?

Păi, cum să nu? Erau infiltrați peste tot, chiar și la locul de muncă, dar și printre cunoscuți puteau fi niște oameni de felul ăsta. Și prin blocul acesta unde stau acum sunt cunoscuți unii care au fost securiști, dar acum normal că nu recunoaște nimeni nimic. Asta e viața. Chiar de la noi din bloc, chiar pe scara asta, este o vecină, nici măcar un bărbat, ci o femeie, care a tras din balcon cu pistolul în noaptea Revoluției din 1989.

De mine la servici, ziceau că sunt, stai, cum să-i zic? Moșierița. Așa mi se zicea. La personal ziceau că eu sunt moșieriță. Erau unii care nu făceau nimic, care erau puși ca să vadă numai ce face unu' și altu' din întreprindere sau instituție, în funcție de caz. Și erau bine plătiți pentru asta, normal. Se luau de mine pentru că eram secretară și aveam relații cu toți ăștia. Toți ăștia de la director, institutele... ascultau telefoanele, ne supravegheau pe ascuns. Da' bineînțeles că asta făceau. Nu știu de ce se miră toată lumea când se vorbește despre asta chiar și în ziua de azi. Nu mai e ceva nou deloc. Părerea mea e că nu se va schimba nimic, așa cum nu s-a schimbat nimic până azi. După atâția ani... Și mă făceau moșieriță, fără ca eu să mă pot apăra cumva. Și m-au ținut așa... nu prea... aoleo, am suferit foarte mult!

Aveam un director foarte rău la Centrala Materialelor de Construcții. Centrala era în curte cu Politehnica de la Gara de Nord. Știi unde, nu? Acolo era Centrala noastră unde lucram eu.

Și, vai de mine, tot timpul mă urmarea ăsta, Marta, așa îl chema... așa de tare mă ura. Ăsta era directorul general al instituției. Mă certa mereu... se uita mereu pe geam să vadă dacă nu am întârziat. Să nu întârzii, că dacă întârziam, era nenorocire. Vai de mine, îmi lua legitimația... imediat dădea ordin jos, la portar, să-mi ia legitimația de intrare. Și atunci eu chiar mai întârziam, pentru că eram și eu nebună cu curățenia, așa ca acum... Mi-a plăcut mereu curățenia, mi-a plăcut și îmi place să las totul lună, totul în ordine în jurul meu.

Săracu' Alexe era acasă, ieșise la pensie și trebuia să las totul în ordine, ca să stea liniștit soțul meu. Și mai întârziam câteodată, ce era să fac? Sau mai întârziam și din cauza mașinilor, a mijloacelor de transport, dar de cele mai multe ori din cauză că munceam mult, să las totul curat în casă... Așa întârziam de cele mai multe ori.

Nu-ți spun cu mașinile cât făceam... cum fugeam mai mereu de acasă la servici. Fugeam, că mașina mă lăsa acolo, vizavi de Ministerul Transporturilor. Cu tramvaiul ajungeam până acolo și de acolo trebuia să traversez pe Calea Griviței, ca să ajung până la servici. Doamne! Acolo într-o fugă, transpirată leoarcă ajungeam. Când ajungeam în birou, îmi puneau colegele (*arată*) aicea în spate hârtie ca să sugă transpirația, că eram toată udă. Și mi-era frică că ăsta era rău, Marta, directoru' cel mare. Să nu mă vadă că am întârziat puțin, că urmau penalizări și mustrări în fața colegilor. Cum vedea că am întârziat, vai de mine... avea mare pică pe mine. Ce putem să fac?

Puteați să luați casă pe vremea comuniștilor? Era greu sau ușor?

Se făceau liste peste liste. Aveau prioritate cei care nu aveau deloc casă, apoi cei cu mulți copii și în primul rând cei cu pile, cu relații. Nu era ușor, dura foarte mult până prindeai un contract. La fel ca atunci când am luat casa de care ți-am povestit, vai de mine, eram trecută și eu pe o listă de prioritate și pentru un apartament care se dădea în cadrul instituțiilor pe vremea aia. S-a făcut un bloc, știu, chiar lângă ministerul nostru, și acolo câteva apartamente s-au... S-a făcut listă pentru salariații din minister, din diferite direcții și de la centrala noastră. Și așa m-am trecut și eu acolo.

Era mult de așteptat, iar eu nu prea aveam răbdare. M-am zbătut mult și am reușit să găsesc o casă. Ți-am spus doar. Atunci a trebuit să mă retrag de pe lista aia... de la institut. Ăsta, Marta, directorul, știa ce se întâmplase cu mine. Aflase că între timp luasem apartamentul ăsta în zonă, da, și cum era așa de rău cu mine, că mă ura... de mi-era o frică, vai! Mi-era inima

cât un purice de mică. La fel când întârziam mi-era o frică, ca de, nu știu... Am suferit foarte tare.

Măcar în casă vă puteați bucura de o libertate totală? Vă era frică să vorbiți, să ascultați radioul?

Da, ne era foarte frică. Deseori la mine în casă venea prietena mea, care venea de sus... de la un etaj mai sus, și ascultam în mare taină și liniște radioul. Pe vremea când ascultam Europa Liberă. Nu se auzea bine, erau mulți paraziți, se auzea cu întreruperi, dar noi eram foarte curioase să auzim ceva transmis de acolo. Că ascultam, ce să facem? Asta era situația... Toată lumea asculta atunci, dar ne era frică să ascultăm și nimeni nu recunoștea pe față că face asta în fiecare zi, pe ascuns. Da, pe ascuns și cu mare teamă. Ne era frică să nu ne audă vecinii, da. Și mai și pârâia, nu se prindea bine postul. Se auzea cu purici, nu se auzea bine deloc. Puneau paraziți, ca să nu auzim bine. Spune și tu...

Ce știri dădeau la radio?

Dădeau știri pe care noi nu le puteam afla altfel. Îi criticau pe cei care ne conduceau, îi criticau pe securiști, ne spuneau despre ei... cum ascultau telefoanele. Aflam știri din afară, că noi nu prea aveam informații pe vremea aia. Tot ce auzeam la noi la televizor și la radio era ce a mai făcut Ceaușescu prin țară. Și asta doar două ore pe zi. Nu aveau cum să nu îl lase pe post. Toate știrile erau legate de Ceaușescu.

Nu încercau să oprească aceste informații?

Nu puteau opri un post ca Europa Liberă să funcționeze bănuiesc, cred că era aproape imposibil. Postul Europa Liberă era ascultat de multă lume și, totuși, tot ce făceau ăia de la putere era să pună purici pe sunet. Se prindea mai greu totuși, dar noi reușeam. Poate încercau să-l oprească, nu știu ce să zic.

Știu că prietena mea Puica era și ea foarte fricoasă, că așa e ea mereu, chiar și acuma, când nu mai e Ceaușescu printre noi, ci alții și mai și, cobora un etaj până la noi, că era Alexe în pat, era bolnav atuncea, nu se simțea bine.

Mamă... atunci, prin '87-'88, cam așa din câte îmi aduc aminte acum, a venit ea și mi-a spus că e cineva pe scara blocului. Mi-a spus: „Sanda, jos e o mașină cu antenă". Vai de mine! Ce frică! Ce spaimă am tras atunci, când mi-a spus asta! Prin ce-am trecut... Doamne Dumnezeule! Că eram cu soțul bolnav în pat, nu se putea mișca bietul Alexe. Și cu frica asta, și cu groaza, și cu amărăciunea pe care o aveam, asta mai îmi lipsea, unu' prin bloc care să ne asculte! Gândește-te cum ne simțeam să auzim asta. Groaznic, înfiorător. Chiar și dacă era doar un zvon... Tot trăgeai o spaimă mare pe moment. Oricât de tare de înger ai fi fost. Și dacă mai erai și o femeie singură, cum eram eu... Alexe nici nu se putea ridica din pat. Dacă s-ar fi întâmplat să vină cineva... aia eram!

Of... Și prietena mea Puica, fricoasă... eu la fel de fricoasă, și să te gândești că e cineva care stă pe scara blocului și te urmărește, cumplit gând. Nu știu dacă o fi fost adevărat sau nu. Dar spaima a rămas. N-am aflat nimic până la urmă. Doar ne-am speriat foarte tare atunci și o bună perioadă de timp n-am mai ascultat postul Europa Liberă... (*Râde.*)

Și atunci toată lumea oprea radioul? Sau ce făceau în acele momente?

Da... ce era să facă? De frică... oricum ascultam în surdină, atunci când ascultam și dacă ascultam. Nimeni nu asculta tare programele alea. Nu cum ascultați voi muzică acum, Doamne ferește!... (*Râde.*) În surdină, sigur că da. Se auzea și așa foarte prost. Dacă dădeam și volumul tare, chiar că nu se mai înțelegea nimic. Asta e clar. Erau niște paraziți băgați special, mi se pare că se numea bruiaj, ca să nu fie prea simplu să auzi și să și înțelegi ce ziceau oamenii ăia pe post. Așa, pe furate, mai prindeam câte o idee. Era bine atunci, ce să zic. Când și când se auzea și se înțelegea chiar tot. Alteori nu. Și pe urmă mizeria, lipsa de mâncare...

Se citea mai mult în acea perioadă și se găseau cărți?

Da, sigur se citea mult mai mult atunci, noi găseam o bucurie în fiecare carte. Atunci când se aduceau cărți mai deosebite,

era coadă mare și la librărie. Se dădeau pachete de cărți, cumpărai una, două bune împreună cu cele care nu se vindeau. Am făcut și eu multe cozi. Librăria era chiar aici lângă casa mea, Librăria Eminescu, așa se numește și azi. Eu citesc și acum cu multă plăcere o carte bună. Atâta plăcere mi-a mai rămas.

Mergeam și la spectacole de teatru când eram tineri. Se găseau greu bilete pe vremea comuniștilor, dar cu relații se putea obține aproape orice. Aveam o prietenă care lucra la Radio pe vremea aceea și ea ne făcea rost de bilete la spectacole. Era pentru noi teatrul o bucurie a sufletului și a minții, o evadare din cotidian.

Cum vă descurcați cu aprovizionarea cu mâncare?

Bucuria mare era când reușeam să cumpăr câte un pachet de unt sau portocale, banane. Țin minte că era bolnav Alexe și eu mă duceam să fac cumpărături, că trebuia să îi fac mâncare, îi dădeam să mănânce, stătea în pat el, săracu', dar mânca, aveam grijă non stop de el.

Uite, tot legat de problema asta cu mâncarea pe vremea lui Ceaușescu, știu că am plecat într-o zi să fac niște cumpărături și se dădea acolo, în spate, la Unirea, unde era piața înainte, se dădea unt. Vai de mine! Și pentru asta am stat la o coadă de câteva ore bune. Și două-trei ore stăteam câteodată, indiferent de vreme... Imaginează-ți cum era să stai atâta la coadă pentru un pachet de unt, spre exemplu.

Oribilă situație. Mai ales iarna, când erau gerurile alea cumplite, pentru că erau ierni grele pe vremea aia. Se întâmpla câteodată să nu mai ajungă produsele până când ajungeai tu să poți cumpăra. Așa de mari erau cozile atunci. Dar, dacă o cunoșteai pe vânzătoare și îi lăsai mai mulți bani sau te revanșai cumva față de ea, un fel de troc, îți păstra sau te anunța când venea marfa. Și la servici aveam colegi, colege care vindeau cu supraprețuri diverse lucruri. Nu conta că era mâncare sau îmbrăcăminte.

Și, ca să mai iau o dată unt, atunci când îți povestesc întâmplarea, am mai stat o dată. Timpul a trecut. Acasă la mine, prietena mea Puica s-a speriat că Alexe, disperat de absența mea, pentru că întârziasem mult, dat fiind faptul că am stat mai mult

decât mă așteptam la coadă la cumpărături, a ieșit în balcon, săracu', și striga cât putea de tare „Sanda! Sanda!" Puica s-a speriat, ea stătea la etajul patru și a auzit strigătul lui Alexe. Știu că s-a îmbrăcat și a venit alergând după mine și mi-a zis: „Sanda, vino imediat acasă! Să nu cadă Alexe, să nu sară de la balcon! Vino!" Vai, m-am speriat cumplit și atunci. Știu că eram cu coșul plin cu cumpărături de-astea, câte le găsisem, că eu eram fericită când aduceam acasă. Ca să nu mai spun când găseam pui! Vai de mine! La pui, când se dădeau acolo, aoleo! Nu știu dacă ai auzit vreodată de puii ăia mici, câte doi pui mici, care se vindeau la pachet. Erau ca niște porumbei. Aveau o denumire hazlie. Se numeau parcă... (*se gândește*)... „frații Petrăuș"[1]. Eu le mai spuneam și porumbei, așa erau de mici. Niște piticanii de pui. Ce mai râdea nepoata mea, care este acum în America, când îi povesteam asta!... (*Râde.*)

Atunci nu se dădea mâncare pe cartelă sau pe buletin?

Nu, nu atunci. Mai târziu. Mai aproape de Revoluție. Înainte de Revoluție ne dădeau ulei și zahăr pe bonuri, pe cartele. Și acolo stăteam la coadă, era iară cumplit și stăteam la cozi. Chiar și cu cartele nu găseam mereu produsele, făceam mai multe drumuri pe lună, până să cumpărăm ceva.

Mi-aduc aminte că se dădea în altă parte, dar tot în zona aia, se dădea... acolo unde era... nici nu mai știu ce e acum acolo... după o clădire așa, mai dosnică, bineînțeles că în față erau țigani, țiganii care cumpărau mai multe produse deodată și vindeau după aia la supraprețț...

Aoleo, ce frig am făcut atunci! Țiganii erau ca și acum. Țiganii aveau blat cu vânzătoarea. Ei îi dădeau vânzătoarei mai mulți bani decât trebuia să-i dea și vânzătoarea le dădea mai multe produse decât ar fi avut voie. Și țiganii ieșeau afară din magazin și vindeau tot ce cumpăraseră din magazin, vindeau oamenilor care nu mai puteau sau nu mai aveau răbdare să mai aștepte la coadă. Și oamenii cumpărau la prețuri mai mari,

[1] După numele a doi cântăreți de muzică folclorică foarte populari în anii '80 ai secolului trecut. (*n. red.*)

pentru că nu aveai de unde să știi dacă mai ajungeai să iei și tu ceva. Și îți convenea, nu mai stăteai la coadă două-trei ore, mai ales atunci când era frig. Poate aveai copii, poate aveai probleme, sigur că da... sigur că da... Luai și plecai acasă la treburile tale. Știai sigur că nu mai ai șanse câteodată. Când erai în capătul cozii, știai de cele mai multe ori că nu mai ai șanse.

Veneam acasă fericită când cumpăram câte ceva de mâncare. Parcă văd și acum în fața ochilor cum puneam și spălam, și spălam și puneam în frigider, umpleam frigideru', că aveam pui și eram mulțumită că aveam ce pune pe masă. Și Alexe voia să mănânce pui. Îi plăcea mult. Mă bucuram când puteam să-i fac măcar plăcerea asta, dacă el nu putea ieși din casă. Măcar bucuria asta îi rămăsese. Pofta de mâncare și faptul că putea mânca uneori ce-i plăcea mai mult și mai mult. Însemna enorm pentru un om ieșit la pensie, bolnav, lipit de pat.

Nu aveți amintiri plăcute din perioada comunistă...

Ce mizerie, ce mizerie trăiam, dacă putem spune așa! Cu untu', cu carnea, cu salamurile, da... cu toate astea. Erau un lux atunci. Luam salam pe buletin, într-o vreme. Dacă nu aveai buletin de capitală, nu puteai să-ți cumperi de mâncare. Așa păteau cei care veneau pentru o zi sau două în București.

Se cumpăra totul foarte greu și cu mult stres. Și pentru lapte știu că mă trezeam de dimineață, foarte devreme, și mă duceam tocmai la Unirea, acolo era în Piața Unirii, în piață-piață, să iau lapte. Ca să fiu acasă, să-l las. Până îl fierbeam... trebuia fiert laptele, nu putea fi băut așa, ca laptele ăsta de la cutie. Îl cumpăram în sticlele alea cu gura mare. Le mai știi și tu, erai copil, erai prea mică atunci când încă se găsea laptele în sticlele alea vechi. Sticle cu celofan deasupra...parcă nici n-au existat vreodată. Te chinuiai când cumpărai lapte pe vremea aia. Dacă luai două kile, îți rupeai mâinile. Și aici în bloc, în apartamentul vecin, era mama doamnei Negrescu, care plecase în concediu, și era bătrână și singură în casă, mama lu' doamna Negrescu. Și aveam grijă de ea și io, ca tinerii. Îi cumpăram lapte. De câte ori mă duceam să iau lapte, îi luam și ei o sticlă. Și îi cumpăram tot ce avea nevoie.

Și eram așa de fericită, dar cum să nu alerg, cum să nu o ajut? Că dacă eu veneam și făceam cumpărăturile între timp și pe urmă mergeam la servici, păi fugeam ca disperata. Plecam de-aicea cu un troleu, de la Universitate, mi-aduc aminte, îl luam când era circul acolo pe colț, era stația de troleibuz, d-astea, de autobuz, ce era, și știu că într-o zi, când m-am urcat în troleu am dat nas în nas cu securistul nostru, al Centralei. Nas în nas, era în... chiar pe scară, unde reușisem și eu să mă urc. Și bineînțeles că mă cunoștea, m-a oprit, am vorbit...

A, ce să mai?!... A fost ceva de groază și atunci. Aveam o frică, o frică... mare de tot. Eram, cum să-ți spun? Oaia neagră acolo... (*Oftează.*) Când stai așa cu teamă, cu teamă tot mereu ... e îngrozitor. Când știai că alții o duceau bine, slavă Domnului. Unii chiar nu aveau probleme și chiar nu-și făceau probleme dacă întârziau cinci minute după începerea programului de lucru. Depindea foarte mult de modul cum erai privit la servici. Atât conta. Părerea șefului în mare. Ca să înțelegi.

Dacă erai așa cum eram eu, tot personalul era cu ochii pe tine. Vai! Groaznic, Doamne! Nu puteai să primești la leafă mai mulți bani, știu că nu puteai să primești gradații, dacă nu erai văzut bine unde lucrai zi de zi. Prime, că se dădeau destule prime, nu se dădeau astea decât celor care erau bine văzuți de conducere, de șefi. Bineînțeles că te apăsau cu tot ce puteau. Zi de zi și lună de lună vedeai cum alții nu au problemele tale cotidiene. Dacă trebuia să facem ore suplimentare, eu și alte colege în aceeași situație, noi eram primele care trebuia să facem orele suplimentare. Nu aveam niciun cuvânt de spus. Era clar și de la sine înțeles. Fără drept de apel în fața șefului sau a celor de la personal. Că alea aveau puterea în întreprinderi.

N-aveai... cum să-ți spun, curajul să zici ceva, să îți iei apărarea sau să iei apărarea vreunui coleg de-al tău. Și cine să-ți ia apărarea, că erau toți atunci comuniști. Și dacă erau comuniști, erau comuniști d-aștia adevărați, la suprafață.

Trebuia să stai cuminte în banca ta... Da, sigur că da, ăsta era răspunsul. Și soluția...

A urmat Revoluția din 1989, cum a fost?

Și pe urmă a fost Revoluția aia care m-a prins cu bietul Alexe care era în pat grav bolnav. Era rău de tot atunci, pot să spun că după aia a și murit.

Și când au venit ăștia peste noi să controleze, să vadă dacă sunt teroriști în bloc și în apartamente. Știu că am început să plâng atunci. M-am speriat foarte tare. Eram foarte speriată de tot ce se întâmpla în jurul meu. Auzeam atâtea zgomote de-afară!

Ni s-a spus atunci să închidem balcoanele, geamurile, că vin teroriștii de pe terasa blocului la noi în balcoane, în apartamente. Se auzeau zvonuri că la noi pe bloc au fost teroriști, că s-a tras. Multe zvonuri mi-au ajuns la ureche. Aș fi plecat și eu din casă, cum au făcut mai mulți vecini în zilele alea groaznice, dar n-am putut. Alexe era grav bolnav, era în pat. Nu-l puteam lăsa singur în niciun caz. Și de venit cu mine, nu putea deloc.

Când au intrat ăia să verifice, au fost de treabă, săracii. Când au intrat, că le-am spus să intre, le-am spus că: „Uitați, soțul meu e, săracu', aproape muribund și mă aștept din moment în moment să-și dea sfârșitul... și ce să fac?", și au zis „nu, nu", n-au mai dat voie, n-a mai intrat nimeni și au zis: „Stați, doamnă, aici liniștită. Nu mai vine nimeni aici peste dumneavoastră."

Am trecut prin momente foarte grele...

Mi-aduc aminte că o vecină, nu știu cine a început să dea zvonul ăsta, care mai apoi s-a adeverit, că a ieșit în balcon și a tras cu pistolul. Se zice că a fost o securistă și asta... mare de tot. Știu că era chemată tot timpul atunci, în zilele alea, în nebunia aia, la Consiliu' de Miniștri. Era traducătoare, sau așa ceva. A ieșit în balcon atunci. A văzut-o lumea, au fost martori care au spus după aia ce-au văzut. Oamenii din blocul de vizavi au văzut-o cu un pistol, și a tras. A tras în oameni nevinovați. Preotul de la Colțea a fost cel care a văzut că s-a tras de la noi din bloc. Și a zis mai departe, și atunci au venit să verifice cine avea pistol și cine ieșise în balcon. De-aia a început controlul prin bloc. Știu că atunci a trebuit să ies, să plec să cumpăr pâine, ceva ușor, așa, din magazinele care erau prin apropiere, că nu mă

duceam departe, că mi-era așa de frică... Mă rugam, m-am rugat de bătrâna unui vecin de jos, a venit de câteva ori și a stat cu Alexe; nu aveam curajul să plec și să-l las singur pe soțul meu.

Am trecut prin momente foarte grele. Am plecat doar atât, în ziua când m-am dus să văd și eu, după Revoluție, când se terminase și era prăpădul prăpăzilor, m-am dus să văd și eu acolo la... pe Calea Victoriei și acolo la Palat.

Era iarnă, mi-aduc aminte, și m-am dus într-o fugă, am văzut și m-am întors acasă repede-repede la Alexe, că mi-era teamă de ce se poate întâmpla, chiar și după ce se terminase nebunia. Am trecut prin momente foarte-foarte grele. Am avut de suferit, în concluzie. Adică, n-am dus-o bine deloc.

Anii ăia care, cei mai frumoși ani din viața unui om, pot să spun că au trecut așa repede și eu nu m-am putut bucura destul de ei. A trebuit să ies la pensie mai devreme din cauza bolii soțului meu. Alexe ieșise înaintea mea și nu mai putea să stea singur. Mereu îmi spunea să fac ceva să pot ieși mai repede la pensie ca să pot sta cu el, dar eu nu mă înduram să ies. Nu puteam renunța la activitatea mea de-o viață. Și era bine ce făceam, că eram la servici și mi-a fost greu să întrerup munca. După atâția amar de ani, dintr-odată te trezești fără ocupație și nu e bine, nu este bine deloc. Nu e ușor, adică.

POSTFAȚĂ

Profesorul Zoltán Rostás i-a obișnuit pe studenții Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării de la Universitatea din București ca, pentru a promova cursul de Sociologie din anul II, să aibă ca temă obligatorie de cercetare un interviu de istorie orală luat unui om în vârstă. În anul universitar 2007-2008, studenții lui Rostás au luat interviuri unor oameni care au avut înainte de 1989, într-un fel sau altul, legătură cu bișnița. Acest volum este rezultatul „interviurilor cu bătrâni" despre capitalismul *underground* din România comunistă. Este o colecție de povești de viață istorisite de către cei care au trăit „capitalismul" dinainte de capitalism. Sub coordonarea mea și a profesorului Rostás, studenții au investigat o categorie socio-economică de succes a regimului comunist — bișnițarii — și un fenomen comun în România anilor '80 — bișnița — cu implicații și efecte profunde în economia și în societatea românească post-comunistă.

Alături de cele 14 interviuri ale studenților FJSC, am inclus în această carte alte două interviuri de istorie de viață, semnate de doi foști doctoranzi ai profesorului Rostás: un interviu al Florentinei Țone și altul al meu. Personal, ideea interviului cu George Mocanu mi-a venit după ce, la o lansare de carte, i-am povestit despre acest proiect. Îl cunoșteam pe George ca fiind patronul unui club de tenis și m-a surprins când mi-a mărturisit că „și el a făcut bișniță". În semn de mulțumire pentru povestea vieții sale, am introdus, la rugămintea lui, un motto la începutul convorbirii noastre din volum. Editor al unei reviste

de istorie recentă, Florentina Țone a ajuns la rândul ei la bătrânul pe care l-a intervievat din aproape în aproape, când documenta aspecte banale din viața cotidiană din comunism.

Poveștile de viață ale bișnițarilor, ale descurcăreților și ale supraviețuitorilor fostului regim zugrăvesc până la cele mai mici detalii efectele nefaste ale economiei de comandă, zbaterea cotidiană pentru satisfacerea nevoilor de bază și strategiile de supraviețuire ale românilor sub regimul Ceaușescu: lipsa bunurilor de larg consum, absența produselor de primă necesitate, sărăcia din rafturile magazinelor alimentare, penuria din magazinele de încălțăminte sau îmbrăcăminte au condus la apariția unei piețe subterane, la dezvoltarea „afacerilor" *underground*, la „buna funcționare" a unei economii negre care nu se dezvolta atât de independent, pe cât pare, de economia oficială comunistă.

Pe fondul lipsurilor, cererea mare de produse și mărfuri nu era deloc străină birocraților din partidul totalitar, conducerii statului comunist sau ofițerilor din Miliție și Securitate. Aparatul de partid și de stat nu era nici înșelat, nici păcălit. După lectura acestor mărturii ale eroilor obișnuiți ai economiei subterane, am înțeles că Securitatea — poliția politică secretă — a fost în aceeași măsură și poliția economică secretă:

„Ce a fost interesant, că la Bulevard, acolo, am mers cel mai mult... acolo ne făcusem cumva cuibul toți... veneau și gaborii, polițiștii de la Poliția Capitalei, care e în spate. Aici e Bulevardul, în spate e strada Eforiei și Poliția Capitalei. Veneau... Erau generali, colonei, băieții de la telefoane și bișnițarii de pe Covaci... Lipscani, zona de bișnițăreală. Pe Covaci, erau consignațiile... acolo îi găseai pe bișnițari. Cu țigări, gumă, supă... Și pe Lipscani și în tot ce înseamnă centru istoric îi puteai întâlni. Covaci, Lipscani, Șelari... La consignații își mai duceau din marfă, dar nu din asta: vechituri, chestii, tablouri... Dacă venea poliția și-i întreba, spuneau că au adus la consignație nu știu ce și nu aveau ce să le facă. Sectoriștii din zonă erau blindați de bani, pentru că acolo nu puteai să te miști fără ei... Bișnițarii se înțelegeau foarte bine cu polițiștii. Adică milițienii știau de ei. Erau mână în mână. O să te mire: bișnițarii erau culți, dacă îți

vine să crezi. Erau culți! Dacă îți spun ce cadou i-a luat unul, era cel mai cunoscut la vremea respectivă, Ion Chelie, așa îi era porecla... Ion Chelie. Fata făcea 14 ani, fetița lui... I-a cumpărat un pian! Un pian de o grămadă de bani. Nu s-a dus să îi cumpere nu știu ce lanț din aur, nu știu ce mașină, ca în ziua de azi. Nu! I-a luat un pian! El era un fel de împărat acolo în zonă. Era foarte deștept, fiind și foarte cult. Îi domina din orice punct de vedere pe toți... era un fel de naș din ăsta. Nu era mafiot, e mult spus mafiot. Știu că mă uitam cu admirație la el."

Interviurile de istorie de viață ne dezvăluie o Miliție care, dacă nu coordona și superviza, cel puțin avea relații amicale și culegea informații direct de la capii rețelelor de afaceri derulate pe filiera economiei negre.

Dincolo de producția oficială de propagandă și de simbolistică ideologică, dincolo de industria grea și economia de comandă, și în România, ca de altfel în tot Estul comunist al Europei, a funcționat o economie subterană bazată pe cerere și pe import de mărfuri fie din alte țări din lagărul comunist, fie din lumea occidentală liberă. Iar Miliția și Securitatea sunt descrise a fi cel puțin partenere sau poate chiar asociate celor pe care îi cunoaștem, din comunism, sub numele de „bișnițari".

Alimentara, Aprozarul, magazinele Corpului Diplomatic se transformau în puncte nodale ale economiei negre, repere pentru activitatea de „bișnițăreală". Marfa, întotdeauna puțină, era adusă în magazine și depozitată clandestin, niciodată descărcată în depozit la vedere, tranșată și împărțită de șefii unităților comerciale și apoi distribuită și speculată pe circuitele economiei subterane. La acest circuit economic subteran aveau acces bișnițarii și descurcăreții. Ceilalți, populația, românii se alimentau din economia „oficială". Oamenii obișnuiți, intelectuali sau muncitori ai fabricilor și uzinelor din economia oficială de comandă, membri sau nemembri ai partidului comunist, stăteau afară, la coadă. Ei nu apucau niciodată sau, poate, rareori.

Istoriile de viață dezvăluie două condiții necesare pentru a putea deveni bișnițar în România dinainte de '89: să ai surse de marfă cu care să poți alimenta cererea și să ai destui bani pentru a cumpăra marfa pe care o rulai mai departe. Paradoxal,

banii — esența capitalismului — nu reprezentau o reală problemă în comunism. „Oamenii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere cu ei", nu este deloc un clișeu. Împrumutul de la CAR (Casa de Ajutor Reciproc) putea fi cea mai ușoară cale, pentru un angajat la stat, de a intra în posesia unui capital pentru demararea unei „afaceri" sau pentru consum. Ceva mai dificilă era conectarea la sursele de aprovizionare.

Cele trei capitole au împărțit subiecții interviurilor în trei categorii care au dat și titlul cărții:

Bișnițarii

Ei sunt personajele principale ale economiei subterane. Observăm că ei au făcut posibil capitalismul subteran în perioada oficială a socialismului economic. Ei erau intermediarii care cumpărau ieftin marfa de la străinii ajunși la hotelurile din România sau o procurau de la vecinii sârbi și bulgari, ajunși în târgurile din orașele românești de graniță. Ei comercializau țigări, whisky, gumă, supă la plic. Ei erau valutiștii care schimbau dolarii turiștilor. Acești oameni au făcut posibil capitalismul *underground*, relațiile de schimb, comerțul „liber", în condițiile unei economii oficiale de comandă și ale unei piețe controlate de stat. Un stat comunist care a limitat oferta și care a inventat un model original de a satisface cererea. De lipsurile de pe piață și de cererea de bunuri au profitat bișnițarii. Ei au dezvoltat o piață neoficială, dar nu întotdeauna fără ca oficialii sistemului să fie la curent cu jocurile cererii și ofertei de pe această „piață". Era o piață unde se plăteau altfel de taxe, chiar dacă taxele legale, cele prevăzute în sistemul financiar-economic oficial, nu se plăteau aici. Bișnița este descrisă de cei care au practicat-o ca un mod de viață, ca o activitate comercială acceptabilă și chiar necesară într-un sistem altfel falimentar: „Era foarte ușor să faci bișniță, doar trebuia să vrei lucrul ăsta."

Descurcăreții

Ei au fost sursele principale de aprovizionare pentru cei care făceau comerț *underground* pe baza mărfurilor care ar fi trebuit să ajungă în vitrinele sau pe rafturile din aprozarele, alimentarele

sau magazinele autohtone. Ei profitau de locul lor de muncă pentru a procura materie primă, pentru a o dosi și a o da pe sub tejghea, pentru a ieși clandestin cu marfa pe poarta fabricii sau prin spatele magazinului, pentru a o difuza în sistemul de „pile, cunoștințe, relații" și pentru a o rula mai departe. Este așa cum plastic își amintește unul dintre subiecții intervievați: „Între aceste trei magazine era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile și apăreau banii!" Angajații (de la simplii muncitori la manageri) unităților economice de stat (alimentare, aprozare, restaurante, fabrici sau întreprinderi etc.) doseau marfa și o puneau apoi în circulație „pe sub mână". Ei jonglau cu mărfurile care le treceau prin mână („prima mână") la locul lor de muncă. Sunt cei care s-au descurcat. Sunt descurcăreții care au profitat de sistemul de cunoștințe și relații pe care l-au inițiat la locul lor de muncă, apoi l-au întreținut și l-au dezvoltat. La ei era bine să ai „pile". Pe ei trebuia să îi cunoști. Cu ei trebuia să ai relații. Ei au fost furnizorii de marfă pentru bișnițarii care introduceau apoi bunurile și produsele agro-alimentare și nealimentare pe piața neagră.

Supraviețuitorii

Sunt oameni care au dat din coate, care nu și-au plâns de milă, care în condiții de penurie, de faliment economic, au obținut produse nu pentru a le comercializa neapărat, ci pentru a procura în schimbul lor alte produse de necesitate. Ei sunt supraviețuitorii sistemului. Sunt uneori membri ai partidului comunist care au avut carnet de membru de partid doar pentru a supraviețui în sistem, pentru micile avantaje ale adeziunii, sau pentru a fi lăsați în pace. Ei sunt oamenii obișnuiți, membri sau nemembri PCR, care au apelat la serviciile bișnițarilor, care au achiziționat mărfurile și produsele oferite pe piața neoficială de către descurcăreți și de către speculanți, dar care nu au intrat în afaceri sau în economia subterană pentru a face bani. Sunt consumatorii pieței negre. Sunt capătul celălalt al rețelei sociale *underground*.

Nu toate persoanele intervievate de către studenții Facultății de Jurnalism au fost ori au recunoscut că au fost bișnițari.

Cei mai mulți sunt descurcăreți, toți sunt supraviețuitori. Unii dintre subiecții acestor interviuri se percep ca fiind mici întreprinzători. Alții se declară vizionari. Ei povestesc despre ei că au anticipat capitalismul real. Ei sunt cei care au pus bazele capitalismului autohton cu mult înainte de sosirea capitalismului de import. Ei sunt mândri că nu au trăit în minciuna ideologică și economică a comunismului.

Unii dintre cei intervievați arată astăzi cu degetul spre „capitaliștii de carton" proveniți din partidele care au fost la putere după 1990 și care au dat naștere îmbogățiților din afacerile cu statul. Ei nu se identifică cu acești profitori, cu partitocrația, cu oligarhia de partide instalată la vârful societății românești de peste 20 de ani. Ei îi acuză pe profitorii tranziției, pe oligarhii partidelor provenite din FSN, că au avut cele mai bune informații economice și au dat naștere „capitalismului de cumetrie". Ei dezaprobă rolul pe care l-a jucat Securitatea în apariția pseudo-capitaliștilor care au profitat de informațiile economice imediat după Revoluție. Ei sunt *bișnițari mărunți* mândri că prin afacerile lor au făcut bani în comunism și că în vremuri economice dificile le-au furnizat consumatorilor din piață produsele și mărfurile de care românii aveau nevoie.

Deși în folclorul urban din comunism și în postcomunism, termenul de „bișnițar" a fost puternic încărcat cu sens peiorativ, acești speculanți și descurcăreți se descriu pe sine ca oameni de afaceri, ca „businessmeni":

„Pe mine mă deranja atunci termenul de bișnițar. Dacă stai să te gândești, „bișnițar" vine de la *business*. Asta e. Erau văzuți foarte urât de oamenii simpli. Când spuneai „ăsta-i bișnițar", te vedeau ca pe dușmanul poporului, ca pe nu știu ce balaur cu șapte capete. Asupritorul poporului... Dar, culmea, toți voiau să cumpere de la tine! Asta era culmea! De fapt tu le procurai... Era cererea pieței și lipsa de marfă... pe care tu o procurai. Tu erai veriga lipsă din lanț. Lumea voia și tu făceai rost. Te făceau bișnițar și totuși cumpărau!" „Nu puteam eu să aduc atât de mult, câtă cerere era. Mă sunau acasă, se înscriau pe liste."

„Ce însemna bișniță, de fapt, și de ce existau bișnițari? Simplu: nu se găseau produse pe piață... cererea era foarte mare, oamenii aveau bani, majoritatea aveau bani în casă, și muncitorii aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere. Și fiecare își dorea câte ceva. Și era simplu să faci bișniță! Vedeai tu cam ce lipsește, ce și-ar dori oamenii, găseai sursa de unde să faci rost de marfa respectivă și o vindeai"

Revoluția și liberalizarea economică au fost descrise de către subiecții intervievați aici ca episoade de confuzie generală pe piața românească *underground*: „Îmi făceam oarecare grijă, pentru că îmi ziceam: oare ce o să fac de acum, că, dacă o să fie libertate, nu mai pot să fac bișniță, că o să fie de toate... Și eu ce dracu mai fac??" Tranziția din anii '90 a reprezentat apusul acestei categorii sociale aflate în plină glorie în anii '80, dar și momentul transformării ei.

Profitând de capitalul financiar și de capitalul de relații sociale dezvoltat în comunism, mulți dintre micii bișnițari au devenit după Revoluție onorabili oameni de afaceri. Spiritul întreprinzător și motivația primară de a face bani i-a transformat pe mulți dintre ei din pioni ai economiei negre în principalele piese ale unui capitalism postcomunist de tip speculativ.

Antonio Momoc

BIBLIOGRAFIE

Besançon, A., (1992) *Anatomia unui spectru, Economia politică a socialismului real*, Ed. Humanitas, București.

Ekiert, G., Hanson, S., E., (coord.) (2010), *Capitalism și democrație în Europa Centrală și de Est*, Polirom, Iași.

Eyal, G., Szelenyi, I., Townsley E., (2001), *Capitalism fără capitaliști. Noua elită conducătoare din Europa de Est*, Ed. Omega, București.

Hirschman, A., O., (1999), *Abandon, contestare, loialitate*, Ed. Nemira.

Popovici, I. (2003), „Istoria orală ca utopie. Interviu cu Zoltán Rostás", *Observator cultural*, nr. 196.

Rostás, Z., Momoc, A. (coord.), (2007), *Activiștii mărunți, Istorii de viață*, Curtea Veche Publishing, București.

Zinoviev, A., (1991) *Homo sovieticus*, Ed. Dacia, Cluj Napoca.

CUPRINS

Al zecelea volum sau despre experiențe de supraviețuire (Zoltán Rostás) 7

BIȘNIȚARII

„Câștigau șpăgi cei de la minister de la economiștii din angro, economiștii din angro de la gestionarii de magazine și așa mai departe..." (*Cătălina-Elena Toma*) 13

„Aveai nevoie doar de bani și cumpărai orice. Așa era pe vremea răposatului..." (*Mirela Dinu*) 25

„Trebuia să te folosești de tot felul de tertipuri ca să poți să existi." (*Ioana-Otilia Fotache*) 46

„Noi toți ne suspectam unii pe ceilalți." (*Florentina Țone*) ... 66

„Ăsta era Triunghiul Bermudelor. Acolo se pierdeau mărfurile și apăreau banii!" (*Antonio Momoc*) 91

DESCURCĂREȚII

„Dar nu pot să zic că am dus-o rău... dacă aveam câteva pachete de BT sau mai ales de Kent, le luam de la bișnițari de la Piața Unirii, mă descurcam..." (*Cătălina Hopârteanu*) 173

„Am fost cam de vreo șase-șapte ori în RDG, cam de vreo opt ori în URSS, de vreo, tot așa, șase-șapte ori în Cehoslovacia, da, am fost de vreo zece ori în Ungaria, de vreo trei-patru ori în Polonia."
(*Monica Ruxandra Lupșa*) 188

„Oricine se putea descurca, dacă avea puțin curaj și spirit întreprinzător." (*Maria Carmen Andronache*) 214

„Zicea nevastă-mea: hai mă mergem și noi să facem bișniță. Nu, eu nu sunt născut să fac bișniță, eu m-am născut să fac comerț." (*Loredana Modoran*) 231

„La fiecare zi când venea să își ia rația trebuia să îi bagi un pește omului. Ce era să fac cu peștele ăla? Să îl mănânc eu tot?" (*Raluca-Elena Ciobanu*) 246

„Eram îngăduitor, adică toată lumea să ia ce cade printre degete..." (*Alexandru-Mihai David*) 257

„Ai mei n-aveau avere și eu, în general, am fost un om corect..." (*Maria Cristina Iordache*) 267

„Trebuia să ne descurcăm singuri ca să supraviețuim. Că dacă trebuia să trăim cu banii din salariu, muream de foame..." (*Nicoleta Cristina Iosifidis*) 279

SUPRAVIEȚUITORII

„Eu sunt un om comun, unul dintr-atâția și nu mă pot lăuda cu fapte eroice sau experiențe extraordinare."
(*Nicoleta Apostol*) 307

„M-au primit în partid pe 22 decembrie 1959, partidul a căzut în 22 decembrie 1989. Să vedeți aici coincidență!" (*Paula Brezeanu*) 318

„La nivelul meu, țările străine le vizitai pe hartă."
(*Alex Ghiorghiu*) 338

„Cu relații se putea obține aproape orice."
(*Andra Georgeta Mardare*) 349

Postfață (Antonio Momoc) 373

Editor: Grigore Arsene
Redactor: Doina Jela
Corector: Mihnea Gafița
Tehnoredactor: Dragoș Dumitrescu

CURTEA VECHE PUBLISHING
str. Aurel Vlaicu nr. 35, București, 020091
tel.: 021 260 22 87, 021 222 57 26
redacție: 0744 55 47 63
fax: 021 223 16 88
distribuție: 021 222 25 36
redactie@curteaveche.ro
www.curteaveche.ro

[...] Reparam telefoanele de pe stradă. Inițial, m-au băgat chiar undeva unde se scoteau banii din telefoane. Când am ajuns acolo, fiind adus de un șef, că așa era, cu relații, „băi, lasă-l pe ăla, că l-a adus șeful cutare!", se fereau toți de mine. Nu-mi dădeam eu seama de ce, la un moment dat ăștia îmi spuneau: „Du-te și tu acasă, că ești tânăr, mergi să te distrezi cu gagica!" Dar ei mă trimiteau acasă ca să poată să scoată bani. Dar de asta mi-am dat seama mult mai târziu. În fine. După, am trecut să repar telefoanele pe stradă. Acolo nu am făcut mare lucru, că se fereau ăștia de mine. Tentația banului a venit în momentul în care găseai pe canalul respectiv, unde se băgau fisele, ori că era o mizerie, ori că puneau o fișă strâmbă, ori că se încărca caseta, apăreau niște bani necontorizați pe care în mod normal erai obligat să îi bagi tu în casetă. În primul rând, nu aveai unde să îi bagi. Apoi, trebuia să faci un proces-verbal, să declari. Așa că îi luai, ziceai, e, câțiva lei acolo. Câțiva lei, cu câțiva lei, cu câțiva lei, se adunau. La un moment dat, începuseră să mă sperie sumele pe care le câștigam.

(Antonio Momoc —
„Ăsta era Triunghiul Bermudelor.
Acolo se pierdeau mărfurile și apăreau banii!")